

Արքատան կահպանության և չափըմանա լրա կըմանահանուն Ձեռագրեր

გელათის სასულიერო აკადემიისა და
სემინარიის შრომები

I

ქუთაისი 2015

კრებულის დაარსება ეძღვნება გელათის სასულიერო აკადემიის
აღდგენის 25-ე წლისთავს

რედაქტორი

ლევან ტყემელაშვილი ისტორიის დოქტორი

რედაქტორის მოადგილე

თამაზ დევიძე

დაკაბადონდა მზმ პოლიგრაფში

ISSN 2346-8084

© გელათის სასულიერო აკადემია და სემინარია

სარჩევი / Contents

ღვთისმეტყველება

დეკანოზი ირაკლი ახალაძე

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები 5

Archpriest Irakli Akhaladze

Anthropological Views of St. Gregory the Bishop of Nyssa 18

ლიტურგიკა

დიაკონი მიქაელ კვანტალიანი, მევლუდ (ნიკოლოზ) გვილავა, მღვდელი ისიდორე ბუხაიძე, აკაკი გოლეტიანი

ქართველ წმინდათა მსახურებების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის 19

Deacon Mikael Kvantaliani, Mevlud (Nikoloz) Gvilava, Priest Isidore Bukhaidze, Akaki Goletiani

On Combining the Church Services of Georgian Saint with Typikon 34

დიაკონი მიქაელი

უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტიპიკონური მიმოხილვა 35

Deacon Mikael Kvantaliani

The Typikonic Review of the Feast of the Robe of Our Lord and Life-giving Pillar 43

მევლუდ (ნიკოლოზ) გვილავა

2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის 44

Mevlud (Nikoloz) Gvilava

On Settlement of the Issue of Church Services for the Saints Commemorated on October 2 68

ირაკლი ლორთქიფანიძე

წმინდა იაკობ მოციქულის ჟამისწირვის ისტორიიდან 69

Irakli Lortkipanidze

On Several Issues From the History of the Liturgy of Saint James 73

ბიბლიესტიკა

თამაზ დევიძე

იოანეს სახარების ერთი მუხლის ქართული თარგმანისათვის 74

Tamaz Devidze

On Translation of One Verse of John's Gospel 78

დავით იობიძე

ზოგიერთი ბერძნობისთვის გელათური ბიბლიის ერთი ნაწილის მიხედვით 79

Davit Iobidze

On Several Greek Loan words According to One Part of the Gelati Bible 82

პატრისტიკა

გელა ტარიელაშვილი

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმნისათვის 83

Gela Tarielashvili

On Translations of Two Unknown Greek Texts 101

ეკლესიის ისტორია

ლევან ტყეშელაშვილი

ზოგიერთი საკითხი წმინდა მეფე სოლომონ II-ის (1789-1815) მოღვაწეობიდან 102

LevanTkeshelashvili

On Some Issues From the Life of the Holy King Solomon II of Imereti (1789-1815) 109

მაღბაზ მურუსიძე

სხვაგვარი მონასტრის ისტორიიდან (მონასტრის წინამძღვრები) 110

Malkhaz Murusidze

From The History of Skhvavi Monastery 119

გრიგოლ ბენდელიანი

ლიონის 1274 წლის საეკლესიო უნია 120

Grigol Bendeliani

The Church Union of Lyons in 1274 127

ენათმეცნიერება

ინგა კიკვიძე

აღდგომის დღესასწაულის ნომინაცია ქართულ და რუსულ ენებში 128

Inga Kikvidze

Nominations for the Easter holiday in Georgian and Russian languages 134

ფილოსოფია

მანანა ჩიტეიშვილი

ნეოპლატონიზმში სამყაროს შემეცნება, როგორც სახეთა გააზრება 135

Manana Chiteishvili

Cognition of the Universe in Neoplatonism as the Symbols of Comprehending 138

ხელოვნებათმცოდნეობა

ნინო სარავა

XIX საუკუნის საეკლესიო ჭედურობის ნიმუშები იმერეთიდან 139

Nino Sarava

XIX c. Ecclesiastical Goldsmith Samples from West Georgia 142

პედაგოგიკა

ლალი (ბარბარე) აბდალაძე

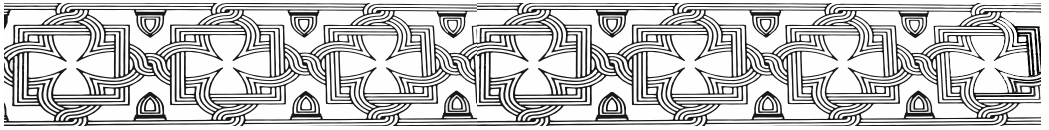
სასულიერო განათლების დარგის თვალსაჩინო მოღვაწეები სამეგრელოს 143

ბეპარქიაში XIX საუკუნის პირველ ნახევარში

Lali (Barbare) Abdaladze

Prominent figures of Samegrelo eparchy in the field of theological education in the first

half of the XIX century 147

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები

IV საუკუნის უდიდესმა კაბადოკიელმა მამამ წმინდა გრიგოლ ნოსელმა, თავის თხზულებაში „კაცისა შესაქმისათვის“ მიზნად დაისახა განემარტა ბიბლიური სწავლება „თქუა ღმერთმან ვქმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად ჩუენდა“ (შეს.1.26). თხზულება დაწერილია 379 წელს (ჭელიძე 1989: 244) და შედგება 30 თავისაგან, რომელთაც წინ უძღვის ეპისტოლე, რომლის საშუალებითაც ირკვევა რიგი ისტორიული-ლიტერატურული საკითხები. ეს თხზულება წმინდა გრიგოლმა მიუძღვნა თავის ძმას, წმინდა პეტრე სებასტიელს, რაზედაც სათაურიც მოწმობს: „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ნოსელი ებისკოპოსისადა კაცისა შესაქმისათს, რომელი მიუწერა ძმასა თვსსა პეტრეს ებისკოპოსსა სებასტიელსა“.

წმინდა გრიგოლმა თხზულება დაწერა იმ მიზნით, რომ შეევსო საკუთარი ძმის, ბასილი დიდის შრომა სამყაროს შექმნის შესახებ. როგორც ცნობილია, ბასილი დიდს განსამარტავი დარჩა შესაქმის ის ნაწილი, რომელიც ადამიანის შექმნას ეხება. ნისის ეპისკოპოსი მის მიერ დაწერილი თხზულების „პასუხი ექუსთა მათ დღეთათს“ - ბოლოში ამის შესახებ წერს: „მაღალსა მას კმასა მოძღურისას (იგულისხმება ბასილი დიდი) არარაა დაუტევებელსა სამიებელთაგანი გამოუძიებელად თვნიერ ხოლო კაცისა შესაქმისა, რომელი-იგი განთვსებულსა წიგნს შინა პირველ ამისა აღვწერეთ“ (გრიგოლ ნოსელი 1989: 243). ამ საკითხის შესახებ თხზულებისათვის წამმღვარებულ ეპისტოლეშიც არის აღნიშნული: „ჯერ-გჯინდა თანამდებისაგან სამართლისა რადთა განვასრულოთ ნეშტი იგი პირველისა მის გამოცხადებულისადა მოძღურისა მის ბრძმისადა შესაქმისათს კაცისა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 67).

წმინდა მამის მიზანია წარმოაჩინოს ადამიანის მნიშვნელობა და ადგილი შექმნილ სამყაროში, რადგან „არარაა არს არსთა შორის მსგავს ღმრთისა, ვითარ შესაქმნე კაცისადა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 68). იგი მიზნად ისახავს, არაფერი დარჩეს გამოუკვლეველი ადამიანის შესახებ „არც ის, რაც როგორც გვწამს, ადრე მოხდა, არც ის, რასაც მოველით, რომ მოგვიანებით ასრულდება და არც ის, რასაც ახლა ვხედავთ“. მისი აზრით ადამიანის განხილვისას გათვალისწინებული უნდა იქნას პირველქმნილი ადამიანის მდგომარეობა და მიზეზშედეგობრიობა, რაც გამოწვეული იქნა ადამისა და ევას მიერ მცნების დარღვევით, ანუ ადამიანის ბუნებაში ბზარის გაჩენით.

წმინდა გრიგოლ ნოსელი თავისი შრომის პირველ თავში ეხება კოსმოგონიას (მოძღვრება სამყაროს წარმოშობის შესახებ). მისი შეხედულებები სამყაროს შექმნაზე ვრცლად გადმოცემულია მისივე თხზულებაში „პასუხი ექუსთა მათ დღეთათს“,

ხოლო აქ არის მოკლე მიმოხილვა, რათა ამ ფონზე წარმოჩნდეს ადამიანის, როგორც ქმნილების, დიდებულება.

წმინდა მამის კოსმოგონია გულისხმობს, რომ სამყაროს შექმნა მხოლოდ ღვთის განზრახვას. იგი უბრალოდ განიზრახავს და ქმნის, და მხოლოდ მის ნებელობას მოსდევს ქმნადობა. მისი აზრით, საღვთო განზრახვა და ამ განზრახვის საქმედ ქცევა დროით არ არის დაცვილებული. სწორედ ღვთის ნებითაა შექმნილი მატერია, თუმცა თავად ღმერთი უშუალოდ არ ქმნის მატერიას. ის, რომ ღვთის ნება დაუყოვნებლივ იქცევა საქმედ, გულისხმობს ყოველივეს პოტენციურ შექმნას, ანუ ღმერთი ქმნის არსთა და საგანთა არსებობის პრინციპებს, შემდეგ კი ღვთის უშუალო ჩარევის გარეშე, ბუნებრივი კანონზომიერებითა და თანმიმდევრულობით (ეს ბუნებრივი კანონზომიერება მათში ღვთის მიერაა შთანერგილი) ექვს დღეში ყოველივე ის, რაც აქამდე მხოლოდ პოტენციურად იყო ქმნილი, ურთიერთშეკავშირების გზით მატერიალურად, ნივთიერად რეალიზირდება. სამყაროს არსებობის დაწყება წმინდა გრიგოლის აზრით ნიშნავს, რომ ყველა არსების მიზანსა და ძალას ღმერთმა მყისიერად, წამიერად დაუდო სათავე და ეს საფუძველი არსებობისა მხოლოდ ღმრთისთვისაა ცნობილი. „დასაბამი სოფლის დაბადებისად ამას მოასწავებს, ვითარმედ ყოველნივე მიზეზნი არსთანი და ძალნი და ნივთნი წამსა თუალისასა დაჰბადნა ღმერთმან და პირველსა მას შინა წამსა ნებისასა თვთუელი არსთა არსებად შემოკრიბა“ (გრიგოლ ნოსელი 1989: 206).

წმინდა მამის აზრით, სამყაროში ყოველივე ჰარმონიულად და სრულყოფილად არის შექმნილი, რამეთუ არასრულყოფილება წარმოშობს სიცარიელეს ან ჩრდილს ყოფიერების მიმართ ან მის გარშემო (ალიბეგაშვილი 2000: 18). „რაჟამს იქმნნეს ცა და ქუეყანა არა ერთი საქმითა, არამედ წინააღმდგომ ურთიერთას, მრავალ იყვნეს დაბადებულნი იგი შორის მათსა შეერთებულ და შეპერწყულ და შემაგრებულ ურთიერთას და მით შეიერთნეს კიდენი იგი საჩინოთანი, ესე იგი არს ცა და ქუეყანა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 71). სწორედ ასეთ საპირისპირო შეერთებაში სამყაროს ჰარმონიულობას გულისხმობს და იქვე განმარტავს: „ბუნებად წინააღმდგომთად შერეულ არს მართლ ერთი ერთისა და შეერთოს დაბადებული ბუნებასა თვისსა, დაღაცათუ თითოვეულებად მათი წინააღმდგომ არს“ (იქვე: 71). ყოველი არსების სიკეთე იმაში მდგომარეობს, რომ მათ თავიანთ თავში აქვთ ღვთისაგან მინიჭებული არსებობის საკუთარი მიზეზი და აგებულების მშვენიერება. მშვენიერია მიწა, წყალი, ჰაერი, ცეცხლი და თვითეული თავის თავში შეიცავს სრულქმნილებას და სამარადისოდ არსებობს ღვთის ნებით.

ღვთის ნებით არარსებობიდან არსებობაში შემოვიდა ყოვლიერება, „ადესრულნეს ცა და ქუეყანა“ (შეს. 2.1) და შეიმკვნეს ყოველნივე შუენიერებითა მისითა: ცა მბრწყინვალეებითა მნათობთადათა ხოლო ზღუად და ჰაერი - ცხოველთა მათგან, რომელნი იქცევიან მას შინა, და ქუეყანა - მცენარეთაგან და ფერად-ფერადთაგან ნერგთა და ყოველთა მათგან, რომელნი იშვებიან ქუეყანისაგან და მყის განძლიერდის ნებითა ღმრთისადათა. და იქმნა ქუეყანა სავესე ყუავილთაგან შუენიერთა, რომელი გამოკვრტვიედ პირველ ნაყოფისა და რაჟამს აღმოჰდის ქუეყანით, აღერდის და

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები

მოისწრაფინ სრულებად. და არნ ყოველი დაბადებული მხიარულ ბრძანებითა ღმრთისადათა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 71). წმინდა მამა აღწერს შესაქმნის იმ ნაწილის ჰარმონიულობასა და მშვენიერებას, რომელიც წინ უსწრებდა ადამიანის შექმნას და ამბობს, რომ ყოველივე გამზადებული იყო „და არა იყო ჯერით მფლობელი იგი მათი გამოჩინებული“, ანუ ადამიანი.

გრიგოლ ნოსელი კოსმოგონიის შესახებ მცირე საუბრის შემდეგ ეხება ადამიანის შექმნის დროსა და მის ადგილს შექმნილ სამყაროში. მისი მოძღვრებით, ღმერთმა ადამიანი ყველაზე ბოლოს იმიტომ გააჩინა, რომ ჯერ უნდა გამზადებულიყო სამეფო და მერე გამოჩენილიყო მეფე. ნისის ეპისკოპოსის თქმით, ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს ადამიანი ღირსებით არსებათა შორის უკანასკნელი იყო და იმიტომ შეიქმნა ბოლოს, არამედ პირიქით, არაბუნებრივი იქნებოდა მეფე ხელქვეითებზე ადრე გამოჩენილიყო „ამისათვის შეიყვანა კაცი სოფლად უკუანადსკნელ დაბადებულთა, არათუ შეურაცხებისა მისასათვის უკუანა მოაქცია, არამედ, რადთა იყოს მეფე დაბადებულთაგანვე მისით“ (გრიგოლ ნოსელი, 1979: 72). წმინდა გრიგოლი ადამიანის დაბადების სხვა მიზეზსაც ასახელებს, კერძოდ ადამიანს შექმნილი სამყაროს მშვენიერებით უნდა განეჭვრიტა ღმერთის სიდიადე და ყოვლისშემძლეობა, „რადთა იყოს მხედველი საკვრველებათა მათ, რომელი არიან მათ შინა (იგულისხმება შექმნილი სამყარო) და იყოს კეთილთა მათ ზედა უფალ, რადთა გულისხმა-ყოს მოცემული იგი მისი, რომლითა იშუებდეს და ცნას ძალი შემოქმედისა თვისისა, რომელი მიუთხრობელ არს ხილულთა მათგან“ (გრიგოლ ნოსელი, 1979: 71). წმინდა წერილის მიხედვით, ადამიანის შექმნას წინ უძღოდა განზრახვა, თუ როგორ უნდა გამოსახულიყო, რას უნდა შემსგავსებოდა და რაზე ებატონა „და თქუა ღმერთმან: ვქმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად ჩუენდა და მთავრობდეს თევზთა ზედა ზღვსათა და მკვეცთა ქუეყანისათა და მფრინველთა ცისათა და პირუტყუთა და ყოველსა ქუეყანასა“ (შეს. 1.26). ამ საკითხს ყურადღებას აქცევს გრიგოლ ნოსელი და წერს: „შესაქმნეს კაცისასა განზრახვად წინა-უსწრობს, ვითარ გამოისახოს შექმნილი და ვითარ იყოს სახითა შემოქმედისაგან და ვითარ ეგების ყოფად და რასა მიამსგავსოს და რად იქმნეს და რად იყოს საქმე მისი და ოდეს დაებადოს და რასა ზედა მთავრობდეს“ (გრიგოლ ნოსელი 1979:11-14).

წმინდა მამა ხაზს უსვამს ადამიანის ყოველ ქმნილებაზე გამორჩეულობასა და აღმატებულობას, რის შესახებაც აღფრთოვანებით ამბობს: „მ საკვრველებად, რამეთუ რაჟამს მზე დაებადებოდა, არა უსწრო განზრახვამან და არცა ქუეყანისა და ცისამან და ყოველი რომელნი არიან დაბადებულნი სიტყვთა მისითა, დაებადებოდეს გამოუსახველად ვინადთ გინა ვითარ“, ხოლო ადამიანის შექმნას კი უძღოდა წინაგანზრახვა. ყოველად მზრუნველმა შემოქმედმა ყოველივე წინაწინ შეამზადა ადამიანის შესაქმნელად „განუშადა მას ნივთი დასამტკიცებელად მისა“, ანუ შექმნა ის ნივთიერებები, რისგანაც უნდა შეექმნა ადამიანი. განუსაზღვრა მიზანი, რის გამოც შეიქმნებოდა და ბუნებაც შესაფერისი შეუქმნა: „დაჰბადოს ბუნებად, მიმსგავსებულ საქმესა თვისსა რომლისათვის დაებადა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 73). ღვთის მიერ

ადამიანის შექმნისადმი ამდაგვარი დამოკიდებულება ცხადყოფს მის (ადამიანის) მთავრულ ძალაუფლებას.

გრიგოლ ნოსელის თქმით, როგორც ოსტატი საჭიროების მიხედვით აძლევს სახეს ჭურჭელს, ამის მსგავსადვე შემოქმედმა ადამიანი, როგორც სულის ღირსებით, ისე სხეულის აღნაგობით შექმნა მეფობის შესაფერისად. წმიდა მამის თქმით, ღმერთმა ადამიანს მეფე უწოდა არა იმიტომ „რამეთუ ჰმოსიეს მას შემკულებად მეფეთად“, არამედ იმიტომ, რომ „ჰმოსიეს სათნოებებად“, რომელიც არის ყველა სამოსელზე და ძვირფასეულობაზე აღმატებული, სამეფო გვირგვინის ნაცვლად კი შემკულია „გვრგვინითა სიმართლისადათა“. ამ ყველაფრით ღმერთმა ადამიანი მეფობის პატივით წარმოაჩინა და მთავარსახოვან მშვენიერებას მიამსგავსა (იგულისხმება ადამიანის ღმერთისადმი მსგავსება).

წმინდა მამის თქმით, ისე როგორც მხატვარი სხვადასხვა ფერთა შერევით ცდილობს ზედმიწევნით მიამსგავსოს დედნის მშვენიერებას, ასევე ღმერთმა „შეამკო ბუნებად კაცობრივი სათნოებითა მრავლითა მსგავსად ფერთა შუენიერთა და აჩუნა ჩუენ შორის მსგავსად ძალისა თვისისა შემკულებად ყოვლითა, რომლითა იცნობების ცხორებად იგი ჭეშმარიტი, არა წითლითა მბრწყინვალითა გინა სხვთა წამლითა, რომელი თანა-შეზავიან მას შუენიერებისათჳს ხატისა და არცა შავითა, რომლითა გამოსახნიან წარბნი და თუალნი სხუათა მათ ფერთა თანა საშუებელად ხატისა, ვითარ-იგი ღონისძიებით ყვიან მხატვართა, არამედ ნაცვლად ამათსა უბიწოვებად და სიწმიდჳ და სიწრფოვებად და განშოვრებად ყოვლისაგან ბოროტისა და ესევითართა სახითა, რომლითა ემსგავსების კაცი დამბადებელსა თვისსა, და ამით ფერთა შეამკო დამბადებელმან ხატი თვისი, ესე იგი არს ბუნებად ჩუენი“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 74).

ადამიანში ღმერთისადმი ერთ-ერთ უმთავრეს მსგავსებას წარმოადგენს გონება და სიტყვა, რამეთუ „ღმრთეებად არს გონებად და სიტყუად“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 74), ასევე სიყვარულის გრძნობაც, რადგან „სიყვარული ღმრთისაგან არს“ (I ინ. 4.7) და „ღმერთი სიყვარული არს“ (I ინ. 4.8). უფალი ჩვენი იესო ქრისტე თავის მოწაფეებს და მათი სახით ყოველ ადამიანს განუჩნებს: „ამით უწყოდნიან ყოველთა ვითარმედ ჩემნი მოწაფენი ხართ, უკუეთუ თქუენ იყუარებოდეთ ურთიერთას“ (ინ. 13.35). სიყვარული კი ის თვისებაა, რომელიც ღვთაებრიობის ანარეკლია ადამიანში.

ადამიანისათვის დამახასიათებელ ამ თვისებების აღნიშვნით, გრიგოლ ნოსელი ხაზს უსვამს ადამიანის ღვთისადმი ხატებასა და მსგავსებას.

ღმერთმა ადამიანი შექმნა „უბოროტო, წრფელი, სათნო, უჭირველი, უზრუნველი, ყველა სათნოებით გაბრწყინებული და ყველა სიკეთით დამშვენებული“ (იოანე დამასკელი 2000: 80), ამ თვისებებით იგი ჭეშმარიტად გახდა ღვთის ხატი დედამიწაზე „მიწისეული მეფე, ზენა მეუფებას დაქვემდებარებული“, იგი არ გამოხატავს თავად ღმერთს, არამედ მხოლოდ მოგვაგონებს მას.

გრიგოლ ნოსელი ცდილობს ადამიანის „მეფობა“ ფიზიოლოგიური განსხვავებითაც ახსნას. მისი თქმით, ადამიანი, ყველა ცოცხალი არსებისაგან განსხვავებით

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები

„უსაჭურვლოდ“ შექმნა ღმერთმა. იგი არ არის აღჭურვილი „აღმოცენებითა რქათადათა და არცა ფრჩხილთადათა და არცა ტერფთადათა და ჭლაკთადათა და არცა შუვათადათა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 77). არც ისეთი გამორჩეული რამ გააჩნია, რითაც დაიცავდა თავს, ან ზიანს მიაყენებდა სხვას. როგორც, მაგალითად, ლომს აქვს ეშვი, ხარს - რქა, კურდღელს - სისწრაფე, ფრინველს - ბუმბული და ფრთები, ფუტკარს - საწერტელი არც რაიმე თმითაა შემოსილი მისი სხეული. ადამიანს ღმერთმა მთავარ და ძირითად ღირსებად მისცა ნიჭი, რომლის მეშვეობითაც, ის, როგორც „მეუფე ქუეყანისა“, თავის საჭიროების მიხედვით მოიხმარს და იმორჩილებს ყოველივეს, მაგალითად, ცხენს ტრანსპორტის საშუალებად იყენებს, ხარს - მოსავლის მოსაყვანად, რვინას ჭედავს, რომელიც ნებისმიერ რქასა და ბრჭყალზე უმკვეთლესია, აკეთებს ისარს, რომელსაც ვერანაირი ფრინველი ვერ გაეჭყევა, ხოლო გზებზე სასიარულოდ ცხოველთა ტყავისაგან იკერავს ფეხსაცმელს.

გრიგოლ ნოსელის თქმით, ადამიანის გამორჩეულობა მდგომარეობს იმაშიც, რომ იგი „მართლ-მდგომარე არს და ცად აღმართებულ ... კაცი ხოლო მარტოდ თავ-აღებულ მდგომარე არს“, ხოლო სხვა ცოცხალი არსებები „მხედველ არიან დამხედ“. ისინი თავიანთი ფიზიკური აღნაგობით გამოხატავენ მორჩილებას და აღიარებენ ადამიანის „მთავრობას“.

ადამიანის გარდა ყველა ცოცხალი არსებისათვის წინა კიდურები ასრულებენ ფეხის ფუნქციას, რადგან ისინი არ არიან ვერტიკალურად მდგომარენი, ხოლო რადგან ადამიანი „აღმართებულ არს,“ მისთვის ხელებს სხვა ფუნქცია გააჩნია. მაგალითად, ხელების ერთ-ერთ ასეთ თვისებად ნისის ეპისკოპოსი ასახელებს სიტყვის გამოთქმაში დახმარებას, რამეთუ ხელების მეშვეობით გვაქვს აზრის გადმოცემის საშუალება წერილობითი სახით, ასევე ხელნი „შემწე არიან თქუმასა სიტყვასა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 78), წმინდა მამის თქმით, ხელს ბევრი სხვა ფუნქციაც გააჩნია, მაგრამ „უწინარეს მათ ყოველთა დაებადნეს ბუნებასა შინა კაცისასა ჳელნი იგი საზრახავისათვს“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 80), ანუ ხელების უმთავრესი ფუნქცია აზრის გადმოცემაა.

გრიგოლ ნოსელი სვამს კითხვას, თუ რატომ შექმნა ღმერთმა ჯერ მცენარეები, შემდეგ ცხოველები და ბოლოს ადამიანი. მისი აზრით, ეს არ მომხდარა იმიტომ, რომ ცხოველები იკვებებიან მცენარეებით, ხოლო ადამიანები - ცხოველური საკვებით, არამედ მას მიაჩნია, რომ აქ მოსე წინასწარმეტყველმა გადმოსცა „დაფარული საიდუმლოსადა“, რომელშიც იგულისხმება „გამომიება წულილადი სულისათვს“. წმიდა მამის აზრით, აქ ნათქვამია, რომ სული განიყოფა „სამ პირად“ - მოზარდულ ძალად, მგრძნობელობად და საკუთრივ სულად. „მოზარდულობა მცენარეთა თვისებაა, მათში იპოვება ცხოველთა ძალა „თვნიერ გრძნობისა“, გრძნობა და მოზარდულობა ახასიათებთ ცხოველებს, მაგრამ მათი მოქმედება, მოძრაობა გრძნობით არის განპირობებული. სრული „ცხოველება“ მოიპოვება ადამიანის ბუნებაში, რაც არის მეტყველების უნარი, ზრდის, გრძნობის და აზროვნების ნიჭთან ერთად და მათ განაგებს გონება“ (ალიბეგაშვილი 2000: 31-32).

ღმერთმა შექმნა რა ადამიანი თავის ხატად, მისცა მას „სიბრძნე“ და გონიერებად შუენიერებისა თვისისა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 80). ადამიანის გონიერების გამოსათქმელად ღმერთმა მისცა მას მეტყველების უნარი, რისთვისაც შემოქმედმა შეუქმნა მას შესაბამისი სხეულის აგებულება. კერძოდ, ფილტვის, ხორხის, ცხვირის, ყბის, ხმის სიმების, დაწვების, ბაგეებისა და ენის სახით შეუქმნა სამეტყველო აპარატი, რის მეშვეობითაც ადამიანს საშუალება აქვს გადმოსცეს გონებაში დაბადებული სიტყვა.

ადამიანის გრძნობის ორგანოები მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი. ისინი ერთმანეთს გონების მეშვეობით გადასცემენ ინფორმაციას. მაგალითად, თუ ადამიანი გაიგებს თაფლის სახელს, დაინახავს ან გემოს გაუსინჯავს, სუნს იგრძნობს თუ შეეხება, ყველა შემთხვევაში თაფლს წარმოიდგენს.

ადამიანში ყოველ გრძნობის ორგანოს გააჩნია განსხვავებული და ურთიერთსაპირისპირო მოვლენებისა და საგნების აღქმის უნარი. „სასმენელი ... შემწყნარებელ არს თითოსახეთა წმათა დაწვალებულთა და თუალიცა შემწყნარებელ არს მრავალფერთა სხუასა და სხუასა - თეთრსა და შავს და სხუათაცა ფერთა, რომელი მჯდომ არიან ურთიერთას. ეგრეთვე - სახედ გემოდს-ხილვად, ყნოსად და შეხებად თითოვეული მათგანი მიიწევს მრავალთა ზედა საქმეთა ერთიერთისა წინააღმდეგობთა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 82).

გრიგოლ ნოსელის აზრით, გონებას არ გააჩნია კონკრეტული ადგილი, მისი თქმით, იგი „განზოგებულია“ გრძნობის ორგანოებში. არ იქნება სწორი ვინმემ იფიქროს, რომ „საგრძნობელთაგანი არს გონება“. თუ დავუშვებთ, რომ გონება არის გრძნობითი ორგანო მას აუცილებლად „მახლობელობად“ ექნებოდა რომელიმე გრძნობის ორგანოსთან, ხოლო გონება „მარტივ არს და არა აგებულ“.

წმინდა მამას მოჰყავს პავლე მოციქულის სიტყვები: „ვინ ცნა გონებად უფლისა“? (რომ. 2.34) და თავადაც სვამს კითხვას: „რომელმან გულისხმაყო გონებად თავისა თვისისა“? (გრიგოლ ნოსელი 1979: 83). მისი აზრით არათუ ღვთის გონების შეცნობაა შესაძლებელი, როგორც ამას „მრავლის-მეტყველნი“ ცდილობდნენ, არამედ თვით ადამიანის გონებაც კი შუეცნობელია. მას კვლავ მოჰყავს შესაქმის სიტყვები „ვქმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად ჩუენდა“ (შეს. 1.26) და ამბობს, რომ თუ ადამიანი ღვთის ხატია, ისევე მიუწვდომელი იქნება მისი გონება, როგორც ღვთისა, რადგან „ხატებად ვიდრემე სრულ არს და არა ნაკლულ სახისა მისგან, რომელ პოვნილ არს ძირსა შინა, რადთა ღირსად იწოდოს ხატებად“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 83). და თუ შესაძლებელი იქნებოდა ადამიანის გონების შეცნობა, იგი „განწვალებული“ იქნებოდა თავისი არქექტიპისაგან.

ნისის ეპისკოპოსის თქმით ადამიანის გონების „გამოუსახველობა“ კიდევ ერთი ნიშანია, რომ ადამიანი ჭეშმარიტად ღვთის ხატია.

ამ მსჯელობის საფუძველზე გრიგოლ ნოსელი აკეთებს დასკვნას, რომ „ყოველთა ასოთა შინა დადგრომილ არს გონებად მსგავსად საზომისაებრ თვისისა და იქმს საქმესა თვისსა სრულითა მით განგებითა ძალითა მით გონებისადათა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 86), ხოლო გონების სხეულთან შეერთება - „მოუგონებელი და გამოუთქმელია“.

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები

წმინდა გრიგოლი ამბობს, რომ სრული სიკეთე ღმერთია და გონებაც სიკეთის ხატია ადამიანში, „ვიდრემდის ეგოს შუენიერებასა მას ზედა ძირისასა“, ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა განეშორება იგი პირველსახეს, „მომედგრდის და უშვერ იქმნეს“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 86).

წმინდა მამის თქმით, „გონებად განიგების ღმრთისაგან და გუამი ესე ნივთიერი - გონებისაგან“, მისი თვალთახედვით ეს ხდება იქამდე სანამ ადამიანი ემორჩილება ღმერთს, ხოლო როცა ადამიანი ღვთის ნების საწინააღმდეგოდ იწყებს აზროვნებას, გონების მოქმედებაც სცილდება თავის პირველსახეს, ანუ ღმერთს.

გრიგოლ ნოსელი ეხება ადამიანისათვის ძილის აუცილებლობას. მისი თქმით „ძილმან წარდევნის შრომად უძღურებისა და კუალად უძღურებამან განაგის ვნებად იგი ძილისად“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 87). ადამიანში ძილის აუცილებლობა გამოწვეულია სასიცოცხლო ძალების აღდგენისათვის. ძილის დროს გრძნობის ორგანოები, განსაკუთრებით კი სმენისა და მხედველობის, დროებით წყვეტენ ფუნქციონირებას, რის დროსაც ხდება, როგორც გრძნობის ორგანოთა, ისე გონების დასვენება „დაშთის გონებად უქმად და უძრავად“. ასევე ძილის დროს ხდება საზრდელის უკეთ მონელება „განჰმარჯვდეს გზად საზრდელისათვის და განვლნეს ყოველნი განსავალნი თვისნი“.

წმინდა მამა აქვე ეხება სიზმარს. მისი თქმით, ადამიანს შეიძლება ისეთი რამ ესიზმროს, რასაც მღვიძარე არც კი გაიფიქრებდა, ან მცდარად მიიჩნევდა. მისი აზრით, „ნაწილი იგი მზრდელი იქმნ ძილსა შინა უცნებათა: რომელსა-იგი იგონებნ მღვძარებასა შინა“. ეს „მზრდელი“ ნაწილი ძილის დროს არ წყვეტს ფუნქციონირებას და „იწურთინ და გამოისახვინ“ სიზმრის სახით, „რომელი არა არიან ჭეშმარიტ და არცა ცხად, არამედ შეცდომით და უგულისხმოდ“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 88).

ნისის ეპისკოპოსის თქმით, ყველა ადამიანი ნახულობს სიზმარს, მაგრამ არიან ადამიანები, რომელთაც ღვთის ძალით „იხილიან ჩუენებად ჭეშმარიტი ძილსა შინა.“ მისი აზრით, სიზმარი ბევრწილად დამოკიდებულია ადამიანის სულიერ მდგომარეობაზე „რამეთუ სხუად არს სიზმარი ქველთად და სხუად არს ჩუკენთად, და სხუად არს ღირსთად და სხუად არს მეძავთად, და სხუად არს უხუთად და სხუად არს ძვრთად“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 90).

წმინდა გრიგოლ ნოსელი თავის მსჯელობაში სასიცოცხლო ძალებს ყოფს სამ ნაწილად: „ერთი იგი არს მზრდელი თვნიერ გრძნობისა და მეორე იგი არს მზრდელი გრძნობითა და მესამე იგი არს სრული მეტყუელებითა“. მისი თქმით, არავინ არ უნდა იფიქროს თითქოს არსებობდეს სამი სული „სული იგი სრულ ერთ არს“. სრული სული გონიერია და მისი სისრულის განმსაზღვრელია მეტყველება „ჭეშმარიტი და სრული სული გონიერ არს და სისრულე მისი მეტყუელებად არს“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 92).

გრიგოლ ნოსელი საუბრობს დიდი სამყაროს (მაკრო კოსმოსის) და მცირე სამყაროს (მიკრო კოსმოსის) ურთიერთობაზე. მისი თქმით, ადამიანი მცირე სამყაროა დიდ სამყაროში. იგი შედგება იგივე სტიქიონებისაგან, რომლისგანაც დიდი სამყარო. მისი

ამ დიდებულების უპირველესი განმსაზღვრელია „ხატება დამბადებელისა“. მათ, ვინც ადამიანს მიკროკოსმოსს უწოდებს, მხოლოდ მის სხეულში სტიქიონთა შემცველობის გამო, ავიწყდებათ, რომ „მუშლთა და თავუთაცა შინა იპოვებიან“ იგივე სტიქიონები. ადამიანი ჭეშმარიტად მცირე კოსმოსია იმის გამო, რომ იგი შედგება ხილულისა და უხილავის ნაზავისაგან, ანუ სულისა და ხორცისაგან.

წმინდა მამა სვამს კითხვას: მაშროგორღაა ხორციელი უხორცოს ხატი, ან განხრწნადი - უხრწნელისა, შეცვალებადი - შეუცვალებელისა და ბოროტებაში მყოფი ყოვლად სახიერისა? განშორებულად ჩანს ხატება (ადამიანი) - ხატებისაგან (ღვთისაგან), რადგან ჭეშმარიტად „ძირის“ მსგავსს ეწოდება ხატი და მსგავსი, ხოლო როცა „ძირს“ არის განშორებული არ ეწოდება ხატი, არამედ სხვა რაიმე. „გრიგოლ ნოსელი აქ უკვე ცოდვამდელი და ცოდვის შემდგომი ადამიანის პრობლემას განიხილავს“. მისი თქმით, „სიტყუად იგი საღმრთოდ არა ტყუის, ვითარმედ პირველი იგი კაცი დაებადა ხატად ღმრთისა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 93), მაგრამ კაცობრივი უძლური ბუნება არ ჰგავს ღვთის დიდებას. აქ ორი საკითხი მოითხოვს განმარტებას: „პირველი, როდესაც ჩვენი ბუნება შეესაბამება ღმრთისას და მეორე - როდესაც იპოვება ხრწნილება „ღმრთეებაში“, ანუ კაცში“ (ალიბეგაშვილი 2000: 63-64).

გრიგოლ ნოსელი ამბობს, რომ ადამიანი არის ტკივილის განმცდელი, მასში არის სნეულებები, ხოლო ღმერთში ყოველივე ეს არ არსებობს. ამ ფონზე, მამ როგორღა უნდა გავიაზროთ ღვთის სიტყვები: „ვექმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად ჩვენდა“ (შეს. 1.26). ნისის ეპისკოპოსს ჭეშმარიტების გამოსაძიებლათ იქვე მოჰყავს შესაქმნის შემდეგი სიტყვები: „და შექმნა კაცი ღმერთმა, ხატად ღმრთეებისა შექმნა იგინი, მამაკაცად და დედაკაცად შექმნა იგინი“ (შეს. 1.27). წმინდა მამის თქმით, ყველამ უწყის, რომ დედაკაცი და მამაკაცი „გარეშე არიან ძირისა მისგან“. როგორც ეს თქვა მოციქულმა: „ქრისტეს მიმართ არცა მამაკაცი, არცა დედაკაცი“ (გალ. 3.28), არამედ ღმერთმა ამით გამოთქვა გაყოფა ადამიანში. დაბადება ადამიანთა შორის მრჩობლია, ერთი ნაწილი მიმსგავსებულია ღმერთს, ხოლო მეორე განყოფილია მისგან. ადამიანში ღვთის მსგავსებას წარმოადგენს მეტყველება და გულისხმისყოფა, სადაც არ არის მამაკაცება და დედაკაცება. ღმერთმა ადამიანი ყოველმხრივ სრულყოფილად შექმნა, მისცა თავისუფალი ნება და შეამკო ყოველგვარი სიკეთით, რამეთუ „შუენიერებასა მას ხატებისასა უკუეთუ აკლდეს რაიმე არა არს ხატ“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 94). ღმრთა-ება კაცებისაგან იმით განიყოფა, რომ იგი დამბადებელია, ხოლო კაცება - დაბადებული. ამ განყოფას თან ახლავს თავისი დამახასიათებელი თვისებები. მაგალითად ადამიანს აქვს საწყისი და დაქვემდებარებულია ცვალებადობას.

გრიგოლ ნოსელის თქმით „რაჟამს ცნა დამბადებელმან წინაღწართა ცნობითა, ვითარმედ კაცი ესე ჳელმწიფე-ყოფად არს და მავალი ნებასა ზედა თავისა თვისისასა და რამეთუ მიდრეკასა არს, ვითარ იგი იქმნა, მაშინ გამოსახა ხატისა მისთვის თვისისა მამაკაცებად და დედაკაცებად, რომელნი-იგი არა არიან ძირსა მას შინა, არამედ, ვითარ-იგი თქუთ, მახლობელ არს ბუნებასა მას პირუტყუებრსა“. ამის მიზეზი კი არავინ უწყის,

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები

გარდა «რომელნი თუალ-მხილველ იყვნეს სიტყვსა მის» (გრიგოლ ნოსელი 1979: 95).

გრიგოლ ნოსელი ერთ საყურადღებო ფაქტზე ამახვილებს ყურადღებას, როდესაც ღმერთმა შექმნა ადამიანი, იგი იყო შემკრებელად „ყოვლისა სახისად კაცებისად“, ადამის სახელი მან „უკუნანაჲსკნელ ახსენა.“ ასე რომ, ხატებაც, მადლიც, გონებაც, გულის ხმაც და განზრახვაც არაერთ ადამიანში - ადამშია „შეზავებული“, არამედ „ადამადელი“ ადამიანის საღვთო აზრშია ჩადებული და „ყოველსა ნათესავს ამის წულების ძალი ესე“ (ალიბეგაშვილი 2000: 67). ამიტომ, ვინც აღდგება მეორედ მოსვლის დროს, „ყოველთა მათ შორის იყოს ხატი იგი პირველ“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 96). ამიტომაც „კაცსა ერთსა ეწოდების ყოველი“, რადგან ღმერთისთვის არ არის წარსული და მომავალი, არამედ ყოველივე მის წინაშეა. ე.ი. მთელი ბუნება დასაწყისიდან ბოლომდე არის „ერთსა შინა ხატებასა“, ხოლო მამაკაცება და დედაკაცება გრიგოლ ნოსელისა ზრით გამრავლებისთვის გაიყო.

სამოთხიდან გამოდევნის შემდგომ ადამიანის ბუნებაში ანგელოზთა დიდების წილ დაენერგა „აღორძინებად ესე პირუტყუებრი“. გრიგოლ ნოსელის თქმით, ამის შესახებ საუბრობს დავით მეფსალმუნე „კაცი პატივსა შინა იყო და არა გულისხმა-ყო, ჰბადვიდა იგი პირუტყვთა უგუნურთა და მიემსგავსა მათ“ (ფს. 48.21). პირველქმნილი ცოდვის შემდეგ ადამიანი მიდრეკილი გახდა იმ თვისებებისკენ, რომლებიც დამახასიათებელია პირუტყვთათვის. მათ შორის სხვადასხვას სწეულებები, „რომელ არს პირუტყუთა შორის“, ასევე „შობიერებად მსგავსი პირუტყუთად“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 98), რამაც გამოიწვია ადამიანის ბუნებაში პირუტყვთა მსგავსებები, მაგალითად, გულისწყრომა, გემოსმოყვარება, შიში, სიხარბე, სიძულვილი. ეს თვისებები კი აშორებს ადამიანს ღვთის მსგავსებისაგან.

გრიგოლ ნოსელის თქმით, ადამიანში მსგავსება მრჩობლია (ორმაგი, ორკეცი). ერთი ნაწილი, რომელშიც გონების სიწმინდეა, არის მსგავსება ღმრთისადმი და მიმსგავსებულია მის მშვენიერებას, ხოლო „სახე, რომელსა შინა სენი დადგრომილ არს“ (იქვე: 98) ემსგავსება პირუტყვს. და თუ ადამიანი თავისი ნებით დაემორჩილება პირუტყვთა თვისებებს, მაშინ ადამიანის „ყოველი ბუნებად მიემსგავსება სახესა პირუტყუთასა“.

წმინდა მამის თქმით, თითოეული პირუტყვის მსგავსი თვისება ადამიანის გონებას შეუძლია შეცვალოს სათნოებად. მაგალითად გულისწყრომა შეიძლება შეცვალოს სიმხნევედ და საღმრთო შურად, შიში - კრძალვად და მორიდებად, სიძულვილი შეიძლება გამოიყენოს ბოროტი საქმეების შესაძულებლად. ამის მსგავსად სხვა უარყოფითი თვისებებიც შეუძლია ადამიანს ჩააყენოს სიკეთის სამსახურში. ნისის ეპისკოპოსის თქმით, ჭეშმარიტი ღვთის ხატება მოსე წინასწარმეტყველსა და მის მსგავსად ადამიანებშია დაცული. ასეთი ადამიანები ამოწმებენ გრიგოლ ნოსელის სათარგმანებელ სიტყვებს „ვითარმედ კაცი შეიქმნა ხატად ღმრთისა“. ამიტომ, ნურა-ვის შერცხვება თუ იხილავს ადამიანს პირუტყვის მსგავსად საზრდელისა და სასმელის მიმღებლად და ნუ მოერიდება იმის თქმის, რომ კაცი ღვთის ხატადაა შექმნილი, რადგან მოციქული ამბობს: „ღმერთის სასუფეველი სასმელ საჭმელი კი არაა, არამედ

სიმართლე, მშვიდობა და სიხარული სულით წმიდით“ (რომ. 14.17); ხოლო მათეს სახარებაში წერია „არა პურითა ხოლო ცხონდების კაცი, არამედ ყოვლითა სიტყვითა, რომელი გამოვალს პირისაგან ღმრთისა“ (მთ. 4.4). აღდგომაც ამას გვაუწყებს, რომ „მომავალი ცხოვრება ანგელოზებრი ყოფაა და ადამიანიც გათავისუფლდება საზრდელ-სასმელის „მსახურებისაგან“, როდესაც მიეახლება ანგელოზთა საზომს“ (ალიბეგაშვილი 2000: 70-71).

საუკუნეთა მანძილზე არსებობდა სხვადასხვა აზრი სულისა და სხეულის ურთიერთმიმართებაზე. გამომდინარე აქედან იყო ურთიერთ საპირისპირო აზრები. ზოგს სული მიაჩნდა ხორცზე ადრე დაბადებულად, ზოგსაც პირიქით, ასევე ზოგის აზრით „სულნი დაადგრიან მრავალთა შინა გვამთა“. ერთი ნაწილი ამტკიცებდა, რომ სული განცალკევებულად არის შექმნილი და „საგონებელ არიან კეთილსა და ბოროტსა ქვეშე“. მათი თქმით, როცა სული სიკეთეშია, მაშინ შორს არის ხორცისაგან, ხოლო როცა სიკეთეს განეშორება, მაშინ „მიდრკის ჯორცთა საქმესა“. მეორენი მოსე წინასწარმეტყველის სიტყვებს იმორწმუნდნენ და ამბობდნენ, რომ ღმერთმა ჯერ სხეული შექმნა და მერე შთაბერა სული. ამის გამო ისინი სხეულს ანიჭებენ უპირატესობას. მათი თქმით „რომელი რაისათვისმე დაებადოს, უდარჯს არს პატივითა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 116).

გრიგოლ ნოსელი ამბობს, ვისაც სული სხეულზე ადრე დაბადებულად მიაჩნია ისინი არ არიან შორს იმ აზრის დამცველთაგან, რომელნიც ამტკიცებენ, რომ „სულნი მიიცვალეზიან მრავალთა შინა გვამთა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 116-117), მისი თქმით, ვინც ამ სიტყვას დაწვრილებით გამოიძიებს, ნახავს ჭეშმარიტებისაგან განდგომას. თუ ვინმე „მომღვარი“ იტყვის, რომ კაცმა შეიმოსა დედაკაცის სხეული, აფრინდა იგი ფრინველებთან, აღმოცენდა მდელოზე და იქცა თევზად, ამით საკმარისად დაამტკიცებს თავის უგუნურებას. მათი ეს უგუნურება კი მომდინარეობს იმის მტკიცებით, რომ სული ხორცზე უპირატესია.

ხორციელი სხეული უხორცო სულიერის ვნებათა მიმართ „უმოწრაფეს არს“, რაც აიძულებს მას გვამიდან გვამში მრავალ მიცვალეზას, გადაყვანას, გადასვლას. კაცობრივი სულის სენი პირუტყვისას ემსგავსება, ის მახლობელია პირუტყვის ბუნებისა და „მიცვალეზას ამას პირუტყვებისაგან პირუტყვად“. ბოროტის და ცხრომა კი სათნოებაა, ხოლო პირუტყვთა შორის სათნოება არ იპოვება (ალიბეგაშვილი, 2000: 95-96).

ასეთი აზრის დასასრული არის სულის ყოველმხრივ გარყუნილება, რადგან სული, რომელიც გარდავა თავის წესს, ხდება ბოროტის „მესატყუებელი“ და მისი ბოლო არის „ხრწნილებაჲ მეტყველებისაგან პირუტყუებად და პირუტყუებისაგან მიიწიოს მოკლებასა გრძნობისასა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 117), რის შემდეგაც მიუახლოვდება უგრძნობ მცენარეებს და არ იქნება მათ შორის არსებობა, რადგან ვეღარ დაუბრუნდება თავის სიკეთის პატივს.

მათი აზრით, ცხოველება მცენარეებში უფრო მეტია, ვიდრე ადამიანში. სული თავის „სრბაში“ დაემხოვა, ვიდრე არ განქარდება. მათი სიტყვით, მცენარეებრი

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები

ცხოვრება უმჯობესია იმ სულიერ ცხოვრებაზე, რომელიც „გარდამოვარდა“ (ალიბეგაშვილი, 2000: 96). ნოსელის თქმით, მათი ასეთი მსჯელობა „დაუდგრომელ არს და დაუმტკიცებელ არს“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 117).

წმინდა მამის თქმით, „სული არათუ სიმძიმისა და მიდრეკისა მისისათვის მიიცვალა ჯორცთა შინა და არცა კუალად ვიტყვთ, ვითარმედ შემდგომ ჯორცთა დაებადა სული, არამედ დაებადა კაცი ერთბამად ბუნებრივად“.

გრიგოლ ნოსელი აგრძელებს ამ საკითხს და ამბობს, ნურავინ იფიქრებს, რომ ჯერ კაცი დაიბადა „სახედ კერპისა“ და შემდეგ მისთვის შეიქმნა სული. ასეც რომ ყოფილიყო, როგორ შეიძლება თიხისაგან შექმნილი ბუნება იყოს უმეტესი „ბუნებასა მას გონიერსა“? ნოსელის თქმით, ადამიანი შედგება სულისა და ხორცის ერთობისაგან „რომლის დაწყებად შემტკიცებისა მათისად ერთ არს“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 118), რადგან ადამიანი არ იყოს უწინარესი და უადრესი თავის თავზე. ღმერთმა ადამიანი ყოველმხრივ სრულყოფილი შექმნა. მას დროში არ გაუყვია სულისა და ხორცის შექმნა, რადგან კაცი არ ყოფილიყო თავისივე სულის მოწინააღმდეგე.

გრიგოლ ნოსელის თქმით, არ ყოფილა სული ხორცის გარეშე და არც ხორცი - სულის გარეშე, „არამედ დაწყებად ერთ არს პირველად ბრძანებითა და ნებითა ღმრთისადთა და შემდგომად გამოყვანებითა შობისადთა“.

თუმცა სული თავისი ბუნებით უწინარია, იგი უეჭველად „ჰგვიეს გვამსა მას შინა თვსსა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 119). ჩვილში, რომელიც ახლად იბადება, სული მართალია არასრული სახითაა, მაგრამ შემდგომში განსრულდება, რადგან მასში „ძალი იგი განთესულობისად“ არამოკვდავი ხორცისგანაა, არამედ „ცხოველებისაგან სულისა“. აქედან გამომდინარე, ხორცი სულითურთ არაა მოკვდავი, ხოლო გვამი სულის გარეშე უეჭველად მოკვდავია. სიკვდილიც სხვა არაფერია, თუ არა „მოკვებად სულისა“.

ადამიანის სიცოცხლის მქონეობის ნიშანია სიტყვა, მოქმედება და მოძრაობა. ხოლო უმოქმედობა და უძრაობა არის სიკვდილი.

გრიგოლ ნოსელის თქმით, ვისაც სურს შეიცნოს „ძალი სულისა აგებულებასა შინა ჯორცთასა“ უნდა გამოიკვლიოს საკუთარი თავი. მისი თქმით, კაცი თუ გამოიძიებს თავის არსებას, შეიცნობს თავისი ცხოვრების მიზეზს და მიხვდება, რომ სხეული არ შექმნილა მკვდრად, ანუ უსულოდ.

უკანასკნელ, 30-ე თავში გრიგოლ ნოსელი ასევე მსჯელობს ადამიანის ანატომიის შესახებ. მისი თქმით, ყოველი ადამიანისათვის საკუთარი ბუნება არის „მოდლური“.

წმინდა მამა ადამიანის ორგანოებს პირობითად ყოფს სამ კატეგორიად. პირველი ნაწილი მიაჩნია სიცოცხლისათვის შექმნილად, მეორე - „სიმდიდრისათვის სიცოცხლისა“ და მესამე - „დადგრომისათვის შობისა და დამტკიცებისათვის ნათესავობისა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 121).

მის თქმით, ადამიანის სიცოცხლისათვის აუცილებელი ორგანოებია თავი, გული და ღვიძლი, ხოლო ადამიანს სიმდიდრისათვის მინიჭებული აქვს გრძნობები.

სიცოცხლე მათ გარემოც შესაძლებელია, მაგრამ არ იქნებოდა „გემოვნებით“. ორგანოთა მესამე ნაწილი კი შექმნილია გამრავლებისთვის.

სასიცოცხლო ორგანოებს ემატება და სარგებლობას ანიჭებს მუცელი და ფილტივი. ფილტივი არის „რომელი აგრძნობს ცეცხლს ამას გულისასა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 121), ხოლო მუცელი იღებს საკვებს. გამომდინარე ორგანოთა ასეთი დანაწევრებისა, ნათლად ჩანს, რომ სიცოცხლის ძალა არ მდგომარეობს სხეულის რომელიმე ნაწილში, არამედ თითოეულს შეაქვს თავისი წვლილი ერთ მთლიანობაში.

გრიგოლ ნოსელის მსჯელობით ადამიანი შედგება სტიქიონებისაგან (სიტფომი, ყინელი, ნოტიაჲ და სივმელი), როგორც ცნობილია აქედან სამი განაგებს სიცოცხლეს, ერთი ათბობს გვამს, მეორე „ნოტია-ჰყოფს სიმჭურვალეს“, რათა გააწონასწოროს სხეულის შეზავება, ხოლო მესამე განზნეული იოგების (კუნთების) შემკრებელია. მათი შენაწევრებით ეძლევა ძალა ყოველ ასოს. ხოლო ძალამოკლებული ორგანო იქნება მკვდარი და უმოძრაო.

ადამიანის აგებულების მაგარი და ხმელი ნაწილია ძვალი, მას გარს არტყია სხეულის „ნოტიო“ ნაწილი ხორცი. ისინი არიან ერთმანეთთან „შემერწილ ლართა“. ძუალი არის ხორცის მტვირთველი ისე, რომ არ არიან ერთმანეთისაგან განშორებულნი და განყოფილნი. ადამიანს აქვს თავისი ნებით მოძრაობის საშუალება, რისთვისაც მოცემული აქვს ფიზიკური ენერგია. ყოველი ორგანო მოძრაობაში მოდის ძარღვებისა და კუნთების საშუალებით, რომელთაც განაგებს თავის აკვი (გარსი). სიცოცხლის მიზეზი ტვინია, ამიტომაც, როცა ტვინის გარსი ზიანდება, მოიწევა სიკვდილი.

რასაც სიცოცხლე განემორება, იქცევა „ყინელად“, რადგან მას აღარ გააჩნია სიმხურვალე, აქედან გამომდინარე, სიცოცხლისუნარიანობის მიზეზი სიმხურვალეა, ხოლო მისი წყარო - გული. მისგან გამოდის მრავალი „ნესტკ“, რომელთა საშუალებითაც ყოველ ასოს მიეწოდება სიმხურვალე. „თავად ცეცხლი ვერ იქნება მდგრადი, რადგან მას რაიმე უნდა ასაზრდოებდეს. ამიტომაც სისხლის ნაკადი ისევე გამოდის ღვიძლისაგან, როგორც სული - ლართაგან, სადინელთაგან წყლის გარეშე, რომელიც კრავს მხურვალეებით გვამს, რათა ეს ორი - ღვიძლიდან გამომავალი სისხლის ნაკადი და სულის სიმხურვალე არ განიყოს და არ შეწყდეს სიცოცხლე. ერთის მეორეზე გადამეტება წახედნს სიცოცხლეს“ (ალიბეგაშვილი 2000: 101-102).

ნისის ეპისკოპოსის თქმით, ზემოთ აღნიშნული სამი ძალის მეშვეობით არსებობს სხეულში სიცოცხლე, ხოლო ღვიძლი არის სისხლის წყარო, რომელიც საზრდოობს საჭმელითა და სასმელით, გული კი იღებს საზრდოს „მომძე“ ასო, ფილტვისაგან, რომელიც ნესტოებით მოიზიდავს ჰაერს პირის ღრუდან. მათ შორის მდებარეობს გული, მარად მოძრავი ცეცხლის მსგავსად. როგორც მჭედლის საბერველი ჰაერით აგრილებს სიმხურვალეს, ასეთივეა ფილტვის დანიშნულებაც, რაც ნოსელის აზრით სუნთქვის მიზეზიცაა. მისი თქმით, ფილტივი გულის უკან მდებარეობს და გულის შეკუმშვა - გაფართოება სწორედ ფილტვის „ძვრისაგანაა“ გამოწვეული. ამიტომაც ფილტვის აგებულება ღრუბელივით თხელია. იგი მრავალისადინარით არის დაკავშირებული

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები

ყანყრატოს. ამ არხების საშუალებით ფილტვის შეკუმშვა- გაფართოებისას, შესაბამისად ხდება ორგანიზმში ჰაერის შემოშვება-განდევნა.

რადგან ადამიანის ბუნება „გლახაკია“, მას გარდა ჰაერისა ესაჭიროება სხვა საარსებო საშუალებები - საჭმელი და სასმელი, მათი მემშვეობით სხეული იძენს სასიცოცხლო ენერგიას.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, გული არის ორგანიზმში სიცოცხლის მიმნიჭებელი, მხურვალეების განმგებელი. მის ახლოს, წინა მხარეს არის კუჭი, რომელიც განითბობა გულისმიერ, რითაც ეძლევა ადამიანს საკვების მონელების საშუალება. საჭმლისა და სუნთქვის სადინარები მდებარეობენ გვერდი გვერდ. პირის ღრუ ორივე მათგანისთვის წარმოადგენს საზრდელის მიღების საშუალებას, ერთისთვის ჰაერისას, ხოლო მეორისთვის საჭმლისას. როცა ისინი მიაღწევენ „სიღრმე სანოტიებისას“, რომელიც ღვიძლია, ცეცხლის მხურვალეებად გარდაისახება, რაც სისხლისფერის მსგავსია. ღვიძლიდან გამოდის ღარის მსგავსი ორი სადინარი, ერთში არის ჟანგბადი, ხოლო მეორეში - სისხლი. აქედან სიმხურვალის მემშვეობით სისხლი ძარღვების შეწევნით მიედინება სხეულის ყველა ორგანოში.

ამ ორი ძალის შეერთება მიაწევს სიცოცხლის ძალას, თავის აპკს, რისი მემშვეობითაც მოძრაობს სხეულის ყოველი ასო. აპკი ასაზრდოებს ხერხემალს და ძვლის ტვინს. საკვები „იოგებსა და ლარებში“ ნაწილდება და თავისი გზით მოძრაობს, როდესაც მიაღწევს კუჭს, იწყება მისი გადამუშავება, ნარჩენები კი სწორი ნაწლავით გამოიყოფა.

ღვიძლი წარმოქმნის სისხლს, იგი გულისგან მოცილებით იმყოფება, რადგან არ შეიძლება „ძირი ძალისა მის ცხორებისად“ ყოფილიყო შეჭყლეტილი სხვა ორგანოსაგან, „და ამასთანავე წახდინის გონება მხურვალეების სადინარმა - ხორხმა. ამიტომაა გულიდან ღვიძლამდე „მისავალი“, რომელიც „მიაწევს სულსა მას ცეცხლებრსა“, რაც არის ყოველი მოქმედებისა და სვლის განმგებელი“ (ალიბეგაშვილი 2000: 104). ამიტომაც მას საფარველად აქვს „კემხად“. როგორც მეუფეა დაცული კრეტსაბმელს მიღმა, ისეა დაცული გულიც, წინიდან მკერდით, უკნიდან კი - ნეკნებით.

გრიგოლ ნოსელის თქმით, როგორც ბაღში ხარობს სხვადასხვა ჯიშის მცენარეები, რომელთაც სხვადასხვა თვისებები გააჩნიათ, მაგრამ ყოველ მათგანს საზრდოდ წყალი აქვს, ასევე ადამიანის ყოველი ორგანოც ერთი და იგივე საზრდელიდან, თავისი ბუნების შესაბამისად „თავის საკუთრივ თვისობრიობას იღებს“ (ალიბეგაშვილი 2000: 104).

წმინდა გრიგოლ ნოსელი ზემოთ განხილული ადამიანის შესახებ მსჯელობის შემდგომ ამბობს: „ძირი იგი აგებულებისა ჩუენისად არა არს სული თვნიერ ჳორცთა და არცა ჳორცი თვნიერ სულისა“. ბოროტს, რომ არ დაებრკოლებინა ადამიანის სული, იგი მადლში განმტკიცდებოდა და მასში ღვთის ხატება იბრწყინებდა. დაცემის შემდეგ კი „იქმნა შრომით და მოგზაურობით მიმავალ სული კაცისად მასვე სისრულესა“ (გრიგოლ ნოსელი 1979: 127).

წმინდა გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლოგიური შეხედულებები

ამ სისრულის მიღწევისაკენ მოგვიწოდებს გრიგოლ ნოსელი თხზულების ბოლო ფრაზებში, სადაც პავლე მოციქულის სიტყვებით ამბობს: „განიძარცვეთ კაცი იგი ძუელი და შეიმოსეთ კაცი იგი ახალი, განახლებული მსგავსებითა დამზადებელისა თვისადათ“, რათა მივიღოთ ღვთის მსგავსების სრული მადლი, რომლითაც შექმნა პირველი ადამიანი და თქვა: „ვექმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად ჩუენდა“ (შეს. 1.26).

გამოყენებული ლიტერატურა

ალიბეგაშვილი 2000. ალიბეგაშვილი გ., წმ. გრიგოლ ნოსელის ანთროპოლო-გიური შეხედულებები, თბ. 2000.

ახალი აღთქმა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი. საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა, თბ. 2000.

გრიგოლ ნოსელი 1989. წმიდა გრიგოლ ნოსელი, „პასუხი ექუსთა მათ დღეთათჳს“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, კომენტარები და ლექსიკონი დაურთო ე. ჭელიძემ. საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, თბ. 1989.

გრიგოლ ნოსელი, 1979; „მატბერდის კრებული“ X ს. გამოსაცემად მოამზა დაბ. გიგინეიშვილმა და ელ. გიუნაშვილმა, თბ. 1979.

იოანე დამასკელი 2000. წმინდა იოანე დამასკელი, მართმადიდებლური სარწმუნოების ზედმიწევნითი გადმოცემა. ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, შესავალი და შენიშვნები დაურთო ე. ჭელიძემ, თბ. 2000.

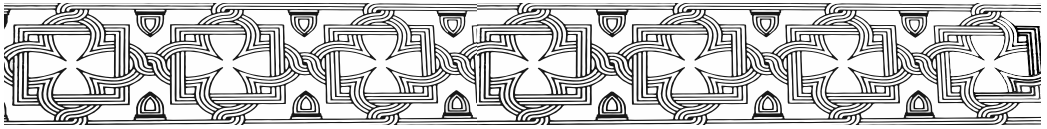
წიგნნი ძუელისა აღთქმისანი, ნაკვეთი I (შესაქმისად, გამოსვლათად), გამოსაცემად მოამზადეს ბ. გიგინეიშვილმა და ც. კიკვიძემ, თბ. 1989.

Archpriest Irakli Akhaladze

Anthropological Views of St. Gregory the Bishop of Nyssa

Summary

One of the church fathers of the 4th century, the holy high priest Gregory Nyssen wrote his work “On the Making of Man” to supplement and complete the work on the creation of the world (on the Hexaemeron) written by his brother, St. Basil the Great. Gregory Nyssen aims to show the role and importance of humans and their place in the created world. The Holy Father underlines the exceptionality and superiority of humans to all other creatures. The most caring Creator prepared the world to be the sphere of man’s sovereignty; He created a man with a soul and a body appropriate for a king full of virtues just like a master gives a necessary form to the tableware. One of the essential similarities to God is mind and love which is a reflection of Godliness in a man.

დიაკონი მიქაელ კვანტალიანი
მეველუდ (ნიკოლოზ) გვილავა
მღვდელი ისიდორე ბუხაიძე
აკაკი გოლეთიანი

ქართველ წმინდათა მსახურებების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

შესავალი¹

ღვთისმსახურების ტიპიკონური ჰარმონიულობა

მართლმადიდებელი ეკლესიის ღვთისმსახურებას ტიპიკონი აწესრიგებს. ღვთისმსახურება განმეორებადი, ჰარმონიული და ციკლურია. მთელი წლის განმავლობაში, უმეტესად, ყოველდღე, მსახურება აღესრულება სამი ციკლის მიხედვით. ესენია: დღელამური, კვირის შვიდეულის – დღისა და წმინდანის წლიური ციკლები.

დღელამური ციკლის პერიოდი ერთი დღე-ღამეა. ამ ციკლის მიხედვით ერთ დღე-ღამეში სამი მსახურება შესრულდება, რომლებიც, თავის მხრივ, სამ-სამი ლოცვისაგან შედგება და თითოეული მათგანი ყოველ 24 საათში განმეორდება. **დღელამური ციკლის საღვთისმსახურო წიგნია „ჟამნი“.**

სადაგი დღის დღელამური ციკლია:

საღამოს მსახურება: IX ჟამნი; მწუხრი; მცირე სერობა;

დღის მსახურება: შუაღამის ჟამნი, ცისკარი, I ჟამნი;

დღის მსახურება: III ჟამნი, VI ჟამნი, წირვა (სადილის ჟამნი).

კვირის შვიდეულის ციკლის პერიოდია ერთი კვირა. ჩვენი ეკლესია ამ ციკლის მიხედვით კვირის ყოველ დღეს განადიდებს სხვადასხვა მოვლენასა და წმიდანებს, კერძოდ:

კვირას — მაცხოვრის ბრწყინვალე აღდგომას;

ორშაბათს — უხორცო ძაღებს - ანგელოზთა დასებს და მათგან გამორჩეულად, მთავარანგელოზებს — მიქაელსა და გაბრიელს;

სამშაბათს — ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველებსა და მათგან გამორჩეულად – წმინდა იოანე ნათლისმცემელს, თანახმად მაცხოვრის სიტყვებისა:

„არა აღდგომილ არს ნაშობთაგანი დედათაჲ უფრომს იოვანეს ნათლისმცემლისა“ (მათე11.11);

ოთხშაბათს და პარასკევს — ჯვარს;

ხუთშაბათს — მაცხოვრის ათორმეტთა და სამოცდაათთაგან მოციქულთა დასებსა და მათი საქმეების გამგრძელებლებს – მღვდელმთავრებს და მათგან

1. კრებულში იბეჭდება ნაშრომის მხოლოდ შესავალი ნაწილი

გამორჩეულად – წმინდა ნიკოლოზს, მირონლუკის მთავარ-
ეპისკოპოსს;

შაბათს — წმინდათა ყველა დანარჩენ დასს: მოწამეებს, ღირსებს, უვერცხლო
მკურნალებს, აღმსარებლებსა და ა.შ. და მიცვალებულებს.

რაც შეეხება ყოვლად წმინდა ღვთისმშობელს, მას ჩვენი ეკლესია ყოველ დღე
განადიდებს, გამორჩეულად კი - ოთხშაბათს, პარასკევსა და კვირას.

ლიტურგიკული (საპასექო) წელიწადის პერიოდების მიხედვით კვირის შვიდეუ-
ლის ციკლის საღვთისმსახურო წიგნებია: „ტროდიონ-ზატიკი“, „პარაკლიტონი“ და
„ტროდიონ-მარხვანი“.

წმინდანთა წლიური ციკლის პერიოდია ერთი წელიწადი. ამ ციკლის მიხედვით
ყოველდღე, თვე და რიცხვის მიხედვით, ჩვენი ეკლესია განადიდებს სხვადასხვა
წმინდანს, რომელთა მსახურებაც განმეორდება 1 წლის შემდეგ, იმავე თვისა და
რიცხვის დადგომისას.

წლიური ციკლის წმინდანთა მსახურებები რანგებად იყოფა. სულ გვაქვს
დღესასწაულთა ექვსი რანგი. VI რანგი ყველაზე დიდია. ტიპიკონის მიხედვით,
მათ მიეკუთვნება მაცხოვრისა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ათორმეტთაგანი
დღესასწაულები და კიდევ – სამი: წმინდა იოანე ნათლისმცემლის შობა (ხს. 24. 06.
აქაც და შემდგომშიც თარიღები მოცემულია ძველი სტილით) და თავისკვეთა (ხს. 29.
08) და წმინდა თავთა – მოციქულთა პეტრესა და პავლეს დღესასწაული (ხს. 29. 06).

მაცხოვრის ბრწყინვალე აღდგომის დღესასწაული ათორმეტთაგან დღესასწაულებს
არ მიეკუთვნება და რანგით არ იზომება — იგი ზერანგობრივი, არამიწიერი, კოსმიური
დღესასწაულია.

ადგილობრივი ეკლესიების დღესასწაულებს მიკუთვნებული აქვთ სხვადასხვა
რანგი I-დან V-ის ჩათვლით. მაგალითად საქართველოს ეკლესიის V რანგის
წმინდანებია: წმინდა დავით მეფე აღმაშენებელი (ხს. 26. 01); ღირსი იოანე ზედაზნელი
და მისი თორმეტი მოწაფე (ხს. 7. 05); ღირსი ექვთიმე ათონელი (მთაწმინდელი) (ხს.
13. 05); წმინდა მოწამე მეფენი არჩილი და ლუარსაბი (ხს. 21. 06); ღირსი გიორგი
მთაწმინდელი (ხს. 27. 26); წმინდა რაჟდენ პირველმოწამე (ხს. 3. 08); წმინდა ქეთევან
დედოფალი (ხს. 13. 09); წმინდა მოწამენი დავით და კონსტანტინე მხეიძეები (ხს. 2. 10);
ღირსი შიო მღვიმელი (ხს. ყველიერის ხუთშაბათს) და ღირსი დავით გარეჯელი (ხს.
ამაღლების შემდგომ ხუთშაბათს).

ცალკე აღნიშვნის ღირსია უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაული
(ხს.1.10), რომელსაც თბილისში ხელაძის სტამბაში 1899 წელს დაბეჭდილ ჟამში ასევე
მიკუთვნებული აქვს V რანგის ნიშანი — წითელი ჯვარი წითელ ნახევარწრეში (ჟამნი,
1899: 231), თუმცა, მანამდე, XVIII საუკუნეში, ანტონ I კათალიკოსმა საქართველოს
ადგილობრივი ეკლესიის ეს დღესასწაული აამაღლა მაცხოვრისა და ღვთისმშობლის
VI რანგის ათორმეტ დღესასწაულთა დონეზე და ბევრი პარამეტრით უფლის
კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაული უფრო წინ დააყენა, ვიდრე VI რანგის არა

ქართველ წმინდათა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

ათორმეტთაგანი სამი დღესასწაული – წმინდა იოანე ნათლისმცემლის შობა (ხს.24.06) და თავისკვეთა (ხს.29.08) და პეტრე-პავლობა (ხს.29.06).

წმინდანთა წლიური ციკლის მსახურებები მოცემულია წიგნში, რომელსაც ეწოდება „თვენი“. დღემდე საქართველოს ეკლესიას სრული „თვენი“ ნაბეჭდი სახით არ გააჩნია. როგორც აკადემიკოსი, დეკანოზი კორნელი კეკელიძე აღნიშნავს, XVIII ს-ის II ნახევარში საქართველოში მხოლოდ სამი თვის (სექტემბერი, ოქტომბერი და ნოემბერი) დაბეჭდვა მოუხერხებიათ. ეს არის დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის თვენი, ასე რომ მთელი წლის „თვენი“ ქართულად არასოდეს დაბეჭდილა (კეკელიძე 1980: 598).

მოგვიანებით, XIX ს-ის II ნახევარში, 1865 წელს მოსკოვში ქართულად დაიბეჭდა „სადღესასწაულო“ – „გამოკრებილი თვენი“, რომელშიც სრულად შეტანილია საყოველთაო და საქართველოს ადგილობრივი ეკლესიის წმინდანთა VI; V; IV და III რანგის დღესასწაულთა მსახურებები, არასრულადაა შეტანილი II რანგის წმინდანები, ანუ არაყოველი II რანგის მსახურებაა მასში მოცემული და საერთოდ არ არის შეტანილი მცირე წმინდის ანუ I რანგის წმინდანთა მსახურებები.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მთელი წლის განმავლობაში, უმეტესად, ყოველდღიური მსახურება აღესრულება სამი ციკლის მიხედვით, ესენია: დღელამური, კვირის შვიდეულის დღისა და წმინდის წლიური ციკლები.

ამათგან ტექსტობრივად დღელამური ციკლის საკითხავები „ჟამნიდან“ მუდმივია და თითქმის არასდროს იცვლება. გამოწვეულია მხოლოდ პასექის ჟამნები აღდგომასა და ბრწყინვალე შვიდეულში და აღდგომის, ქრისტეშობისა და ნათლისღების დიდი (სამეუფეო) ჟამნები.

ღვთისმსახურების ტექსტობრივად ცვალებად ნაწილს ქმნის კვირის შვიდეულის დღისა და წმინდის წლიური ციკლები. ამასთან, ძალიან საინტერესოა ერთიან ცვალებად ნაწილში დღისა და წმინდის ციკლების საკითხავების წილობრივი ურთიერთდამოკიდებულება.

რაც უფრო დაბალია წმინდანის რანგი, მსახურებაში მით უფრო მეტია დღის საკითხავების წილი და მცირეა წმინდისა. რანგების მატებით უკუპროპორციულად იცვლება საკითხავების წილი - იკლებს დღისა და იმატებს წმინდის წილი, ამასთან V და VI რანგები დღის საკითხავებს მხოლოდ კვირაობით ინარჩუნებენ, სხვა დღეებში კი ამ დღესასწაულებზე საერთოდ არ იკითხება დღის საკითხავები „პარაკლიტონიდან“ და ყველაფერი იკითხება წმინდისა „სადღესასწაულოდან“. აქვე დავაზუსტოთ, რომ მაცხოვრის ათორმეტთაგან დღესასწაულებზე კვირასაც კი იკითხება ყველაფერი მხოლოდ წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“.

წმინდათა ზოგადი რანგობრივი მახასიათებლები

I რანგი:

1. მწუხრი:

- ა) „უფალო ღაღად-ვჰყავსა“ ზედა - 6 დასდებელი: 3 - დღისა „პარაკლიტონიდან“ და 3 წმინდისა, „თვენიდან“;
- ბ) „სტიქარონსა“ ზედა - 3 დასდებელი - დღისა, „პარაკლიტონიდან“.

2. ცისკარი:

- ა) „დავითნის“ კანონების შემდეგ მცირე კვერექსები არ ითქმება;
- ბ) სტიქოლოგიის წარდგომები – დღისა, „პარაკლიტონიდან“;
- გ) საცისკრო კანონი – 9 გალობა, 3 კანონი 14 მუხლად:
 - I კანონი** – 6 მუხლად დღისა, „პარაკლიტონიდან“;
 - II კანონი** – 4 მუხლად დღისა, „პარაკლიტონიდან“;
 - III კანონი** – 4 მუხლად წმინდისა, „თვენიდან“;
- დ) იკითხება მცირე „დიდებამაღალიანი“;
- ე) „აღვივსენითსა“ ზედა – 3 დასდებელი – დღისა, „პარაკლიტონიდან“.

3. წირვა:

- ა) ყოველდღიური ანტიფონები;
- ბ) სამოციქულო და სახარება—დღისა.

II რანგი:

1. მწუხრი:

- ა) „უფალო ღაღად-ვჰყავსა“ ზედა – **6 დასდებელი, ექვსივე - წმინდისა „სადღესასწაულოდან“;**
- ბ) „სტიქარონსა“ ზედა – 3 დასდებელი – დღისა, „პარაკლიტონიდან“.

2. ცისკარი:

- ა) „დავითნის“ კანონების შემდეგ კვერექსები არ იკითხება;
- ბ) სტიქოლოგიის წარდგომები – დღისა, „პარაკლიტონიდან“;
- გ) საცისკრო კანონი – 9 გალობა, 3 კანონი 14 მუხლად:
 - I კანონი** – 4 მუხლად დღისა, „პარაკლიტონიდან“;
 - II კანონი** – 4 მუხლად დღისა, „პარაკლიტონიდან“;
 - III კანონი** – 6 მუხლად წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“.
- დ) „აქებდითსა“ ზედა (თუ კი აქვს) – 4 მუხლად წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“;
- ე) იკითხება მცირე „დიდებამაღალიანი“;
- ვ) „აღვივსენითსა“ ზედა – 3 დასდებელი – დღისა, „პარაკლიტონიდან“;

ქართველ წმინდათა მსახურებების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

3. წირვა:

- ა) გამომსახველობითი ანტიფონები, „მომიხსენენი“: 4 – დღისა, „პარაკლიტონიდან“, 4 – წმინდის III გალობიდან, „სადღესასწაულოდან“;
- ბ) სამოციქულო და სახარება – დღისა და წმინდისა.

II რანგის მსახურების მაგალითებია „სადღესასწაულოში“ – 6, 9, 11, 20, 24 სექტემბერი და სხვა.

III რანგი:

1. მწუხრი:

- ა) „უფალო ღაღად-ვჰყავსა“ ზედა – 6 დასდებელი, ექვსივე – წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“;
- ბ) „სტიქარონსა“ ზედა – 3 დასდებელი – წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“.

2. ცისკარი:

- ა) იკითხება დავითნის 2 კანონი (სამკანონიან პერიოდში მე-3 კანონი შესრულდება მწუხრზე);
- ბ) „დავითნის“ კანონების შემდეგ მცირე კვერეკსები შესრულდება;
- გ) სტიქოლოგიის წარდგომები - წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“;
- დ) საცისკრო კანონი – 9 გალობა, 3 კანონი 14 მუხლად:
 - I კანონი – 4 მუხლად დღისა, „პარაკლიტონიდან“;
 - II კანონი – 4 მუხლად დღისა, „პარაკლიტონიდან“;
 - III კანონი – 6 მუხლად წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“.
- ე) „აქებდითსა“ ზედა – 4 დასდებელი, ოთხივე – წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“;
- ვ) იგალობება დიდი „დიდებამაღალიანი“;

3. წირვა:

- ა) „მომიხსენენი“ წმინდისა: III გალობიდან – 4 მუხლად, VI გალობიდან – 4 მუხლად;
- ბ) სამოციქულო და სახარება - დღისა და წმინდისა.

III რანგის მსახურებების მაგალითებია „სადღესასწაულოში“ - 23 სექტემბერი; 6, 9, 18, 23 ოქტომბერი და სხვა.

IV რანგი:

1. დიდი მწუხრი:

- ა) იგალობება „დავითნის“ I კანონის I დიდება;
- ბ) „უფალო ღაღად-ვჰყავსა“ ზედა – 8 ან 6 დასდებელი – წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“;

გ) 3 საწინასწარმეტყველო – წმინდისა;

დ) „სტიქარონსა“ ზედა– 3 დასდებელი – წმინდისა „სადღესასწაულოდან“.

2. ცისკარი:

ა) „დავითნის“ 2 კანონი და მათ შემდეგ მცირე კვერეკსები შესრულდება;

ბ) სტიქოლოგიის წარდგომები – წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“;

გ) იგალობება „სადიდებელი“ – 134-ე და 135-ე ფსალმუნები;

დ) იგალობება „გადიდებასა“ – წმინდისა, ფსალმუნის გამოკრებილ მუხლებთან ერთად;

ე) „სადიდებლის“ შემდგომი წარდგომა, საცისკრო სახარება და 50-ე ფსალმუნის შემდგომი წარდგომა – წმინდისა;

ვ) საცისკრო კანონი – 9 გალობა, 2 კანონი, 14 მუხლად:

I კანონი – 6 მუხლად, ღვთისმშობლისა;

II კანონი – 8 მუხლად წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“;

ზ) „აქებდითსა“ ზედა – 4 დასდებელი წმინდისა, „სადღესასწაულოდან“;

თ) იგალობება დიდი „დიდებამალაიანი“.

3. წირვა:

ა) „მომიხსენენი“ – წმინდისა 8 მუხლად: III და VI გალობებიდან 4 – 4 მუხლი;

ბ) სამოციქულო და სახარება – დღისა და წმინდისა.

IV რანგის მსახურების მაგალითებია სადღესასწაულოში - 28 სექტემბერი, 28 ოქტომბერი, 19 ნოემბერი და სხვა.

ოთხივე რანგის (I-II-III-IV) საერთო მახასიათებელია ასევე ზემოთ განხილული სადაგი დღის მსახურების უცვლელი დღედამური ციკლი და ამ ციკლის მცირე სერობის ჟამში ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის კანონის შესრულება კვირის მიმდინარე ხმისა და დღის მიხედვით „პარაკლიტონიდან“.

რაც შეეხება V და VI რანგის დღესასწაულებს, უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ ნებისმიერ დღეს მათი მსახურება ტიპიკონის მიხედვით აღესრულება ღამისთევით, ე.ი. მათ უკვე ეცვლებათ დღედამური ციკლი:

საღამოს მსახურება: IX ჟამნი; მცირე მწუხრი;

ღამისთევის მსახურება: დიდი მწუხრი; დიდი ცისკარი და I ჟამნი;

დღის მსახურება: III ჟამნი; VI ჟამნი; წირვა (სადილის ჟამნი).

ეს ძალიან მნიშვნელოვანი მახასიათებელია. ჩვენ ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ კვირის გარდა V და VI რანგის წმინდათა მსახურებებზე დღისა „პარაკლიტონიდან“ არაფერი იკითხება და ყველაფერი სრულდება წმინდისა „სადღესასწაულოდან“.

ამასთან, IV რანგთან შედარებით მნიშვნელოვანი განსხვავებაა, რომ V და VI რანგებს დიდ მწუხრში ემატებათ „ლიტისა“ ზედა დასდებლები, ლიტია და პურის

ქართველ წმინდათა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

კურთხევა, ხოლო დიდ ცისკარში – ზეთისცხება და წირვაზე იკითხება მხოლოდ ერთი სამოციქულო და სახარება — წმინდისა.

V და VI რანგის მსახურებებს უამრავი ტიპიკონური მახასიათებელი აქვს, რომელთაც დაწვრილებით აქ ვერ განვიხილავთ, აღვნიშნავთ მხოლოდ რამდენიმე მათგანს — **V რანგის** დღესასწაული ერთ დღიანია, **VI რანგის** არა ათორმეტთაგანი – ორდღიანი, ხოლო მაცხოვრისა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ათორმეტთაგან დღესასწაულთა მსახურება მრავალდღიანია – მათ აქვთ წინადღესასწაული, დღესასწაული, დღესასწაულის შემდგომი პერიოდი და წარგზავნა.

V რანგის მსახურების მაგალითებია სადღესასწაულოში – 26 სექტემბერი; 26 ოქტომბერი, 6 დეკემბერი და სხვა.

პრობლემის წარმოჩენა

ტიპიკონით დადგენილია, რომ:

1. VI და V რანგების — „ღამისთვის“; IV რანგის — „სადიდებლიანი“ და III რანგის „დიდებამაღალიანი“ დღესასწაულები მსახურებაში სხვა წმინდანებს არ იერთებენ;
2. ასევე, ზოგადად, VI რანგის ათორმეტთაგანი დღესასწაულები წარგზავნის დღეს სხვა წმინდანებს არ იერთებენ და მათი წარგზავნის მსახურება აღესრულება III რანგით. გამონაკლისია მხოლოდ ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ტაძრად მიყვანების დღესასწაულის წარგზავნა, ამ დღეს დღესასწაულის წარგზავნის საკითხავებს უერთდება 2 წმინდის საკითხავებიც;
3. ერთ დღეს მაქსიმუმ შეიძლება შეერთდეს სამი მსახურება: დღისა და 2 წმინდისა;
4. ერთ დღეს სამი წმინდანის მსახურება არ შეერთდება, გამონაკლისია მხოლოდ პირველ სექტემბერი, ამ დღეს დღის მსახურება არ შესრულდება და შეერთდება მსახურება - დღესასწაულისა და ორი წმინდისა. მაგრამ, როცა 1.09 დაემთხვევა კვირას, მაშინ შესრულდება დღისა — კვირისა, დღესასწაულისა და ერთი წმინდისა, ხოლო II წმინდის მსახურება გადადის სხვა დღეს (დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი 1758:17; სადღესასწაულო, 1865, 16; Булгаков 1993:339; Түпикон сiетъ оуставъ 1997:115);
5. თუ რომელიმე დღეს მაინც უწევს სამი წმინდანის მსახურება, ამ შემთხვევაში შეერთდება დღისა და ორი წმინდისა, ხოლო მესამე წმინდანის მსახურება გადადის და შესრულდება მცირე სერობაზე, მაგალითად: 22 სექტემბერი და 9 ნოემბერი. (Түпикон 2012:90 და 115; Булгаков 1993: 378-446; Түпикон сiетъ оуставъ 1997: 174-247);

ქართველ წმინდათა მსახურებების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

6. ერთ დღეს შეიძლება შეერთდეს მხოლოდ ორი დაბალი რანგის წმინდათა მსახურება:
 - ა) დღისა და ორი I რანგის „მცირე წმინდის“ მსახურება;
 - ბ) დღისა და ერთი II რანგის - „ექვსიანის“ და ერთი I რანგის - „მცირე წმინდის“ მსახურება;
 - გ) დღისა და ორი II რანგის - „ექვსიანის“ მსახურება.
7. ზუსტად ასევე შესრულდება ორი დაბალი რანგის წმინდანის შეერთებული მსახურება დღესასწაულთა წინა და შემდგომ პერიოდში. ამ შეთხვევაში დღესასწაულთა წარგზავნის ჩათვლით დღის საკითხავები არ სრულდება და მათ ნაცვლად შესრულდება შესაბამისად წინა დღესასწაულის ან დღესასწაულის საკითხავები:
 - ა) წინა დღესასწაულის ან დღესასწაულისა და ორი I რანგისა;
 - ბ) წინა დღესასწაულის ან დღესასწაულისა და ერთი II რანგისა და ერთი I რანგისა;
 - გ) წინა დღესასწაულის ან დღესასწაულისა და ორი II რანგისა.

ჩამოთვლილი წესების გამო ტიპიკონში ხშირად ცნობილი წმინდანების ხსენების დღე გადანაცვლებულია, ვნახოთ რამდენიმე მაგალითი:

1. 12 სექტემბერს წარიგზავნება ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის შობის დღესასწაული, რომელიც არ იერთებს ამ დღის წმინდანს – მღვდელმოწამე ავტონომოსს, იტალიელ ეპისკოპოსს (+313 წ.). ამიტომ ავტონომოსის მსახურება გადადის 11 სექტემბერს და შეუერთდება ღირსი თეოდორა ალექსანდრიელის მსახურებას (დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი 1758:77; სადღესასწაულო 1865: 47-49; ტიპიკონი შიო მღვიმის მონასტრისა 2005: 32; K – 11, 26; ТУПІКОН 2012,82; Түпiкoн сiетъ оуставъ, 1997 140-142);
საყურადღებოა, რომ საქართველოს ეკლესიის კალენდრით 11 და 12 სექტემბერს დამატებით ქართველი წმინდანებიც იხსენიებიან, რომელთა მსახურებაც, რა თქმა უნდა, აღნიშნულ დღეებში ვერ შესრულდება.
2. წმინდა იოანე ოქროპირი მიიცვალა 14 სექტემბერს - ჯვართამაღლებას, მაცხოვრის VI რანგის ათორმეტთაგან დღესასწაულზე, რომელიც სხვა მსახურებას არ იერთებს. ამიტომ წმინდა იოანე ოქროპირის ხსენება გადადის და აღესრულება 13 ნოემბერს;
3. 21 სექტემბერს წარიგზავნება ჯვართამაღლება, რომელიც არ იერთებს ამ დღის წმინდანს 70-თაგან მოციქულ კოდრატეს, ათონელ და მანფიხიელ ეპისკოპოსს (+130წ). ამიტომ მოციქულის მსახურება გადადის 22 სექტემბერს და შეუერთდება მღვდელმოწამე ფოკა სინოპიელი ეპისკოპოსის მსახურებას (დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი 1758:132-134; სადღესასწაულო 1865:123; ტიპიკონი შიო მღვიმის მონასტრისა 2005:37; K – 11, 31-v, 32-r; ТУПІКОН

ქართველ წმინდათა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

- 2012:82; Түпiкoнciетъ oуcтaвъ 1997:174);
4. 13 აგვისტოს წარგზავნება ფერისცვალების დღესასწაული, რომელიც არ იერთებს ამ დღის წმინდანს, ღირს მაქსიმე აღმსარებელს. ამიტომ ღირსი მაქსიმე აღმსარებლის მსახურება გადადის 12 აგვისტოს და შეერთდება წმინდა მოწამეთა – ფოტისა და ანიკიტეს მსახურებას (სადღესასწაულო, 1865, 1256,1261; ტიპიკონი შიო მღვიმის მონასტრისა; 2005,96; K – 11,86-V; ТҮПIКOН 2012:257; Түпiкoн ciетъ oуcтaвъ 1997:759);
 5. წმინდა აბო თბილელი აწამეს 6 იანვარს - ნათლისღების დღესასწაულზე. რასაკვირველია, მაცხოვრის ათორმეტთაგანი დღესასწაული აბოს მსახურებას არ შეიერთებდა. ამიტომ წმინდა აბოს ხსენება დაწესებული იყო მეორე დღეს 7 იანვარს (ინგოროყვა 1965:444);
7 იანვარს არის კრება წმინდა იოანე ნათლისმცემელისა. ამიტომ, სავსებით სამართლიანად, მოგვიანებით, ტიპიკონის დაცვით, საქართველოს ეკლესიამ წმინდა აბო თბილელის მოხსენიების დღედ 8 იანვარი დაადგინა (Булгаков 1993:29);
 6. წმინდა მეფე დავით აღმაშენებელი აღესრულა 24 იანვარს. მისი ხსენების დღედ დაწესებული იყო 25 იანვარი. ამ დღეს კი იხსენიება V რანგის წმინდა გრიგოლ ღვთისმეტყველი, რომელიც არ შეიერთებდა წმინდა დავით აღმაშენებლის ასევე V რანგის (ოღონდ საქართველოს ადგილობრივი ეკლესიის V რანგის) მსახურებას. სავსებით საფუძვლიანად, კათალიკოსმა ანტონ I-მა წმინდა დავით აღმაშენებლის მსახურება გადაიტანა 26 იანვარს (ტყეშელაშვილი 2007:39).

აქტუალურობა

ზოგადად ეკლესიისა და ტიპიკონის ერთიანობიდან გამომდინარე, აუცილებელია საყოველთაო წმინდანთა ხსენება და მსახურების ტექსტებიც ყველა ეკლესიისათვის ერთი და იგივე იყოს.

ამიტომ ყველა ეკლესია ვალდებულია, საკუთარი ადგილობრივი წმინდანების ხსენების თარიღები ისე დანიშნოს, რომ საყოველთაო ტიპიკონის მოთხოვნები არ დაირღვეს და საჭიროების შემთხვევაში კანონიერად შეერთდეს საყოველთაო და ადგილობრივი წმინდანების მსახურებები.

ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ ადგილობრივი წმინდანის ხსენების თარიღი არ დაინიშნოს მაცხოვრისა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ათორმეტთაგან დღესასწაულებზე და მათ წარგზავნის დღეებზე, ასევე საყოველთაო VI,V,IV და III რანგის წმინდათა ხსენების დღეებზე, რადგან, როგორც ზემოთ ვნახეთ, ისინი სხვა წმინდანებს არ იერთებენ.

ქართველ წმინდათა მსახურებების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

ჩვენი შრომის მიზანია, ყველა ამ ნიუანსის გათვალისწინებით, შევისწავლოთ საქართველოს ადგილობრივი ეკლესიის წმინდათა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსების საკითხი, დავინახოთ მთელი წლის განმავლობაში რა შემთხვევაში გვაქვს პრობლემები, ანუ რომელი წმინდანის ხსენების თარიღი იქნება შესაცვლელი და დავსახოთ ამ პრობლემის გადაჭრის საშუალებები.

ამ მიზნის მისაღწევად, აუცილებელია, მომდევნო თავში დავაზუსტოთ მთელი წლის განმავლობაში საყოველთაო წმინდანთა კალენდარი, თითოეულ დღეს რამდენი წმინდანის მსახურებაა და რომელი რანგი გააჩნია მათ.

ნაშრომის მიზანი და ამოცანები

ნაშრომის მიზანია განვიხილოთ ქართველ წმინდანთა ხსენების დღეები მთელი წლის განმავლობაში და წარმოვადგინოთ ტიპიკონური ანალიზი, რამდენადაა შესაძლებელი ამ დღეს მათი მსახურების შესრულება იმ რანგში, რომელშიც მოცემულია მათი აკოლოთია „სადღესასწაულოში“.

მიზანი ითხოვს რამდენიმე ამოცანის გადაწყვეტას.

1. უნდა დაზუსტდეს საყოველთაო წმინდანთა კალენდარი მთელი წლის მანძილზე, კერძოდ, თითოეულ დღეს რომელი და რამდენი წმინდანის მსახურება სრულდება ტიპიკონითა და „თვენით“ და რომელ რანგში;
2. განისაზღვროს მთელი წელიწადის მანძილზე ისეთი დღეები, როცა აღესრულება ორი ან სამი საყოველთაო წმინდანის მსახურება (სამი წმინდანის შემთხვევაში მესამე გადადის ან სერობაზე, ან რომელიმე სხვა დღეს) ან აღესრულება ერთი წმინდანის მსახურება VI; V; IV ან III რანგში. ტიპიკონის თანახმად, არც ერთი ასეთი დღე არ შეიერთებს ქართველ წმინდანს;
3. განისაზღვროს მთელი წლის მანძილზე ისეთი დღეები, როცა აღესრულება ერთი „ექვსიანის“ – II რანგის ან ერთი „მცირე წმინდის“ – I რანგის წმინდანის მსახურება. ტიპიკონის მიხედვით, ყოველი ასეთი დღე შეიერთებს ქართველ წმინდანს;
4. განისაზღვროს მაცხოვრისა და ყოვლად წმინდა ღვთისმშობლის ათორმეტთაგან დღესასწაულთა წინა და შემდგომ პერიოდებში ისეთი დღეები, როცა აღესრულება ერთი „ექვსიანის“ – II რანგის ან ერთი „მცირე წმინდის“ – I რანგის წმინდანის მსახურება. ტიპიკონის მიხედვით, ყოველი ასეთი დღე შეიერთებს ქართველ წმინდანს;
5. დაზუსტდეს ქართველ წმინდანთა ხსენების დღეები მთელი წლის განმავლობაში და წარმოვადგინოთ მათი ტიპიკონური ანალიზი შემდეგნაირად: უპირველესად, ქართველ წმინდანთა სიმრავლიდან გამოვყოთ ის წმინდანები, რომელთა ხსენების დღეც ემთხვევა აქვე მე-3 და მე-4 პუნქტებში განხილულ დღეებს;

ქართველ წმინდათა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

ე.ი. ამით ჩვენ განვსაზღვრავთ იმ ქართველ წმინდანებს, რომელთა მსახურებაც ტიპიკონის დაცვით ჩატარდება თავიანთ ხსენების დღეს, თუმცა უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ, თუ რომელიმე ერთ დღეს იხსენიება ორი ქართველი წმინდანი ან წმინდათა ჯგუფი, მაშინ ერთი დარჩება ადგილზე და შეუერთდება იმ დღის საყოველთაო წმინდანს, ხოლო II ქართველ წმინდანს აუცილებლად უნდა შეეცვალოს ხსენების თარიღი. ეს იმიტომ, რომ ერთ დღეს სამი წმინდანის მსახურება ვერ შეერთდება.

6. დავაზუსტოთ ქართველ წმინდანთა სიმრავლეში დარჩენილი ის წმინდანები, რომელთა ხსენების დღეც ემთხვევა აქვე მე-2 პუნქტში ჩამოთვლილ დღეებს.

როგორც უკვე ვთქვით, ყველა ამ ქართველ წმინდანს უნდა შეეცვალოს ხსენების თარიღი, რადგან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ქართველთა მსახურების ჩატარების დროს ჩვენ აუცილებლად დაგვერღვევა ტიპიკონი.

ქართველ წმინდანთა ხსენების თარიღის შეცვლისას ხსენების ახალი თარიღები აუცილებლად უნდა დაინიშნოს აქვე, მე-3 და მე-4 პუნქტებით განსაზღვრული, ე.წ. „სარეზერვო“ დღეების მიხედვით.

წყაროები და ლიტერატურა

ნაშრომზე მუშაობის პერიოდში **წყაროებად** გამოვიყენეთ წმინდა წერილის საღვთისმსახურო წიგნები: **ტრაპეზის სახარება და საღმრთო სამოციქულო**. ორივე წიგნს აქვს საკითხავთა გამოსარჩევი სათვეო კალენდარი, რომელშიც მითითებულია ყოველდღიურად თუ რომელი წმინდანის მსახურება აღსრულება და რომელს ეკითხება წირვაზე სამოციქულო და სახარება. ამ წიგნების საშუალებით მიახლოებით შეიძლება რანგების განსაზღვრა. თუ იხსენიება წმინდანი და არ მითითება სამოციქულო და სახარება, ე.ი. „მცირე წმინდაა“ – I რანგის წმინდანია, თუ აქვს წირვაზე სამოციქულო და სახარება, ე.ი. ან II, ან III რანგის წმინდანია, თუ წირვაზე სამოციქულო და სახარების გარდა, ცისკარზეც აქვს წარდგომა და სახარება, ე.ი. ან IV, ან V, ან VI რანგის წმინდანია.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ ჩვენ გამოვიყენეთ **ქუთაისის ისტორიულ მუზეუმში (ქიმ) დაცული №76 ხელნაწერი**. ეს არის, უძველესი, **1060 წელს** კალიპოს მონასტერში წმინდა გიორგი მთაწმინდელის ხელნაწერიდან ბასილი თორელყოფილის მიერ გადაწერილი ოთხთავი (ოთხთავი 1060 წ. 2008: 4-7). აღნიშნული ხელნაწერი სხვა უამრავ ღირსებასთან ერთად იმითაცაა გამორჩეული, რომ ითვალისწინებს ტიპიკონის მოთხოვნას - ჯვართამაღლების შემდგომი ორშაბათიდან აუცილებლად დაიწყოს ლუკას სახარების კითხვა, ანუ სახარება მე-18 შვიდეულის მიხედვით გამოირჩეს, მიუხედავად იმისა, სულთმოფენობიდან მერამდენე შვიდეულიც უნდა დგებოდეს (K -76, 319-r). ეს მოთხოვნა მომდინარეობს საბაწმინდური ტიპიკონიდან, რომლითაც ლოცულობს ყველა მართლმადიდებელი ეკლესია.

ეს არის უაღრესად მნიშვნელოვანი მოთხოვნა, რომელსაც ლიტურგიკულად

სექტემბრის (ჯვართამაღლების) „წანაცვლება - უკან დაბრუნება“ ეწოდება. აღსანიშნავია, რომ დღესდღეობით ჩვენს ეკლესიაში გამოყენებული საღვთისმსახურო (ტრაპეზის) სახარება ამ მოთხოვნას არ ითვალისწინებს, თუმცა საქართველოს ეკლესიის კალენდარი 2000 წლიდან მიუთითებს მის შესრულებას.

წყაროებად ასევე გამოვიყენეთ **საბაწმინდური ტიპიკონების** სხვადასხვა ვარიანტი: უძველესი ქართული ხელნაწერი მე-17 საუკუნისა, რომელიც დაცულია ქუთაისის ისტორიულ მუზეუმში - **K-11** და XIII საუკუნის ხელნაწერის მიხედვით ექვთიმე კოჭლამაზიშვილის მიერ 2005 წელს გამოცემული **შოი მღვიმის მონასტრის ტიპიკონი**.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ გამოვიყენეთ ძველბერძნულ ენაზე საბერძნეთის ეკლესიის მიერ 2012 წელს დაბეჭდილი და ასევე რუსეთის ეკლესიის მიერ 1997 წელს ძველ სლავურ ენაზე დაბეჭდილი უძველესი საბაწმინდური ტიპიკონები.

წყაროებში ყურადღება უნდა გავამახვილოთ „**თვენის**“ სხვადასხვა ვარიანტზე, კერძოდ, ქუთაისის ისტორიულ მუზეუმში მე-16 და მე-17 საუკუნეების გულანის უძველეს ხელნაწერებზე, შესაბამისად, **K-38** და **K-16** და თბილისში მე-18 ს-ში, 1758 წელს დაბეჭდილ „**თვენის**“ **I ნაწილზე** (სექტემბერი, ოქტომბერი, ნოემბერი).

ასევე გამოვიყენეთ 2009 და 2011 წლებში ძველბერძნულ ენაზე დაბეჭდილი „თვენი“.

გამოყენებული სამეცნიერო და საღვთისმეტყველო ლიტერატურიდან აღსანიშნავია აკადემიკოსების, კორნელი კეკელიძისა და პავლე ინგოროყვას ნაშრომები, ასევე C. B. Булгаков, Настольная книга და სხვა.

კვლევის მეთოდები

ნაშრომზე მუშაობის დროს გამოვიყენეთ სხვადასხვა სამეცნიერო მეთოდები: ანალიზი და სინთეზი, საღვთისმეტყველო და ისტორიულ-შედარებითი.

ნაშრომის სტრუქტურა

ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავისა და დასკვნისაგან. ნაშრომს თან ახლავს წყაროების ჩამონათვალი და გამოყენებული ლიტერატურა. თითოეული თავის სახელწოდება შეესაბამება დასმულ მიზანსა და ამოცანებს.

პირველ თავში წარმოდგენილია მთელი წლის მანძილზე საყოველთაო წმინდანთა კალენდარი თვეების მიხედვით სექტემბრიდან აგვისტოს ჩათვლით. მითითებულია თითოეულ დღეს რომელი და რამდენი წმინდანის მსახურება სრულდება ტიპიკონის და „თვენის“ თანახმად და რომელი რანგი აქვთ მათ. თითოეული თვის ბოლოს დაზუსტებულია ე.წ. „სარეზერვო დღეების“ რაოდენობა და თარიღები. „სარეზერვო დღეებში“ აღესრულება ან ერთი II, ან ერთი I რანგის წმინდანის მსახურება და მას შეიძლება შეუერთდეს ერთი ქართველი წმინდანის მსახურება.

მეორე თავში იმავე პრინციპით წარმოდგენილია მთელი წლის მანძილზე ამჯერად ქართველ წმინდანთა კალენდარი. თითოეული წმინდანს პირველი თავის „სარეზერვო

ქართველ წმინდათა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

დღეებიდან“ გამომდინარე მითითებული აქვს დასკვნა, მისი ხსენების თარიღი უნდა შეიცვალოს თუ არა.

შესაბამისად, მეორე თავის ბოლოს დაჯამებულია, ერთი მხრივ, იმ ქართველ წმინდანთა რაოდენობა, რომელთაც ხსენების თარიღის შეცვლა არ სჭირდებათ და, მეორე მხრივ, იმ ქართველ წმინდანთა რაოდენობა, რომელთა ხსენების თარიღის შეცვლაც აუცილებელია.

მესამე თავი ეძღვნება ქართველ წმინდანთა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსებას. აქ უპირველესად განხილულია იმ ქართველ წმინდანთა პრობლემები, რომელთა ხსენების თარიღიც აუცილებლად უნდა შეიცვალოს.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ნაშრომში მოცემულია პირველ და მეორე თავში წარმოჩენილი პრობლემების გადაჭრის ოთხი შესაძლო ვარიანტი:

I. პირველ ვარიანტში ქართველ წმინდანს ეცვლება ხსენების თარიღი ყველაზე მარტივი და უბრალო პრინციპით:

ა) თუ ქართველ წმინდანს აქვს V, IV ან III რანგი, მისი ხსენების თარიღად „სარეზერვო დღეებიდან“ აირჩევა ისეთი დღე, როცა იხსენიება მხოლოდ „მცირე წმინდის“ I რანგის საყოველთაო წმინდანი.

ბ) თუ ქართველ წმინდანს აქვს II ან I რანგი, მისი ხსენების თარიღად „სარეზერვო დღეებიდან“ აირჩევა ან II, ან I რანგის საყოველთაო წმინდანის ხსენების დღე.

II. მეორე ვარიანტში შევეცადეთ „სარეზერვო დღეები“ უფრო იშვიათად გამოგვეყენებინა. „მცირე წმინდის“ - I რანგის ქართველ წმინდანებს საკუთარი პერსონალური აკოლოთია არ აქვთ და მათი მსახურება „საზიარო თვეის“ მიხედვით უნდა შესრულდეს. „საზიარო თვეში“ რამდენიმე დასის წმინდანთა მსახურება მოცემულია მრავლობით რიცხვში, ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესოა **მოწამეთა** და **ღირსთა მამათა** მსახურებები.

მთელი წლის მანძილზე ხშირია ერთი მოწამის ან მოწამეთა, ასევე ერთი ღირსი მამის ან ღირს მამათა I რანგის მსახურებები. დღევანდელი მდგომარეობის გათვალისწინებით, თითქმის ყველას უნდა შეეცვალოს ხსენების თარიღი და თითოეული მათგანისათვის უნდა გამოვიყენოთ („დავხარჯოთ“) თითო „სარეზერვო დღე“.

აქედან გამომდინარე, ჩვენი აზრით, უმჯობესია, პირობითად 5 სხვადასხვა დღის ნაცვლად, როცა იხსენიება I რანგის 5 ქართველი მოწამე ან მოწამეთა კრებული, ყველას ხსენება დავნიშნოთ ერთ დღეს. ამ შემთხვევაში 5 „სარეზერვო დღის“ ნაცვლად დაგვჭირდება და გამოვიყენებთ ერთს, ხოლო 4 „სარეზერვო დღე“ შეგვენახება.

ასევე მოვიტყვევით ღირსი მამის თუ ღირსთა მამათა შემთხვევაშიც. ეს არის ქართველ წმინდანთა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსების ჩვენეული მეორე ვარიანტი.

III. მესამე ვარიანტში „სარეზერვო დღეების“ რაოდენობის გაზრდის მიზნით

დამატებით წარმოდგენილია ისეთი დღეები, როცა იხსენიება ორი I რანგის საყოველთაო წმინდანი. ამ შემთხვევაში I საყოველთაო წმინდანს შეუერთდება ერთ-ერთი ქართველი წმინდანის მსახურება, ხოლო II საყოველთაო წმინდანს არ შეეცვლება ხსენების თარიღი, მისი მსახურება შესრულდება იმავე დღეს - სერობაზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ მე-3 ვარიანტის გამოყენების შემთხვევაში კიდევ უფრო ცოტა ქართველ წმინდანს დასჭირდება ხსენების თარიღის შეცვლა.

IV. მეოთხე ვარიანტს აქტიურად იყენებს თავის მსახურებაში რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესია. პირდაპირ უნდა ითქვას, რომ **ჩვენთვის რუსული ვარიანტი სრულიად მიუღებელია!** და მაინც როგორია იგი?

რომელიმე ერთ კონკრეტულ დღეს რუსეთის ეკლესია გვთავაზობს ღვთის მსახურების შესრულების რამდენიმე განსხვავებულ ტიპიკონურ წეს-განგებას, ძალიან ხშირად ორ (A და B) ან სამ (A,B,B), ხოლო იშვიათად, ოთხ (A,B,B და Γ), მაგალითად, 4 ივლისსა და 3 დეკემბერს, და ხუთსაც კი (A,B,B,Γ და Δ) - 16 ივნისს!

ეს რუსული ვარიანტი ჩვენთვის მიუღებელია რამდენიმე თვალსაზრისით:

ა) რუსეთის ეკლესია უშვებს რანგიან მსახურებათა არატიპიკონურ

შეერთებას: მაგალითად:

30.09-ს IV და II რანგებისა (Богослужебные указание 2014: 715-716);

10.12-ს IV და I რანგებისა (Богослужебные указание 2014: 848-849);

17.11-ს III და II რანგებისა (Богослужебные указание 2014: 802-804);

5.11-ს III და I რანგებისა (Богослужебные указание 2014: 776-778).

ბ) რუსეთის ეკლესია უშვებს ერთსადაიმევე დღეს შესრულდეს ან

„ალილუიას“, ან „ღმერთი უფლის“ მსახურება: 16.06-ს (Богослужебные указание, A და B, 482-485) და 3.12-ს, (Богослужебные указание, A და B, 830-833), რაც ყოველად დაუშვებელია, რადგანაც „ალილუიას“ მსახურება სრულდება მრავალდღიან მარხებში და განწყობის თვალსაზრისით ის სასინანულო მსახურებაა, ხოლო „ღმერთი უფლის“ მსახურება საზეიმო, სადღესასწაულო მსახურებაა. ამიტომ ერთი და იმავე დღეს ან ერთი უნდა შესრულდეს, ან მეორე;

გ) რადგან რუსეთის ეკლესია ერთ დღეს მსახურების ჩატარების რამდენიმე სხვადასხვა (ხუთსაც კი!) შესაძლებლობას გვთავაზობს, ამიტომ პირობითად ერთ ქალაქში ერთ ტაძარში შეიძლება ჩატარდეს ერთი წმინდანის მსახურება, იმავე დღეს იმავე ქალაქის II ტაძარში სხვა წმინდანის რანგიანი მსახურება და ა.შ. ამით ირღვევა ეკლესიის ერთიანობა, რაც მიუღებელია;

დ) თუ მსახურების სხვადასხვა რანგში შესრულების ვარიანტები ოთხშაბათს ან პარასკევს დაემთხვევა, მაშინ გამოდის, რომ ზოგიერთი ტაძრის მრევლისათვის I ან II რანგში მსახურების ჩატარების გამო მარხვა იქნება მძიმე - უზეთო და უღვინო, ხოლო ზოგიერთი ტაძრის მრევლისათვის მსახურების III ან IV რანგში ჩატარების გამო გახსნილდება ღვინითა და

ქართველ წმინდათა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსებისათვის

ზეითით. ხოლო მრავალდღიანი მარხვების შემთხვევაში, სამშაბათსა და ხუთშაბათს I და II რანგებზე გახსნილდება ღვინითა და ზეთით, III და IV რანგებზე კი თევზით. **ესეც არღვევს ეკლესიის ერთიანობას, რაც ასევე მიუღებელია.**

თუ შევაჯამებთ ოთხივე ვარიანტს, შეიძლება ითქვას, რომ წარმოჩენილი პრობლემის სრულიად გადაჭრა შეიძლება I ან IV ვარიანტის გამოყენებით. თუმცა უკვე აღვნიშნეთ, რომ IV, რუსული ვარიანტი მიუღებელია ჩვენთვის, რადგანაც ის 4 თვალსაზრისით არღვევს ტიპიკონს.

ამრიგად, გვრჩება, მხოლოდ ერთი სრულყოფილი და დამოუკიდებელი I ვარიანტი. რაც შეეხება ზემოთ განხილულ II და III ვარიანტებს, უნდა ითქვას რომ ისინი არიან დამატებითი საშუალებები I ვარიანტთან ერთად გამოყენების შემთხვევაში, „სარეზერვო დღეთა“ რაოდენობის გაზრდის მიზნით. მათ შორის უპირატესობას ვანიჭებთ II ვარიანტს, ხოლო III ვარიანტის გამოყენებას ვუშვებთ მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში.

ამასთან შესაძლებელია I ვარიანტთან მათი ცალ-ცალკე დაკავშირება და ამოქმედება, და ასევე – სამივე ვარიანტისა ერთად.

საბოლოოდ თუ დავთვლით ვარიანტებს, მივიღებთ შემდეგ სურათს.

- 1. მხოლოდ I ვარიანტი;**
- 2. I და II ვარიანტები ერთად;**
- 3. I და III ვარიანტები ერთად;**
- 4. I, II და III ვარიანტები ერთად.**

ბოლოს, ნაშრომში მოცემულია **დასკვნა**, რომელშიც შეჯამებულია მთელი წლის მანძილზე საყოველთაო წმინდანთა „სარეზერვო დღეების“ რაოდენობა და ქართველ წმინდანთა მსახურების ტიპიკონთან შეთავსების თითოეულ ვარიანტში საყოველთაო წმინდანთა დახარჯულ „სარეზერვო დღეთა“ რაოდენობა. შესაბამისად, **გვეცოდინება რამდენი დღე დაგვრჩება მომავალში რეალურად მართლაც „სარეზერვოდ“ ახალ ქართველ წმინდანთა კანონიზირების შემთხვევაში, ტიპიკონის დაცვით მათი ხსენების თარიღის დანიშვნისათვის.**

გამოყენებული ლიტერატურა

ინგოროყვა 1965. ინგოროყვა პ. თბილელბანი შვიდ ტომად. ტ. III, თბილისი, 1965.

კეკელიძე 1980. კეკელიძე კ. - ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I ტ. თბილისი, 1980.

დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი 1758. დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი - თვენი - თბილისი, 1758.

ოთხთავი 1060 წ. - ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი წერილი და ლექსიკონი დაურთო ციციანო მუმლაძემ, საგამომცემლო ცენტრი „ქუთაისი,“ ქუთაისი, 2008.

ჟამნი, თბილისი, 1899.

სადღესასწაულო, მოსკოვი, 1865.

საზიარო თუენი - ზოდბის წმინდა ნინოს დედათა მონასტერი, 2003.

საღმრთო სამოციქულო, თბილისი, ექვთიმე ხელადის სტამბა, 1899.

საღმრთო სახარება, თბილისი, ექვთიმე ხელადის სტამბა, 1870.

ტიპიკონი შიომღვიმის მონასტრისა, XVIII ს-ის ხელნაწერის ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა და ელგუჯა გიუნაშვილმა. გამომცემლობა შიომღვიმის მონასტრისა, თბილისი, 2005.

ტყეშელაშვილი 2007. ტყეშელაშვილი ლ. - გელათი ქუთაისი, 2007.

K-11 - ტიპიკონი (XVIII ს-ის ხელნაწერი).

K-16 - გულანი (XVII ს-ის ხელნაწერი).

K-38 - გულანი (XVI ს-ის ხელნაწერი).

K-76 - ოთხთავი (XI ს-ის ხელნაწერი).

ΤΥΠΙΚΟΝ 2012. ΤΥΠΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ - Τῆς ἐν Ἱεροσολμοῖς ἀγίας Λαυρας τοῦ ἁγίου καὶ Θεοτοκοῦ πατρὸς ἡμῶν Σαββᾶ, ἘΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ, 2012.

Түпикон сієсть оуставъ 1997. Түпикон сієсть оуставъ, т. I – II, С-Петербург, 1997.

Богослужєбные указания на 2015 год. – для священно церковнослужителей, Издательство Московской патриархии Русской православной церкви, Москва, 2014.

Булгаков 1993. Булгаков С.В. Настольная книга священно-церковнослужителя. Ре-принтное из дание в 2-х томах. М., 1993.

Deacon Mikael Kvantaliani

Mevlud (Nikoloz) Gilava

Priest Isidore Bukhaidze

Akaki Goletiani

On Combining the Church Services of Georgian Saints with Typikon

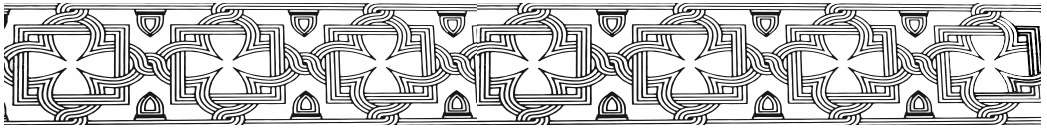
Summary

In general, proceeding the unity of the church and typikon it is necessary that commemoration dates of the universal saints and the texts for their church services to be the same.

That is why all churches are to determine commemoration dates of their own local saints so that the general requirements of typikon are met and if necessary church services of universal and local saints should be legally combined.

In addition, it should be noted that commemoration dates of the local saints should not coincide with the Twelve Great Feasts _ those devoted to Christ and those devoted to Virgin Mary or leavetaking days of the feasts as well as other universal Great Feasts, Vigil Feasts, Polyeleos Feasts and feasts with rank of Great Doxology because they do not combine with other saints' church services.

The goal of our work is to take into consideration all these details and thus study the question of combining the church services of local Georgian saints with typikon and see where there are problems throughout the year i.e. which saint's commemoration date should be changed and what the solution to this problem is.

დიაკონი მიქაელ კვანტალიანი

უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტიპიკონური მიმოხილვა

1. შესავალი

მთელი წლის განმავლობაში, უმეტესად, ყოველდღე, მართლმადიდებელი ეკლესიის ღვთისმსახურება აღესრულება სამი ციკლის მიხედვით. ესენია: დღელამური, კვირის შვიდეულის - დღისა და წმინდანის წლიური ციკლები.

წლიური ციკლის წმინდანთა მსახურებები რანგებად იყოფა. სულ გვაქვს დღესასწაულთა ექვსი რანგი. VI რანგი ყველაზე დიდია. ტიპიკონის მიხედვით, მათ მიეკუთვნება მაცხოვრისა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ათორმეტთაგანი დღესასწაულები და კიდევ-სამი: წმინდა იოანე ნათლისმცემლის შობა(ხს. 24. 06. აქაც და შემდგომშიც თარიღები მოცემულია ძველი სტილით) და თავისკვეთა (ხს.29.08) და წმინდა თავთა მოციქულთა პეტრესა და პავლეს დღესასწაული (ხს. 29. 06) .

მაცხოვრის ბრწყინვალე აღდგომის დღესასწაული ათორმეტთაგან დღესასწაულებს არ მიეკუთვნება, ის რანგით არ იზომება-ზერანგობრივი, არამიწიერი, კოსმიური დღესასწაულია.

ადგილობრივი ეკლესიების დღესასწაულებს მიკუთვნებული აქვთ სხვადასხვა რანგი I-დან V-ის ჩათვლით. მაგ. საქართველოს ეკლესიის V რანგის წმინდანებია: წმინდა დავით მეფე აღმაშენებელი (ხს. 26. 01); ღირსი იოანე ზედაზნელი და მისი ათორმეტი მოწაფე (ხს. 7. 05); ღირსი ექვთიმე ათონელი (მთაწმინდელი) (ხს.13. 05); წმინდა მოწამე მეფენი არჩილი და ლუარსაბი (ხს. 21. 06); ღირსი გიორგი მთაწმინდელი (ხს. 27. 06); წმინდა რაჟდენ პირველმოწამე (ხს. 3. 08); წმინდა ქეთევან დედოფალი (ხს. 13. 09); წმინდა მოწამენი დავით და კონსტანტინე მხეიძეები (ხს. 2.10); ღირსი შიო მღვიმელი (ხს. ყველიერის ხუთშაბათს) და ღირსი დავით გარეჯელი (ხს. ამალღების შემდგომ ხუთშაბათს).

ცალკე აღნიშვნის ღირსია უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაული (ხს. 1. 10), რომელსაც თბილისში ხელამის სტამბაში 1899 წელს დაბეჭდილ ჟამში ასევე მიკუთვნებული აქვს V რანგის ნიშანი-წითელი ჯვარი ნახევარწრეში (ჟამნი 1899: 231).

2. თვენის ისტორია

წმინდანთა მსახურება მოცემულია წიგნში, რომელსაც „თვენი“ ეწოდება.

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ენციკლოპედიური ლექსიკონის მიხედვით „თვენი“ არის ქართული ჰიმნოგრაფიული კრებული, რომელშიც

კალენდრული თანმიმდევრობით დალაგებულია მთელი წლის ყოველდღიური საგალობლები. ტერმინი ჩნდება X ს.-ის მიწურულიდან. თვენის პირველ შემდგენლად გიორგი მთაწმინდელი ითვლება. გიორგისეულ “თვენს“ ბიზანტიურ ჰიმნოგრაფიაში ანალოგი არ მოპოვება, რადგან თითოეული წმინდანის ხსენების დღეს შეტანილია არა ერთი, არამედ ყველა ის ჰიმნოგრაფიული კანონი, რომლებიც კი არსებობს, ამ წმინდანის შესახებ ბიზანტიურ სხვადასხვა კრებულში. ასე რომ, ზოგიერთ დღეს წარმოდგენილია კონკრეტული წმინდანის ოთხი და ხუთი, ერთმანეთისაგან განსხვავებული ჰიმნოგრაფიული კანონი, ამოკრებილი სხვადასხვა დედნიდან“ (ენციკლოპედიური ლექსიკონი 2007:374-375).

აკადემიკოსი, დეკანოზი კორნელი კეკელიძე აღნიშნავს, რომ „გიორგის შრომა (იგულისხმება გიორგი მთაწმინდელის „თვენი“) ერთადერთი იყო ქართულ საღვთისმსახურო პრაქტიკაში და შინაარსის მხრივ მაინცდამაინც თვალსაჩინო ცვლილება არ განუცდია მეთვრამეტე საუკუნემდე, როდესაც გამოვიდა სამი რედაქცია თთუენისა. ერთი, სიონის დეკანოზის შვილის ნიკოლოზის მიერ გადაწერილი 1746 წ. (A 1454), დამყარებული ძველ რედაქციაზე, ხოლო ორი შესწორებულია სლავურ „თთუენზე“, ვგულისხმობთ დეკანოზ ალექსი მესხიშვილისა და ანტონ კათოლიკოსის შრომებს, ამათგან ლიტურგიკულ პრაქტიკაში ბატონობა მოიპოვა ანტონის შრომამ. „თთუენის“ დაბეჭდვისათვის ზრუნვას იმთავითვე შედგომიან ქართველები. მაგრამ მათ მხოლოდ „სამი თვის“ დაბეჭდვა მოუხერხებიათ. ეს არის დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის თვენი, ასე რომ მთელი წლის „თთუენი“ ქართულად არასოდეს დაბეჭდილა“ (კეკელიძე 1980:598).

კორნელი კეკელიძე ბრძანებს, რომ რადგან გიორგი მთაწმინდელის თვენში წმინდანს სხვადასხვა ავტორთა შედგენილი საგალობლების რამდენიმე კანონი ჰქონდა, ამიტომ შემდეგი საუკუნეების გადაწერები ამა თუ იმ წმინდანის ხსენების დღეს საგალობლების ხან ერთ ვარიანტს გადაწერდნენ გიორგი მთაწმინდელის თვენიდან, ხან მეორეს, სხვები კიდევ მესამეს და ა. შ. ამან გამოიწვია „თთუენის“ რედაქციების სხვადასხვაობა, რასაც განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცევს XVIII ს.-ის I ნახევარში და გაჩნდა სურვილი, სხვა წიგნებთან ერთად, ქართული თთუენიც შესწორებული ყოფილიყო რუსულთან შედარებით, ანუ რუსულის მიხედვით.

ეს სურვილი, ერთი მხრივ, გამოიწვია იმან, რომ ქართულ თვენში მოცემულ ყველა საგალობელს რუსულ თვენში ვერ პოულობდნენ და, მეორე მხრივ, ქართულ თვენში ვერ პოულობდნენ მარკოზის თავების იმ ტიპიკონურ შენიშვნებს, რაც გააჩნდა რუსულ თვენს (იქვე: 362-363).

ასე შეიქმნა დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის თთუენი, რომელიც მას 1758 წელს დაუმთავრებია. კორნელი კეკელიძეს ჩამოთვლილი აქვს იმ ქართველ წმინდანთა აკოლოთიები (მსახურებები), რომლებიც ამ თვენში ჩაურთავს ალექსი მესხიშვილს, მათ შორის, 1 ოქტომბერს-სვეტიცხოვლის მსახურებაც (იქვე: 362-363).

თვენის ახალი, უფრო ვრცელი, რედაქცია მოგვცა ანტონ კათოლიკოსმა. მასთან

უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტიპიკონური მიმოხილვა

უფრო მეტია რიცხვი მსოფლიო და ქართველი წმინდანებისა. მსოფლიო წმინდანების საგალობელთა ტექსტი ანტონთანაც და ალექსი მესხიშვილთანაც ერთი და იგივეა, ხოლო ქართველი წმინდანებისა - სხვა, რადგან ანტონ კათალიკოსმა უმთავრესად თავისი შეთხზული ჰიმნები მოათავსა თთვენიში (იქვე: 381).

თანამედროვე პერიოდში წმინდა ნინოს სახელობის ბოდბის დედათა მონასტერმა დაიწყო წმინდა გიორგი მთაწმინდელის თვენის გამოცემა, უკვე დაბეჭდილია ოთხი წიგნი, ოთხი თვე: დეკემბერი, იანვარი, თებერვალი და აგვისტო, რომელთაგან სამი თვე: დეკემბერი, იანვარი და აგვისტო-უცვლელი სახითაა დაბეჭდილი, ანუ, გიორგი მთაწმინდელის ვარიანტით, თითოეულ წმინდანს სხვადასხვა ავტორის რამდენიმე აკოლოთია აქვს, ხოლო თებერვლის თვე ბოდბის მონასტერმა შეცვლილი სახით დაბეჭდა, ყველა წმინდანის აკოლოთიაში ყველა საგალობელი მხოლოდ ერთი ავტორისაა და თანაც სრულყოფილი ტიპიკონური სახით ისე, როგორც ანტონისეულ სადღესასწაულოში.

ვფიქრობთ, ეს არ შეიძლება, ჯერ ერთი, წმინდა გიორგი მთაწმინდელისეულ ვარიანტს ვამახინჯებთ, მასაც ხომ შეეძლო ყველა მსახურების თითო ვარიანტი ეთარგმნა და დაეტოვებინა ჩვენთვის და, მეორეც, ვუკარგავთ ამ თვენს თავის ღირსებასა და უნიკალურობას, რომლის მიხედვითაც მას ანალოგი არ მოეპოვება ბიზანტიურ ჰიმნოგრაფიაში.

3. კვართის მსახურებათა ვარიანტები

კორნელი კეკელიძე მიმოხილავს ქართველ ჰაგიოგრაფთა მიერ შედგენილ აკოლოთიებს და აღნიშნავს, რომ XII ს.-ში ნიკოლოზ გულაბერიძეს დაუწერია საგალობლები „სუეტისა ცხოველისა და კუართისა საუფლოსა“ (კეკელიძე 1980:600), ხოლო XVIII ს.-ში ბესარიონ კათალიკოსს კანონი სვეტიცხოველისა (იქვე: 601), რომელიც შეტანილია დაბეჭდილ სადღესასწაულოში (იქვე: 350).

ნიკოლოზ I გულაბერის ძე საქართველოს კათალიკოსი იყო 1150-1178 წლებში. ენციკლოპედიურ ლექსიკონში მოცემულია ინფორმაცია, რომ მისი შემოქმედებიდან ჩვენამდე მოღწეულია მხოლოდ ერთი „საკითხავი სუეტისა ცხოველისა, კუართისა საუფლოსა და კათლიკე ეკლესიისაი“ (დაბეჭდილია „საქართველოს სამოთხეში“), მასში აღწერილია საქართველოში კვართის ჩამოტანის, წმინდა ნინოს მიერ ქართველთა გაქრისტიანების ამბავი და სვეტიცხოვლის სასწაულები. „საკითხავისათვის“ ავტორს დაურთავს მთელი განგება ამ დღესასწაულისა, ე.ი. წესი ღვთისმსახურებისა, მწუხრისა და ცისკრის საგალობლებითურთ (ენციკლოპედიური ლექსიკონი 2007: 682).

უნდა აღინიშნოს, რომ „საქართველოს სამოთხეში“ 113-117-ე გვერდებზე მოცემული შესხმის სიტყვები, რომელიც კათალიკოს ნიკოლოზ I გულაბერიძეს ეკუთვნის, სტრუქტურულად, ფორმითა და შინაარსით არანაირად არ ჰგავს დღესასწაულის განგებას-მწუხრისა და ცისკრის საგალობლებს. ამდენად, გაუგებარია ენციკლოპედიურ ლექსიკონში (ენციკლოპედიური ლექსიკონი 2007:682) მათი ამ ტერმინებით მოხსენიება.

უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტიპიკონური მიმოხილვა

კორნელი კეკელიძე კი თავის I ტომში (კეკელიძე 1980: 300) სავსებით კანონზომიერად უწოდებს მათ „საგალობლებს“-ზოგად სახელს და არ აკავშირებს მათ მწუხრისა და ცისკრის მსახურებებთან.

თუმცა იგივე კორნელი კეკელიძე ასევე აღნიშნავს, რომ ნიკოლოზ კათოლიკოსს შეუთხზავს მთელი განგება სვეტიცხოვლის დღესასწაულისა, საგალობლები მწუხრისა და ცისკრისა. მისი ვარაუდით, იმ სამ საცისკრო კანონთაგან, რომელიც მოყვანილია მღვდელ ვასილ კარბელაშვილის გამოცემაში, ნიკოლოზს უნდა ეკუთვნოდეს პირველი (კეკელიძე, 1980, 321).

დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის მიერ დაბეჭდილ თვენის წიგნში პირველ ოქტომბერს მოცემულია უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურება (მესხიშვილი 1758: 181-195), რომელსაც სრულყოფილი ტიპიკონური სახე აქვს. ეს არის „ღამისთევის“ მსახურება-მცირე და დიდი მწუხრითა და დიდი ცისკრით. ამ მსახურებას ცისკარში აქვს ორი საცისკრო კანონი, რომელთაგანაც პირველს ავტორი არ აწერია, ხოლო მეორე კანონი ეკუთვნის ბესარიონ კათალიკოსს.

აღნიშნული მეორე საცისკრო კანონის გარდა, კვართისა და სვეტიცხოვლის მთელ მსახურებაში (მცირე და დიდი მწუხრი, დიდი ცისკარი) არცერთ სხვა საგალობელსა და დასდებელს ავტორი მითითებული არა ჰყავს.

სადღესასწაულოში პირველ ოქტომბერს მოცემულია მსახურება კუართისა საუფლოსა და სუეტისა ღუთივ-ბრწინვალისა. ეს არის სრულყოფილი ტიპიკონური „ღამისთევის“ მსახურება-მცირე მწუხრი, დიდი მწუხრი და დიდი ცისკარი, რომლებშიც თითქმის ყველაფრის ავტორი ანტონ I კათალიკოსია. საცისკრო ცხრა გალობა აქაც ორ კანონად არის წარმოდგენილი, რომელთაგან I ეკუთვნის ბესარიონ კათალიკოსს, ხოლო II-ანტონ კათალიკოსს.

უნდა ითქვას, რომ დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის თვენსა და სადღესასწაულოში წარმოდგენილი ბესარიონ კათალიკოსის კანონი ერთი და იგივეა.

4. კვართის მსახურების ტიპიკონური მიმოხილვა

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, უფლის კვართისა და სვეტიცხოველის მსახურება ორ წიგნში-ნაბეჭდ თვენსა და სადღესასწაულოში - გვაქვს მოცემული.

განვიხილოთ ეს ორი მსახურება ტიპიკონური თვალსაზრისით.

თავიდანვე შეიძლება ითქვას, რომ ორივე „ღამისთევის“ მსახურებაა, რადგან ორივეს მოცემული აქვს მცირე მწუხრი, დიდი მწუხრი და დიდი ცისკარი. უნდა ითქვას, რომ დღესასწაულთა ექვსი რანგიდან „ღამისთევის“ მსახურება აქვს V და VI რანგებს.

ბუნებრივია, ისმის კითხვა: კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაული V რანგია თუ VI? ამასთან, ზემოთ, შესავალში აღვნიშნეთ, რომ VI რანგი აქვს მაცხოვარსა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ათთორმეტ დღესასწაულს და წმინდა იოანე ნათლისმცემლის შობასა (ხს. 24.06) და თავისკვეთას (ხს. 29.08) და პეტრე-პავლობას (ხს. 29.06). ყველა დანარჩენ საყოველთაო და ადგილობრივ ეკლესიათა წმინდანებს

უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტიპიკონური მიმოხილვა

მიკუთვნებული აქვთ I, II, III, IV ან V რანგი. გამოდის, რომ კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურება V რანგის დღესასწაულია?

დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის ნაბეჭდ თვენში 1 ოქტომბერს კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურება იწყება 181-ე გვერდზე და მითითებული აქვს VI რანგის ნიშანი-წითელი ჯვარი სრულ წრეში, რაც ერთი შეხედვით ძალიან მოულოდნელია, თუმცა, მეორე მხრივ, რადგან მსახურება უფალ იესო ქრისტეს კვართს ეძღვნება, ამიტომაც ეს სავსებით ლოგიკურია.

განვიხილოთ დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის ნაბეჭდ თვენში მოცემული კვართის მსახურების ტიპიკონი.

მცირე და დიდი მწუხრი V და VI რანგებს ერთნაირი აქვთ. VI რანგებიდან მხოლოდ მაცხოვრისა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის დღესასწაულების პურის კურთხევაზე იგალობება დღესასწაულის ტროპარი 3-ჯერ, VI რანგის ყველა დანარჩენ სამ დღესასწაულზე და V რანგზე, სადაც დღეს, დღესასწაულის ტროპარი 2-ჯერ და „ღვთისმშობელო ქალწულო“-ერთხელ, ხოლო კვირას-პირიქით: „ღვთისმშობელო ქალწულო“-2-ჯერ და დღესასწაულისა-ერთხელ იგალობება.

კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტროპარი პურის კურთხევაზე სამჯერ იგალობება (მესხიშვილი 1758:186), რაც მხოლოდ VI რანგისთვისაა დამახასიათებელი და თანაც მხოლოდ ათორმეტი დღესასწაულისათვის. ამჯერად ამ თორმეტ დღესასწაულს ემატება კვართის მსახურებაც!

დიდ ცისკარში „ღმერთი უფალზე“ დღესასწაულის ტროპარი 3-ჯერ იგალობება, რაც ასევე მხოლოდ ათორმეტ დღესასწაულს ახასიათებს, ხოლო VI რანგის დანარჩენ სამ დღესასწაულს აქვს-დღესასწაულის ტროპარი 2-ჯერ და ამ ტროპარის ხმის მიხედვით-ღვთისმშობლის აღდგომის განსატყევებელი ტროპარი ერთხელ. აქაც კვართის დღესასწაულის ტროპარი სამჯერ იგალობება (იქვე: 186).

საცისკრო კანონი-9 გალობა კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურებას ორ კანონად-16 ტროპრად აქვს მოცემული. ორივე კანონი დღესასწაულისა მხოლოდ VI რანგს აქვს და ასე აქვთ იოანე ნათლისმცემლის შობასა (ხს. 24.06) და თავისკვეთას (ხს. 29.08) და პეტრე-პავლობას (ხს. 29.06), თუმცა მათ 14 ტროპრად 8+6 აქვთ საცისკრო კანონი, კვართის კი-8+8! ესეც გამორჩეული მახასიათებელია!

თუმცა უნდა ითქვას, რომ დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის თვენში კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურებაში მრავლად არის ტიპიკონური შეუსაბამობები, მაგ.:

- ა) IX გალობის წინ არ აქვს მოცემული სპეციალური ჩასართავი, რაც გულისხმობს, რომ „უპატიოსნესსა“ იგალობება, ეს კი V რანგის მახასიათებელია.
- ბ) 194-195 გვერდებზე მოცემულია კვართის მსახურების ტიპიკონი, როცა 1.10 დაემთხვევა კვირა დღეს და ამ შემთხვევაში კვირის-აღდგომისა და კვართის

უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტიპიკონური მიმოხილვა

მსახურებასთან შეერთებულია სამოცდაათაგან მოციქულ ანანიას მსახურებაც (?). საზოგადოდ, ორი წმინდანის მსახურება ერთდება მხოლოდ I და II რანგებზე! თუმცა პურის კურთხევაზე მაინც კვართის ტროპარია 3-ჯერ მითითებული, რაც მხოლოდ ათორმეტაგან დღესასწაულებს ახასიათებს.

გ) ამის მიუხედავად, მითითებული აქვს აღდგომის საცისკრო ათერთმეტაგანი სახარება(?). ეს მაშინ, როცა ნებისმიერი წმინდანის ტაძრის დღესასწაულზე კვირა დღეს აღდგომის ათერთმეტაგანი სახარება იცვლება დღესასწაულის საცისკრო სახარებით!

დ) კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურება ერთდღიანია. ტიპიკონის მიხედვით, წმინდა იოანე ნათლისმცემლის შობისა (ხს. 24.06) და თავისკვეთის (ხს. 29.08) და პეტრე-პავლობის (ხს. 29.06) მსახურებები ორდღიანია, რადგან VI რანგი აქვთ. მეორე დღეს ეს დღესასწაულები წარიგზავნება.

2.10-ს დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი არათუ კვართისა და სვეტიცხოვლობის წარგზავნას არ გვთავაზობს, არამედ საერთოდ არ ახსენებს, რომ ამ დღეს იხსენიებიან წმინდა დიდმოწამე არგვეთის მთავარი და ვით და კონსტანტინე მხეიძეები.

ახლა განვიხილოთ კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურების ანტონისეული ვარიანტი, რომელიც თანამედროვე სადღესასწაულოშია მოცემული.

ანტონ I კათალიკოსმა გაასწორა ყველა ის ტიპიკონური შეუსაბამობა, რომლებიც დეკანოზ ალექსი მესხიშვილმა დაუშვა და მოგვცა უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის ტიპიკონურად სრულყოფილი VI რანგის ორდღიანი მსახურება. ჩამოვთვლით კვართისა და სვეტიცხოვლის ანტონისეული მსახურების VI რანგის ტიპიკონურ მახასიათებლებს:

1. პურის კურთხევაზე ტროპარი დღესასწაულისა იგალობება 3-ჯერ!
2. „ღმერთი უფალზე“ ცისკარში ტროპარი დღესასწაულისა იგალობება 3-ჯერ!
3. 50-ე ფსალმუნის შემდეგ 4 მუხლიდან 3 თავისი აქვს, ანუ შეცვალა II მუხლი: „მეოხებითა ღვთისმშობელისათა...“!
4. საცისკრო ცხრა გალობა ორკანონიანია და სრულდება 8+8=16 მუხლად!
5. VIII გალობის შემდეგ „უპატოსნესსა“ არ იგალობება, მოცემული აქვს თავისი ჩასართავი.
6. წირვაში „შესვლაზე“ აქვს მხოლოდ თავისი ტროპარ-კონდაკი!
7. წირვაში „ღირს არსის“ ნაცვლად იგალობება IX გალობის ჩასართავი და ძლისპირი!

1.10 როცა დაემთხვევა კვირას:

8. პურის კურთხევაზე ტროპარი დღესასწაულისა იგალობება 3-ჯერ!
9. საცისკრო სახარება დღესასწაულისა და არა აღდგომის ათერთმეტაგანი.

უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტიპიკონური მიმოხილვა

10. 50-ე ფსალმუნის შემდეგ 4 მუხლიდან 3 თავისი აქვს, აქაც შეცვალა II მუხლი: „მეოხებითა ღვთისმშობელისათა“...!
11. III გალობის შემდეგ გადმოვიდა კონდაკი და იკოსი აღდგომისა, ხოლო VI გალობის შემდეგ დარჩა კვართისა!
12. მსახურება ორდღიანია! 2.10-ს შეერთებულია კვართისა და მოწამეთობის საკითხავები (სადღესასწაულო, 1865, 166-173).
13. 2.10-ს პურის კურთხევაზე იგალობება ტროპარი მოწამეთა 2-ჯერ+ტროპარი კვართისა!
14. 2.10-ს „ღმერთი უფალზე“ ტროპარი კვართისა იგალობება 2-ჯერ+“დიდება“- მოწამეთა+“აწდა“-ტროპარი კვართისა!
15. 2.10-ს საცისკრო 9 გალობა-8 (4+4) კვართისა+6 მოწამეთა!
16. 2.10-ს წირვაზე „მომიხსენენი“ 4 მუხლი კვართისა IX გალობიდან+4 მუხლი მოწამეთა III გალობიდან.

შენიშვნა:

1. დღესასწაულის შემდგომ პერიოდში „მომიხსენენი“ IX გალობიდან მხოლოდ წარგზავნაზე სრულდება! ანუ ანტონ I-მა ესეც გაითვალისწინა,
2. მაგრამ, როცა „ღირს არსი“ წირვაში შეცვალა, ის წარგზავნამდე შეცვლილი რჩება, ამიტომ 2.10-შიც უნდა შეეცვალა.

უნდა ითქვას, რომ ანტონ I კათალიკოსმა ნამდვილად ღირსეული პატივი მიაგო უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურებას.

ერთადერთი, რაც მას შეიძლებოდა გაეთვალისწინებინა, ის შემთხვევაა, როცა 2.10 დაემთხვევა კვირას, ანუ როცა სამი მსახურება შეერთდება: **ა)** კვირის-აღდგომის, **ბ)** კვართისა და სვეტიცხოვლისა და **გ)** მოწამეთა დავით და კონსტანტინე მხეიძეებისა. სასურველი იყო ანტონ I კათალიკოსს ამ შემთხვევის ტიპიკონი მარკოზის თავების ფორმით ჩაეწერა.

5. დასკვნა

განხილული მასალისა და არგუმენტების შემდეგ შეიძლება დავინახოთ ანტონ I კათალიკოსის სითამამე და დავაფასოთ მისი გაბედულება. მან საქართველოს ადგილობრივი ეკლესიის დღესასწაული აამაღლა მაცხოვრისა და ღვთისმშობლის VI რანგის ათორმეტ დღესასწაულთა დონეზე და ბევრი პარამეტრით ჩვენი დღესასწაული უფრო წინ დააყენა, ვიდრე VI რანგის არაათორმეტი სამი დღესასწაული - წმინდა

უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის დღესასწაულის ტიპიკონური მიმოხილვა

იოანე ნათლისმცემლის შობა (ხს. 24.06) და თავისკვეთა (ხს. 29.08) და პეტრე-პავლობა (ხს. 29.06).

თუ ვინმე დასვამს კითხვას: რატომ?

ანტონ I კათალიკოსის მიერ ასე გამორჩეული ქართული დღესასწაული არ არის რიგითი დღესასწაული, ეს ხომ თავად უფალი იესო ქრისტესა და მისი კვართის მსახურებაა. კვართი ხომ ფაქტობრივად უდიდესი სიწმინდეა არა მარტო საქართველოში, არამედ მთელ დედამიწაზე! ის ხომ თავად ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიერაა მოქსოვილი! მის შესახებ ხომ იწინასწარმეტყველა წმინდა დავით მეფსალმუნემ და წმინდა წერილიც მოგვითხრობს: „განიყვეს სამოსელი ჩემი მათ შორის და კუართსა ჩემსა ზედა განიგდეს წილი“ (ფს. 21.18; იოანე 19.24).

ამიტომ, მიგვაჩნია, რომ ანტონ I კათალიკოსის მიერ უფლის კვართისა და სვეტიცხოვლის მსახურების ასე უმაღლეს რანგში აყვანა, სავსებით კანონზომიერია.

უფალი ბრძანებს: „კლდეა ზედა აღვაშენო ეკლესია ჩემი და ბჭენი ჯოჯოხეთისანი ვერ ერეოდიან მას“ (მათ. 16.18). ამ თვალსაზრისით გავიხსენოთ ორი ხატი XIX ს.-ში შექმნილი „საქართველოს დიდება“ და XXI ს.-ში-„საქართველოს იმედი“. ორივე ამ ხატში, მაცხოვრის ამ სიტყვების თანახმად, წარმოდგენილია საქართველოს ზეციური ეკლესია. სიმბოლურია, რომ ჩვენ, ქართველებს, ჩვენი ეკლესიის კიდევ უფრო განმტკიცების მიზნით, მის კლდოვან საძირკველში დამატებით უფლის კვართიც გვაქვს ჩატანებული!!! და ეს ასახულია ორივე ამ ხატზე.

იქნებ იმ წინასწარმეტყველების აღსრულებაც, რომ საქართველო გაბრწყინდება ბოლო ჟამს - უფლის მეორედ მოსვლის წინ, სწორედ კვართის წყალობითა და მადლით ინებოს უფალმა. იქნებ კვართი უნდა გაბრწყინდეს და გააბრწყინოს მთელი საქართველო?

შეგვეწიოს უფლის კვართი და ღმერთმა გააბრწყინოს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

მესხიშვილი 1758. თვენი (სექტემბერი-ოქტომბერი-ნოემბერი)-შემდგენელი დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი, 1758 წ.

კეკელიძე 1980. კეკელიძე კ. - ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I ტ. თბილისი, 1980

ჟამნი, თბილისი, 1899

სადღესასწაულო, მოსკოვი, 1865

ენციკლოპედიური ლექსიკონი 2007. საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ენციკლოპედიური ლექსიკონი, ავტორ-შემდგენელი ენრიკო გაბიძაშვილი, თბილისი, 2007

საქართველოს სამოთხე, შეკრებილი გობრონ (მიხეილ) საბინინის მიერ, პეტერ-ბურდი, 1892

Deacon Mikael Kvantaliani

**The Typikonic Review of the Feast of the Robe of Our Lord
and Life-giving Pillar
Summary**

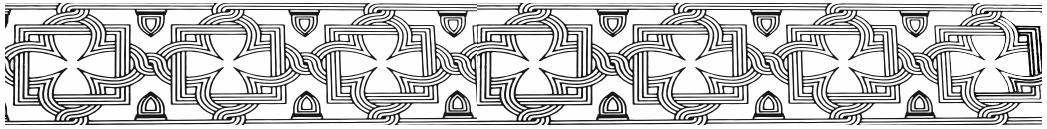
According to the typikon there are six ranks (classes) of feasts. Among them the most significant are Great Feasts. They are the Twelve Great Feasts _ devoted either to our Lord or to the Virgin Mary. Beside the Twelve Great Feasts and all the Sundays of the year, this rank includes the three more feasts: the Birth (June 24 _ dates are given in Old Style) and Beheading (Aug. 29) of St. John the Baptist and Forerunner; the Feast of the Holy Glorious and All-Praised Leaders of the Apostles, Peter and Paul (June 29).

Feasts of local churches are of different ranks. It is worth pointing out the Feast of the Robe of Our Lord and the Myrrh-streaming and Life-giving Pillar (Comm. 1.10). In the Book of Hours (Horologion) published in 1899 in Kheladze printing house the feast is assigned to Vigil Feasts denoted by the red symbol of a cross with a half-circle beneath it (Horologion, 1899, 231).

But in the Festal Menaion there are given readings for the Robe of Our Lord and the Life-giving Pillar. The author is Anton I Catholicos (XVIII c.). According to the typikonic analysis it can be concluded that it is not just Vigil Feast but Great Feast. Sixteen typikonic arguments can be given to come to the conclusion.

Why did Catholicos Anton I assign the feast to Great Feasts?

Because the feast is not an ordinary one. It is a church service of the Lord and His Robe. The fact is that the Robe is the greatest relic not only in Georgia but all over the world! It was knitted by the Most Holy Mother of God! Therefore, we find it natural that Anton I Catholicos assigned to the feast such a high rank.

მეკლუდ (ნიკოლოზ) გვილაფა

2 ოქტომბრის¹ წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის

თავიდან მოკლედ მიმოვიხილავთ 2 ოქტომბრის სადღესასწაულო მსახურებებს.

მართლმადიდებელ ეკლესიაში ღმრთისმსახურება აღესრულება სამი ციკლის მიხედვით, რომელთა შორის ერთ-ერთს წლიური ციკლი წარმოადგენს, რომლითაც მართლმადიდებელ ეკლესიაში წლის ნებისმიერ დღეს თვისა და რიცხვის მიხედვით აღესრულება კალენდრით ფიქსირებული ესა თუ ის დღესასწაული, ან ამა თუ იმ წმინდანის ხსენება.

ოქტომბრის დასაწყისი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქართველი ერისათვის. პირველ ოქტომბერს საქართველოს სამოციქულო ეკლესია აღნიშნავს **მცხეთობა - სვეტიცხოვ-ლობას** — დღესასწაულს **„კვართისა საუფლოსა და სუეტისა მირონმდინარისა“**, ხოლო 2 ოქტომბერს **„მოწამეთობას“** — წმიდათა დიდმოწამეთა, არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინე მხეიძეების ხსენებას.

როგორც სტატიის დასათაურებიდან ჩანს, ჩვენ შევხვებით ამ დღესასწაულების საღმრთისმსახურო ტიპიკონს ანუ წეს-განგებას, მაგრამ აქ მოკლედ აღვნიშნავთ მათ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ჩვენთვის, ქართველებისათვის.

ყველასათვისაა ცნობილი გარდამოცემა უფლის კვართისა და იაკობის კიბედ წოდებული მირონმდინარე სვეტის შესახებ. ასევე საყოველთაოდ ცნობილია ისტორიული ფაქტი რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის შემოდავებისა, რომ უფლის კვართმა, გარკვეული ისტორიული გარემოებებიდან გამომდინარე, რუსეთში დაივანა. უახლოეს ისტორიაში ეს ფაქტი საფუძვლიანად შეამოწმეს და უარყვეს საქართველოს ისტორიკოსებმა და სამოციქულო ეკლესიის წარმომადგენლებმა, რასაც გარკვეულ შეჯამებას უკეთებს არქიმანდრიტი რაფაელი (კარელინი) თავის სტატიაში **„სად არის უფლის კვართი?“** აღნიშნულ სტატიაში ავტორი ისტორიული, საეკლესიო გარდამოცემითა და საღმრთისმეტყველო კუთხით საკმაოდ საფუძვლიანად ასაბუთებს რუსეთის ეკლესიის შეხედულების მცდარობას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მცხუთე პუნქტი:

„რუსეთში არსებობდა ჩვეულება: სამეფო ოჯახის ყოველ ბავშვს ნათლობისას აძლევდნენ კვარს, რომელშიც კვართის მცირე ნაწილი იყო ჩატანებული. ერთობ საეჭვოა, რომ მეფის ინიციატივით უზრუნელი და განუყოფელი კვართი, რომლის

¹ აქაც და შემდგომშიც თარიღები ძველი სტილითაა მითითებული.

2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის

თაობაზეც საუბარია წმ. წერილში. დაეჭვმაცებინათ. ნუთუ დაარღვიეს ის, რაც კვართის გამორჩეულობას წარმოადგენს — მისი მთლიანობა?! გარდამოცემის მიხედვით კვართი მაცხოვართან ერთად იზრდებოდა, ღმრთის განგებულებით ის არ დაანაწილეს ქრისტეს მტანჯველებმაც კი. ეს რომ რუსეთში მომხდარიყო, ბველმესტილები, რომლებიც ყოველმხრივ ცდილობდნენ მართლმადიდებელი იერარქების ბრალდებას, უთუოდ განუწყვეტლივ იმას დაწერდნენ და იქადაგებდნენ, რომ უფლის კვართი, რომელიც ეკლესიის ერთიანობის სიმბოლოა (მღვდელმოწამე კვიპრიანე კართაგენელი — „ეკლესიის ერთობის შესახებ“), უკვე ნაწილებად არის დაჭრილი“ (არქიმანდრიტი რაფაელი).

ძალზე საგულისხმოა, რომ რუსეთის ეკლესია გარკვეულწილად აღიარებს უფლის კვართის მცხეთაში მყოფობას. რუსული „თვენის“ ოქტომბრის თვის სვინაქსარის საკითხავებში აღნიშნულია:

„უფლის კვართი უნდა განვასხვავოთ უფლის შესამოსლისგან, რომელიც მცხეთის სვეტიცხოვლის ტაძრის საუნჯიდან გაიტანა სპარსეთის მეფემ შაჰ-აბას პირველმა და მისმა ელჩმა ურუსანბეკმა მოსკოვის პატრიარქ ფილარეტს მიართვა 1625 წლის 25 თებერვალს მოსკოვში“ (МИНЕЯ ОКТЯБРЬ 2002: 864).

რაც შეეხება იმას, თუ რას წარმოადგენს უპირველეს ყოვლისა, ზოგადად ჩვენი ერისა და თითოეული ქართველისათვის ეს ზოგადსაკაცობრიო სიწმინდე, სხვა მნიშვნელოვან შეხედულებებთან ერთად, საგულისხმოა ნიკოლოზ გულაბერისძის სიტყვები მისი თხზულებიდან **„საკითხავი სვეტი-ცხოველისა“**:

„გიხაროდენ, მ კუართო საღმრთოო, რომელი მცუელად და მფარველად მოენიჭე ნათესავსა, ჩუენ ქართველთასა, მისა ღმრთისაგან, დამფარველო და შემცველო არა ოდენ ვიდრემე გუამსა ღმრთეებისასა, არამედ უფრომსა შიშულოებასა სულთა ჩუენტასა ცოდვისა მიერ, რამეთუ საკსრად და წინდად ცხოვნებისა ჩუენისა წინაღწარვე წარმოგაგლინა ყოვლისა სიბრძნით განმგებელმან, რამთა კეთილითა მით და სანატრელითა ებგურ-ქმნითა კეთილმმართველობით იყვანებდე სულთა ჩუენტა გზასა ჭეშმარიტებისასა“ (<http://www.orthodoxy.ge/tveni/oqtomberi/sveticxoveli.htm> ნიკოლოზ გულაბერისძე).

ამასთან ერთად უნდა გვახსოვდეს ისიც, რომ **„საქართველოს ეკლესიის უბველესი გადმოცემით წმ. სიდონია მეორედ მოსვლის დროს უფლის კვართით ხელში შეეგებება მაცხოვარს“** (<http://www.orthodoxy.ge/tveni/oqtomberi/sveticxoveli.htm> არქიმანდრიტი რაფაელი).

სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაული, რომელიც 1-ელ ოქტომბერს აღინიშნება, უდიდესი ზარ-ზეიმით აღესრულება საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში. ამის დასტურია ამ ბოლო პერიოდში საქართველოს ეკლესიის წმ. სინოდის მიერ დღესასწაულის ხსენების დღეს ქართველი ერის და საქართველოს ეკლესიის ისტორიაში ამ სიწმინდეებთან დაკავშირებულ მოვლენებში მონაწილე

2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის

წმინდათა ხსენების დაწესება. უპირველეს ყოვლისა კი, სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის ხსენების დღის, 1-ლი ოქტომბრის სადღესასწაულო განგება (აკოლოთია) „სადღესასწაულოში,“ რომელიც თავისი ტიპიკონური მონაცემებით VI რანგს განეკუთვნება. იგი რანგობრივი ნიუანსებით უახლოვდება ღმრთისმშობლის ათორმეტთაგანი დღესასწაულებიდან ყოვლადწმინდა ღმრთისმშობლის ტაძრად მიყვანების დღესასწაულს და აღემატება VI რანგის სხვა, არაათორმეტთაგან დღესასწაულებს — წმ. იოანე ნათლისმცემლის შობას (24.06), პეტრე-პავლობას (29.06) და წმ. იოანე ნათლისმცემლის თავის კვეთას (29.08).

რაც შეეხება მოწამეთობას, წმინდათა დიდმოწამეთა, არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინეს ხსენებას, რომელიც 2 ოქტომბერს აღესრულება საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში და ყველაზე ხალხმრავალი დასავლეთ საქართველოში, უსაყვარლესი დღესასწაულს წარმოადგენს ყოველი ქართველისათვის, განსაკუთრებით იმერეთში, და არა მარტო ჩვენთვის; მთელ მართლმადიდებლურ სამყაროშია ცნობილი მათი მსწრაფლშემწეობა. ყველა სათხოვართან ერთად წმინდა დიდმოწამეებს განსაკუთრებით ევედრებიან შვილიერებისათვის: მათი შესმენის დამადასტურებელი უამრავი ფაქტი არსებობს ძველთაგან და ახლაც, ჩვენს დროში. ვინც ბოლოს მოილოცა ეს წმინდა ადგილი, ალბათ შეამჩნევდა წმინდა დიდმოწამეთა ლუსკუმასთან შემოწირულ ძვირფას ნივთებს შორის პატარა ოქროს აკვანსაც, რომელიც არც თუ ისე დიდი ხნის წინ შემოუწირავთ მადლიერების ნიშნად წმინდა დავით და კონსტანტინესთვის. აღსანიშნავია ისიც, რომ მე-19 საუკუნეში ვინმე რუს ქრისტიანს წმ. მოწამეთა სადიდებელ-სავედრებელი დაუჯდომელი საგალობელი შეუთხზავს რუსულ ენაზე, მაშინ, როდესაც ქართულად ასეთი საგალობელი 21-ე საუკუნის დასაწყისში დაიწერა.

არაათორმეტთაგანი VI რანგის დღესასწაულის ტიპიკონური მოთხოვნების შესაბამისად, სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის მეორე დღეს, ე. ი. 2 ოქტომბერს, აღესრულება დღესასწაულის წარგზავნა, რომელსაც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ემთხვევა წმინდათა დიდმოწამეთა, არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინეს ხსენება, რომლის სადღესასწაულო მსახურების განგება ანტონ-I კათოლიკოსის მიერ არის შედგენილი და ტიპიკონურად V რანგის წმინდის დამისთევის მსახურებას განეკუთვნება. მისი საკითხავები, რომელიც „სადღესასწაულოში“ არის მოცემული, შემოთავაზებულია წინა ფრაზით: **„უკეთუ ჰნებავს წინა-მძღუარსა, ჰყოფს დამისთევასა,“** ხოლო შემდგომ მოცემულია დამისთევის მსახურების სრული აკოლოთია, რომელთანაც სქემატურად არის შეჯერებული სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის წარგზავნის შესაბამისი საკითხავები.

ამავე დღესვე, 2 ოქტომბერს, სრულიად მართლმადიდებელ ეკლესიაში წლიური

2. ეკლესიის ეს წმინდა მამა, რომელსაც კვიპრიანე ნიკომიდიელსაც უწოდებენ და 304 წელს აღესრულა მოწამეობრივად, უნდა განგასხვავოთ წმ. მღვდელმოწამე კვიპრიანე კართაგენელისაგან, რომელიც კართაგენის ეპისკოპოსი იყო და მოწამეობრივად აღესრულა 258 წელს, ეკლესიის ისტორიაში ცნობილია, რომ ამ უკანასკნელის თხზულებები მესამე მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე წაიკითხეს სხვა წმინდა მამების თხზულებებთან ერთად.

2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის

ციკლის მიხედვით, ე. ი. სათვეო კალენდრით, აღესრულება წმინდანთა მღვდელმოწამე კვიპრიანეს, ათენელი ეპისკოპოსისა² და ქალწულმოწამე იუსტინას ხსენება, რომლებიც მართლმადიდებელი ეკლესიის საყოველთაო წმინდანებს რიგს მიეკუთვნებიან. ისინი თავიანთი ღვაწლითა და მიწიერი, მეზრძოლი ეკლესიის წევრების ღმრთის წინაშე მეოხებისა და უმძიმეს განსაცდელებში შემწეობის გამო უდიდესი სიყვარულით სარგებლობენ მთელ მართლმადიდებლურ სამყაროში. საქართველოში მათ ხატს მრავალ ქრისტიანის ოჯახის ხატების კუთხეში აქვს მიჩენილი საპატიო ადგილი და შეძლებისდაგვარად ჯეროვანი პატივისცემით იდიდება. მრავალ ქართველ ქრისტიანს, ეკლესიის მრევლს, თუ საკუთარ თავზე არა, თავის ირგვლივითი მაინც დაუფიქსირებია მათი მეოხება ღმრთის წინაშე და შეწევნა მძიმე განსაცდელებში.

წმ. მღვდელმოწამე კვიპრიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას სადღესასწაულო მსახურება ტიპიკონურად II რანგისაა და წარმოადგენს ლიტურგიკული ტერმინით — „ექვსიანის“ მსახურებას, რომლის დროსაც მწუხრში, ცისკარსა და საღმრთო ლიტურგიაზე, გარკვეული რანგობრივი მოთხოვნების შესაბამისად, იკითხება წმინდის პერსონალური საკითხავები და, რაც მთავარია, დღის სამოციქულოსა და სახარებასთან ერთად იკითხება წმინდის სამოციქულო და სახარება. ამასთან, რადგანაც ეს წმინდანები სრულიად მართლმადიდებელ ეკლესიაში საყოველთაო წმინდანებს წარმოადგენენ, წლიური ციკლის კალენდრით მათი ხსენების დღეს, ე. ი. 2 ოქტომბერს, ისინი უპირატესებად ითვლებიან ეკლესიის სხვა წმინდანებთან შედარებით, რომელთა ხსენებაც ამავე დღეს აღესრულება.

ახლა განვიხილოთ თუ რაში მდგომარეობს განსახილველი საკითხის აქტუალურობა და რა პრობლემასთან ვაწყდებით 2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებასთან დაკავშირებით.

როგორც ზემოთ წარმოვაჩინეთ, საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში წლიური ციკლის მიხედვით 2 ოქტომბერს თავს იყრის სამი დღესასწაული, ერთის მხრივ, სრულიად მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის საყოველთაო წმინდანების მღვდელმოწამე კვიპრიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას ხსენება, რომელიც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, II რანგის მსახურებაა, მაგრამ მისი აკოლოთია არ არის ჩართული ანტონ-I კათოლიკოსის მიერ შედგენილ „სადღესასწაულოში“, რომელიც ძირითად წიგნს წარმოადგენს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ღმრთისმსახურებაში. დასაწყისში მოცემულია მხოლოდ მინიშნება, კერძოდ: **„თიუსა ოკდომბერსა 2-სა. წმიდისა მღუდელმოწამისა კვიპრიანესი, და მოწამისა იუსტინასი. აკოლოთია მოწამეთა საზიაროთაგან იძიე“** (სადღესასწაულო: 166); და მეორეს მხრივ, საქართველოსთვის ორი უმნიშვნელოვანესი დღესასწაული — სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის წარგზავნა და წმინდანთა დიდმოწამეთა, არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინეს ხსენება, რომელთა ღამისთევით მსახურების აკოლოთია მოცემულია იმავე „სადღესასწაულოში“, (სადღესასწაულო: 166-173);

უნდა აღვნიშნოთ, რომ ანტონ-I კათოლიკოსის მიერ შედგენილი „სადღესას-

წაუღოს“ გარდა მეთვრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ღმრთისმსახურებაში გამოიყენებოდა დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის მიერ შედგენილი და ბეჭდური ფორმით გამოცემული თვეების პირველი წიგნი, რომელიც მოიცავდა სამ თვეს: სექტემბერს, ოქტომბერს და ნოემბერს. მაგრამ ანტონ-I კათოლიკოსის მიერ შედგენილი „სადღესასწაულოს“ ბეჭდურად გამოცემის შემდეგ 1865 წელს, რა თქმა უნდა, გამოყენებადობის თვალსაზრისით იგი უკანა პლანზე გადაინაცვლებდა, ყოველ შემთხვევაში, საქართველოში კომუნისტური რეჟიმის დამყარების შემდგომ მაინც, განსაკუთრებით მეოცე საუკუნის 30-იანი წლებიდან, როდესაც უამრავი ეკლესია-მონასტერი დაიხურა, რომელთა საეკლესიო ინვენტარმა და საღმრთისმსახურო წიგნებმა თუ ხელნაწერებმა მუზეუმებსა თუ არქივებში დაიდეს ბინა.

ჩვენს განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით ძალზე საგულისხმოა ის, რომ დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის მიერ გამოცემული ოქტომბრის თვის საკითხავებში 2 ოქტომბერს მოცემულია მხოლოდ წმინდა მღვდელმოწამე კვიპრიანეს და წმ. ქალწულმოწამე იუსტინას აკოლოთია (დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი, 1758: 195-199), რომელიც II რანგის წმინდის მსახურებას წარმოადგენს. სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულს წარგზავნა არა აქვს, რადგან მისი აკოლოთია წინა დღით, 1-ელ ოქტომბერს, მე-5 რანგის ღამისთევის მსახურების ფორმით არის მოცემული თავისი „მარკოზის თავით“ (დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი 1758: 176-195), ხოლო რაც შეეხება წმინდათა დიდმოწამეთა დავით და კონსტანტინეს მსახურებას, იგი საერთოდ არ არის მასში; როგორც ჩანს, ანტონ-I კათოლიკოსს მათი აკოლოთია მოგვიანებით, სავარა-უდოდ მე-18 საუკუნის 70-ინ წლებში, დაუწერია სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის VI რანგში აყვანასთან ერთად.

ერთი რამის თქმა დანამდვილებით შეიძლება: მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარსა და 21-ე საუკუნეში (დღემდე), საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წლიური ციკლის საკითხავები ანტონ-I კათოლიკოსის მიერ შედგენილი „სადღესასწაულოდან“ სრულდება (თუ არ ჩავთვლით 2003 წელს ბოდბის წმინდა ნინოს მონასტრის მიერ გამოცემულ „საზიარო თვეს“).

ჩვენ დავინტერესდით და შეძლებისდაგვარად გამოვიძიეთ, როგორ სრულდება 2 ოქტომბრის სადღესასწაულო მსახურება საქართველოს ეკლესიებში. ბუნებრივია, პასუხი ცალსახა იყო, ყველგან ანტონ-I კათოლიკოსის მიერ შედგენილი „სადღესასწაულოს“ მიხედვით. რა თქმა უნდა, მხედველობაში არა გვაქვს წმინდა მღვდელმოწამე კვიპრიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას სახელობის ტაძრები, რომლებშიც აუცილებლად ტაძრის წმინდის V რანგის ღამისთევის მსახურება უნდა შესრულდეს, მაგრამ მათი სახელობის ტაძრები საქართველოში ძალზე მცირე რაოდენობითაა, ჩვენთვის ცნობილია მხოლოდ ქუთაის-გაენათისა და შემოქმედის ეპარქიებში არსებული ქუთაისისა და სოფელ გორაბეჟოულის წმინდა მღვდელმოწამე კვიპრიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას სახელობის ტაძრები.

2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის

ასე რომ, სამწუხაროდ წმ. მღვდელმოწამე კვიპრიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას მსახურება მათი სახელობის ტაძრების გარდა საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში ზემოთ აღნიშნულ ობიექტურ გარემოებათა გამო ფაქტიურად არ აღესრულება. მაშინ როდესაც მათი ხსენება აღესრულება ყველა მართლმადიდებელ ეკლესიაში, მაგალითად, საბერძნეთში (იხ. ΤΥΠΙΚΟΝ 2012:97-98 და შესაბამისი თვე-ნის საკითხავები) და რუსეთში (იხ. Түпикон сїестъ оуставъ, 1997: 207-208 და შესაბამისი თვე-ნის საკითხავები - МИНЕЯ ОКТЯБРЬ 2002: 47-54) და აღესრულებოდა მე-19 საუკუნემდე საქართველოშიც (ტიპიკონი შიომღვიმის მონასტრისა, 2005: 40; K-11, 34v; თვე-ნის საკითხავები: K-16, 360r-361v; K-38, 278v-280r; ოთხთავის საძიებლები: K-76, 324v და სხვა). ეს გარემოება გარკვეულწილად არღვევს სრულიად მართლმადიდებელ ეკლესიაში მიღებულ საყოველთაო ტიპიკონის მოთხოვნებს, რომელიც ითვალისწინებს საყოველთაო წმინდანების ხსენების აუცილებლობას.

რა გზები და საშუალებები არსებობს აღნიშნული პრობლემის მოსაგვარებლად?

საქართველოს ეკლესიის ღმრთისმსახურებაში წლიურ ციკლის განმსაზღვრელ სათვეო კალენდარში 2 ოქტომბერს, სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის წარგზავნასა და ამავე დღეს მოსახსენებელ წმინდანებთან დაკავშირებით შექმნილი ვითარებიდან გამოსასვლელად არსებობს სრულიად მართლმადიდებელ ეკლესიაში მიღებულ საყოველთაო ტიპიკონის მოთხოვნების შესაბამისი რამდენიმე ვარიანტი:

1. ტიპიკონი ითვალისწინებს შემთხვევებს, როდესაც გარკვეულ ობიექტურ გარემოებათა მიერ შექმნილი ვითარების გამო ამა თუ კალენდარულ დღეს სათვეო კალენდრით გათვალისწინებული წმინდანის ხსენება გადატანილ იქნას სხვა დღეს, როგორც იწვევს უპირატესი, ე. ი. მონასტრის ან ტაძრის წინამძღვარი. მაგალითად, 11 ოქტომბრის უახლოეს კვირა დღეს მართლმადიდებელი ეკლესიის ტიპიკონით აღესრულება მეშვიდე მსოფლიო საეკლესიო კრებაში მონაწილე წმინდა მამათა ხსენება, რომელიც არ იერთებს I, II და III რანგის წმინდანთა მსახურებას. თვენში ამ დღეს მითითებულია: „ ... **რიგის წმინდის აკოლოთია დაიტეგების და იგალობების ოდეს გულის-ხმა-ჰყოს ეკლესიარხმან.**“ (სადღესასწაულო 1865:190), რასაც გვთავაზობს კიდეც „სადღესასწაულო“ 2 ოქტომბრის საკითხავებში (სადღესასწაულო 1865:167);

ან კიდეც, წმინდა იოანე ოქროპირი მიიღვა 14 სექტემბერს - ჯვართამაღლებას, მაცხოვრის VI რანგის თორმეტაგან დღესასწაულზე, რომელიც სხვა მსახურებას არ იერთებს. ამიტომ წმინდა იოანე ოქროპირის ხსენება ტიპიკონით გადატანილია და აღესრულება 13 ნოემბერს, თუმცა ეს ვარიანტი ჩვენი კონკრეტული შემთხვევისათვის არ გამოდგება, რადგან წმინდა მღვდელმოწამე კვიპრიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას ხსენების დღეს ვერავინ შეცვლის;

2. ტიპიკონი ასევე ითვალისწინებს შემთხვევებს, როდესაც გარკვეულ ობიექტურ გარემოებათა მიერ შექმნილი ვითარების გამო ამა თუ კალენდარულ დღეს სათვეო კალენდრით გათვალისწინებული წმინდანის ხსენება გადატანილია

წინა დღეს (დასაშვებია მომდევნო დღესაც), მაგალითად, 12 სექტემბერს წარგზავნება ყოვლადწმინდა ღმრთისმშობლის შობის დღესასწაული, რომელიც არ იერთებს ამ დღის წმინდანს – წმ. მღვდელმთავრე ავტონომოსს. ამ უკანასკნელის მსახურება გადატანილია 11 სექტემბერს და უერთდება ღირსი თეოდორა ალექსანდრიელის მსახურებას. (დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი, 1758:77; სადღესასწაულო, 1865: 47-49; ტიპიკონი შიო მღვიმის მონასტრისა 2005:2; K-11, 26r; ТҮПІКОН 2012, 82; Түпiкoн сiетъ оуставъ 1997: 140-142); ასევე ხდება ათორმეტაგანი საუფლო და ღმრთისმშობლის დღესასწაულების წარგზავნის დღეებში იშვიათი გამონაკლის გარდა;

3. წმინდათა დიდმოწამეთა, არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინეს ხსენების დღის შეცვლა საეკლესიო ტიპიკონის დაცვით;

რა თქმა უნდა, ჩვენს კონკრეტულ შემთხვევაში სამივე ვარიანტის გამოყენება შესაძლებელი, მაგრამ, ჩვენი აზრით, არცერთი არაა მისაღები, რადგან:

1. პირველი ვარიანტის გამოყენების შემთხვევაში ფაქტიურად არაფერი შეიცვლება და იგივე ვითარება დარჩება;

2. მეორე ვარიანტის პირდაპირ გამოყენების საშუალება ნამდვილად არ გვაქვს, რადგან წინა დღეს, 1-ელ ოქტომბერს, აღვასრულებთ სვეტიცხოვლისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის VI რანგის ღამისთვის მსახურებას. მართალია, შეიძლება საქართველოს საეკლესიო კალენდარში შესაბამისი შენიშვნის მითითებით წმინდა მღვდელმთავრე კვიპრიანეს და ქალწულმთავრე იუსტინას ხსენება გადავიტანოთ მომდევნო დღეს, 3 ოქტომბერს და შევუერთოთ ამ დღის წმინდის, წმ. მღვდელმთავრე დიონისე არეოპაგელის II რანგის მსახურებას და გვექნებოდა დღისა და ორი II რანგის წმინდის მსახურება, ხოლო 2 ოქტომბერს უცვლელად დაგვეტოვებინა „სადღესასწაულოში“ მოცემული ღამისთვის მსახურება, მაგრამ, ჩვენი აზრით, არც ეს ვარიანტი არის მისაღები, რადგან ამ შემთხვევაში შეუსაბამო იქნებოდა ანტონ-1 კათოლიკოსის მიერ შედგენილ აკოლოთიაში მოცემული რამდენიმე დასდებლის გალობა, რომლებშიც წმინდა მღვდელმთავრე კვიპრიანე, მასთან ერთად ქალწულმთავრე იუსტინა და წმინდა დიდმოწამენი, არგვეთის მთავრები დავით და კონსტანტინე ერთობლივ არიან განდიდებული.

3. მესამე ვარიანტის თაობაზე არც ღირს კომენტარის გაკეთება, რადგან მისი მიღების შემთხვევაში შეიცვლება საუკუნეების განმავლობაში ჩამოყალიბებული ტრადიციული შინაარსი ამ, მართლაც სახალხო-რელიგიური დღესასწაულისა, რომელსაც იმერეთში, და არა მარტო იმერეთში, „ორწიფობას“ ეძახიან.³

3. სხვათა შორის, უნდა აღინიშნოს, რომ წმინდათა დიდმოწამეთა, არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინეს ხსენების ამ ხალხური სახელწოდების (რაც ძალზე გავრცელებულია იმერეთში და განსაკუთრებით ოკრიბაში, რომელიც ძირითადად მოიცავს ტყიბულის რაიონის სოფლებს) შინაარსი ბევრმა არც კი იცის. საქმე იმაშია, რომ საქართველოში ძველად, როგორც ცნობილია, წელიწადის თვეების სახელწოდება ხალხურ-რელიგიური შინაარსისა იყო, მაგალითად, სექტემბერს, ოქტომბერს, ნოემბერს და დეკემბერს ეწოდებოდა შესაბამისად: ენკენისთვე, ღვინობისთვე, გიორგობისთვე და ქრისტეშობისთვე. აღსანიშნავია, რომ იმერეთში ღვინობისთვე მწიფობისთვედაც იწოდებოდა. სწორედ აქედან, იმის გამო, რომ მოწამეთას დღესასწაული ორ ოქტომბერს აღესრულება, ხალხმაც „ორწიფობა“ უწოდა, ე. ი. მწიფობისთვის ორში აღსანიშნავი დღესასწაული. საყურადღებოა, რომ იმერეთში, როგორც წესი, აუცილებლად ამ დღესასწაულის შემდეგ იწყებდნენ ყურძნის მოსავლის კრეფას და დაწურვას.

2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის

არსებობს კიდევ ერთ ვარიანტი, რომელიც სავსებით ჯდება სრულიად მართლმადიდებელი ეკლესიის საღმრთისმსახურო ტიპიკონის ფარგლებში და ეწინააღმდეგება „სადღესასწაულოში“ მოცემულ კურთხევებს, რომელთაც ზემოთ შევხეთ. კერძოდ, სადღესასწაულოში 2 ოქტომბრის წეს-განგებასთან დაკავშირებით აღნიშნულია:

„თთუსა ოკდომბერსა 2-სა. წმიდისა მღუდელმოწამისა კვირიანესი, და მოწამისა იუსტინასი. აკოლოთია მოწამეთა საზიაროთაგან იძიე. ამასვე დღესა წმიდათა დიდთა მოწამეთა, არგვეთისა მთავართა დავით და კონსტანტინესი. უკეთუ ჰნებავს წინამძღუარსა, ჰყოფს ღამისთევასა.“ და შემდეგ მოცემულია ანტონ-I კათოლიკოსის მიერ შედგენილი ღამისთევის აკოლოთია.

უნდა შევნიშნოთ, რომ, ერთი მხრივ, ეს წეს-განგება, ჩვენი აზრით, არ გულისხმობს საქართველოში არსებულ ყველა ეკლესია-მონასტრებში (რომლებიც მე-18 საუკუნეში საკმაოდ მრავალრიცხოვანი იყო) აუცილებლად V რანგის ღამისთევის მსახურების აღსრულებას, რომლის დროსაც ტიპიკონის მიხედვით მართლაც უნდა დაიტევოს ორიდან ერთ-ერთი წმინდის მსახურება, არამედ როგორც აღნიშნულია: **„უკეთუ ჰნებავს წინა-მძღუარსა, ჰყოფს ღამისთევასა.“**

აქ საყურადღებოა ისიც, რომ იმ პერიოდში საქართველოს ეკლესიებში ღმრთისმსახურება აღესრულებოდა ხელით გადაწერილი წიგნებით, უმეტეს შემთხვევაში „ჟამ-გულანებით“, რომლებშიც, უკლებლივ ყველაში, 2 ოქტომბერს წმ. მღუდელმოწამე კვირიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას აკოლოთია იყო მოცემული. მეორე მხრივ, თვით ანტონ-I კათოლიკოსის მიერ შედგენილ ღამისთევის აკოლოთიაში მოცემულია ისეთი დასდებლები, რომლებშიც ამ დღის წმინდანები ერთობლივად არიან განდიდებულნი და მათში აკოლოთიის ავტორს საყოველთაო წმინდანები ჰყავს წინა პლანზე წამოწეული, მაგალითად, „უფალო ღაღად-ვჰყავსა“ ზედა და „სტიქარონსა“ ზედა დასდებლების „დიდების“ მუხლები (ხაზგასმა ჩვენია):

„მოწამეთა ყოვლად ელუარე აღმოგვბრწინდა ჩუენ დღეს ჰსენებად, და შარავანდედნი განუტევნა მცხინვარენი, **რომლისა დასაბამ ჰსენებასა შინა დღეინდელსა ღმრთისმეტყუელთა სამკაულიცა კვირიანე სისხლითა მარტვლობისადათა ცხებული იგალობების, იუსტინა, ყუავილი სატრფიალისა ქალწულებისა, აღმოშეობს ეკლესიისა სპერასა ზედა;** ხოლო დავით კონსტანტინწთურთ, ზიარნი ერთი ერთისა თანა, ყოველსა სოფელსა განაცისკროვნებენ, რომელთა ოხითა მოანიჭე, ქრისტე ღმერთო, სოფელსა შენსა დიდი წყალობად“;

„დღეს ოთხეული მოწამეთად ოთხ-ნათელსა სანთლად აღმოგვბრწყინდების და დაუვალთა განუტევებს შარავანდედთა ცისკროვანმყოფელად გულთა მედღესასწაულეთასა, **რომელთა შორის უმნათობიერეს განცხადნების საღმრთოდ კვირიანე, მობაძვი და ზიარი პავლშსა, ხოლო ქალწული იუსტინა, რომელმან ბადითა უბიწოებისადათა ჰყო მონადირებად და მონადირწ იგი მესათხველე-ჰყო**

სახარებისა; დავით, რომელმან შემუსრა ჰასაკ-გრძელობად უხილავის გოლიათისა, ხოლო კონსტანტინე, სარწმუნო მკედარი სიბრძნით სიბრძნისა ღმრთისაჲსა, ამათ ყოველნი ვნატრიდეთ ჯერისაებრ“.

ასე რომ, არ გამოვრიცხავთ და დარწმუნებულნი ვართ, რომ ანტონ-I კათოლიკოსი გულისხმობს ამ ორი II რანგის წმინდის მსახურების სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის წარგზავნასთან ტიპიკონის მოთხოვნების მიხედვით შეერთების შესაძლებლობასაც. სწორედ ეს ვარიანტი მიგვაჩნია ზემოთ მოყვანილი პრობლემის გადაწყვეტის საშუალებად, კერძოდ:

1. საქართველოს ეკლესიის იმ მონასტრებსა და ტაძრებში, სადაც 2 ოქტომბრის მსახურება არ შესრულდება წმინდის V რანგის ღამისთევის მსახურების ტიპიკონით, იმისათვის, რომ არ დაიტევოს წმინდა მღვდელმთავრე კვიპრიანესა და ქალწულმთავრე იუსტინას მსახურება, სადღესასწაულის მსახურების წლიური ციკლი უნდა შესრულდეს ტიპიკონის მიერ გათვალისწინებული შემდეგი განგებით — დღესასწაულის წარგზავნასთან შეერთებული ორი II რანგის წმინდის მსახურების ტიპიკონით, რომლის აკოლოთია ქვემოთ გვაქვს მოყვანილი;
2. სადაც უპირატესი ინებებს ღამისთევით მსახურების ჩატარებას, ბუნებრივია, წინა პლანზე წამოიწევა საქართველოს ეკლესიის წმინდანები და მსახურება აღესრულება „სადღესასწაულოში“ მოცემული აკოლოთიის მიხედვით;
3. 2 ოქტომბრის მოსახსენებელი წმინდანების სახელობის ტაძრებში კი აღესრულება წინა დღის დღესასწაულის წარგზავნის და ტაძრის წმინდის შეერთებული V რანგის ღამისთევის მსახურება.

ჩვენ მიერ მიმოხილულ დღესასწაულებთან დაკავშირებით შეიძლება ვინმემ იკითხოს, თუ როგორ უნდა მოვიქცეთ 1 ოქტომბერს, როდესაც ჩვენთან, საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ღმრთისმსახურებაში, მართლმადიდებელი ეკლესიის საყოველთაო წმინდანების წმ. მოციქულ ანანias, სამოცდაათთაგანისა და ღირსი რომანოზ ტკბილად მგალობლის მსახურება იტევება სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის VI რანგის ღამისთევის მსახურების გამო. უპასუხებთ, რომ ამ შემთხვევაში მათი მსახურება კი არ უნდა უგულვებელყოთ, არამედ უნდა აღვასრულოთ, როცა ინებებს ტაძრის წინამძღვარი, როგორც ეს მიღებულია საეკლესიო ტიპიკონით და მითითებულია თავად დღესასწაულის წეს-განგების ბოლოს „სადღესასწაულოში“ (სადღესასწაულო 1865: 166) მაგრამ, ჩვენი აზრით, უმჯობესი იქნება, თუკი საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სათვეო კალენდარში 1 ოქტომბრის განგებას დაურთავთ შენიშვნას: **სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის გამო მოციქულ ანანias და ღირსი რომანოზ ტკბილად მგალობლის მსახურება გადაიტანება 30 სექტემბერს.** 30 სექტემბერს კი სათვეო კალენდრის მიხედვით აღესრულება წმ. მღვდელმთავრე გრიგოლ

2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის

ეპისკოპოსის, სომხეთის განმანათლებლის II რანგის წმინდის მსახურება, რომლის აკოლოთიასთან შეერთდება წმ. მოციქულ ანანიას ასევე II რანგის წმინდის საკითხავები და შესრულდება დღისა და ორი II რანგის წმინდის მსახურება. რაც შეეხება ღირს რომანოზ ტკბილად მგალობელს, მისი საცისკრო კანონი წაიკითხება წინა დღით, 29 სექტემბრის საღამოს, მცირე სერობის ჟამზე, ყოვლადწმინდა ღმრთისმშობლის კანონთან ერთად.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აქ მოგვყავს 2 ოქტომბრის სადღესასწაულო მსახურება — სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის დღესასწაულის წარგზავნასთან შეერთებული ორი II რანგის, ერთის მხრივ, წმინდა მღვდელმოწამე კვიპრიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას, და მეორეს მხრივ, წმინდათა დიდმოწამეთა, არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინეს, სადღესასწაულო მსახურება. წინასწარ მოვიყვანთ რამდენიმე შენიშვნას ტექსტთან დაკავშირებით:

1. აკოლოთია წარმოდგენილია ორ სვეტად, როგორც მიღებულია ეკლესიაში. ტიპიკონური მითითებები მოცემულია მუქი შრიფტით, საკითხავები კი ჩვეულებრივით;
2. აკოლოთიაში მოცემულია მხოლოდ წმინდანთა საკითხავები. რაც შეეხება დღესასწაულის წარგზავნის, საკითხავებს, ისინი ჩართულია სქემატურად ისევე, როგორც 2 ოქტომბრის საკითხავებში არის ჩართული „სადღესასწაულოში“;
3. წმინდა მღვდელმოწამე კვიპრიანეს და ქალწულმოწამე იუსტინას საკითხავები აღებული გვაქვს მეთვრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის მიერ შედგენილი და ბეჭდური ფორმით გამოცემული თვენის პირველი წიგნის (დეკ. ალექსი მესხიშვილი 1758: 195-199) და ქუთაისის მუზეუმში დაცული ორი ძველი ხელნაწერის — XVI (K-38, 278v-280r) და XVII (K-16, 360r-361v) საუკუნეთა გულანების მიხედვით, რომლებიც შევადარეთ რუსეთის ეკლესიაში მოქმედ ოქტომბრის თვენის შესაბამის საკითხავებს (МИНЕЯ ОКТЯБРЬ 2002:47-54); გალობათა ძლისპირები დავაზუსტეთ „ნევემირებული ძლისპირის“ მიხედვით;
4. რაც შეეხება წმინდათა დიდმოწამეთა, არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინეს საკითხავებს, აღებული გვაქვს ანტონ კათოლიკოსის მიერ შედგენილი „სადღესასწაულოდან“ (სადღესასწაულო: 166-173), რომელიც დღესდღეობით წლიური ციკლის საკითხავების ძირითად წიგნს წარმოადგენს საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ღმრთისმსახურებაში;
5. საცისკრო გალობები შევადგინეთ 25 ნოემბრის მსახურების — ყოვლადწმინდა ღმრთისმშობლის ტაძრად მიყვანების დღესასწაულის წარგზავნის საცისკრო გალობების შესაბამისად (სადღესასწაულო: 387-394);
6. მესამე გალობის შემდეგ ტიპიკონი ითვალისწინებს ორი წმინდის მსახურებისას

2 ოქტომბრის წმინდანთა მსახურებათა ტიპიკონური მოწესრიგებისათვის

უპირატესი წმიდის კონდაკს. ჩვენ გამონაკლისის სახით დავამატეთ წმ. დიდმოწამეთა კონდაკიც. რაც შეეხება იკოსს, იგი მოყვანილი გვაქვს წმ. მოწამეთას აკოლოთიდან, რადგან მის შინაარსში გარკვეულწილად იგულისხმება წმინდა მღვდელმოწამე კვიპრიანეცა და ქალწულმოწამე იუსტინაც.

7. „აქებდითსა“ ზედა დასდებლები, როგორც წესი, მეორე რანგის წმინდის აკოლოთიას არ მოეთხოვება, მაგრამ არსებობს გამონაკლისიც, მაგალითად, 24 სექტემბერს, წმ. პირველმოწამე და მოციქულთა სწორის თეკლას აკოლოთიაში (სადღესასწაულო 1865:130-135). ჩვენც დავამატეთ „აქებდითსა“ ზედა დასდებლები წმიდათა დიდმოწამეთა აკოლოთიდან თავისი დიდების მუხლით, რომელიც წმ. კვიპრიანესა და ქალწულმოწამე იუსტინას ეხება;
8. რადგან 2 ოქტომბერს საქართველოს ეკლესიაში სვეტიცხოველისა და საუფლო კვართის წარგზავნის გამო საკითხავები მხოლოდ თვენიდან იკითხება და პარაკლიტონი დაიტევება, დასაშვებად მიგვაჩნია წმინდა წერილიდან ლიტურგიკული წლის საკითხავები — დღის სამოციქულო და სახარება, 3 ოქტომბერს გადავიტანოთ საეკლესიო კალენდარში შესაბამისი მითითებით და 2 ოქტომბერს ლიტურგიაზე წაკითხულ იქნას მხოლოდ წმინდათა ორი სამოციქულო და სახარება თავიანთი წარდგომებითა და ალილუიებით.

2 ოქტომბრის სადღესასწაულო მსახურება

თ თ უ ე ს ა ო ქ ტ ო მ ბ ე რ ს ა 2.

წმიდისა მღდელ-მოწამისა კვირიანჭსი და იუსტინასი; და წმიდათა დიდთა მოწამეთა, არგუეთის მთავართა, დავით და კონსტანტინჭსი.

ამასვე დღესა წარიგზავნების დღე-სასწაული კუართისა საუფლომისა და სუეტისა ღმრთივბრწყინუალისა.

უფალო დადადვჰყავსა ზედა, დას-დებელნი დღესასწაულისა 4, და წმიდათა მუკლი 6, კვირიანჭსი და იუსტინასი 3, ჯამა 4. მცნენი.

მღდელთმთავრობისა მადლითა და წამებისა სისხლითა ღმერთსა მიეახლე შენ, განსრულებული, კვირიანე, ყოვ-ლადექებულო, ბუნებისა ყუავილო, სიტყუათა სიკეთეო, სიბრძნისა დე-დაქალაქო, და მოძღუებათა სიმართ-ლისასასწორო, და კანონთა მრავალ-საგალობელო ქნარო, ეკლესიათა სამკაულო:

მოღუაწეთა დიდებასა და მოწამეთა გვრგვინსა გამოსახევედ, და უქადაგებდ მოღუაწეთა, ვინადაცა სიმკნით შებმად უყვეს ფიცხელთა სატანჯუელთა, საკვრველთა და დიდებულთა, და ჯორცთა განშიშულებასა და დამუს-რვასა, და ყინელსა მჭუნვარესა და გუემათა, და უკანადსკნელ სიკუდილსა კვირიანე ღმერთშემოსილო:

სიცბილთა საემმაკოთა გალობანი სუ-

ლისანი და ჯუარისა ძლიერებად წინა განაწყუენ და ქალწულებად დაიმარხე, და მოწამედ ბრწყინუალედ ქრისტესა შეიწირე სათნოდ მსხუერპლად სუ-ლად სუნნელად, ვინადაცა ღირს იქ-მენ გვრგვინსა ძლევისასა, იუსტინა, ქალწულთა და მოწამეთა შემამკო-ბელობრწყინუალეობაო:

და სხუანი, დავითისა და კონსტან-ტინჭსი, მუკლი 3, ჯამა 2. ეჰა გვრგვინო ქებისანო. ანტონისა.

ვითარითამე ქებითა გვრგვინოსან-ვჰყოფდეთ ყოვლად ბრწყინუალეთა მთავართა, რომელთა მთავრობანი და ჯელმწიფებანი სოფლისმპყრობელთა უკეთურთანი შემუსრეს მტკიცითა გონებითადა მოქმედებითა, ქრის-ტჭსთვს, ძლევისმოყუართა, დადაცა-თუ ჯორცითა განხრწნადითა ეწყუნეს, არამედ უხრწნელებისა მადლი თვს შორის გაისავანეს, რომელნიცა ძლევისა გვრგვინთა გვრგვინოსან ჰყუ-ნა ქრისტემან, რომელსა აქუს დიდი წყალობად;

ვითარითამე ქებითა გვრგვინოსან-გყუნეთ თქუენ, დავით და კონსტან-ტინე, რომელნი, დადაცათუ გუამითა განთვსებით მდგომარე იჩუენებით, გარნა მრჩობლი თვსებად ერთსულ გყოფთ თქუენ ჯორცითა და ღუაწლთა ზიარებითა განუკუეთელძმობად, რომლითა ვნებათა მრჩობლ სახილ-ველისა ერთისა და მისვე ქრისტჭსთა

ზიარ-ქმნილნი, მის მიერვე გვრგვნი-
სან იქმენით, რომელსა აქუს დიდი
წყალობაჲ;

ვითართამე გალობითა შევასხმიდეთ
დღეს მრჩობლ ნათელ მკრთოლუა-
რესა სასანთლესა მნთებარესა
ნათლითა საღმრთოჲსა სურვილისა
ცეცხლისაჲთა, ანუ რადმე შესაბამი
ვჰყოთ სიტყვს მოქმედებაჲ ღუაწლთა
მათ ქრისტესთვს დათმენილთა,
რომლითა ვხედავთ ეკლესიასა პირად-
პირადად შემკულად და ყოვლითურთ
მათ ძლით შუენიერება აღმატებულად,
რომლისა თავსმდებელთა ქრისტე
ღმერთი ჩუენი გვრგვნი-ყოფს,
რომელსა აქუს დიდი წყალობაჲ;

დიდებაჲ, ჳმაჲ 8, მისივე.

მოწამეთა ყოვლად ელუარე აღმო-
გვბრწინდა ჩუენ დღეს ვსენებაჲ,
და შარავანდედნი განუტევნა
მცხინვარენი, რომლისა დასაბამ
ვსენებასა შინა დღეინდეღესა ღმრთის-
მეტყუელთა სამკაულიცა კვპრი-
ანე სისხლითა მარტვლობისაჲთა
ცხებული იგალობების, იუსტინა,
ყუავილი სატრფიალისა ქალწულე-
ბისა, აღმოზეობს ეკლესიისა სპერასა
ზედა; ხოლო დავით კონსტანტი-
ნწტურთ, ზიარნი ერთი ერთისა თანა,
ყოველსა სოფელსა განაცისკროვნებენ,
რომელთა ოხითა მოანიჰე, ქრისტე
ღმერთო, სოფელსა შენსა დიდი
წყალობაჲ;

აწდაჲ, დღესასწაულისაჲ

სტიქარონსა ზედა, დასდებელნი დღესასწაულისაჲ, დიდებაჲ, ჳმაჲ 5. ანტონისა.

დღეს ოთხეული მოწამეთა ოთხ-
ნათელსა სანთლად აღმოგვბრ-
წყინდების და დაუვალთა განუტევებს
შარავანდედთა ცისკროვან-ყოფე-
ლად გულთა მედღესასწაულეთასა,
რომელთა შორის უმნათობიერეს
განცხადნების საღმრთოდ კვპრიანე,
მობაძვი და ზიარი პავლწსა, ხოლო
ქალწული იუსტინა, რომელმან ზადითა
უბიწოებისაჲთა ჰყო მონადირებაჲ
და მონადირწ იგი მესათხეველე
ჰყო სახარებისა; დავით, რომელმან
შემუსრა ჰასაკ გრძელობაჲ უხილავის
გოლიათისა, ხოლო კონსტანტინე,
სარწმუნო მკედარი სიბრძნით სიბრძ-
ნისა ღმრთისაჲსა, ამათ ყოველნი ვნა-
ტრიდეთ ჯერისაებრ:

აწდაჲ, დღესასწაულისაჲ.

ტროპარი კვპრიანწსი, ჳმაჲ 4.

საქმით მიემსგავსე მოციქულთა და
საყდარსა მათსა ღირს იქმენ, საქმწ
მოიგე, ნეტარო, აღმყუანებელი
ხედუად, ამისთვსცა სიტყუასა
მას ჰემმარიტებისასა მართლიად
აღმოიტყოდი, და სარწმუნოებით
ილუაწე ვიდრე სისხლთა დათხევად-
მდე, წმიდაო მღდელთმთავარო
კვპრიანე, ევედრე ქრისტესა ღმერთსა
შეწყალებად სულთა ჩუენთა:

დიდებაჲ, ტროპარი დიდმოწამეთაჲ, ჳმაჲ 4.

მოწამეთა შენთა, უფალო, დავით და კონსტანტინე, ღუაწლთა შინა თვსთა გვრგვინი მოიგეს უხრწნელებისა შენ მიერ, ღმრთისა ჩუენისა, რამეთუ აქუნდათ მათ შენ მიერი ძალი და მძლავრნი დაამკუნეს, და შემუსრეს კერპთა იგი უძლურნი ძალნი, მათითა მეოხებითა ქრისტე ღმერთო აცხოვნე სულნი ჩუენნი:

აწდამ, დღესასწაულისამ.

ცისკრად, ღმერთი უფალსა ზედა, ტროპარი დღესასწაულისამ და კვპრიანჭსი, დიდებამ, დიდმოწამეთამ, და აწდამ, დღესასწაულისამ.

შემდგომად სტიქოლოგიებისა, წარდგომანი დღესასწაულისანი.

საცისკრო გალობანი, კანონი დღესასწაულისა პირველი, ჳმამ 4, მუკლი 6 ძლისპირით, და წმიდათა მუკლი 8, კატავასია რიგითი. კანონი კვპრიანჭსი და იუსტინაძისი, ჳმამ 4, მუკლი 4.

გალობამ 1. ძლისპირი.

ზღვსა მის მეწამულისა ღელვათა ვიდოდა პირველად ოდესმე ერი ისრაელისამ, და ჳელთა განპყრობითა მოსე ჯუარის სახედ ძალი იგი ამაღეკისად უდაბნოს დასცა:

წესთა თანა ზეცისათა აწ იხარებ მაღალთა შინა, ჳომ, ღმერთმემოსილო მღდელთმთავარო, მოიხილე ჩუენ ზედა, რომელნი სარწმუნოებით გიგალობთ და დაგვფარენ განსაცდელთაგან:

წყუდიადსა უმეცრებისასა ბნელსა შეპყრობილ იყავ, ღირსო, და ვნებათა მიერ წარმწყმედელთა სულისათა აღგზებულმან ჳპოვე შეცვალებამ საკვირველი და მყისსა შინა სანატრელ იქმენ

საჯდომელსა უსჯულოთასა პირველ დასჯედ, ხოლო შემდგომად საყდარსა ზედა მღდელთმთავართასა ადიდებდი ქრისტესა განახლებული ღმრთისა მიერ ზესთა ცნობისა, ღირსო მამაო:

ღმრთისმშობლისამ

მიდგომილ იქმენ უთესლოდ ნებიითა მამისადთა, სძალო, სულისაგან წმიდისა, ქალწულო, იშვა უდედოდ მამისაგან და აწ ქუეყანასა ზედა შენგან უმამოდ გამოჩნდა ღმერთი:

სხუა კანონი წმ. მოწამეთა დავით და კონსტანტინეჭსი, რომლისა კიდურწერილობამ. გალობასა ახალსა მივართუამ მოწამეთა. ქმნილი ანტონისა, ჳმამ 6. მუკლი 4.

გალობამ 1. ძლისპირი.

უკუღეველად ზღუად წიაღვლო ისრაელმან, ვითარ ვრცელი ქუეყანამ, და მდეგარი ფარაო იხილა დანთქმული უფსკრულთაგან, და ძღევისა გალობასა უფალსა უგალობდა:

გონებისა ყოვლად იწროებასა, ხოლო უძღურებასა ენისა ჩემისაძსა, გონებისა ზესთა ღმრთისა სიტყუაო, მომეც მაღლი ღირსებით შესხმად მოწამეთა შენთა:

ადამანტა მტკიცეთა, სიტყვერთა
გოდოლთა შეუძრავთა, და ძეგლთა
ურყეველთა, დავითს კონსტან-
ტინწითურთ, უგალობს ეკლესიად
დღეს ძნობითა საღმრთოთა:

ლოდ-რჩეულსა, სიონის საფუძველსა
ზედა დამტკიცებულთა სუეტთა
სიონისათა სისხლთა მიერ პორ-
ფირად ღებილთა, დავითს კონსტან-
ტინწითურთ შევასხმიდეთ:

ღმრთისმშობლისაჲ

ორთა შინა ცნობილთა არსებათა
ერთი ქრისტე შედგომად შეერთებისა
სძალო, ორთა მნებებელი და მოქმედი
არსებით, იშვა შენგან ცხორებად
წარწყმედულთა:

გალობაჲ 3. ძლისპირი.

იხარებს ეკლესიად შენდამი, ქრისტე,
და ესრეთ ღაღადებს, სასოჲ ჩემი ხარ
შენ, განმამლიერე, დამბადებელო:

მსგავსად პავლესსა შესცვალე სურ-
ვილი სულისა ქრისტეს ღმრთისა
მიმართ, კვპრიანე ნეტარო, და იწოდე
მისსა მოწაფედ, ღირსო:

შეგმოსა შენ ქრისტემან კუართისა წილ
ვნებათაჲსა ბრწყინულე ნათლისა სა-
მოსელი საბანელითა ემზახისაჲთა:

მსწავლელ მოღუაწეთა იყავ შენ პირ-
ველ, ხოლო უკუანაძკნელ სწამე
ჭემმარტებაჲ, კვპრიანე, ყოვლად-
ქებულო:

ღმრთისმშობლისაჲ

შენ მხოლოდ ხარ მიზეზი ყოვლისა
კეთილისაჲ, ღმრთისმშობელო, რო-
მელმან უაღრეს ბუნებათა გვშვე
მზრდელი ყოველთაჲ:

სხუად, ძლისპირი.

არავინ არს წმიდაჲ შენებრ, უფალო
ღმერთო ჩუენო, რომელმან აღამალ-
ლე დღეს რქაჲ ქრისტეანეთაჲ, დამამ-
ტკიცენ ჩუენ ერთობით კლდესა ზედა
სარწმუნოებისაჲსა:

ბრწყინულეზამან ღუაწლისა თქუე-
ნისამან, მარტვილნო, განანათლნა
კიდენი, რამეთუ სრბაჲ სრულჰყავთ
სანატრელი, რომლითა ვნებათა
ქრისტესთა ეზიარენით, ღუაწლით
შემოსილნო:

ადიდენით რაჲ, წმიდანო, ასოთა
თქუენტამიერღუაწლისა დამდებელი,
გადიდნა საკვრველთა ნიშთა მიერ,
ვითარცა საკუთარნი და სარწმუნონი
თჳსნი:

სულნი, მკნეთა, სულისა წილ და
ცხორებაჲ ცხორებისა, დადუნეს
მხიარულებით ქრისტესდა მოწა-
მეთა, ხოლო მოფარდულებისა უაზ-
ნაურესისა გონიერ გამოჩნდეს:

ღმრთისმშობლისაჲ

აჰა ქალწული, რომელი ჰქადაგა ესაია,
მუცლად-მღებელ და მშობელ ძისა,
ემანუილისა, რომელარს ღმერთი
ჩუენთანა, ამას თაყუანის-ვჰსცემდეთ
სარწმუნოებითა:

კონდაკი წმიდათა კვპრიანწსი და იუსტინასი, ჳმაი 1

ჯელოვნებისა მისგან მოგუობისა მოისწრაფე შენ, ღმრთივგონიერო, საღმრთოჲსა მეცნიერებისა მიმართ და აჩუენე სოფელსა სიბრძნეჲ შენი, ყოვლადბრძენო, და პატივისმცემელთა შენთა კურნებასა მინიჭებ, კვპრიანე იუსტინას თანა მეოხ გუეყვენით წინაჲ კაცთმოყუარისა მეუფისა, რადთა ვედრებითა თქუენითა შეიწყალნეს სულნი ჩუენნი:

სხუა კონდაკი, წმიდათა დავით და კონსტანტინწსი, ჳმაი 2.

ვარდნო შუენიერნო ზეცისა მტილისანო, რომელნი ჳფშუთ სუნელეებასა ყოველთა კიდეთასა და კურნებასა აღმოუცენებთ სურვილით მედღესასწაულეთა თქუენთა, დავით, უძლეველობითა გვრგვინოსანო, და კონსტანტინე, ჳურო სიმჳნისაო, მაქებელთა სამელღვარენი განსადელნი გარეწარჯადენით და ოხითა თქუენითა მომადლეთ მშჳდობად:

იკოსი

შუენის მოწამეთა გალობად სიხარულისა, რამეთუ მათ ძლევისმოყუარებითი განიკუთვენეს თვისებაჲ, შესაბამ მათდა გვრგვინი თხზული ყუავილთაგან სიტყვერთა, რამეთუ მათ მრავლითა წყლულებითა მათითა ეკკლესიად ქრისტწსი მრავლყუავილოვან-ჳყუეს, ღირს არიან იგინი ქებაჲ, რამეთუ ქრისტე ღუაწლთა

მათ შორის იქების, ჯერ-არს მათდა ერის-კრებაჲ სიხარულით, რამეთუ მათ ანგელოზნი და კაცნი თანად შემოკრიბნეს, შესხმად ვნებისა მათისა ყოვლადწმიდისა, რომელთა შორის დავით, ადამანტისა უმტკიცესითა გონებითა, და კონსტანტინე, მრავლითა სიბრძნითა, მოიღეს სახელდიდებულეებაჲ, რომელთა მიმართ ვიტყოდეთ: მოწამენო, ყოვლად მდიდარნო, მაქებელთა თქუენთა, ოხითა თქუენითა, მომადლეთ მშჳდობად:

წარდგომად, წმიდათა კვპრიანწსი და იუსტინასი, ჳმაი 8.

წურთილი საცთურთა შინა გამოცდილებით, ვითარცა პავლე ზეცით იწოდე წინამძღურებითა ჯუარისაჲთა ნათლისა მიმართ მეცნიერებისა, რამეთუ საღმრთოჲსა მის ქალწულისა მიერ იქმენ საყუარელ დამზადებელისა ყოველთაჲსა, ამისთვისცა განაქიქე უძლურებაჲ მტერთად და მწყობრსა მარტულთასა მის თანავე ღირს იქმენ, მღდელომთავართა შუენიერებაო, კვპრიანე, ევედრე ქრისტესა ღმერთსა, რადთა ცოდვათა შენდობად მოგუანიჳოს ჩუენ:

დიდებად, წმიდათა დავით და კონსტანტინწსი, ჳმაი 1.

ორთა ყოვლად ქებულთა უძლეველთა მოწამეთა საცდური მრავალღმრთეებისა და წყუდიადი კერპთად უჩინო ჳყუნეს, და სიხარულითა იღუაწეს და ღმერთსა სათნოეყუ-

ნეს ნეტარი დავით და ახოვანი კონსტანტინე, ამათსა საცსენებელსა დღეს სარწმუნოებით ვდღესასწაულობდეთ, რაფთა გვთხოონ ქრისტესაგან დიდი წყალობად:

აწდად, დღესასწაულისად.

გალობად 4. ძლისპირი.

იხილა რად ეკლესიამან მზჭ სიმართლისად ჯუარსა ზედა ამალღებული, დადგა იგიცა წესსა ზედა თვისად ღირსად და ესრეთ ღაღადებდა: დიდებად ძალსა შენსა, უფალო:

საცთურთა შინა გრძნებისასა მეცნიერ იყავ საიდუმლოთა მტერისათა, ხოლო უკუანადსკნელ განაქიქე ქრისტეს მიერ ოცნებად მისი და სთქუ, დიდებად ძალსა შენსა უფალო:

განიფრთხვე შენ, ღმერთშემოსილო, სიციხისა მისგან პირველისა ეშმაკთასა, წარწყმედელისა, საანჯმნო ჰყავ ზაკუვად მათი და სიხარულით ჰვმოზდი: დიდებად ძალსა შენსა უფალო:

ახოვან იქმნა იუსტინა შეწევნითა უბიწომსა ქალწულისადთა, რომელსა იგი მწურვალედ ევედრებოდა, და თანა წარჴდა საბრჴეთა და ღონეთა სულთა უკეთურთასა:

ღმრთისმშობლისად

რომელსა იგი ბუნებით აქუს უფლებად და მეუფებად დაბადებულთად, მონისა ხატი სიტკბოებით შეიმოსა შენგან,

ღმრთისა დედაო, და ყოვლითურთ კაც იქმნა უქცევალად:

სხუამ, ძლისპირი.

ქრისტე ღმერთი ჩემი, უფალი ძალ ჩემდა, ჳმითა მალლითა იტყვს ეკლესიად და ნებისაებრ ღმრთისა იხარებს სარწმუნოებით საღმრთოთა მით სიხარულითა:

აღასუბუქებდა სიმძიმესა ნივთისასა სიმძიმედლოდთად მოწამეთა ქრისტესთა და ნივთი მდინარისად სისხლთა თანა წმიდათა ბანიითა განჰსწმედდა და უნივთოთა თანა შეაერთებდა:

ხუროთ მოძრუარმან მან, ცხოველთ-შემოქმედმან, თქუენ, ქუანი ეგე პატიოსანნი, ქუათა დამოკიდებით მოჯელოვნებითა გამოუთქუმელითა სუეტად ეკლესიისა დაგამტკიცნა:

ამოდ ლიქნამან, ვერცა ქადებამან მძუნვარეთა სატანჯუელთამან სიმტკიცე გონებისა შენისად, დავით უძლეველო, ვერსადა შესძრა კლდისაგან სარწმუნოებისა:

ღმრთისმშობლისად

ღმობამან წყვეილმან ვერ სადა, ევასმან, გპოვა შენ ქუზმდებარედ, ქალწულო, და ვერცა დედობრივმან ჰჯულმან ხრწნილებათამან, მარიამ, რამეთუ შენ უზესთაეს გამოსჩნდი ჰსჯულთა ბუნებისათა:

გალობად 5. ძლისპირი.

შენ, უფალო, ნათელი ხარ მომავალი სოფლად, განმანათლებელი გულთა

მორწმუნეთა შენთასა, რომელნი თაყვანის გცემენ შენ:

შენ, უფალო, აუწყე კვპრიანეს ცხორება და შენ მიჰმადლე მას მრჩობლი პატივი მარტვლთა და წმიდათა მღვდელთმთავართა:

შენ ხარ, ქრისტე, ღმერთი გამწმედელი ბუნებათა, შენ მოაქცევ შეცთომილთა შენდა სარწმუნოებად, რომელნი შენ გევედრებიან:

ზღუდედ მტკიცედ უბიწოდ ღმრთისმშობელი მოიგე, სანატრელო იუსტინა, და წმიდად ქალწულებად სიწმიდით დაიმარხე შენ:

ღმრთისმშობლისა

გონებანი ვერ შემძლებენ არიან გამოთქუმად ანგელოზთა და კაცთანი ძალსა საკვრველისა შობისა შენისასა, ქალწულო:

სხუად, ძლისპირი.

ნათლითა შენითა საღმრთოთა, დიდებულო, სულნი, რომელთა აღიმსთვეს შენდამი სიყუარულით, განანათლენ, რადთა გიცნან შენ, ღმერთი მხოლოდ, განმანთავისუფლებელი ცოდვათა მათთაგან:

სულისა აზნაურებად თავისუფალჰყავ ვნებათაგან, დავით, ხოლო სამთავროსა გონებისასა შეაერთე ხედვათა მათ მაღალთა, ნეტარო, მოგებად მთავრებრივად:

2-გზის

ადამანტისა უმტკიცეს გონებად შენი ჰპოვა ღმერთმან, კონსტანტინე, რამეთუ კუთებამან უღმრთოებითა ქართამან ვერ უძლეს შერყევად, რომლითაცა დიდ-სახელ-იქმენ, მკნეო:

ღმრთისმშობლისა

მადლთაგან პირად პირადთა და ყოველთაგან კეთილთა სავსებად მოიგე შენ, ტრედმან ზესთა ღმერთთასა სოლომონისმან, მარიამ, მხოლოდ კურთხეულო:

გალობად 6. ძლისპირი.

გალობით, ვმითა სიხარულისათა გაქებს შენ ეკვლესიად შენი, ქრისტე, განწმიდნა რად იგი სისხლითა მაგით, რომელიცა გარდამოჰდა გუერდსა საღმრთოსა წმიდასა:

სიღრმესა სიბოროტისასა შთაჰედ პირველად, და კუალად ზეშთა სიმაღლესა სათნობათასა აღჰედ, მამაო, განახლდი რად საკვრველად წყლისა მიერ და სულისა:

ოდესმე ერჩიდი ძმაცუალებასა ეშმაკთასა, არამედ კუალად შემდგომად იქმენ შენ მოწაფჳ. ქრისტეს საყუარელ, რამეთუ ტრფივალ იქმენ შენ თავისა მის საწადელთასა:

აღმოჰკედ მწვრისა მისგან ბილწთა ეშმაკთადასა მადლითა მით ქრისტეს მკსნელისადათა და იქმენ მღვდელთმთავარ ქრისტეს სამწყსოთა, რომლისათვსცა, წმიდაო, აღირჩიე სიკუდილი:

ღმრთისმშობლისა

განხეთქენ ცოდვათა ჩემთა საკრველნი, სძალო, და ცოდვისა სჯულისაგან აზნაურებისა და სიმართლისა სჯულითა განმათავისუფლე, სჯულთა მეუფისა მშობელი:

სხუად, ძლისპირი.

სოფლისა ზღუად აღძრულ არს ღელვითა ცოდვისაჲთა, საშინელად დამთქამს მე და მოვივლტი შენდა, ნავთსაყუდელისა, და ესრეთ გილადადებ: დანთქმისაგან მიკსენ მე, მრავალმოწყალე:

იგულის-სიტყუეს სიბრძნით სიბრძნე მოგებად, დავით, სიმართლზე სიწმიდით, ხოლო ჰრწმუნვაჲ მხიარულებით და სურვილით ჭურსა შინა კეცისაჲსა, და საქმესა კეთილსა ხედუად შეაერთე, ბრძენო:

ვითარცა ვენაჯის საღმრთოჲსა ნაყოფიერი ტევანი, საწნახელსა წამებისაჲსა იწინხე, კონსტანტინე, და ღვწომ სიხარულისა, მოუგე ეკლესიასა ქრისტესსა:

ასპარეჟსა ვნებისაჲსა მკედარნი გამოცდილნი განცხადნეს სრულიად მკედრად, ხოლო ძლევისა მისაგებულად ღუაწლის-დამდებელსა მიერ მიიღეს უხრწნელებად გვრგვნთა:

ღმრთისმშობლისაჲ

რაოდენ აღემატე სერაბიშთა, სიწმიდითა, გამოუთქმელარს სძალო, რამეთუ, რომელსაცა იგინი მიხედუად ვერ მკადრეარიან, შენ იგი მუცლად-იღე

და ჰშევ უადრეს გონებისა:

კონდაკი დღესასწაულისაჲ, და იკოსი.

გალობაჲ 7. ძლისპირი.

საკუმილსა შინა აბრამეანნი ყრმანი მოგუთა მიერ კრულნი საღმრთოთა სჯულთათჳს, შეითხინეს და აღსა შინა ღაღადებდეს: კურთხეულ ხარ, ღმერთო, ტაძარსა მას სიწმიდისა შენისაჲსა:

მღდელთმოდღუარ იქმენ მღდელ შუენიერ, კანონ მღდელთმოდღურებისა, მღდელთმთავარო კჳპრიანე, და გამოჩნდი სახედ კეთილისა და ჰლაღადებდ: კურთხეულ ხარ, ღმერთო, ტაძარსა მას სიწმიდისა შენისაჲსა:

რაჟამს ღირს იქმენ ცხოვართა მათ პირმეტყუელთა, მწყემსთმთავარ იქმენ მოღუაწე ჭემმარიტ, მქადაგებელ ძესა ღმრთისაჲსა და ჰლაღადებდ: კურთხეულ ხარ, ღმერთო, ტაძარსა მას სიწმიდისა შენისაჲსა:

ჭემმარიტებით ცხოველსმყოფელისა მის მარჯუნისა საუფლოჲსა განახლებაჲ გეწია შენ და ღმრთისმეტყუელად გამოგაჩინა, სამგზის სანატრელო, და მთავრად ეკლესიათა განგაბრწყინუა:

ღმრთისმშობლისაჲ

გიხაროდენ შენ, ღმრთისმშობელიო ქალწულო უბიწოო, რამეთუ შენგან მოვიღეთ სიხარული ჩუენ მორწმუნეთა და ვლაღადებდ: კურთხეულ ხარ,

ღმერთო, ტამარსა მას სიწმიდისა შენისასა:

სხუად, ძლისპირი.

ყრმათა მათ წმიდათა საჯუმილი შე-
აცურია ანგელოზმან მაცხოვრისამან
და ქალდეველნი შეწუნა ბრძანებამან
ღმრთისამან, მძლავრსა ასწავლა გა-
ლობად: კურთხეულ ხარ შენ, უფალო
ღმერთო მამათა ჩუენთაო:

თუაღნი უფლისანი მართალთა ზედა,
იტყვს, რამეთუ საყიდელი და ზრუნვაჲ
მათი არს მის მიერ, რომლითა სიმკნისა
ტრფიალთა იხილა რა თანამდგომარე-
მან, უძლეველ-ჰყუნა იგინი:

ვიცი საწმილსა შინა სახელისათვს
შენისა შესრულთა გუამთა შეუწ-
ველდაცუად და კულად ლომთა შუათა
განრომად და წყალთა შეკვიძებად
მოწამეთაგან შენთა, რომლისათვს
გაკურთხებთ, მაღალო, ღუაწლის
დამდებელსა მათსა:

არს, კონსტანტინე, სისხლი შენი მით-
ვალულ უფროდს სისხლთა კრავთა
უბიწოთასა, ნეტარო, ხოლო წყლულნი
შენნი, დავით, სანატრელო, უფროდს
კინამოთა და გუნდრუკთა საბაასთა:

ღმრთისმშობლისაჲ

მამისაგან უჟამო ძჳ ჟამიერად, ქალწუ-
ლო, აღმოგზბრწყინვე ერსა მავალსა
ბნელსა შინა, რომლითა განგუემორა
სიბნელჳ დამისა უხილავისა და
შეწყალებულ ვიპოვენით არ შეწ-
ყალბებულნი:

გალობაჲ 8. ძლისპირი.

მცსნელო ყოველთაო, ძლიერო
ღმერთო, ცეცხლსა შეთხეულნი
ყრმანი იკსნენი, რაჟამს იგი შეა-
ცურიე საჯუმილით დაღადებდეს:
აკურთხევედით საქმენი უფლისანი
უფალსა:

სიბრძნით საწარმართოჲ სიბრძნჳ
დასთრგუნე, მამაო, და საღმრთოჲ
ღმრთისმეტყუელეზაჲ მოციქულთა
ქადაგებული და ცეცხლისა ენათა
დამტკიცებული ჰქადაგე და ღმრთის-
მეტყუელე ჳმამაღლაღ:

ზეშთა სიმაღლესა აჰკედ ბრწყინუა-
ლედ სისხლთა დათხევითა ქრისტე
ღმრთისათვს, შეიწირე მსხუერპლად
უბიწოდ, სულად სულნლად, ცხო-
ველად და სათნოდ, და ზეცისა
ტალავართა მკვდრ იქმენ:

მადლთა შენთა მიერ გუნდი ეშმაკთაჲ
ზარგანჯდილი ივლტის, საგალობე-
ლო, სნეულნი განიკურნებიან, მორ-
წმუნენი ნათლითა აღივსებიან და
აკურთხევენ ღმერთსა მარადის:

ღმრთისმშობლისაჲ

ძალთა ზეცისათა თანა იშუებენ დე-
დად ღმრთისად შენნი აღმსარებლნი,
რამეთუ დამზადებელი მეუფჳ, შემოქ-
მედი და მცსნელი ჰშვე, კურთხეულ
ხარ შენ დედათა შორის:

სხუად, ძლისპირი.

საჯუმილით სამთა ყრმათა ცუარსა

ასხურები და წყალთაგან დასწვენ ელიას საკურთხნი, რამეთუ ნებად შენი, ქრისტე, მსწრაფლ აღასრულე, შენ გაკურთხევთ და აგამაღლებთ უკუნისამდე:

მთიებ საჩინოდ აღმოიცისკრე, დავით, განმდევნელად ბნელსა უღმრთოებისა-მსა, ხოლო საცთურისა ზამთრისა წარმკდელად არედ საღმრთოდ, კონსტანტინე, ბრწყინუალება ღუაწლთა შენთა:

ორობა ღმრთივ-შუენიერი სახელისათვს შენისა, ქრისტე, ვნებად მისრულთა მათ მმათა სანატრელთა, რომელთათვს შორის შვდ-რიცხუედთა ოდესმე ვნებად მიიღეს, აწ ორთა, დაცვისათვს ჰსჯულისა შენისა:

წყლულნი სიმრთელედ, ნაგუემნი და სიკუდილი ცხორებად მითუალულ-არს ჩუენ მიერ სიტყუაო ღმრთისაო, ჰვმობდეს ღუაწლსა შინა ახოვანნი მკედარნი, მომლოდნენი გვრგვნთა და მოსაგებელთა ძლევისათა:

ღმრთისმშობლისა

აღირაცხვს თვთებად სამობისაგანი ღმრთეებისა ერთი ჭემმარიტებით ერთად ჩუენგანად შენ მიერ, დამცუელი უცუალეებლად თვსისა და ჩემისა, რამეთუ ერთი არს მრჩობლთა შინა ქრისტე:

გალობასა ზედა 9, უკეთუ არა იყოს კვრიაკე, უპატიონესსა არა ვგალობთ, არამედ ვგალობთ ჩასართავსა დღე-

სასწაულისასა.

ადიდებს სული ჩემი, ცხორების მომცემელსა, კუართსა საღმრთოსა უფლისასა:

გალობა 9. ძლისპირი.

ლოდი საკიდური უველოდ გამოეკუეთა შენგან, მთაო გამოუკუეთელო, ქალწულო, ქრისტე, შემაერთებელი ბუნებათა, ამისთვსცა სიხარულით ჩუენ, მორწმუნენი, ღირსად გადიდებთ:

დიდსა მას პავლეს მიემგავსე შენ, კვპრიანე ღმრთივგაბრძნობილო, და მდევარი ეკლესიათა მდდელთ-მოდუა არ იქმენ საყდარსა ზედა მოციქულთასა, ვიდრემდის დაიდგ გვრგვნი მოწამებისა, მდდელთ-მთავარო:

მადლითა მითმოციქულთადათა, მამამთავარო კვპრიანე, განანათლე გონებად შენი, აღილე ჯუარი და შეუდევ ქრისტესა და იქმენ შენ მახარებელ ცხორებისა მის საუკუნოდას:

წყაროდ კურნებათა აღმოდის საფლავით შენით, დიდებულო, და შენ მოღუაწენი დედანი საღმრთოდ საუნჯედ შეგიწყნარებენ, ღირსო, დაფარულთა სააჯმნო გყოფენ, რადათა ყოველთა სიმდიდრე გუექმნების:

ღმრთისმშობლისა

განამტკიცენ, ღმრთისა დედაო, დაღონებულნი სულნი ჩუენნი, დაქსენ

სიმძიმე ბრალთა ჩუენთად, შემუსრენ მტერნი მონათა შენთანი, რომელმან ზესთა სიტყვსა მზე სიმართლისად უშვე სოფელსა:

სხუად, ძლისპირი.

უპატოსნესსა ქერუბიმთასა და აღმატებით უზესთაესსა სერაბიმთასა, განუხრწნელად მშობელსა სიტყვსა ღმრთისასა, მხოლოსა ღმრთისმშობელსა გალობით ვადიდებდეთ:

მარტულთა ყოვლად ქებულთა დღესასწაული გამოგზრწყინდა ვითარცა მზე, განდევნად ღამისა, რომელი ხადილჰყოფს მედღესასწაულეთა ერთად შეკრებად, შესხმად წინა მდებარისა დღეს საქმისა:

ეჰა კეთილისა ღუაწლისა თქუენისა, მოწამენო, ვაჟა ძლევისმოყუარებისა თქუენისა ახოვანნო, რამეთუ ქრისტე წმიდათა მიერ შრომათა თქუენთა იდიდების უკუნითი უკუნისამდე:

თქუენ სარწმუნოებისა მიერ წმიდისა შებმა უყავთ, მკედარნო, მთავარსა ბნელისასა, ხოლო შემმუსრველთა თავისა ამპარტავანისათა მოიღეთ დიდებულებად გვრგვნთა ძლევისათა, მოწამენო:

ღმრთისმშობლისად

ანგელოსთა და კაცთა სიხარულო, ქალწულო, ზეცისა და ქუეყანისათა შემაერთებელო შენ შორის შეზავებითა მარტივისათა, ღმრთივმიმადლებულო, გიხაროდენ ყოვლად

კურთხეულო ღმრთისმშობელო:

განმანათლებელი, წმიდათა კვბრიანჭსი და იუსტინასი, ჳმად 1.

ვითარცა ყუავილთა მიერ შუენიერთა აღვსებულ არს ეკლესია ქრისტესი და განანათლებს დღეს ყოველსა სოფელსა, რამეთუ კვბრიანეს და იუსტინას ღუაწლთა ელვითა და სასწაულითა ყოველთა ახარებს:

დიდებამ, წმიდათა დავით და კონსტანტინჭსი, დედანო ყურადიღეთ.

ვითარცა ელვად და ბრწყინუალებად მზისა და მთოვარისად, განანათლებს ჳსენებად თქუენი, წმიდანო, ყოველსა სოფელსა, რამეთუ საღმრთოჟსა მისნათლისა სამკვდრებელ იქმენით, დავით და კონსტანტინე, და ბნელსა ვნებათასა აოტებთ ყოველთა მორწმუნეთაგან:

აწდად, დღესასწაულისად.

აქებდითსა ზედა აღვიღებთ მუკლთა 6, დასდებელი დღესასწაულისა, მუხლი 3, და წმიდათა მოწამეთა დავით და კონსტანტინჭსა მუკლი 3, ჳმად 4. ნიკოლას ტფილელისა.

იმერთ-ამერთა მნათობნი ქართუელთანი, კაცქმნილსა ღმრთის, იესოს აღმსარენი, იმსთუეს სუფევად, დავით კონსტანტინჭთურთ, წყალნი საფლავად, ლოდნი იმანიაკ-

ნეს, არგუეთს მთავრობად ჰსცუალნეს დაუვსოდ ნათლად:

ანტონისა

შემრჩობლებულსა ოქროდსა სასან-
თლესა,
მრავალ-მნათობსა, ქრისტჳს ეკლე-
სიისა,
სამყაროსადსა დღეს ერი წმიდად
ღმრთისად,

სიხარულითა გულისადთა მნთებარჳ
უგალობს, ღირსად სურვილით მძნო-
ბი მისდა:

ძმობამან წმიდად შეკრებულმან ქრის-
ტჳსთვს,

დაცხნა საცთურნი, მწუხრნი ღამენი
ბნელნი,

განაცისკროვნა ბრწყინუალებითა
მდიდრად,

მართლ-აღსარების ჰრწმუნვად ჭემ-
მარტებით,

კონსტანტინეს და დავითისთა წმი-
დამან:

**დიდებამ, მღუდელმოწამისა კვპრი-
ანჳსი და იუსტინასი, ჳმად იგივე,
იოანე ფილოსოფოსისა.**

ჰოდ, ზღუევად კნინდა, კვპრიანე გან-
გუელთვა,

სატრფიალოსა არ თუმცა ტრფიალი,
ტრფიალებასა მას საღმრთოსა ეტრფი-
ალა,

უფლისა თანა დღეს ივნებს მახვლი-
თა,

ქალწულებისა პატივი, იუსტინა:

აწდად, დღესასწაულისად.

დიდებამალაიანი გრძლად, შემდგო-

**მად წმიდაო ღმერთოსა ტროპარი
დღესასწაულისად მხოლოდ, და
განტეებად.**

ლიტურდიასა ზედა. მომიკსენენი
დღესასწაულისად, გალობად 9, მუკლი
4, და წმიდათად, მღუდელმოწამისა
კვპრიანჳსი და იუსტინასი, გალობად 3,
მუკლი 4, და დიდმოწამეთა დავით და
კონსტანტინჳსი, გალობად 6, მუკლი 4.

წარდგომად წმიდისა კვპრიანჳსი, ჳმად
7, პატიოსან არს წინაშე უფლისა სიკუ-

დილი წმიდათა მისთა: **მუკლი.** რად
მივაგო უფალსა ყოვლისავეთვს, რომე-

ლი ესე მომაგო მე: **წარდგომად** დიდ-

მოწამეთა დავით და კონსტანტინჳსი,
ჳმად 4, წმიდათა, რომელნი არიან

ქუეყანასა მისსა, საკვრველჳყო უფა-

ლმან ყოველივე ნებად მისი მათ
შორის: **სამოციქულო წმიდისა**

კვპრიანჳსი. 1 ტიმოთეს, 280 დას..

1.12-17, და დიდმოწამეთა დავით და
კონსტანტინჳსი, **ეფესელთა, 233 დას.**

6. 10-18. ალილუია ჳმად 2. მღდელთა
შენთა შეიმოსონ სიმართლჳ, და

წმიდანნი შენნი იხარებდენ. **მუკლი.**
იქადიან წმიდანნი დიდებითა თვსითა

და იხარებდენ სარეცელსა ზედა მათსა.
ალილუია დიდმოწამეთა დავით და

კონსტანტინჳსი, **ჳმად 4,** ჳწმობდეს
მართალნი, და უფალმან ისმინა მათი,

და ყოველთა ჳირთა მათთაგან იცხნა
იგინი უფალმან. **სახარებად წმიდისა**

კვპრიანჳსი, მათესი, 36 დას. 10.16-
22, და დიდმოწამეთად, **იოანესი. 106**
დას. 21.12-19. ღირს-არსისა წილ ვჳგა-

ლობთ დღესასწაულის პირველისა

ძლის-პირსა 9 გალობისასა თვს ჩასარ-
თავითა. **განიცადე**. დღესასწაულისაჲ
და წმიდისა კვირიანწისი, საკსე-
ნებელად საუკუნოდ იყოს მართალი,
ჰამბავისაგან ბოროტისა არა ეშინო-

დის, და დიდმოწამეთაჲ, იხარებდით
მართალნი უფლისა მიმართ და
აუარებდით საკსენებელსა სიწმიდისა
მისისასა.

გამოყენებული ლიტერატურა

დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი 1758. დეკანოზი ალექსი მესხიშვილი - თვენი -
თბილისი, 1758;

ნეემირებული ძლისპირნი (ხელნაწერი — 603) - ძველი ქართული მწერლობის
ძეგლები III — გამოსცა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო გ. კიკნაძემ, გამომც.,
„მეცნიერება“, თბ., 1982;

ჟამნი, თბილისი, 1899;

სადღესასწაულო, მოსკოვი, 1865;

ტიპიკონი შიომღვიმის მონასტრისა, XVIII ს-ის ხელნაწერის ტექსტი გამოსაცემად
მომზადეს ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა და ელგუჯა გიუნაშვილმა. გამომც-ბა
შიომღვიმის მონასტრისა, თბ., 2005;

K-11 - ტიპიკონი (XVII ს-ის ხელნაწერი);

K-16 - გულანი (XVII ს-ის ხელნაწერი);

K-38 - გულანი (XVI ს-ის ხელნაწერი);

K-76 - ოთხთავი (XI ს-ის ხელნაწერი);

ΤΥΠΙΚΟΝ 2012. ΤΥΠΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ - Τῆς
ἐν Ἱεροσολυμοῦν Λαυρας τοῦνδύς καί Θεοτόκου πατρὸς ἡμῶν Σαββα, EN
ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ, 2012;

Түпикон сіесть оуставъ 1997. Түпикон сіесть оуставъ, т. I – II, С-Петербург, 1997;

МИНЕЯ ОКТЯБРЬ – издательский совет Русской Православной Церкви, Москва,
2002;

http://elasevenia.blogspot.com/2013/05/blog-post_2167.html — არქიმანდრიტი
რაფაელი - სად არის უფლის კვართი? (უკანასკნელად გადამოწმებულ იქნა 3.07.2015);

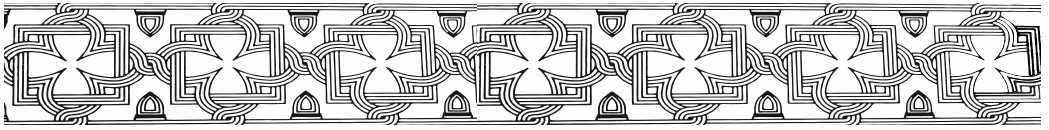
<http://www.orthodoxy.ge/tveni/oqtomberi/sveticxoveli.htm> — ნიკოლოზ გულაბე-
რისძე - საკითხავი სვეტიცხოველისაჲ (უკანასკნელად გადამოწმებულ იქნა 3.07.2015).

**On Settlement of the Issue of Church Services for the Saints Commemorated on
October 2
Summery**

One of the greatest church fathers of the 18th century _ hymnographer Anton Catholicos assigned the feast of the greatest relics of Georgia _ the Robe of Our Lord and the Myrrh-streaming and Life-giving Pillar to Great Feasts. Besides he composed an acolouthia of Vigil Feast for the Georgian saints _ Great-martyrs Davit and Constantine (†740) which is served at the beginning of October. Because of this the feast of the universal saints Hieromartyr Cyprian of Nicomedia and Virginmartyr Justina, indicated in the full menaion on the 2nd of October, is not served in the Georgian Orthodox Church.

It is also noteworthy that church typikon does not imply to serve Vigil Feasts on the Leave-taking of Great Feasts except concrete Church Feasts.

Our article deals with the ways out of the current situation and options for solving the problem, namely: to serve the feasts commemorated on the 2nd of October as two feasts of Six Stichera combined with the Leave-taking of the Robe of Our Lord and the Myrrh-streaming and Life-giving Pillar. The combined acolouthia is attached at the end of the article.

ირაკლი ლორთქიფანიძე

წმინდა იაკობ მოციქულის ჟამისწირვის ისტორიიდან

ლიტურგიკული მწერლობა წერილობითად წარმოდგენილ ლიტურგიებს გულისხმობს. როგორ უნდა შესრულდეს ესა თუ ის წესი საღმრთო ჟამისწირვისა, უმრავლეს შემთხვევაში ეკლესიის მამები წერილობითად წარმოადგენდნენ. ყველაზე ადრინდელი წესი ლიტურგიის შესრულებისა უკავშირდება მოციქულებს პეტრესა და იაკობს, ორივე მათაგანი ჩვენამდე მოღწეულია ქართულად.

არსებობს აღმოსავლური და დასავლური ლიტურგიები. აღმოსავლური ლიტურგიებია: იერუსალიმურ-ანტიოქიური (ბიზანტიური) და იერუსალიმური - ლიტურგია, რომელიც მოციქულთა მიერ არის დადგენილი. ანტიოქიურია: წმინდა ბასილი დიდის, წმინდა იოანე ოქროპირის, წმ. გრიგოლ სომეხთა განმანათლებლის ლიტურგია. ალექსანდრიულია: მოციქულ მარკოზის, წმ. კირილე ალექსანდრიელის, ეთიოპური ლიტურგია. სპარსული (მესოპოტამიური): მოციქულ თადეოზისა და მარიას ლიტურგია, თეოდორე მოფსუეტელის, ნესტორის ლიტურგია. დასავლეთის ლიტურგიებია: რომაული მესა და ადგილობრივი განგებები: მილანური ლიტურგია, გალიური ლიტურგია, მოზარაბეთის ლიტურგია, გალიკანური ლიტურგია (АЛЫМОВ : 59).

იაკობის ლიტურგია ქართულად სრულყოფილი სახით რამდენიმე რედაქციითაა მოღწეული. იაკობის ლიტურგია ხანგრძლივია და პეტრეს ლიტურგიასთან ერთად არსებობდა მოციქულთა ეპოქიდან მოყოლებული ივერიის ეკლესიის წიაღში.

IV საუკუნის 60-70-იან წლებში იქმნება ლიტურგიის ახალი ტექსტი კესარი-კაპადოკიის მთავარეპისკოპოსის ბასილის მიერ და მას ბასილი დიდის ლიტურგია ეწოდება. ცოტახნის შემდეგ იქმნება კიდევ ერთი ტექსტი ლიტურგიისა, რომელიც კონსტანტინეპოლის მთავარეპისკოპოსის იოანე ოქროპირის სახელს უკავშირდება და წმინდა იოანე ოქროპირის ლიტურგიის სახელითაა ცნობილი. აღნიშნული ლიტურგიები დღესაც აღესრულება. რაც შეეხება მოციქულთა ლიტურგიებს, ისინი დიდი ხანია აქტიურად აღარ გამოიყენება უკვე IX-X საუკუნეებიდან.

საღმრთო ჟამისწირვა არის უმთავრესი ღვთისმსახურება მართლმადიდებელი ეკლესიისა. მისი მიზანია უსისხლო მსხვერპლის შეწირვა და მორწმუნეთა ზიარება წმინდა საიდუმლოთი - იესო ქრისტეს ხორციითა და სისხლით. მას ევქარისტიასაც („მადლობას“) უწოდებენ, ვინაიდან იგია ადამიანის სიყვარულითა და მასზე მზრუნველობით თავად უფლის მიერ დადგენილი დიდ ხუთშაბათს საიდუმლო სერობაზე. „რამეთუ მე მოვიღე უფლისაგან, რომელი მიგევ თქუნე, რამეთუ უფალი იესო ქრისტე ღამეს ამას რომელსა მიეცემოდა, მოილო პური. ჰმადლობდა, განტეხა და თქუა: მიიღეთ და ჭამეთ; ესე არს ჯორცი ჩემი, თქუნთვს განტეხილი; ამას ჰყოფდით

მოსაჯსენებლად ჩემდა. ეგრეთვე სასუმელი იგი შემდგომად სერობისა, და თქუა: ესე სასუმელი ახალი რჩული არს სისხლისა ჩემისაჲ; ამას ჰყოფდით, რაოდენ გზისცა სუმიდეთ ჩემდა მოსაჯსენებლად“ (ახალი აღთქმაჲ 2011:466).

იაკობის ლიტურგია ორი სახისაა: ბერძნული ტექსტი VIII-IX საუკუნისაა, ხოლო სირიული კი V-ის I ნახევარს ეკუთვნის. ლიტურგიის ეს ვარიანტი ჩამოყალიბდა მონოფიზიტების გამოყოფამდე, ანუ ქალკედონის IV მსოფლიო კრებამდე 451 წ. (Альимов :62).

ქართულმა ხელნაწერმა წიგნმა შემოინახა სხვადასხვა რედაქციის ჟამისწირვები: მოციქულთა ლიტურგიები (წმინდა იაკობის, წმინდა მარკოზისა და წმინდა პეტრესი), და ლიტურგიები მღვდელმთავართა (წმინდა იოანე ოქროპირისა და წმინდა ბასილი დიდის) და პირველშეწირული (დიდ მარხვის) წმინდა გრიგოლ დიოლოლოსის. აღსანიშნავია, რომ ქართულმა ხელნაწერმა წიგნმა შემოინახა იაკობის ლიტურგიის ოთხი რედაქცია (კეკელიძე 1980:580).

ეს ლიტურგია იერუსალიმის პირველ ეპისკოპოსს იაკობს ეკუთვნის, რომელიც იყო ხორციელი ძმა უფლისა. წმინდა იაკობი, შემდგენელი ლიტურგიისა იყო იოსებ მართლის შვილი. საეკლესიო გარდამოცემის თანახმად, მას გამოეცხადა უფალი ჩვენი იესო ქრისტე მისი აღდგომის შემდეგ და დაადგინა იერუსალიმის ეკლესიის ეპისკოპოსად. იაკობმა შეადგინა პირველი საღმრთო ლიტურგია(<http://www.orthodoxia.de/Iakov-liturg.htm>).

იაკობის ლიტურგიის ქართულ ხელნაწერთაგან ერთი შენახულია გრაცის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში, ერთი ვატიკანში, ერთი სინას მთაზე.

აღმოსავლეთში მიღებული იყო მოციქულთა ლიტურგიები XII საუკუნემდე. განსაკუთრებით იაკობისა, ხოლო ბიზანტიაში ბასილი დიდისა და იოანე ოქროპირისა. ჩვენთან ძველადვე ორივე რედაქცია იყო თარგმნილი.

წმინდა ექვთიმე ათონელს საქართველოდან გაუგზავნეს რამდენიმე შეკითხვა, შეკითხვა ეხებოდა იმას, თუ რომელი ლიტურგიაა ჭეშმარიტი. „რად არს ჟამის წირვად იაკობისი, ჭეშმარიტ არს ანუ არა?“

ექვთიმეს პასუხია ასეთია: “წმინდა იაკობის ჟამის წირვად უეჭველად ჭეშმარიტი არს და პირველად იგი იყო ეკლესიათა შინა საბერძნეთისათა და ჩუენთა. ხოლო ოდეს წმინდამან ბასილი და ნეტარმან იოანე ოქროპირმან ჟამის წირვანი გამოთქუნეს, სიმოკლისათვის ერმან იგი აღირჩია და წმიდისა იაკობისი მივიწყდა და ყოველნი ოქროპირისასა სწირვენ და დიდთა მარხვათა ბასილისასა, და ოდეს ვის უნდეს, ყოვლადვე კეთილ არს იაკობისი და პეტრესიცა“ (Кекелидзе 1912:VI—VII).

წმინდა ექვთიმეს პასუხი თეოდორე საბაწმინდელისადმი (საქართველოს ეკლესიის კალენდარი 1977: 202) ადასტურებს ქართულ ტრადიციაში მოციქულთა პეტრესა და იაკობის ლიტურგიის არსებობას და მათ ჭეშმარიტებას. ეს ლიტურგიები უდიდესი სიმდიდრეა საქართველოს კათოლიკე სამოციქულო ეკლესიისა.

მეათე საუკუნის გასულს საქართველოში ორივე რედაქციის ლიტურგიები ყოფილა, მათში ერთგვარი მეტოქეობა დაწყებულა, ასე რომ საჭირო გამხდარა ავტორიტეტული განმარტება მათი ღირსება - კანონიერებისა. ვინაიდან მეათე საუკუნემდე ჩვენი

წმინდა იაკობ მოციქულის ჟამის წირვის ისტორიიდან

ეკლესია აღმოსავლეთის საეკლესიო ტრადიციებს იზიარებდა, იქ კი იაკობის ლიტურგიას აღასრულებდნენ.

ფილოლოგი, ლიტერატურათმცოდნე, ლიტურგიკის მკვლევარი დეკანოზი კორნელი კეკელიძე მიიჩნევდა, რომ ჩვენთანაც იაკობის ლიტურგია იქნებოდა მიღებული. მეათე საუკუნეზე ადრინდელი კონსტანტინეპოლის რედაქციის ლიტურგიები ჩვენში არ არის შემორჩენილი, წმინდა იაკობის კი შემონახულია. დღეს ცნობილია იაკობის ჟამისწირვის რამდენიმე რედაქცია.

იაკობის ჟამისწირვა, როგორც ცნობილია, საუკუნეთა განმავლობაში თანდათან განიცდიდა ტიპიკონურ ცვლილებას, მასში შეჰქონდათ ახალი ლოცვები და იცვლებოდა საკითხავების თანმიმდევრობაც, ძველი ლოცვები იცვლებოდა ახლით (საქართველოს ეკლესიის კალენდარი 1977:201). ეს პროცესი საქართველოშიც იყო, ქართულ ხელნაწერებში შემონახულია ოთხი სხვადასხვა რედაქცია იაკობის ჟამის წირვისა. სხვადასხვა განგე-ზის არსებობას ერთ-ერთი რედაქციის გადამწერი იოანე-ზოსიმეც ადასტურებს. ის წერს: „ამის ჟამი წირვისა დედასა მრავალი განგებად და ლოცვები აკლდა თავითგან ვიდრე დასასრულამდე ვითა მე ვიცოდე მოძღუართაგან და ჩემთა ჟამისწირვათა შინა ეწერა, და ვერ დიად ჩემისა გულისადა იყო, ხოლო ვინ მაწერინებდა, მე ვედრებოდა ფრიადდ, რათა რა მაგას შინა სწერია, იგი დოდენ დამიწერეო. აწ იგი ად ოდენ დამიჩხრეკია“ (შანიძე 1929:346-347). იოანე ზოსიმეს სიტყვებიდან ჩანს, რომ ამ ჟამისწირვას ჩვენშიც არაერთი ცვლილება განუცდია.

იაკობის ჟამისწირვის უძველესი სინური ტექსტი რომელიც ინახება ფრანკფურტის უნივერსიტეტის ხელნაწერთა ინსტიტუტში, ტექსტის (ლიტურგიის) ბოლოს იოანე ზოსიმე ასახლებს გადამწერის ვინაობას - საკუთარ თავს და ბერ კვირიკეს, ვინც დაავალა მას აღნიშნული ლიტურგიის გადაწერა, უცვლელად როგორც დედანში იყო მოცემული.

პირველი ქართული ხელნაწერია გრაცის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში დაცული (გამოდტანილია სინას მთიდან) გამოცემულია მ. თამარაშვილის მიერ. ის გადაწერილია იოანე - ზოსიმეს მიერ 985 წელს.

გრაცის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში დაცული ხელნაწერის მოკლე აღწერილობა და ორი გვერდის ფოტოსურათი გამოაქვეყნა ა. შანიძემ 1929 წელს, ხოლო ტექსტი გამოსცა მ. თარხნიშვილმა (მნათობი 1961:175).

მეორე ქართული ხელნაწერი იაკობის ჟამისწირვისა, რომელსაც ასახელებს დეკანოზი კორნელი კეკელიძე, სინას მთაზეა დაცული, ამ ხელნაწერის აღწერილობა ნიკო მარს ეკუთვნის. აღნიშნულ ხელნაწერს ჰკლებია თავფურცელი და დასაწყისი. მარი მას X საუკუნის ძეგლად მიიჩნევს. ეს ხელნაწერი გადაწერილია საბაწმინდის მონასტერში, პრადის ფრაგმენტისაგან განსხვავდება ფორმატივითა და გაფორმებით.

მესამე რედაქცია, რომელსაც დეკანოზი კორნელი კეკელიძე ასახელებს, მის მიერვეა გამოცემული არქიერატიკონის ტექსტი, რომელიც განკუთვნილი იყო სამღვდელმთავრო წირვისთვის დღესასწაულებზე. კათოლიკოზ სვიმეონის სიტყვებიდან ჩანს, რომ ხელნაწერი შესრულებულია XI საუკუნის დამდეგს.

არქიერატიკონის ტექსტს, რომელიც გამოცემულია 1912 წელს, საფუძვლად უდევს ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცული ტექსტი.

მეოთხე ქართული რედაქცია - იაკობის ჟამისწირვისა ინახება ვატიკანის ბიბლიოთეკის XIII – XIV საუკუნის ერთ ხელნაწერში და გამოცემულია მ. თამარა-შვილის მიერ. ამ რედაქციის დედანი მეცხრე საუკუნეს უნდა ეკუთვნოდეს. აღნიშნულ ხელნაწერს ჰკლებია დასაწყისი. ნაწერი არის ნუსხა-ხუცურით არაუგვიანეს XIII – XIV საუკუნისა.

ბერძნული დედანი ყველა ამ რედაქციებისა ჩამოყალიბებულია მეექვსე მსოფლიო კრების შემდეგ მეშვიდემდე.

ბასილი დიდისა და იოანე ოქროპირის ლიტურგიები ჩვენთან შემოვიდა არა უადრეს VIII საუკუნისა.

დეკანოზი კორნელი კეკელიძე მიიჩნევს, რომ იაკობის ჟამისწირვა X საუკუნემდე აღესრულებოდა ჩვენთან. XI საუკუნეში გიორგი მთაწმინდელმა თარგმნა ახალი, კონსტანტინეპოლის რედაქციის ბასილი დიდისა და იოანე ოქროპირის ლიტურგიები.

დღეს იაკობის ლიტურგია სრულდება, როგორც მარგალიტი ღვთისმსახურებისა, სულ რამდენიმე ადგილზე: იერუსალიმში, საბერძნეთში კუმნულ ზაკინფზე და რუსეთში.

იერუსალიმში ტარდება წელიწადში სამჯერ: წმინდა იაკობ მოციქულის ხსენების დღეებში. 70 მოციქულის ხსენების დღეს, წელიწადის ნებისმიერ დროს. რუსეთში XX საუკუნემდე არ ასრულებდნენ. მხოლოდ 1938 წ. რუსულ საზღვარგარეთულ ეკლესიაში მყოფ იღუმენ ფილიპეს (გარდნერი) მისცა კურთხევა კიშინოვისა და ხოტინის მიტროპოლიტმა ანასტასიმ ამ ლიტურგიის თარგმანის მომზადებისა, პირველად ნათარგმნი სახით ეს ლიტურგია იყო შესრულებული ბელგრადში.

70-80-იან წლებიდან დაიწყო ამ ლიტურგიის შესრულება გამოჩენილი იერარქის მიტროპოლიტი ნიკოდიმის (როტოვის) კურთხევით სანკ-პეტერბურგის სასულიერო აკადემიაში, სადაც დღესაც აღესრულება. 2002 წლიდან ეს ლიტურგია, სრულდება ბერლინისა და გერმანიის მთავარეპისკოპოს თეოფანეს კურთხევით ქალაქ გეთინგენში (<http://www.orthodoxia.de/Iakov-liturg.htm>).

იაკობის ლიტურგიის სირიულ ვარიანტი, მიუხედავად იმისა რომ ყველაზე ძველია შეიცავს გვიანდელ ელემენტებს, ის იწყება კვეთით (პროსკომიდით), რომელიც ჩამოყალიბდა VII-VIII საუკუნეებში (Алымов⁵:62).

იაკობის ჟამისწირვის განგებას აქვს რიგი განსაკუთრებული თავისებურებები. როდესაც იაკობ მოციქულის ლიტურგიას აღასრულებს მღვდელმთავარი, ის იმოსება არა ბისონით არამედ ფილონით. მასზე იკეთებს დიდ ომოფორს. გამოიყენება კვერთხი დაბურვის გარეშე. არ იკეთებს ჯვარ-პანაგას. არ იხურავს მიტრას. დიკირ-ტრიკირი, აგრეთვე არწივი, არ გამოიყენება. იპოდიაკვნები არ ღებულობენ მონაწილეობას ამ ღვთისმსახურებაში (<http://www.orthodoxia.de/Iakov-liturg.htm>).

დიაკვნები ლოცულობენ სახით ხალხისკენ (დასავლეთისკენ). თუ ეპისკოპოსი მსახურობს (ან არ მსახურობს), წმინდა წერილს კითხულობენ ტაძრის შუა ნაწილში პირით დასავლეთისაკენ. სახარების კითხვის შემდეგ იწყება ქადაგება. დიდი გამოსვლის დროს „რომელი ქერუბიმთას მაგივრად გალობენ „სდუმენინ..“, კიდევ ერთი

წმინდა იაკობ მოციქულის ჟამის წირვის ისტორიიდან

განსაკუთრებულობა არის ამ ლიტურგიისა, რომ უფლის ხორცსა და სისხლს ეზიარებინა ცალ-ცალკე. ეპისკოპოსი გამოდის (ან სხვა ღვთისმსახური) საკურთხევილიდან ამბიონზე და მას ხელში უჭირავს (დისკოსი) ფეშუმი. ქრისტეს ხორცით, დიაკონს გამოაქვს ბარძიმი ქრისტეს სისხლით (<http://www.orthodoxia.de/Iakov-liturg.htm>).

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ხანგრძლივი დროის მანძილზე ხდებოდა იაკობ მოციქულის ლიტურგიის ფორმირება, რაც იწვევდა მასში ტიპიკონურ ცვლილებას, მიუხედავად ამისა, განგება აღნიშნული ლიტურგიისა მატარებელია მოციქულთა დროის ღვთისმსახურებისთვის დამახასიათებელი ელემენტებისა. მაგალითად დამატებულია მრავალი ლოცვა თუ საგალობელი, რომელიც ფაქტიურად არ არსებობდა პირველის საუკუნეების ეკლესიაში და მოგვიანებით შეიქმნა.

გამოყენებული ლიტერატურა

ახალი აღთქმაჲ, თბილისი, 2011.

იედლიჩკა იარომირ, იაკობის ჟამისწირვის ხელნაწერი პრაჰაში. მნათობი N6, 1961.

კეკელიძე 1980. კეკელიძე კ. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია I, 1980.

საქართველოს ეკლესიის კალენდარი 1977, იაკობის ჟამისწირვა.

შანიძე 1929. შანიძე ა. ქართული ხელნაწერები გრაცში, თბ. უნტ-ის მოამბე, IX, 1929.

Православие и современность. Электронная библиотека. Виктор Алымов^а. Лекции по Исторической Литургике.

Виктор Алымов^б - Лекции по Исторической Литургике

Кекелидзе 1912. Кекелидзе К. Древне грузинский, архиератиконъ. 1912.

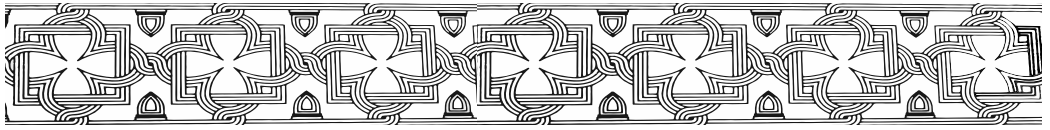
<http://www.orthodoxia.de/Iakov-liturg.htm> - О Литургии апостола Иакова.

Irakli Lortkipanidze

On Several Issues From the History of the Liturgy of Saint James Summary

The article gives a brief overview of Apostle St. Jacob Liturgy and four Georgian editions which are the priceless treasure for the ancient Apostolic Church of Iveria.

The existance of these Georgian editions is another proof of our religious traditions and Liturgical life, without which no Orthodoxy exists. Eucharistic Liturgy in the distant past of the Apostles was performed in a certain way. At first, it was not written but orally transmitted. Liturgy is a tradition of many elements that were common to all churches. For example, Jerusalem Church had early liturgies that come from Apostles. As Jacob was the first Bishop of Jerusalem church, according to the tradition Savior told him how to perform Liturgy. In the first centuries there were no strict definitions of the prayers. Also, there were not strictly prescribed Liturgical elements. The historical development of the Eucharistic Liturgy was not easy. First Liturgies (regardless to their formation), clearly restore a sense of living Liturgy and let us feel how the Liturgy was recited in different historical periods.

იოანეს სახარების ერთი მუხლის ქართული თარგმანისათვის

წმინდა წერილის სხვადასხვა ენაზე თარგმნა, ორიგინალთან მაქსიმალური დაახლოება, ისევე როგორც ისტორიულად, დღესაც ძალიან მნიშვნელოვანი საქმეა. საქართველოს ეკლესიის წიაღში საუკუნეთა მანძილზე ითარგმნებოდა ძველი და ახალი აღთქმის წიგნები, იქმნებოდა ახალი, ორიგინალთან უფრო დაახლოებული, რედაქციები.

ამ ეტაპზე ყურადღებას შევაჩერებთ იოანეს სახარების ერთი მუხლის, „**მამაო, ადიდე მე შენი. მოიწია მისა კმაჲ ზეცით: და ვადიდე და კუალადცა ვადიდო**“ (ინ. 12. 28), ქართულ თარგმანზე, განვიხილავთ სხვადასხვა რედაქციებს და შევუდარებთ ბერძნულ ორიგინალს.

იოანეს სახარების დასახელებულ მუხლში მაცხოვარი, მე ღვთისა, მიმართავს მამა ღმერთს და მას თავის განდიდებას სთხოვს.

აღნიშნული მუხლი ოთხთავის ქართულ რედაქციათა მიხედვით განსხვავებულია. საქმე გვაქვს ტექსტოლოგიურ პრობლემასთან. რიგით ბოლო, გიორგი მთაწმინდელის რედაქცია, რომელიც დღეს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ოფიციალურ ტექსტს წარმოადგენს, ცალკე დგას სამი დანარჩენი რედაქციის - ადი-შურის, ოპიზურისა და ექვთიმესეულისაგან.¹ ბუნებრივია, შორს ვართ იმ აზრისაგან, რომ ცალკეული მუხლის ანალიზი მთელი სახარების ტექსტისათვის საერთო დასკვნის გაკეთების საშუალებას მოგცემს, მაგრამ გარკვეული წანამძღვრების გაკეთება ამ მიმართულებითაც შეიძლება.

არსობრივად რა სახის განსხვავებასთან გვაქვს საქმე?

საიდან უნდა დასდებოდა სათავე ამ განსხვავებას გიორგისეულ რედაქციაში?

ქართულ რედაქციათა შორის არსებული განსხვავების არსი

ქართული რედაქციების მიხედვით, აღნიშნულ მუხლში არსებული განსხვავება აშკარა და თვალშისაცემია. ექვთიმესეულ რედაქციაში დასახელებული მუხლი ასე დასტურდება „**მამაო, ადიდე სახელი შენი. მოიწია მისა კმაჲ ზეცით: გადიდე შენ და კუალად ვადიდო**“ (ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქცია 1979: 596). ექვთიმე მთაწმინდელის რედაქცია ორ ძველ რედაქციას მიჰყვება. გიორგისეულ რედაქციაში

1 აქაც და ქვემოთაც ადიშურ და ოპიზურ რედაქციაში ვგულისხმობთ 1945 წელს აკაკი შანიძის მიერ გამოცემულ ქართული ოთხთავის ორ ძველ რედაქციაში მოცემულ ტექსტებს, ხოლო ექვთიმესეული და გიორგისეული რედაქციის სახელით მოვიხსენიებთ 1979 წელს ივანე იმნაიშვილის მიერ გამოცემულ ქართული ოთხთავის ორ ბოლო რედაქციაში დამოწმებულ ტექსტებს.

იოანეს სახარების ერთი მუხლის ქართული თარგმანისათვის

ეს მუხლი არსობრივად შეცვლილია. ცვლილება ეხება განდიდების ობიექტს (გრამატიკულად პირდაპირ ობიექტს), რომლის განდიდებასაც მაცხოვარი მამა ღმერთს სთხოვს. თუკი ექვთიმესეულ რედაქციაში ადიდე ზმნის (**ა დ ი დ ე შენ ის**) სუბიექტი სინტაქსური კონსტრუქციიდან გამომდინარე მამა ღმერთს გულისხმობს, ხოლო პირდაპირი ობიექტი მამა ღმერთის სახელს; გიორგისეულ რედაქციაში ეს მიმართება დარღვეულია, შეცვლილია განდიდების ობიექტი, მამის სახელის ნაცვლად დასახელებულია ძე.

ცხადია, რომ მთლიანად იცვლება მუხლის შინაარსი. თუმცა რედაქციათა შორის არსებული განსხვავება მხოლოდ ამით არ შემოიფარგლება. იგი შეინიშნება მუხლის მეორე ნაწილშიც, კერძოდ: გიორგისეულ რედაქციის **და ვადიდე და კუალადცა ვადიდო**, განსხვავებულად დასტურდება ექვთიმესეულ რედაქციაში: **გადიდე შენ და კუალად გადიდო**.

თავის დროზე ამ საკითხს შეეხო ივანე იმნაიშვილი „ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქციის“ გამოცემაზე დართულ გამოკვლევაში: „გ ა დ ი დ ე, გ ა დ ი დ ო შეუძლებელია. მამას (ღმერთს) სთხოვებს, შე ნ ი ს ა ხ ე ლ ი ადიდეო, აქ კი გამოდის, რომ მამამ არა თავისი სახელი, არამედ შვილი უნდა ადიდოს“ (იმნაიშვილი 1979: 173).

მართლაც ექვთიმესეული რედაქციის ეს ხარვეზი თვალსაჩინოა. **ადიდე შენ ის** ამგვარად შეიწყობს პირებს ზმნა **ადიდე**. მუხლის მეორე ნაწილში დადასტურებულ **გადიდეში** კი იცვლება პირდაპირი ობიექტი **გ ა დ ი დ ე მე შენ** და მამის სახელის ნაცვლად მოიაზრება მეორე (მოსაუბრე) პირი, ამ შემთხვევაში მაცხოვარი, ძე ღვთისა.

ექვთიმესეული რედაქცია ამ მუხლის თარგმნისას სიტყვასიტყვით მიჰყვება ოპიზურ რედაქციას:

„მამაო, ადიდე სახელი შენი. მოიწია მისა კმაჲ ზეცით: გადიდე შენ და კუალად გადიდო“ (ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია 1945: 347).

ოპიზური რედაქცია **„საფუძვლად დასდებია მერმინდელ რედაქციებს: ჯერ ექვთიმე მთაწმინდელისას და შემდეგ გიორგი მთაწმინდელისას“** (შანიძე, 1945: 08).

ადიშურ რედაქციაში დასახელებული მუხლი ოპიზურსა და ექვთიმესეულ რედაქციებს ემთხვევა: **„მამაო, ადიდე სახელი შენი. მოვიდა კმაჲ ზეცით: გადიდე და მერმე გადიდო“** (ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია 1945: 347). ამ დამთხვევათა ფონზე კი გიორგისეული რედაქცია ბერძნულთან გაცილებით მეტ სიახლოვეს ავლენს. ვგულისხმობთ მუხლის მეორე ნაწილს, კონკრეტულად: **Και εδιξασα και παλιυ διξασα**. „პირველი και აქ ქართული ც ა ნაწილაკის შესატყვისია და შეიძლებოდა ჩვენი ც ა ზმნას დამატებოდა: ვ ა დ ი დ ე ც ა და... მაგრამ გიორგი ბერძნულს მისდევს ზუსტად და και დ ა-თი გადმოაქვს. ამ დ ა-ს გამოტოვება კი მიუტყვევებელია“ (იმნაიშვილი 1979: 193).

საერთო ჯამში, გიორგისეულ რედაქციაში ეს მუხლი გრამატიკულად აბსოლუტურად სრულყოფილია. თუ შინაარსობრივ განსხვავებას მხედველობაში არ მივიღებთ, სახეზე იქნება გამართული წინადადება, რომელშიც განდიდების ობიექ-

ტი არ იცვლება და ყველაფერი თავის ადგილზე დგას.

ყოველივე ზემოთქმულის ფონზე კი ისმის შეკითხვა: რომელიმე ქართული რედაქციის მიხედვით ემთხვევა თუ არა აღნიშნული მუხლი დღეს ფართოდ გავრცელებულ ბერძნულ ვარიანტს?

რედაქციათა მიხედვით მსგავს დამთხვევას ვერ ვხვდებით. თუმცა ამ მხრივ მეტად საინტერესოა ექვთიმე მთაწმინდელისეული თარგმანი წმინდა იოანე ოქროპირის იოანეს სახარების განმარტებისა. აღნიშნულ ტექსტში ჩვენთვის საინტერესო ადგილას ვკითხულობთ:

„მამაო, ადიდე სახელი შენი მამაო, მოიწია ჳმამ ზეცით, რომელი იტყოდა: ვადიდე და მერმეცა ვადიდო“ (იოანე ოქროპირი 1993: 166-167).

საინტერესო სურათია, ვინაიდან მუხლი შინაარსობრივად განსხვავდება იგივე მთარგმნელისეული სახარების რედაქციისაგან. ეს თარგმანი განსხვავდება არა მხოლოდ ექვთიმესეული და ოპიზური რედაქციებისაგან, არამედ სრულიად განსხვავებულია გიორგისეულისაგან და პარალელურად ერთგვარ ლექსიკურ სიახლოვეს იჩენს ადამურ რედაქციასთან: **მერმე-მერმეცა**. ამ მსგავსების ფონზე კი სახეზეა ჩვენთვის საყურადღებო განსხვავება **გ ა დ ი დ ე, გ ა დ ი დ ო და ვ ა დ ი დ ე, ვ ა დ ი დ ო** ფორმებისა.

აღნიშნული მუხლის მსგავსი თარგმანი ემთხვევა დღეს ფართოდ გავრცელებულ ბერძნულ ორიგინალს, ასევე ლათინურ ვულგატას, რუსულ სინოდალურ გამოცემას.

საინტერესოა საიდან გაჩნდა გიორგისეულ რედაქციაში **სახელის** ნაცვლად **მე?** აქვს თუ არა გიორგისეულ შესწორებას კავშირი ადრეული რედაქციების **გადიდე, გადიდოსთან**, რომლის მიხედვითაც განდიდების ობიექტად არა მამის სახელი, არამედ მე (მე ღმერთი, მაცხოვარი) მოიაზრება?

„მისი (გიორგის) მუშაობა, როგორც ევვთიმესი, ძირითადად შემდეგი მიმართულებებით წარიმართა: უპირველეს ყოვლისა, ზუსტად გადმოეღო ბერძნული ტექსტი, არ ყოფილიყო რაიმე შინაარსობრივი განსხვავება ორიგინალსა და თარგმანს შორის, სიზუსტე, აბსოლუტური სიზუსტე“ (იმნაიშვილი 1979: 153).

ვინაიდან ახალ რედაქციათა შესრულების საფუძველი თარგმანის ორიგინალთან კიდევ უფრო დაახლოება იყო, ვფიქრობთ, გიორგისეულ რედაქციაში დადასტურებული განსხვავების სათავე ბერძნულ ორიგინალშია საძიებელი.

შედარება ძველ ბერძნულ კოდექსებთან

კვლევა იმისა, თუ საიდან ითარგმნა ქართული ოთხთავი, ბუნებრივია, ამ ნაშრომის ფარგლებს სცდება და გაცილებით მასშტაბურ ხასიათს ატარებს. ცალკეული მუხლის ბერძნულ ორიგინალთან შედარებას და ამ შედარების საფუძველზე გამოტანილ დასკვნებს მნიშვნელობა მხოლოდ ცალკეული ადგილებისთვის აქვს.

ჩვენთვის საინტერესო მუხლს რამდენიმე ავტორიტეტულ ბერძნულ კოდექსს შევუდარებთ.

ამ მუხლის მიხედვით ალექსანდრიული და სინას კოდექსები ერთმანეთს

მისდევს:

„Πατερ διξασον σου το ονομα Ηλθεν ουν φωνη εκ του ουρανου Και εδοξασα και παλιν διξασα.“

(<http://www.codexsinaiticus.org/en/manuscript.aspx?book=36&chapter=12&lid=en&side=r&verse=28&zoomSlider=0#36-12-24-12> http://www.csntm.org/Manuscript/View/GA_02/)

მოცემული ტექსტი ემთხვევა იოანეს სახარების იოანე ოქროპირისეული განმარტების ქართულ თარგმანში მოცემულ ვარიანტს.

სუს _ მეორე პირის ნაცვალსახელი, რომელიც ნათესაობით ბრუნვაში დგას და ითარგმნება, როგორც **შენი**.

το ονομα _ არის მესამე კანკლედობის არსებითი სახელი, რომელიც ბრალდებით ბრუნვაში დგას. ის წინადადებაში პირდაპირი ობიექტია. ითარგმნება როგორც **სახელი**.

რაც შეეხება მუხლის მეორე ნაწილს: **Και εδοξασα και παλιν διξασα** გულისხმობს იმის განდიდებას, რაც მამას მუხლის პირველ ნაწილში სთხოვეს. ვინაიდან ჩვენ მიერ განხილულ კოდექსებში მუხლის ეს ნაწილი იდენტურია, შეგვიძლია კიდევ ერთხელ გავუსვათ ხაზი დასახელებულ კოდექსებსა და თარგმანებთან ექვთიმესეული, ოპიზური და ადიშური რედაქციების განსხვავებას.

ვატიკანის კოდექსი, რომელიც „მიიჩნევა ახალი აღთქმის ყველაზე ძველ კოდექსად (IV საუკუნის პირველი ნახევარი)“ (Καραβιδopoulos 2009: 21) ამ მუხლის მიხედვით, განსხვავდება ზემოთ დამოწმებული კოდექსებისაგან:

πατερ διξασον μου το ονομα ηλθεν ου φωνη εκ του ουρανου Και εδοξασα και παλιν διξασα. (http://www.csntm.org/manuscript/zoomify/GA_03?image=GA_03_0068a.jpg&page=10#viewer)

აქ ვხვდებით ნაცვალსახელების **σους** - **μου** (შენი - ჩემი) მონაცვლეობას. არსებითად იცვლება მუხლის შინაარსი. ნაცვლად **მამაო, ადიდე სახელი შენი-სა**, ვიღებთ - **მამაო ადიდე სახელი ჩემი**.

ზემოთქმულზე დაყრდნობით შეიძლება დავასკვნათ, რომ შესაძლოა, გიორგისეულ რედაქციაში დადასტურებულ **მამაო, ადიდე ძე შენი**-ს ერთგვარი საფუძველი ვატიკანის კოდექსში მოეპოვებოდეს. ვამბობთ რა ერთგვარს, ვგულისხმობთ იმ ლექსიკურ განსხვავებას, რომელიც მათ შორის არსებობს. კონკრეტულად: **πατερ διξασον μου το ονομα**, ქართულად ითარგმნება არა როგორც **მამაო, ადიდე ძე შენი** (როგორც გიორგისეულ რედაქციაში დასტურდება), არამედ როგორც **მამაო, ადიდე სახელი ჩემი**. რამდენად არსებითია გიორგი მთაწმინდელისეული თარგმნის სტილის გათვალისწინებით დასახელებული ლექსიკური განსხვავება, ეს ცალკე მსჯელობის საგანია.

ამ მუხლის მიხედვით, შინაარსობრივი სიახლოვე ქართული ოთხთავის ბოლო რედაქციისა ვატიკანის კოდექსთან ცხადია. ოპიზური რედაქცია, ე. წ. „**ქართული პროტოვულგატა**“ (შანიძე 1945: 08) საფუძველია ექვთიმესეული და გიორგისეული რედაქციებისა (ორი დიდი მოღვაწის მუშაობა ტექსტის ორიგინალთან დაახლოება-

გასწორების კუთხით მიმდინარეობდა), ცხადია, ჩვენს ხელთ არსებული ხელნაწერების საფუძველზე, გიორგისეულ რედაქციაში ეს მუხლი არსობრივად შეიცვალა. თუმცა ბერძნული ორიგინალის რომელი ტექსტის საფუძველზე მოხდა ცვლილება, ამის თქმა შეუძლებელია, ისევე როგორც მხოლოდ აღნიშნული მუხლის ანალიზის საფუძველზე მტკიცება იმისა, რომ გამოვლენილი სიახლოვის ფონზე მთელ გიორგისეულ რედაქციას ვატიკანის კოდექსთან აქვს კავშირი.

საკითხი საჭიროებს შემდგომ კვლევას.

გამოყენებული ლიტერატურა

შანიძე 1945. ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით, რედ. ა. შანიძე, თბილისი 1945

იმნაიშვილი 1979. ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქცია, გამოსც ივანე იმნაიშვილმა თბილისი 1979

იოანე ოქროპირი 1993. წმინდა იოანე ოქროპირი, განმარტება იოანეს სახარებისა, რედ. მ. შანიძე, ზ. სარჯველაძე, თბილისი 1993

Каравидопулос 2009. Иоаннис Каравидопулос, Введение в Новый Завет Москва, 2009
<http://www.codexsinaiticus.org/en/manuscript.aspx?book=36&chapter=12&lid=en&side=r&verse=28&zoomSlider=0#36-12-24-12> სინას კოდექსი

http://www.csntm.org/Manuscript/View/GA_02/ ალექსანდრიული კოდექსი

http://www.csntm.org/manuscript/zoomify/GA_03?image=GA_03_0068a.jpg&page=10#viewer ვატიკანის კოდექსი

Tamaz Devidze

On Translation of One Verse of John 's Gospel

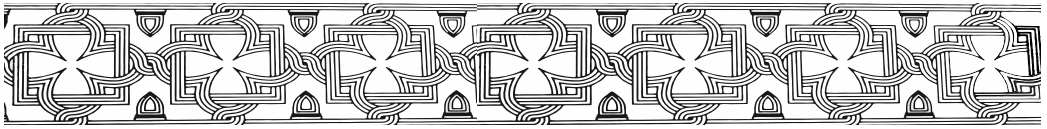
Summary

The article presents the translation of the paragraph 28, Chapter 12 of the Gospel of John according to the different editorials of Georgian Gospel. Versions are discussed on the basis of Georgian editions.

At the same time, the translation of John Chrysostom John Gospel by Ekvtime Mtatsmindeliis given, where the abovementioned paragraph is quite different. It completely coincides with the most widely spread Greek version today.

As the source of differences for Giorgi`s edition should be searched in Greek origin, Georgian versions are compared to Vatican, Alexandrine and Sinai Codex. The substantial difference between Giorgi`s edition and the rest three ones, is also proved in these manuscripts.

All things considered substantive proximity between Vatican Codex is highlighted.

ზოგიერთი ბერძნიზმისთვის გელათური ბიბლიის ერთი ნაწილის მიხედვით

გელათის საღვთისმეტყველო სკოლა, რომელიც ერთ-ერთი მძლავრი შტო არის ქართული თარგმანის ელინოფილურ მიმართულებაში, გამოირჩევა ბერძნიზმების სიუხვით. გელათში თარგმნილი ძეგლებისათვის დამახასიათებელია მიმღეობური და პასიური კონსტრუქციები, უშემასმენელო წინადადებების გამოყენება, თანდებული წინდებულის ფუნქციით, მდედრობითი სქესის წარმოება და ა. შ..

ამ სკოლაში თარგმნილ ძეგლთა შორის გელათის კატენებიან ბიბლიას თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს. სწორედ ამ ძეგლის ერთი ნაწილი, კონკრეტულად „ლევიტელთა“ წიგნი, გახდა ჩვენი დაკვირვების საგანი. პარალელი გავავლეთ ბერძნულ¹ ტექსტთან და ჩვენთვის საინტერესო ფორმები შევუდარეთ საბასეულ, ოშკურ და ბაქარსეულ რედაქციის ტექსტებს. ბუნებრივია, ტექსტის სრული ანალიზის გაკეთების პრეტენზია არ გვაქვს. ყურადღება მივაქციეთ რამდენიმე ბერძნიზმს, რომელიც დამახასიათებელია ზოგადად გელათური სკოლისათვის.

დავიწყოთ მიმღეობური კონსტრუქციებით. მაგალითად, გელათური ბიბლიის IV თავის I მუხლში ვკითხულობთ: **„და ეტყოდა უფალი მოსეს, მეტყუწლი...“** „მეტყუწლი“ არის მოქმედებითი გვარის მიმღეობა და აღნიშნული კონსტრუქცია ქართული ენის ბუნებისათვის არ არის დამახასიათებელი, იგი ბერძნული ენის გავლენით არის გაჩენილი. ბიბლიის პარალელურ ტექსტებში შესაბამისი ადგილი ასე იკითხება: **„და ეტყოდა უფალი მოსეს და ჰრქუა...“** როგორც ვხედავთ, **„მეტყუწლმან“** მიმღეობური ფორმა **„ჰრქუა“** ზმნური ელემენტით არის შეცვლილი. ახლა ჩავიხედოთ ბერძნულ ტექსტში: **„και ελάλησεν κςριος προς Μωσσην λέγων..“** ბერძნულ ტექსტში ვხვდებით მიმღეობურ კონსტრუქციას. **„λέγων“** არის მოქმედებითი გვარის მიმღეობა. გელათურ ტექსტში დაფიქსირებული **„მეტყუწლი“** წარმოადგენს **„λέγων“** ფორმის პირდაპირ თარგმანს.

განვიხილოთ მეორე მაგალითი. გელათური ბიბლიის VI თავის XIX მუხლში ვკითხულობთ: **„მღდელმან შემწირველმან მისმან ჭამოს იგი...“**, ხოლო პარარელურ ტექსტებში ფიქსირდება: **„მღდელმან მან, რომელმან შეწიროს იგი, მანვე შეჭამოს იგი...“**, ბერძნულში კი შესაბამისი მუხლი ასეა გადმოცემული: **„ὁ ἱερεὺς ὁ ἀναφέρων αὐτὸν ἔσθεται αὐτὸν...“** ბერძნული ტექსტის **„ἀναφέρων“** – მიმღეობური ფორმა შეესაბამება გელათური ბიბლიის **„შემწირველმან“** – მიმღეობურ ფორმას. პარარელურ ტექსტებში კი, როგორც ზემოთ გამოჩნდა, აღნიშნული სიტყვა გადმოცემულია **„შეწიროს“** ზმნით. როგორც ვხედავთ, გელათური ტექსტის თარგმანი პირდაპირ მიჰყვება ბერძნულ

1. საბერძნეთის ეკლესიაში კანონიკურად აღიარებულ ტექსტთან

დედას. თუმცა შეინიშნება ნორმიდან გადახვევის იშვიათი შემთხვევებიც, კერძოდ, მიმდებარე კონსტრუქციის ნაცვლად გამოყენებულია მოქმედებითი გვარის ზმნა.

ცნობილია, რომ ქართული ენა უმეტესად აქტიური ბუნების ენაა და პასიურ გამოთქმებში ზომიერებას იცავს, მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ უკანასკნელ ხანებში პასიური კონსტრუქციების გამოყენება ძალიან გაიზარდა სამეცნიერო თუ ტექნიკურ ლიტერატურაში (შანიძე 1973:300). ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა დაკვირვება გელათურ ბიბლიაზე, რომელშიც ბერძნული ენის გავლენით პასიური კონსტრუქციების გამოყენება საკმაოდ ხშირია. გელათური ვარიანტის VI თავის XIX მუხლიდან მოვიყვანოთ მაგალითი: **„ადგილსა წმიდასა იჰამოს...“** ხოლო პარალელურ ტექსტებში გვაქვს: **„ადგილსა წმიდასა შეჰამოს იგი...“** როგორც ვხედავთ, გელათურ ვერსიაში **„ჰამოს“** ზმნა ინიანი ვნებითის ფორმით არის გადმოცემული, ხოლო პარალელურ ტექსტებში მოქმედებითი გვარის ზმნის გამოყენების შემთხვევა დასტურდება. იგივე მუხლი ბერძნულ ტექსტში ასე იკითხება: **„ἐν τῆαδ ἁγία βραχίσηται...“** ბერძნული **„βραχίσηται“** წარმოადგენს ვნებითი გვარის მყოფადის მხოლოდითი რიცხვის მესამე პირის ფორმას, რომელსაც ზუსტად შეესაბამება გელათურ ვერსიაში დაფიქსირებული **„იჰამოს“** ელემენტი. ამგვარი მაგალითები ტექსტში მრავლად გვხვდება, რომლებზედაც აღარ შევჩერდებით.

ცნობილია, რომ ძველ ქართულში **„ვიდრე“** დაერთვის **მდე // მდის** უკუდებულიან ვითარებითის ფორმას. ეს სინტაქსური კონსტრუქცია ქართულისათვის არაბუნებრივად მიიჩნია კორნელი დანელიამ (დანელია 1979:93). აღნიშნული ენობრივი ფაქტი ბერძნულის გავლენით გელათურ ბიბლიაშიც დასტურდება. წარმოვადგენთ მაგალითს VII თავის XVII მუხლიდან: **„და დაშთომილნი ჯორცთაგან მსხუწრპლისათა ვიდრე მესამედ დღედმდე ცეცხლითა დაიწუნენ.“** იგივე ადგილი პარალელურ რედაქციებში შემდეგნაირად გვხვდება: **„და ნეშტი იგი ჯორცისა მისგან შესაწირავისა, რომელი დაშთეს მესამედ დღედმდე, ცეცხლითა დაიწუნეს.“** ახლა დავაკვირდეთ ბერძნულ ტექსტს: **„καὶ τὸ καταλειφθὲν ἄπιστῶν κρεῶν τῆς θυσίας ἕως ἡμέρας τριῆς ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται.“** განვიხილოთ მოყვანილი წინადადება. **„τὸ καταλειφθὲν“** ელემენტი წარმოადგენს ვნებითი გვარის საშუალო სქესის მიმდებარე გარსებითებულ ფორმას. შესაბამის ადგილას გელათურ ვერსიაში გვაქვს **„დაშთომილნი“**, ხოლო პარალელურ ტექსტებში **„ნეშტი“**. როგორც ვხედავთ, გელათური ვარიანტი აღნიშნულ სიტყვას პირდაპირ თარგმნის, მხოლოდ რიცხვში არ შეეთანხმება მას. **„ἀπὸ τῶν κρεῶν“** შესიტყვება ქართულად ნიშნავს **„ხორცთაგან“**. აღნიშნული კონსტრუქცია გელათურ ვერსიაში ითარგმნება, როგორც **„ხორცთაგან“**, მაშინ, როცა პარალელურ ტექსტებში ვხვდებით **„ხორცისა მისგან.“** აქაც გელათური ვერსია ზუსტად შეესაბამება ბერძნულს. **„ἕως ἡμέρας τριῆς“** გელათურ ბიბლიაში ითარგმნება **„ვიდრე მესამედ დღედმდე“**, ხოლო პარალელურ ტექსტებში **„რომელი დაშთეს მესამედ დღედმდე“**. ბერძნული **„ἕως“** ქართულად **„ვიდრე“-ს** ნიშნავს და გელათური სკოლა ზუსტად თარგმნის მას. როგორც ვხედავთ, გელათური ვარიანტი ზედმიწევნით მისდევს ბერძნულ ტექსტს და **„ვიდრე“** ფორმანტი, როგორც კორნელი დანელია აღნიშნავს, ჩვენს შემთხვევაშიც

ზოგიერთი ბერძნიზმისთვის გელათური ბიბლიის ერთი ნაწილის მიხედვით

ბერძნული ენის გავლენით არის გაჩენილი.

ჩვენ განვიხილეთ მაგალითები, რომლებიც ზოგადად ელინოფილური მთარგმნელობითი სკოლებისათვის არის დამახასიათებელი. ახლა გავცნოთ ისეთ შემთხვევას, რომელიც კონკრეტულად გელათურ სკოლაში შეიმჩნევა. დამანა მელიქიშვილი აღნიშნავს, რომ ნათესაობით ბრუნვასთან „ძლით“ ელემენტი თავისი დერივაციული ფუნქციით ხშირად გამოიყენებოდა გელათში თარგმნილ ძეგლებში (მელიქიშვილი 1996:69). ამ მხრივ არც გელათური ბიბლიაა გამონაკლისი. მაგალითად მოვიყვანოთ VII თავის VII მუხლი: **„ვითარ იგი ცოდვისა ძლითი, ეგრეთვე ბრალისა ძლითი შჯულად იყოს მათ შოვრის...“** ხოლო პარალელურ ტექსტებში ვკითხულობთ: **„ვითარი იგი ცოდვისაჲ, ეგრევე ბრალისაჲ არს შჯული ერთი მათგანისა...“** როგორც ვხედავთ, გელათურ ტექსტში დაფიქსირული „ცოდვისა ძლითი“ და **„ბრალისა ძლითი“** პარალელურ ტექსტებში გადმოიცემა **„ცოდვისაჲ“** და **„ბრალისაჲ“** ფორმებით.

ახლა დავაკვირდეთ ბერძნულ ტექსტს: **„ἄσπερ τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας οὕτω καὶ τὸ τῆς πλημμελείας νόμος εἷς ἀπὸ τῶν“**. გელათურ ვერსიაში „ცოდვისა ძლითი“ კონსტრუქციას თითქმის ყველგან შეესაბამება ბერძნული **„τὸ περὶ+ ნათესაობითი ბრუნვა“** შესიტყვება. რადგან, რამდენიმე გამონაკლისის გარდა, ამ ენობრივ მოვლენას ხშირად ვხვდებით, ვფიქრობთ, საქმე კანონზომიერ შემთხვევასთან გვაქვს.

ლევიტელთა წიგნში ყურადღებას იპყრობს XIX თავის XXVI მუხლი, რომელშიც ვკითხულობთ: **„ნუ შჯამთ მათათა ზედა, არა იზმნიდეთ, არცა მფრინველითა იმისწვიდეთ“**. იგივე მუხლი პარალელურ ტექსტებში ასე ჟღერს: **„ნუ შჯამთ მათასა ზედა და ნუცა იზმნით და ნუცა ქათმითა იმისწით“**, ხოლო ბერძნულ რედაქციაში ვკითხულობთ: **„μὴ ἔσπετε ἐπὶ τῶν ἰρῶων καὶ οὐκ οἰσινεῖσθε οὐδὲ ἰρυσίτοιχαίησθε“**. გელათური ვარიანტი ლექსიკური ერთეულისა **„იზმნიდეთ“** არის თარგმანი ბერძნული **„οἰσινεῖσθε“** ზმნისა, რომელიც ქართულად ითარგმნება, როგორც **„ფრინველთა გადაფრენაზე დაკვირვება მომავლის გაგების მიზნით“**. რაც შეეხება ბერძნულ **„ἰρυσίτοιχαίησθε“** ფორმას, ითარგმნება, როგორც **„ფრინველებით მკითხაობა“**. როგორც გელათური ტექსტიდან ჩანს **„ფრინველებზე მკითხაობა“** პირდაპირ არის ნათარგმნი, ხოლო **„ფრინველთა გადაფრენაზე დაკვირვება მომავლის გაგების მიზნით“** **„ზმნობა“** ფორმით არის გადმოცემული. საინტერესოა, რომ სიტყვა **„იზმნიდეთ“** მოქმედებითი გვარის სათავისო ქცევის I კავშირებითის მწკრივის ფორმით არის გამოხატული. აღნიშნული სინტაგმა ბრძანებითობის სემანტიკასაც შეიცავს, რის გამოც, შეიძლება ითქვას, რომ პირდაპირ შეესაბამება საშუალო გვარის ბერძნული **„οἰσινεῖσθε“** ელემენტს, რომელიც თავის მხრივ ბრძანებითი კილოს II პირის მრავლობითი რიცხვის ფორმაა. საყურადღებოა, რომ ზემოთ მოყვანილ წინადადებას პარალელური ტექსტებიც ზუსტად თარგმნის. საინტერესოა, რომ **„ზმნობა“** ფორმა წმიდა წერილში ზოგადად **„დაკვირვების“** მნიშვნელობითაც გამოიყენება. ასეთი შემთხვევა დაფიქსირებულია წმიდა პავლე მოციქულის გალატელთა მიმართ ეპისტოლეს IV თავის X მუხლში: **„დღეთა იზმნით და თთუეთა, ჟამთა და წელთა“**. შესაბამის ადგილზე ბერძნულ ტექსტში ვკითხულობთ: **„ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἔνιαυτοὺς“**.

ბერძნული „παρατηρεῖσθε“ ქართულად ითარგმნება, როგორც „დაკვირვება“ და ქართული ტექსტის ჩვენ მიერ მოყვანილ ადგილზე „ზმნობით“ არის გადმოცემული. ამდენად, გელათურ ტექსტში მოცემული „იზმნიდეთ“ ფორმა არ უნდა მოგვეჩვენოს უჩვეულოდ, როდესაც ის გამოყენებულია „ფრინველების გადაფრენაზე დაკვირვების“ მნიშვნელობით.

მაშასადამე, ტექსტზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ გელათური ბიბლია, თარგმანის თვალსაზრისით, ყველაზე ახლოს დგას ბერძნულ ტექსტთან, რაც გელათის საღვთისმეტყველო სკოლის ელინოფილური სტილის თავისებურებიდან გამომდინარეობს.

გამოყენებული ლიტერატურა

ახალი აღთქუმა, 2009.

დანელია 1979. დანელია კ. „ვიდრე“ უდეტრიანი კონსტრუქციები ძველ ქართულში. მაცნე, 1979, №1.

იმნაიშვილი 1986. იმნაიშვილი ი. ქართული ოთხთავის სიმფონია-ლექსიკონი. თბილისი, 1986.

მელიქიშვილი 1996. მელიქიშვილი დ. გელათის სალიტერატურო სკოლის ენობრივი სტილის ერთიანობისა ინდივიდუალურობის საკითხისათვის, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის უწყებანი. ქუთაისი, 1996.

სარჯველაძე 1984. სარჯველაძე ზ. ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი. თბილისი, 1984.

შანიძე 1973. შანიძე ა. ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, I. თბილისი, 1973.

წიგნნი ძუელისა აღთქუმისანი, ნაკვეთი 2. ლევიტელთაჲ, რიცხუთაჲ, მეორე სჯულისაჲ. თბილისი, 1990.

Ἡ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ, Ἑκδοσις Ἀδελφοῦ τοῦ Ἱεροῦ Ἰωάννου τοῦ Ἰβιδίου “ΖΩΗ” – 2004.

Davit Iobidze

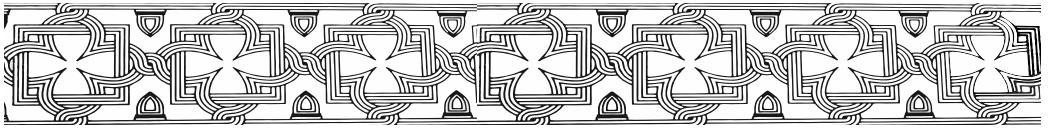
On Several Greek Loanwords According to One Part of the Gelati Bible

Summary

The work deals with the Greek loanwords found in the Bible kept in Gelati. Namely, they are gerund, passive structures; “ვიდრე” (vidre) as a formant preposition; the peculiarity of the usage of the element “ძლითი” (dzliti); lexical unit “ზმნობა” (zmnoba) and so on.

It is suggested that the Bible kept in Gelati is closer to the Greek original in comparison with the other parallel texts (fragments of Oshki, Sabbas and Bakari Bible) reviewed in the work.

The fact that the Gelati Bible is closest to the original document, once again indicates to the validity of the opinions existing in the scientific literature suggesting that translation activities in the Gelati theological school were at a high level.

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმანი

„ცხოვრება და მოქალაქეობა წმიდათა მამათა პავლე ეპისკოპოსისა და იოანე პრესვიტერისა“, რომელთა ხსენება აღინიშნება 30 ივლისს, იმითაც არის აღსანიშნავი, რომ უცნობია ქართველი მკითხველისათვის, რადგან თხზულება არც ქართულ და არც რუსულ თვეში არ გვხვდება. არაფერი ვიცით ნაწრომის ავტორის შესახებ, არც ის არის ცნობილი რომელ საუკუნეში შეიქმნა, ან გადაიწერა ძეგლი. ტექსტის პირველი გვერდის ბოლოს გაკეთებული მინაწერიდან ვგებულობთ, რომ თხზულების რამდენიმე ბერძნული ვარიანტი არსებობს, რომელთაგან არც ერთია სრული სახით შემორჩენილი. როგორც მინაწერი გვამცნობს, სრულყოფილი მხოლოდ ტექსტის სირიული ვარიანტია, რომელიც ინახება ბრიტანეთის მუზეუმის საცავში. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენამდე მოღწეული ბერძნული ვარიანტი სრულყოფილი არ არის, თხზულება მაინც გამოირჩევა სიუჟეტური ხაზის ერთიანობით და თხრობის სისრულით. ნაწარმოების ავტორის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ტექსტში მოვლენების განვითარება ოსტატურად ებმის ერთმანეთს, რის შედეგადაც მკითხველის თვალწინ სრულყოფილად იშლება ამ ორი წმინდანის ცხოვრება და მოღვაწეობა. ტექსტზე დაკვირვებით შესაძლებელია, მიახლოებით აღვადგინოთ ის ეპოქა, რომელშიდაც ხდება მოქმედება. თხზულებიდან ვგებულობთ, რომ არაბებში ჯერ კიდევ არ არის დამკვიდრებული ისლამი. ტექსტის მიხედვით, ისინი კერპთაყვანისმცემლები არიან. ტყვედ ჩავარდნილი ქრისტიანები მიჰყავთ ფინიკის ხესთან, რომელსაც თავიანთ ღვთაებად მიიჩნევდნენ, რათა იქ მსხვერპლშეწირვის რიტუალი აღასრულონ. ცნობილია, რომ არაბებში ისლამმა გავრცელება დაიწყო VII საუკუნიდან, მაშასადამე თხზულებაში აღწერილი ამბავი VII საუკუნეს ვერ გასცდება. ძეგლში ვაწყდებით ადგილს, სადაც პავლე ეპისკოპოსი და იოანე პრესვიტერი თანმხლებ პირებთან ერთად შეხვდებიან ადამიანს, რომელიც ხეზე არის დამკვიდრებული. ეს პიროვნება ამბობს, რომ ოცდათხუთმეტი წელია, რაც ამ ადგილზე იმყოფება. მანამ კი აქ სხვა ბერი მოღვაწეობდა. მოღვაწის ხეზე დამკვიდრება შეიძლება ჩაითვალოს მესვეტეობის წინა სახედ, მესვეტეობას კი საფუძველი ეყრება V საუკუნის პირველი ნახევრიდან. ვფიქრობთ, ესეც მნიშვნელოვანი ფაქტია ნაწარმოებში აღწერილი ეპოქის დასადგენად. გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, თხზულებიდან ვგებულობთ, რომ ბერმონაზვნური ცხოვრება საკმაოდ მაღალ დონეზეა განვითარებული. პრესვიტერ იოანეს გამოქვაბულში ჰყავს ქრისტიანები, რომელთაც ასაზრდოებს პურითა და წყლით. ადგილზე, რომელსაც ეწოდება „ქვა იაკობისა“, დამკვიდრებულია განმარტოებულ

მამათა კრებული, ეპისკოპოსი პავლე ედესაში მოპოვებული თანხით ეხმარება მთებში მცხოვრებ ბერ-მონაზვნებს. ყოველივე ზემოთ თქმულიდან შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ თხზულებაში მოქმედება V საუკუნემდე ვითარდება. სწორედ ამ პერიოდის მოღვაწეები უნდა ყოფილიყვნენ ეპისკოპოსი პავლე და იოანე პრესვიტერი.

რაც შეეხება მეორე ტექსტს, მისი სახელია „ცხოვრება წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა ანდრია იერუსალიმელისა, რომელიც იქმნა კრეტის არქიეპისკოპოსად“. ანდრია კრეტელი, რომლის ხსენება 4 ივლისს აღინიშნება, ცნობილი წმინდანია მთელს ქრისტიანულ სამყაროში. იგი VII-VIII საუკუნეში მოღვაწეობდა. ტექსტის პირველი გვერდის ბოლოს არსებული მინაწერი გვამცნობს, რომ შემორჩენილია თხზულების ორი ვარიანტი. პირველი თარიღდება X საუკუნით, ხოლო მეორე 1540 წლით. ჩვენს შემთხვევაში საქმე სწორედ X საუკუნის ტექსტს ეხება.

თხზულება შეიცავს ანდრია კრეტელის ცხოვრების რამდენიმე ეპიზოდს, რომლებშიც ოსტატურად არის გადმოცემული ამ დიდი მამის ღვაწლი. ნაწარმოები ძირითადად ხოტბის შესხმის ხასიათს ატარებს და როგორც ამგვარი ძეგლებისათვის არის დამახასიათებელი, გამოირჩევა ენის სირთულით, რაც გამოწვეულია თხრობის მაღალფარდოვანი სტილით.

თხზულების დასაწყისში ავტორი განუმარტავს მკითხველს, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს უფლისათვის თავგანწირულ მოღვაწეთა ცხოვრების აღწერას, მოგვითხრობს წმინდანის მშობლების შესახებ, საინტერესო ცნობებს გვაწვდის მის ბავშვობაზე, მოღვაწეობის წლებზე იერუსალიმში, განსაკუთრებით აღნიშნავს კონსტანტინოპოლში შემდგარ VI მსოფლიო საეკლესიო კრებას, რომელშიდაც ანდრია კრეტელმა სრულიად ახალგაზრდამ მიიღო მონაწილეობა.

ტექსტში კარგად ჩანს წმინდანის ღვაწლი მას შემდეგ, რაც კრეტის მთავარეპისკოპოსის ხარისხში აიყვანეს. როგორც ავტორი გადმოქცევს, იგი გახდა ნამდვილი სულიერი მამა თავისი სამწყსოსი. მისტიური იყო მისი ამ სოფლიდან გასვლაც. გარდაცვალების შესახებ მას ღვთისაგან ეუწყა, ღვთისგანვე იყო წინასწარ განსაზღვრული ის ადგილი, სადაც მას უნდა ეპოვა სამუდამო განსასვენებელი.

თხზულების სათაურის ქვემოთ გაკეთებული მინაწერი გვამცნობს, რომ ძეგლის აღმწერი გახლავთ ნიკიტა, ყოვლადკეთილმეტყველი კვესტორი და პატრიკოსი. IX საუკუნის წყაროებში მართლაც არის ნახსენები ვინმე ნიკიტა, კვესტორი და პატრიკოსი, რომელიც ასევე აგიოგრაფად იწოდება. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ სწორედ ეს ნიკიტა იყოს ჩვენი ტექსტის ავტორი. გასათვალისწინებელია ერთი გარემოება, როგორც ვთქვით, აღნიშნული აგიოგრაფი მოღვაწეობდა IX საუკუნეში, თხზულება კი თარიღდება X საუკუნით. შესაძლებელია, ძეგლი IX საუკუნეში შეიქმნა, ხოლო მეთავეში გადაიწერა, ან პირიქით, ნაწარმოების ავტორს X საუკუნეშიც ემოღვაწეა გარკვეული პერიოდი.

ცხოვრება და მოქალაქეობა ღირსთა მამათა პავლე ეპისკოპოსისა და იოანე პრესვიტერისა

მოვედით მმანო, ვადიდოთ ქრისტე, ღმერთი ჩვენი, რომელმაც თავისი დიდი მოწყალებით გაგვათავისუფლა რჯულის წყევისაგან და საკუთარი განკაცების განგებულებით შემოგვაბრუნა სამოთხისაკენ, საიდანაც გამოგვიყვანეს ჩვენმა წინაპრებმა, რომელთაც არ ისმინეს მისი მცნება. თავისი ცხოველსმყოფელი ჯვრით დახსნა შუა კედელი წინაღობისა, რომელიც თავიდანვე აღმართა მტერმა ჩვენ წინაშე და ჯოჯოხეთში ჩასვლით გაგვათავისუფლა ცოდვის ტყვეობისაგან, მისი მკვდრეთით აღდგომით მტკიცედ გვარწმუნა აღდგომა, სიკვდილის დამთრგუნველმა თანააღადგინა პირველქმნილი ადამი და ზეცაში აყვანით თანააღამაღლა საკუთარ თავში ჩვენი ბუნება. დაჯდა მამისაგან მარჯვნივ, რომელთანაც არის ურიცხვი სიმრავლე ანგელოზებისა, ქერუბიმები და სერაფიმები შიშითა და კრძალვით ხმამაღლა დიდებისმეტყველებენ, რადგან ის არის ყოველთა ღმერთი და მას ყოველნი ზეციერთაგანი, მიწიერთაგანი და ქვესკნელში მყოფნი მუხლს უდრევენ და მადლობას სწირავს ყოველი ენა. მან თავისი დიდი მოწყალებით ზეცაში ასულმა წარმოგვიგზავნა მადლი ყოვლადწმიდა სულისა, რომლისაგან გავხდით ღირსნი, რათა ვიქმნეთ ღვთის შვილნი და ვუწოდოთ მამას ყოველთა ღმერთი. მან ჩვენ გაგვათავისუფლა კერპთა ცთომილებისაგან და წაგვიყვანა ღვთის შემეცნებისაკენ და მოგვიწოდა, რომ თაყვანი ვსცეთ მის პატიოსან ჯვარს. სვეტნი ღვთიურნათლიანნი წარმოგვიჩინა, კაცნი ღვთისაგან წარმოგზავნილნი, უფალში განძლიერებულნი დამისინების შესაბამისად მცხოვრებნი. მათსა უკეთესო მოქალაქეობით სიბნელე უმეცრებისა განაქარვეს და გაგვინათეს ჩვენ ღვთისკენ სავალნი, რათა გავხდეთ ხორციელთაგან სულიერნი, მიწიერთაგან ზეციურნი და ადამიანურისაგან ღვთიურნი. მათგან ერთი იყო ნეტარი პავლეც, ეპისკოპოსი, რომლის მართალი ცხოვრების წარმოჩენა, მის სიქველეთა შესახებ თხრობა, თქვენთვის, მთხოვნელთა დასახმარებლად, შევარჩიეთ, რადგან ჭეშმარიტად გაბრწყინდა იგი, ვითარცა მზე სამყაროში და მრავალნი განანათლა.

ეს ღვთიური კაცი გამოვიდა პონტოდან, ატალიასად წოდებული ქალაქიდან. ბავშვობის ასაკიდან ღვთის შიშით განმსჭვალა თავისი გონება და სიმშვიდითა და მყუდროებით მცხოვრები იზრდებოდა სრული სიქველით. იმდენად სრულყოფილი შეიქმნა ღვთიური კდემამოსილების სისავსით, რომ მოწოდებულ იქნა ერის წინამძღვართა წინაშე და იძულებით ხელთდასხმულ საკუთარი ქალაქის ეპისკოპოსად. მხოლოდ თხუთმეტი დღე იმოდგაწა ეპისკოპოსის ტახტზე, როგორც კი იხილა ქალაქში მრავალი შფოთი და უთანხმოება, დამწუხრდა ძალიან, ამიტომ დაეცა ღვთის წინაშე და ცრემლმორეული ითხოვდა: „უფალო, იესო ქრისტე, მხოლოდ კაცთმოყვარე, რომელიც ამაღლდი ჯვარზე, რათა ჩვენ აგემალეებინე მდაბიურ ვნებებზე, გამინათლე ჩემი ჩაბნელებული სული და მიჩვენე მე ხსნის გზა, რომლითაც შენკენ ვიმოგზაურებ, რადგან შენ ხარ ღმერთი ჩემი და შენი მოსურნე და მძებნელი გამოვედი, რათა მივიღო შენს მარჯვნივ სადგომი.“ ესენი და მსგავსნი წარმოთქვა, ილოცა და დაიძინა. მივიდა

მასთან ხმა, რომელმაც უთხრა: „პავლე, პავლე, თუ ძალგაცხადებ, ვითარცა ცეცხლი სვეტისა, რომელიც წინ წარუძღვება ისრაელის ძეთა ლაშქარს, დაემონე სიწმინდეს, რადგან სიწმინდით აღიხოცება ცოდვანი სოფლისანი.“ ამის მოსმენის შემდეგ, ადგა ძალიან შეშინებული, მაშინვე გადაიგდო თავისი სამოსი მხარზე და გამოვიდა უჩუმრად ქალაქიდან, თან საკუთარ თავს ეუბნებოდა: „საჭიროა, რომ წავიდე დიდ ქვეყანაში, იქ არავინ მიცნობს მე“.

წარგზავნილი ღვთის მადლით, რომელიც მუდამ თანამგზავრობს უფლის მოყვარეთა, ჩავიდა ედესაში, რადგან მაშინ ედესას წმიდა ეპისკოპოსი ჰყავდა, რომელსაც სახელად ერქვა რაბულა. პავლემ არ იცოდა რაიმე ხელობა და შრომისაგან დამაშვრალი იღებდა ყოველდღიურად გასამრჯელოს ას ფილიას და ერთ ქერის პურს. პურს შეექცეოდა, ხოლო ფულს აგროვებდა და პარასკეობით ყიდულობდა პურს და ზოგიერთ სხვა საკვებს, ადიოდა უდაბნოსა და მთებში მცხოვრებ ბერ-მონაზვნებთან და უნაწილებდა მათ, თან თავისთვის ამბობდა: „გამოვედი, რათა ვიხილო ღმერთი ბერ-მონაზვნებში, რომლებიც საკუთარი სულიერი დუდილით ცხოვრობენ უდაბნოებსა და მთებში, რადგან მათში სახლობს უფალი“. კვირაობით ყიდულობდა ხილს და ბრუნდებოდა ავადმყოფთა თავშესაფარში და უნაწილებდა ავადყოფებსა და უცხოებს, ამიტომაც ამბობდა: „საჭიროა შევასრულო სურვილი, რომელიც გამიჩნდა და რომლისკენაც მივისწრაფი, ისიც ბევრს ზრუნავს ავადყოფებსა და უცხოებზე.“ და ასე იქმოდა მუდმივად. კაცთომყვარე ღმერთმა კი, რომელიც ყველგან ეხმარება უფლის მოყვარეთა, მოისურვა მცირე რამ გაეცხადებინა თავისი მონის სიქველეთაგან. იმავე ქალაქ ედესაში იყო დაასრულა ლოცვა და ეუბნება იოანეს: „ძმაო, რატომ უხმე, მას შემდეგ, რაც იხილე საერთო მტერი ჩვენი მოდგისა და ვინ მოგიყვანა შენ აქ? ჭკმშიარტად მოწაფე ხარ ქრისტესი, ხოლო გეუბნები შენ, რომ, როგორც კი შენი ხმა ესმა ჩემს ყურებს, ვიხილე ორი კაცი, თეთრი სამოსით მოსილნი, შენც მათ შორის იყავი, ისინი გეუბნებოდნენ, რომ გაძლიერდი, იოანე, და ნუ გეშინია, რადგან შენი უფლის ძალით დათრგუნავ გველებს, მორიელებსა და ყოველ მანქანებას ეშმაკისას. ახლა კი მოდი, ძმაო, განცხრომას მივეცეთ უფლისა მიერ და გავხსნათ ბაგენი ჩვენნი.“ როდესაც დაშვრნენ ხანგრძლივი ლოცვით, წარმოსახვით გარემოერთყათ მათ სხვადასხვა ქვეწარმავლები, ცხოველები, გველები და ასპიტები, ამის გარდა, მათკენ დამრული ლომები და ლეოპარდები პირდაპირ ესხმოდნენ მათ თავს. მაშინ ქრისტეს მონებმა გონება მიაპყრეს ზეცას და იქედან ითხოვდნენ შველას, ღვთიურმა პავლემ აღიმაღლა ხმა და ილოცა: „უფალო, ღმერთო ჩვენი, შენთა წმიდათა წინასწარმეტყველთა და მართალთა დამცველო, რომელმან დაუმორჩილე შენს წმინდა მოციქულებს ეშმაკთა ყოველი ზებუნებრივი ძალა, აწ შენ, უფალო, გაანადგურე ეს წარმოსახვა და განდევნე ჩვენგან, შენი მონებისაგან, ყოველი შეთქმულება მტრისა.“ მცისვე ქვეწარმავლებმა მიატოვეს ისინი, ხოლო ცხოველები დარჩნენ გამოქვაბულის კართან, რათა აღესრულოს მათზე ლოცვა ნეტარი იოანესი, რომელმაც, როცა იხილა მათი კადნიერი დაჟინება და სიჯიუტე, აღაპყრო თვალი

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმანი

ზეცისაკენ და თქვა: „უფალო, იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, ქრისტიანთა სიქადულო, რომელი ხარ გარემორტყმული ზეციური ღრუბლებით, რომელი ხარ მოსილი ნათლით, ვითარცა სამოსით და შიშველმა იტვირთე ჯვარცმა, შენ დაუმორჩილე მამამთავარ ადამს ხილული ბუნება და აწ შენ, უფალო, დაუმორჩილე ეს ცხოველები შენს მონებს, ან ჭემმარიტად ხორციელნი, ან როგორც მოჩვენებანი.“ მაშინ მოვიდა მასთან ხმა, რომელმაც თქვა: „არ წაგიკითხავთ დაწერილი, ჩემს წყალობას არ მოგაკლებ შენ და კვლავ გარემორტყმის უფლის ანგელოზი ირგვლივ მისგან შეშინებულთ და იხსნის მათ? ხოლო ამიერითგან ნუ შეშინდებით საცთურისაგან, რადგან მე ვარ თქვენთან.“ და იმავე ჟამს ცხოველნი გახდნენ უჩინონი. ამის მხილველი ღვთიური პავლე ფეხებში ჩაუვარდა ნეტარ იოანეს და უთხრა: „ვმადლობ უფალს, რომელმაც ღირსად ჩამთვალა მე, მივიღო კურთხევა მისი მონისაგან.“ იოანემ კი უპასუხა: „რა სიკითხე იხილე ჩემში, ძმაო, ამათ რომ მეუბნები მე?“ უპასუხა მას პავლემ: „ვიხილე, რომ გყავს გამოქვაბულში ღვთის სათნო თორმეტი ადამიანი და ასაზრდოებ მათ პურითა და წყლით, რათა გახდეს თანაზიარი მათი ღვაწლისა. ჭემმარიტად გეუბნები შენ, ძმაო, რომ თანაზიარი ხარ მათი საქმეებისა და შენი საქმენი აღმატებულნი არიან მათზე, რადგან მრავალი სიქველე მოიხვეჭე ქრისტეს წინაშე.“ როცა ესენი მოისმინა ღვთის ხალხზე, იოანეს ძალიან გაუკვირდა, თუ სულიწმიდა როგორ ცხადყოფს საიდუმლოს ღირსათავის. უთხრა ღვთიურ პავლეს: „რატომ წარმოაჩენ ჩემეულ საქმეთა, ადამიანო, რათა მეც განვაცხადო შენეული? რადგან შენ ეპისკოპოსი ხარ მაგ ქალაქისა და შენზე სრულდება სიტყვა, რომელიც დაწერილია: „გვაქვს საუნჯე თიხის ჭურჭელში, სწორედ ის წარმოაჩენს ღვთის მადლს, რომელიც ჩასახლდა წმიდანებში.“ ეუბნება მას პავლე: „ვინ გაუწყა შენ, რომ ეპისკოპოსი ვარ? არ არის ეს ჭემმარიტი.“ მიუგო მას იოანემ: „შენი სწრაფვისა გამო, ძმაო, რათა დაფარო შენი სიქველე, მცდარად არ აღასრულო მაცხოვრის სიტყვა, რომელიც ამბობს: „არა არს დაფარული, რომელი არა გამოჩნდეს და არცა საიდუმლო, რომელი არა გამოცხადდეს.“ კვლავ ჰკითხა პავლემ იოანეს: „ვინ გაუწყა შენ, რომ ეპისკოპოსი ვარ?“ მიუგო ნეტარმა იოანემ: „ვინც შენ გაუწყა, რომ მყავს ღვთის სათნო თორმეტი ადამიანი გამოქვაბულში, მანვე შემატყობინა, რომ ეპისკოპოსი ხარ.“ როდესაც ესენი მოისმინა ნეტარმა პავლემ, ადიდა ღმერთი და გაიხსენა დაწერილი სიტყვა: „საიდუმლო ჩემი ჩემთვის და სახლეულისა ჩემისათვის.“ მადლი შესწირეს უფალს, ადიდეს ღმერთი და დაბრუნდნენ მთიდან ფიცით ერთმანეთში დარწმუნებულნი, რომ არ განაცხადონ, რაც მათ შორის მოხდა, ვიდრე სიკვდილმა, ან დიდმა განშორებამ არ დააცილოს ისინი. ნეტარი იოანე შეევედრა პავლეს, რომ მასთან ერთად იცხოვროს, მან კი არ მისცა თანხმობა, არამედ უთხრა: „გამიშვი, რათა დავასრულო ჩემი საქმე და გავხდე შენი სიყვარულის ღირსი.“ იოანემ კი ურჩია: „გაემართე და იღვაწე დღისით, როგორც გასურს, საღამოობით კი მოდი და დაისვენე ჩემს სახლში, ხოლო თუ გასურს, გავემართოთ და ღამე გავათიოთ ღვთის ხალხთან გამოქვაბულში, ან ერთად დავისვენოთ ღვთის ეკლესიაში.“ ღვთიურმა პავლემ კი სწორედ ასეთი წესი დაუდგინა საკუთარ თავს, რადგან ზამთარში, როცა

მისი საქმეების შესრულება, როგორც ხშირ შემთხვევაში ხდება, შეუძლებელია, ავიდეს ღვთის ხალხთან გამოქვაბულში და იქ გამოიზამთროს, ზაფხულში კი, როდესაც საქმე დაიძვრება, ჩავიდეს ქალაქში და იღვაწოს. მოეწონა ეს ნეტარ იოანესაც და გაემართა რაზულასთან, ქალაქის ეპისკოპოსთან, და სთხოვა, რათა ნება დართოს, რომ სურვილი, რომელსაც თავიდანვე ჰყავდა იგი შეპყრობილი, ბოლომდე აღასრულოს.

..... კაცთმოყვარე ღმერთმა კი არ მოატოვა თავისი მონები, რადგან დაახლოებით შუაღამისას ვიღაც ძალიან ახალგაზრდა ქალმა ჩარდახის შიგნიდან იწყო ყვირილი: „ვაი მე, ვაი მე! ნაკადნი ცეცხლისანი გამოდის ამ ადამიანთაგან და მეცემა სახეზე.“ მის ყვირილზე გაღვიძებული მშობლები კი სთხოვდნენ ეცნობებინა მიზეზი ამ ყვირილისა. მან კი ძალიან ხმამაღლა იყვირა: „ცეცხლი გამოდის ამ კაცთაგან და ეცემა ჩემს სახეს.“ უთხრა მას ღვთიურმა პავლემ: „თუ გსურს გათავისუფლება ამ ცეცხლისაგან, ირწმუნე უფალი ჩვენი იესო ქრისტე და გექნება საუკუნო ცხოვრება.“ ხოლო ქალი სირბილით გაიჭრა და გაათავისუფლა წმინდანები ბორკილთაგან და თქვა: „ჭქმმარიტად, მეუფეო, მწამს ღმერთი, რომელმაც გამომისყიდა მე ამ გაჭირვებისაგან.“ ხოლო ნეტარი პავლე ადგა იმავე ჟამს, შეასხა წყალი მკერდზე და ლოცვით წარმოთქვა: „უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, რომელიც მოხვედი სამყაროში, რათა გაგვათავისუფლო ადამის შვილნი ცოდვის ბორკილთაგან და წყევისაგან, რომელიც თავს დაატყდა ქვეყანას ადამის ურჩობის გამო, რის შემდეგაც გააშენა მასზე ემმაკმა ეკალნი და სარეველანი. აწ შენ, უფალო, მოგვეც შენს მონებს წყალობა და ძალა, რომ მოვთხაროთ და გავწმიდოთ ის, რათა მივიღოთ კეთილმსხმოიარე სულიერი ნაყოფი. შენ, უფალო, იორდანეში ნათლისღებით ინებე და აკურთხე წყალნი და დააწესე წმიდა ნათლისღება ადამიანთა მოდგმის ცოდვათა მიტევებისათვის. აკურთხე წყალი ესე და მასში ნათელღებულნი, ამიტომაც განიდარცვე ძველი ადამიანისაგან და შეიმოსე ახლით, რომელიც არის განახლებული წყლითა და სულით.“ აღასრულა წმიდა ნათლისღებისათვის დაწესებული ლოცვები და მონათლა ის ქალი სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა. ქალი მყისვე განიკურნა და მომავალში აღარ ხედავდა ბოროტს, ხოლო მისმა მშობლებმა და ყველა იქ მყოფმა, რომელთაც იხილეს მომხდარი სასწაული, იწამეს უფალი ჩვენი იესო ქრისტე და მოინათლნენ, ამღიარებელნი საკუთარი ცოდვებისა.

როცა შეიტყო ეს ამბები მათმა მეფემ, განრისხდა ძალიან, გაგზავნა და შეიპყრო მორწმუნეთაგან, დაახლოებით სამოცდაათი ადამიანი, კაცები და ქალები, დაადო მათ ფეხებზე რკინის ბორკილები და ჩაყარა საპყრობილეში. მოგვიანებით კი კვლავ შეკრა ძლიერად წმიდანები და გამოიყვანა მათი ბანაკის გარეთ, ადგილისაკენ, სადაც იზრდებოდა უამრავი პალმის ხე, რომელთაგან იღებდნენ საზრდოს იმ ადგილებში მცხოვრები არაბები. პალმებს შორის იყო ერთი ხე, ძალიან მაღალი და ნაყოფიერი. მის ძირას დასვეს წმიდანები, რომელთა მსხვერპლად შეწირვა ჰქონდათ განზრახული. მაშინ ნეტარმა იოანემ დაუძახა მათ წინამძღოლს და უთხრა: „მოდი აქ, რათა დაგელაპარაკო.“ ხოლო, როდესაც მივიდა, ეკითხება მას: „რა არის თქვენთვის ეს ხე?“

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმანი

მან კი უპასუხა: „მთელი ამ ბანაკის ღმერთი არის.“ ეუბნება მას ნეტარი იოანე: „მამ, თუ გაიგე, შეკრიბე შენი მეგობრები, მოუწოდეთ თქვენს ღმერთს და ჩვენც ვთხოვთ ჩვენსას, ხოლო რომელიც გაიმარჯვებს, ის არის ჭეშმარიტი და საჭიროა, რომ მას გაჰყვეთ თქვენც.“ მიუგო მას მეფემ: „ძალიან ბრძნულად გადაწყვიტე.“ მაშინ ნეტარმა იოანემ გაშალა ხელები და ლოცვით წარმოთქვა: „უფალო, იესო ქრისტე, წყალობაო და ცხოვნებაო, რომელიც შენი ნებით ასაზრდოებ ლიბანის კედლებს, ბრძანე და წარმოგზავნე შენი რისხვა ამ ხეზე და ძირფესვიანად ამოძირკვე ის, რათა არ გახდეს მიზეზი უმეცრებისა მრავალთათვის.“ იმავე წამს, როცა თავი მოიდრიკა, ძლიერმა ქარმა მოთხარა ის პალმის ხე ფესვებიანად და გაანადგურა, როგორც ცეცხლმა. მაშინ ყველა იქ მყოფმა, რომელთაც იხილეს მომხდარი სასწაული, ყვირილით წარმოთქვეს: „ჭეშმარიტად, ღმერთი ამ საქმეთაგან შეიცნობა, ეს არის ჭეშმარიტი ღმერთი!“ ეუბნება ნეტარი იოანე მეფეს: „ახლა გწამს? ან ნამდვილად განადგურდება დარჩენილი ხეებიც და წაგერთმევათ მათგან არსებობის ნიჭი.“ მეფემ კი თქვა: „მწამს, რომ ქრისტე ჭეშმარიტი ღმერთია და მან თქვენ წარმოგზავნათ ჩვენს გასათავისუფლებლად უმეცრების სიბნელისაგან.“ ხოლო წმიდანები მაშინვე წამოდგნენ, შექმნეს საბანელი და აკურთხეს ის, მონათლეს მეფე, მისი დიდებულები და მთელი ერი. მეფემ გაგზავნა და გაათავისუფლა ბორკილთაგან რწმენის გამო ადრე დატყვევებულნი, მისცა მათ კარავი ეკლესიის მოსაწყობად სიმრავლისათვის ერისა. დარჩნენ მათთან წმიდანები საკმაოდ დროის განმავლობაში, ასწავლეს მათ რწმენა, დაუდგინეს მღვდლები და დიაკვნები და ამგვარად წარემართნენ სინას წმიდა მთისაკენ. მეფე და ყველა მისი მოკეთე ძალიან დამწუხრდა მათთან განშორების გამო.

მივიდნენ წმიდა მთაზე, ავიდნენ ადგილზე, სადაც ღმერთი გამოჩნდა და იქ ხუთი დღისა და ხუთი ღამის განმავლობაში ხანგრძლივი ლოცვით დამაშვრალთ მოესმათ ხმა: „შეისმინა ღმერთმა თქვენი ვედრება და შეიწირა თქვენი ღვაწლი.“ გარკვეული ხნით დარჩნენ წმიდა ადგილზე, დადიოდნენ და სტუმრობდნენ იქ დამკვიდრებულ ბერ-მონაზვნებს. ამის შემდეგ ეუბნება პავლე იოანეს: „დავბრუნდეთ, ძმაო, კურთხეულ ქალაქში, რადგან გეუბნები შენ, რომ ძმათაგან შვიდნი, რომლებიც გამოქვაბულში ცხოვრობენ, უფალთან გაემგზავრნენ, რადგან ვიხილე ჩვენებაში თორმეტი ტოტი, რომლებიც დარგულნი იყვნენ იმ გამოქვაბულში, მოვიდა თეთრი სამოსით მოსილი ორი კაცი, მოწყვიტეს მათგან შვიდი, წავიდნენ და ჩარგეს ისინი ღმერთის სამოთხეში.“ მაშინ იოანემ თქვა: „ჭეშმარიტად, ძმაო, დავბრუნდეთ. ვფიქრობ, რომ გაგახსენდა შენი საქმე და ამიტომაც მიისწრაფი.“ წამოსულებმა საღამო ხანს მიადღიეს მთას, რომლის მწვერვალზე მაღალი ხე იყო, ხოლო ხის თავზე ადამიანი. როდესაც დაინახეს, დაუძახეს: „გვაკურთხე, მამაო.“ როცა მან არ უპასუხა, პავლემ უთხრა: „მართალთა ეყვარებათ ქრისტე. თუ ადამიანი ხარ, დაგველაპარაკე ჩვენ, თუკი ეშმაკი, წადი ჩვენგან უწინარესად, როგორც ქარისაგან ჩამოსცილდება სახეს ქაფი.“ როდესაც ესმა ხის წვერზე მყოფს ქრისტეს სახელი, დიდად გაიხარა და თქვა: „კეთილად მოხვედით ქრისტეს მონები. ნუ გეშინიათ, მეც ადამიანი ვარ, მოწაფე ქრისტესი.“ მაშინ ეუბნება მას

ნეტარი იოანე: „რატომ აირჩიე, მამაო, ამგვარი მოღვაწეობა და ხის წვერზე დასახლება, დიდი ხანია ამ ადგილას ხარ?“ ხეზე მყოფმა კი უპასუხა: „მერწმუნეთ, ძმანო, რომ ამ ადგილას ოცდათხუთმეტი წელი ვარ და არავინ იცის ჩემ შესახებ, თუ არა ორმა კაცმა, რომლებიც დროდადრო მოდიან და მოაქვთ ჩემთვის პური და წყალი, რადგან მეც ხომ თქვენსავით ვიარე და მოვედი ამ ადგილას. აქ ვიპოვე განმარტოებული დიდი მამა, სახელად აბრამი, რომელიც იყო დამკვიდრებული ამ ხის წვერზე. მან, როცა მიხილა მე, მთხოვა დარჩენა სამი დღით. მიყვებოდა იმ ბრძოლების შესახებ, რომლებიც გაუმართა მას არაწმიდა სულმა ამ ადგილას და მიეცა მას ამის შემდეგ მადლი ღვთისაგან. სამ დღეში მიუძღვნა სული ღმერთს. მე კი ჩამოვიყვანე ძირს, ვუპატრონე და დავმარხე აქ. განმაცვიფრა მისმა ღვცაწლმა და ვინატრე მასთან ახლოს ყოფნა, ამოვედი და დავყეუდე აქ, მომლოდინე ღვთის ხილვისა. მეც გთხოვთ თქვენ, ძმანო, ღვთის სიყვარულისათვის, დარჩით ჩემთან სამი დღით, რათა იხილოთ მისი სასწაულები, რადგან ღმერთმა მორწმუნეთაგან მე წარმომგზავნა აბრამთან, ახლა მანვე თქვენ მოგავლინათ ჩემთან.“ სამი დღის შემდეგ მიუძღვნა მანაც სული უფალს, მრავალი წინასწარ გადაწყვიტა

აუწყა როცა მიიგვალა, ავიდნენ ხის წვერზე და იპოვეს ის ბეწვიანი სამოსით მოსილი და ბეწვისმაგვარი მოსასხამით, იპოვეს დიდი კალათა, რომელშიც იყო დამბალი ოსპი და მცირე პური, ჩამოკიდებული თიხის ჭურჭელი წყლით. როცა ჩამოასვენეს წმიდანის ნაწილები მისახედად, იხილეს სიმრავლე ქრისტიანთა, რომელთაც ხელში ეჭირათ ცეცხლის მაშხალები და აკმევდნენ საკმეველს. როდესაც მიუახლოვდნენ ადგილს, იკითხეს: „სად არის ქრისტეს მძლე, რადგან ჩვენება, რომელიც ვიხილეთ, გიბრძანებთ თქვენ, რომ მიხვიდეთ და პატივი მიაგოთ მას.“ ესენი რომ მოისმინეს პავლესთან მყოფთ, მიხვდნენ, რომ წმიდანის შესვენების გამო მოხდა გამოცხადება. განმოსეს წმიდანი, სცხეს ნელსაცხებელი და კვლავ შემოსეს ჯვალთი და მოსასხამით, ჩაასვენეს ის და მასზე ადრე გარდაცვლილი, აწ ქრისტესთან მყოფი წმიდა აბრამის ძვლები ჩასადებელში და გადასცეს მოძღვრებს, რომლებიც მრავალ ქრისტიანთან ერთად იყვნენ მოსულები და ასე გაემართნენ ისინი მშვიდობით თავის გზაზე, თან წაიღეს ევლოგიად წმიდანის კალათა და წყლის ჭურჭელი. მრავალი განუკურნავს იმ ჭურჭელში მდგარ წყალს ქრისტეს მსახურის ლოცვით.

იმოგზაურეს უდაბნოში, ხუთი დღის შემდეგ მიაღწიეს ადგილს, რომელსაც ეწოდება „ქვა იაკობისი“. იმ ადგილზე იყო განმარტოებულ მამათა კრებული. ისინი აღჭურვილნი იყვნენ დიდი სიქველით და ჰყავდათ ღვთიური მადლით სავსე ილუმენი. როდესაც იხილეს პავლე და მასთან მყოფნი, ფეხებში ჩაუვარდნენ მათ და ითხოვდნენ დალოცვას. მათი ილუმენი კი, რომელიც იწოდებოდა სტეფანედ, კეთილგანწყობილად შეხვდა ნეტარ მამებს, პავლესა და იოანეს. უთხრა მათ: „კეთილად მოხვედით, მამანო, რადგან სინას მთიდან მოსულხართ, რომელიც არის მთა ღვთისა.“ ეუბნება მას ღვთიური პავლე: „საიდან იცი, მამაო, რომ წმინდა მთიდან ჩამოვედით?“ უპასუხა ილუმენმა: „მთელი თქვენი გზა ედესიდან გამოსვლის შემდეგ დღემდე, როგორც

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმანი

ხატზე, ისახებოდა ჩემ წინაშე.“ როცა დადგა მწუხრის მსახურების ჟამი, ადგნენ და ერთად ილოცეს, დასხდნენ ვახშმად. აიღო ილუმენმა პური, რომ წესისამებრ მისცეს თითოეულს თითო ევლოგია და მთლიანის ცხრა ნაწილად გაყოფის შემდეგ, დადო პური პავლეს ხელებთან და ეუბნება: „აილე, მამაო, დაგვინაწილე ჩვენ, საჭიროა, რომ შენგან ავიღოთ ევლოგია, რადგან ეპისკოპოსი ხარ.“ მაშინ სწვდა მუხლებზე ილუმენს პავლე და ვედრებით უთხრა: „ნუ გააცხადებ ჩემეულ საქმეებს, რადგან მეც არ გავხადო ცნობილი შენეული.“ ილუმენმა, რომელმაც ესენი მოისმინა, თავად ჩამოარიგა ევლოგია. როცა იხმიეს, ეუბნება ილუმენი ღვთიურ პავლეს: „რატომ ფარავ, მამაო, შენთვის მოძღვნილ უფლის მადლს და ეპისკოპოსად მყოფი წარმოაჩენ საკუთარ თავს. როგორც ჩეულებრივი კაცთაგანი?“ უპასუხა პავლემ: „რატომ გააჩერე შენს ძმებს შორის ქალი თექვსმეტი წლის განმავლობაში?“ ძმებმა კი, როდესაც მოისმინეს, აღშოთებულებმა უთხრეს ილუმენს: „რა საქმეა ეს, მამაო?“ ილუმენი სტეფანე კი, როდესაც იხილა ძმების აღშფოთება, დადგა კრებულის შუაში და წარმოთქვა: „ისმინეთ, ჩემო ძმებო, ჩემი სიტყვები, რადგან ვინც მეუფებს ყოველ შექმნილზე, მოწამეა, რომ არ ვცრობ. თექვსმეტი წლის წინ ვიყავი უდაბნოში და შემხვდა ქალი, დაახლოებით შვიდი წლისა, მოხეტიალე და მტირალი. იგი ჩამივარდა ფეხებში და მითხრა: შემიწყალე მე, მონაო ღვთისა, და შეეწიე ჩემს ობლობას, რადგან ჩემი მშობლები გარდაიცვალნენ და ყველასაგან უნუგემოდ შთენილი დავხეტიალებ ამ უდაბნოში. როცა ესენი მოვისმინე, გამიჩნდა თანაგრძნობა მის მიმართ, როგორმე ცხოველთა კერძი რომ არ გამხდარიყო, ავიყვანე იგი და ვუპატრონე დღევანდელ დღემდე. ხომ არის მამა მათიასი, რომელზეც თქვენ ფიქრობთ, რომსაჭურისია, მისი კეთილი ღვაწლი და სწრაფვარ არის დაფარული თქვენგან.“ მაშინ ძმებმა უპასუხეს: „როცა არ ვიცოდით, მამაო, მის საქმეთა შესახებ, უმტკივნეულოდ თანავცხოვრობდით მასთან, ახლა კი ეს შეუძლებელია.“ ეუბნება მათ ილუმენი: „თექვსმეტი წელი, ძმანო, მთელი ძალისხმევით ვზრუნველობ ქრისტეს კრავს და ახლა მისი სიჭაბუკის საუკეთესო წლებში ვშიშობ, რომ მივატოვო, ვაითუ მტერმა დაღუპოს იგი, ხოლო თუ დამპირდებით, რომ არ განმსჯის ქრისტე განკითხვის დღეს მის გამო, მე ვათავისუფლებ მას.“ ნეტარმა იოანემ კი, როდესაც იხილა წინააღმდეგობა და შფოთი, თქვა: „მოდით, ძმანო, მღვიძარებაში ვიყოთ, შევთხოვოთ ღმერთს ამ საქმის გამო, რათა იყოს ნება მისი.“ დაახლოებით შუალამისას, მას შემდეგ რაც მღვიძარებაში მყოფთა ილოცეს, მიუძღვნა ქალმა თავისი სული უფალს. გაუკვირდა ეს ყველას და ადიდეს ღმერთი, შეგრაგნეს ქალი წესისამებრ საკუთარი სამოსით და აღასრულეს მასზე შესაბამისი კანონი. დაასვენეს მახლობლად ქვისა, რომელზედაც ლაბანისკენ მიმავალმა მამამთავარმა იაკობმა თავი მიდრიკა, როდესაც იხილა კიბე.

ამის შემდეგ წამოვიდნენ ნეტარი პავლე და იოანე და გაემართნენ იერუსალიმისკენ, სადაც თავყვანი სცეს წმიდა ადგილებს და გაეშურნენ ედესისკენ. იპოვეს გამოქვაბულში მყოფი შვიდი გარდაცვლილი ქრისტიანი ძმა, როგორც იწინასწარმეტყველა ღვთიურმა პავლემ. მაშინ იოანე ეუბნება პავლეს: „ამიერიეთან ვიდრე უკანაკნელ ამოსუნთქვამდე არ დაგშორდები შენ, ძმაო, ხოლო თუ გასურს, შევჩერდეთ ჩემს სახლში, თუ არა ავიდეთ ღვთის წმინდანებთან გამოქვაბულში.“ უპასუხა მას ღვთიურმა პავლემ: „თუ გასურს,

რომ დავისვენო, მომეცი მე ნება, დღისით ჩვეულებრივ ვიშრომო ქალაქში, ხოლო ღამით ავიდეთ ქრისტეს მიმდევრებთან.“ ხოლო ასე იქმოდნენ მუდამ. კაცთმოყვარე ღმერთმა კი, რომელიც მარად ახდენს სასწაულებს თავის წმინდანებისათვის, სწორედ ასეთი რამ დაუშვა იმ დღეებში. ედესაში იყო ვინმე მორწმუნე კაცი, ყოველმხრივ გამოჩენილი და ქალაქში უპირველესი, რომლის ცოლს საცთურის ძალისხმევით ცამეტი წლის განმავლობაში უსაშინლესი სენი დაატყდა. ამ მორწმუნე კაცმა იხილა გამოცხადება, რომელშიც ეუწყა: „თუ გასურს, რომ შენი ქალი განიკურნოს, ადი ღამით ფსალმუნთა გალობის ჟამის წინ და ეკლესიის კართან მდგომმა დაიძახე: პავლე, პავლე, როდესაც გაიგონებს,, წამოდი და წმოიყვანე შენს სახლში და სთხოვე, მისი ხელი შეახოს შენს ცოლს და განიკურნება.“ ღვთის განგებით, იმ დღეებში მოხდა ისე, რომ პავლე არ მივიდა გამოქვაბულში ქრისტეს მიმდევრებთან, არამედ დარჩა ეკლესიაში. ხოლო კაცი ადგა, ორი მსახურის თანხლებით შუადამისას მივიდა, დადგა ეკლესიის კართან და დაიძახა: „პავლე, პავლე.“ გაიგონა მისი ღვთიურმა პავლემ და უპასუხა: „რა გასურს?“ ის კი ამბობს: „მომიახლოვდი აქ.“ როდესაც მიუახლოვდა, ეუბნება: „მესმის, რომ დამამერალი ხარ ღვაწლით და ესწრაფი, რათა აღასრულო შენ მიერ გამოსასყიდი. მე კი მაქვს მცირე საქმე ჩემს სახლში. წამოდი, აღასრულე ის და აიღე სასყიდელი.“ პავლემ კი უპასუხა: „როცა გათენდება, მიმაცილე და წამოვალ“ მიუგო კაცმა: „ახლა მსურს ჩემთან ერთად შენი წამოსვლა.“ წამოიყვანა და წამოვიდა. დააყენა ის თავისი ცოლის საწოლთან და უთხრა: „ეს სახლი ცამეტი წელია დაანგრია ეშმაკმა, ქრისტე კი, ჩვენი ღმერთი, მოწყალეობას იჩენს შენი ხელით, რომ ის გამოაცოცხლოს. ჰოი, ბრძენო აღმშენებელო და ქრისტეს ჭეშმარიტო მონავ, აღადგინე შენი ბატონის დაცემული ტაძარი.“ როცა ესენი მოისმინა, ღვთიურმა პავლემ თქვა: „თუ ჩემით სურს ჩემს მეუღლე ქრისტეს, რათა აღადგინოს ეს ქალი, მისი სნეულების სარეცლიდან, მომიტანეთ მე ზეთი.“ აიღო ზეთი საკუთარ ხელის გულზე, აღმართა ზეცისკენ და ლოცვით წარმოთქვა: „უფალო, იესო ქრისტე ღმერთო, ჩვენო მაცხოვარო, რომელიც ათავისუფლებ ყველა შენს მთხოვნელს ყოველი განსაცდელისაგან, რომელმაც საკუთარი დიდებულებით ჩვენი სიყვარულის გამო ჯვარზე გაკვრა იტვირთე, რომელმან მამათავარ ადამის ტკივილებს ზეთი სცხე წმიდა ნათლისღებით და განკურნე ის ეშმაკის დამღუპველი ჭრილობებისაგან. ახლა კი თავად შენ, უფალო, იზრუნე სარეცელზე მკვდარივით მწოლიარე ამ ქალზე, დიდება და მაღლი შენ და არა ჩვენ, რადგან ჩვენ შუამავალნი ვართ. შენ, როგორც ყოვლისშემძლემ, წარმოგზავნე შენი წყალობა და განკურნე ეს ქალი და მეც შემიწყალე, როგორც მხოლომან მოწყალემან და კაცთმოყვარემ.“ როცა ღვთიურმა პავლემ ეს სიტყვები წარმოთქვა, ქალის სხეულში დაფარულმა ეშმაკმა იყვირა: „რა გინდა ჩემგან ქრისტეს მონავ? მოხვედი, რომ გამომიყვანო ჩემი სახლიდან, რომელშიც ვცხოვრობ დიდი ხნიდან.“ ნეტარმა კი როდესაც მოისმინა ეშმაკის ხმა, უთხრა: „მე არ გამომყავხარ შენ, არამედ უფალი იესო ქრისტე გიბრძანებს, რომ გამოხვიდე ამ ქალიდან. მაცთურმა კი, როდესაც გაიგონა უფალი იესოს სახელი, სწვდა ქალს და მოისროლა სარეცლიდან სამი წყრთის მანძილზე, მიატოვა ის და გაიქცა, მკვდარივით მდებარეს არ დაუტოვა სხეულის არც ერთი ნაწილი მთელი. ღვთიურმა პავლემ კი სცხო ზეთი, რომელიც

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმანი

ეპყრა ხელის გულზე, მოუტანა საზრდო, აჭამა და განიკურნა იმავე ჟამს. ქალი მაშინვე გაემართა და გახდა მონაზონი. მისმა ქმარმა კი უთხრა ნეტარ პავლეს: „რას მიბრძანებ, რომ აღვასრულო მისი შვილებისათვის?“ მიუგო მას პავლემ: „თუ ჩემს რჩევას მიიღებ, წადი, დაუნაწილე მთელი შენი ქონება გლახაკებს და წაიყვანე შენი შვილები მონასტერში, თითოეული საკუთარი თავის შესაბამისად. შენც იზრუნე შენს სულზე, ვიდრე გარდაიცვლები.“ კაცმა კი სიხარულით მიიღო ღვთიური პავლეს რჩევა და გააკეთა ისე, როგორაც მან ასწავლა. გახდნენ სრულყოფილი მონაზვნები ისიც, მისი ცოლიც და მათი შვილებიც და მიიღეს გამარჯვების გვირგვინი ჩვენი ღვთისაგან, რომელიც ყოველივეს განაგებს.

ნეტარმა პავლემ იხილა, რომ ქალაქის მცხოვრებლებმა შეიტყვეს მის საქმეთა შესახებ, შეუშინდა ეშმაკს და რომ არ გამხდარიყო მისგან ქედმაღალი, უჩუმრად წამოვიდა ედესიდან იოანეს მორწმუნეებთან და გაემართა ქალაქისკენ, რომელსაც ჰქვია ნისიბიმი, რათა აღსრულდეს მასზე სიტყვა უფლისა, რომელიც ამბობს: „მელთა ხვრელი უჩნს და მფრინველთა ცისათა საყოფელი, ხოლო ძესა კაცისასა არა აქუს, სადა თავი მიიდრიკოს.“ ნეტარმა იოანემ ეძება მრავალი დღის განმავლობაში და რადგანაც ვერ იპოვა, წავიდა მის სამებრად იმ მიზნით, რომ გადაიაროს ყოველი დასახლება, ვიდრე მას არ იპოვის. ხოლო სწრაფად შემოიარა წმიდა ქალაქი, მრავალი ადგილი და ასოთხმოცი დღის მანძილზე მოგზაურობაში მყოფმა ვერაფერს მიაგნო. მოგვიანებით წამოვიდა ნისიბიმისკენ და შეიტყო მასზე, რომ იქ არის. მიაკვლია, სადაც შრომობდა, სწრაფად გაემართა და იპოვა ის იმ დროს, როდესაც თიხას ზიდავდა და კიბეზე აჰქონდა. სიხარულისაგან ვეღარ მოითმინა და ვიდრე მივიდოდა, ძახილი დაიწყო: „პავლე, პავლე!“ ღვთიური პავლე შემობრუნდა, იხილა, იცნო და უთხრა მას; „დაიცადე, ძმაო, ვიდრე მოვიდოდე.“ ავიდა, დადო თიხა კედელთან, სხვა გზით ჩამოვიდა და გაიქცა. შემდგომში ვერავინ გაიგო, სად დაიმალა. ნეტარი იოანე კი დიდხანს ელოდა და როდესაც მიხვდა, რომ სხვა გზით წავიდა, გაემართა მთელს ქალაქში მის სამებრად, როდესაც ვერ იპოვა, შევიდა სასტუმროში და დიდად ნატანჯი და მგლოვიარე დავარდა იქ. ხოლო იმ ღამით ეჩვენა მას ღვთიური პავლე ძილში და უთხრა: „ძმაო, იოანე, ნუ დაშვრები ჩემი მძებნელი, რადგან შემდგომში ვეღარ მიპოვი, ვერც ჩემს სახეს იხილავ კვლავ ამ სოფელში. რადგან არა შენი გულსავსეობისა გამო მსურს სიკვდილი, რომლის მძებნელიც გამოვედი საკუთარი სამშობლოდან, არამედ ადექი, დაბრუნდი კურთხეულ ქალაქ ედესაში და იყავი მორწმუნეებთან გამოქვაბულში, იქ დაელოდე უფლის მოსვლას, რადგან მცირე დროში გავალთ ორივენი ამ სოფლიდან და ვაპირებთ, რათა მივიღოთ ერთმანეთით საუკუნო სიკეთე ჩვენი უფლის იესო ქრისტეს წინაშე.“ როცა ესენი მოისმინა ნეტარმა იოანემ, ძალიან გაიხარა და სიხარულით გამხნევებული გაბრუნდა ედესისკენ. მივიდა ღვთის ხალხთან გამოქვაბულში და თავისი ცხოვრების დარჩენილი დღეები მათთან გაატარა, მათთან ერთად ქრისტესთვის გულმოდგინედ მსახურმა. ამის შემდეგ მან რვა თვე იცხოვრა და მიუძღვნა უფალს სული, გამარჯვების უქცნობი გვირგვინით გვირგვინოსანქმნილმა. მათი და ყველა წმინდანთა ლოცვით კი ექმნეს სამყაროს წყალობა და ღვთის წმინდა

ეკლესიებს მშვიდობით და ერთსულოვნებით მმართველობა, მონასტრებში სიმრავლე ქველმოქმედებისა და უბადლო მოქალაქეობისა, რათა უფრო მეტად განდიდდეს სათაყვანებელი და ყოვლისშემძლე სახელი ქრისტესი, რომლისაგან და რომელთანაც დიდება და ძალი მამას, ყოვლადწმიდა, მართალ და ცხოველმყოფელ სულთან ერთად აწ და მარადის, საუკუნეთა საუკუნეთასა. ამინ!

**ცხოვრება წმინდათა შორის მამისა ჩვენისა ანდრია იერუსალიმელისა,
რომელიც იქმნა კრეტის არქიეპისკოპოსად
აღწერილი ნიკიტასაგან, ყოვლადკეთილმეტყველ კვესტორისა
და პატრიკიოსისა. უფალო, გვაკურთხე.**

არ შეიძლება და ცოდვაა დედამიწაზე მართალ და წმინდა კაცთა ამაღლებული მოქალაქეობის, რომელიც ღმერთს უმწიკვლოებით უახლოვდება, დავიწყების უფსკრულში ჩადირვა, ან მდუმარების საზომით ხანგრძლივად გადაფარვა, არამედ თხრობის სასანთლეზე ცხადად დადება, რათა იქედან კეთილი საქმეების წარმოჩენით მოწყალე ღვთისადმი უსპეტაკესი დიდება გამოდიოდეს და მრავალი სარგებელი მონაგებისა ადამიანებისათვის კეთილად დაიუნჯოს, რათა მათზე კარგი მიბაძვით მრავალი სიკეთე და დიდი გულმოდგინება მოვიხვეჭოთ. მაშ, ჭეშმარიტად, ვითარცა კეთილგონიერთა, მივმართოთ მზერა სიტყვას, რომელიც ჩვენთან არის, რომ ჩვენც იგივე მათსავით, რომელთათვის არ არსებობს ქება, რათა ღირსეულნი ღირსეულად ვერ შევაქოთ, გავითავისოთ ქრისტე, ნათელი ნათლისა, რომელსაც ისინი მუდმივად მიმართავდნენ, როგორც მამისა თანამმართველს და ყოვლადწმინდა სულისა თანამარადიულს, ერთს სამი მზის ერთი ღვთაებისაგან, აღმსრულებელს ყოველივე სიკეთისა, ძღვნად მომძღვნელს სიბრძნისა, რომელიც მთლიანადაა გაჯერებული სრული ცოდნით ყოველთათვის და მისგანვე მისი დიდი წყალობანი სიტყვით არიან შევსებულნი. პირველთაგან დავიწყოთ თხრობა კეთილი და ამაღლებული მოქალაქეობისა წმინდა მამისა ანდრიასი, რომელიც იქმნა კრეტის, ქრისტესმოყვარე კუნძულის, არქიეპისკოპოსად.

ის იყო შვილი ღვთისმოყვარე და ღვთისმოსავი მშობლებისა გეორგეანესა და გრეგორიასი, რომელთა მოქალაქეობა დაემთხვა მათი სახელების მნიშვნელობას, რადგან ორივემ გულმოდგინედ იფიქრეს კეთილ საქმეებში და ღვთის ყანად მიჩნეულთ უფლის ნების შესაბამისი ნაყოფი კეთილმსხმოიარედ მიუძღვნეს მას. ქლაქი დამასკო კი მათთვის არა უბრალოდ დასავლური, ვითარცა ურწმუნო მტერთაგან შემფარებელი, არამედ ერთი აღმოსავლეთში, მათთვის აღმოსავლეთისკენ მართლმადიდებლური რწმენის შემანარჩუნებელი იყო, რომელშიდაც მათი შთამომავლები, განსაკუთრებით კი ღვთის მონა, მათი მოდგმიდან გამოვიდა, რადგან საჭირო იყო, რომ კეთილი ფესვიდან კვლავაც კეთილი ყლორტი წამოიზარდოს. დუმილი ენისა მას დაბადებიდან შვიდ წლამდე ღვთის განგებით მიეცა, რათა

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმანი

ბავშვობის ასაკიდან საუბარში თავმეკავების შემმეცნებელმა, ღმერთს საიდუმლოებით, ვითარცა ბაგე მოსესი, მიმართოს და თავისი ახალგაზრდობიდანვე იტვირთოს უღელი. კეთილად შეიბა საკუთრ მხრებზე გუთანი და წარსულისკენ აღარ შემობრუნდა, არამედ დაივიწყა ის წინაპრებით ძალისხმევამიცემულმა, რათა მის საქმეთა ნამოღვაწარნი ასმაგად აყვავებული ღმერთს მიუძღვნას. როდესაც ის გახდა რვა წლის, ერთ დღეს, ძველი ჩვეულებისამებრ, იმყოფებოდა მშობლებთან ერთად ღვთის წმინდა ეკლესიაში. იქ, როდესაც აღსრულდა საღვთო ლიტურგია, დიდი ღმერთისა და ჩვენი მხსნელის იესო ქრისტეს ხორცში განგებულების პატიოსანი და ცხოველმყოფელი სხეულისა და სისხლის მიღების შემდეგ, საკუთრი ჟამის შესაბამისად მას გამართული მეტყველება არ ჰქონდა, რადგან შვიდი წლის დუმილი თანმხლები ცხოვრების შვიდი დღით მისთვის თავიდანვე გამოისახა სიმშვიდეში კეთილი ცხოვრების წესისათვის. ხმა კი მერვე ჟამს მეტყველების არ მქონეს მომავალი დაუსაბამო ცხოვრების მერვე უმთავრეს და დაულამებელ დღეს მოევიონა, რათა მისი კეთილი საქმეებით ღმერთთან მუდამ მყოფი უფალს წარუდგეს მეტყველი.

ხოლო მსწრაფლ საჭიროებისამებრ შეისწავლა მოძღვრებათა საფუძველნი და მრავალ ცოდნაში გამორჩეული შეიქმნა. მიეცა უმაღლესი მეცნიერებანი, წერის ხელოვნებაში საუკეთესო საკუთარი თავის უბრძენესი აღზრდისათვის შეკრიბა. ვითარცა ფუტკარი საჭირო და სასარგებლო ყვავილებს, მანაც საქმიანობა შეარჩია და ეს ღვთისმოსავი ჭაბუკი მისი ღვთისმოყვარე მშობლების ძალისხმევით, ღვთისაგან წოდებული, მიუახლოვდა სრულ ღვთისმოშიშებას. მისი ცხოვრების მეორე ნაწილის ჟამს იყო ის იერუსალიმის ქრისტეს წმინდა აღდგომის ეკლესიაში, რათა იქ, ვითრცა სურს ცხოველმყოფელ ღმერთს ცხოვრება, მოიპოვოს ვნებათა უნაყოფობა და თეოდორესაგან, იერუსალიმის იმჟამინდელი პატრიარქისაგან, რომელიც მაშინ ცოცხალი იყო, ხოლო ახლა წმინდანთა შორის მოიხსენება, მიღებული და აღკვეცილი შერჩეულ იქნა წმინდანთა დასისათვის. თმების მოკვეციტ სიამენი სოფლისა, ვითრცა წარმავალნი, ჩამოიცილა და საკუთრი წმინდა გვირგვინით და ღვთიური სიქველევებით სული გაილამაზა. დაკავებული იყო საპატრიარქოში საღმრთო წიგნებით და მათგან სულიერ სარგებელს იღებდა. დაწინაურებულმა სათნოებით სიკეთეთა კიბის საფეხურები გულში ჩაიდგა. ღმერთი იყო მასთან საკუთრი მონის ყოველივე საცთურისაგან განმათავისუფლებელი. ქებული თავდაჭერილობისა და უდიდესი ღვთისმოშიშების გამო, დაუჯილდოვებიათ თავისი საპატრიარქოს ღვთისმოსავ ნოტარიუსთა ხარისხით. იერუსალიმის პატრიარქის თეოდორესაგან გამორჩეული, რომელიც იყო მისი ქრისტესმოყვარე მმართველი და გაკვირვებული მისი ყოველმხრივი კეთილგონიერებითა და ყოველივეს მიმართ წესიერებითა და სიკეთით, მისგან უკანასკნელ ჟამს გამოვლენილი ცხოვრების წესის გამო, მოწვეულ იქნა თავისთან. აუცილებლად მისთვის წინასწარ განსაზღვრა ერთი საეკლესიო საქმე, რომ მისი აღსასრულის შემდეგ, ამ ღვთისმოსავი და ღვთისმოყვარე კაცის ნებისა და აზრის გარეშე არა თუ მართვა, არამედ ყოველივეს მასთან შეთანხმებით გაკეთება, რადგან

მისტიური თვალთ, ვითარცა სულიერებით განმსჭვალულს, ნათლად დაუნახავს მისი სულიერი წინსვლა. ჭაბუკმა ასაკით, მოხუცებულის აზროვნებით, როგორც ახალგაზრდებს, დროისაგან დაბრძენებულეზსაც გადააჭარბა და გამხდარა საეკლესიო საქმეების ზედმიწევნით დამცველი, ღვთისმოსაობის აღჭურვილობით გამორჩეული და კეთილი მმართველობით გამარჯვების კვარცხლბეკის აღმმართველი. განმგებელი კაცისაგან იქმნა სხვა მმართველად და ცოცხალ საყრდენად, საქმეების სწორად გაძღოლაში იყო გზის წარმმართველი. ბერი იყო ღმერთთან მყოფი და სიკეთეებში ღმერთის ჩვეულებრივი მონა. მოძღვართათვის ყოველივე სიწმინდის მაჩვენებელი, მდიდრულად გაჯერებული სიგლახაკით, დაობლებულთა მამა, დაჩგრულთა დამხმარე, სევდიანთა სიხარული, სულიერად დაცემულთათვის აისი თანგრძობისა, ყოველივეთი ყოველივე მოციქულებობრივად ღმერთისაგან იქმნება, ყოველივესაგან ყოველივეში საკვირველი.

ღვთივდაცულ და სამეფო ქალაქში შემდგარ წმინდა საყოველთაო მეექვსე კრებაზე, რომელიც იყო თავი სრულიად ქრისტიანული მოქალაქეობის სხეულისა, რომელმაც ღვთისმოსაობით ტაში დაუკრა მაშინ ცოცხალთა შორის მყოფ ქრისტიანთა მართლმადიდებელ მეფეს კონსტანტინეს, იუსტინეს მამას, და ბოროტმადიდებლობის ღვარძლი ღვთისმოსავთანამგლით ფესვთაგან მოკვეთა. საკითხი ორი ბუნებისა, ნებისა და ქმედების შესახებ განკაცების განგებულებაზე ერთისა წმინდა სიცოცხლის საწყისი სამებისაგან უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი კეთილად გადაჭრა და ღვთისმოყვარედ აღმოთქვა ბოროტმადიდებლობით დაავადებულთა განკურნებისათვის მათივე საწინააღმდეგონი. რათა ყველგან ღმერთის წმინდა ეკლესიებს წმინდა მეექვსე კრების დადგენილებანი ღვთივმშვენიერად განეცხადოს, იერუსალიმის ეკლესიასაც მეფისაგან წერილობით ეუწყა და ამისათვის ყველანი იქ შეიკრიბნენ - მღვდელნი და ღვთისმოყვარეკაცნი და დიდი სიხარულით მართლმადიდებლურ დოგმატთა კანონებს მიესალმნენ და მთლიანი ცეცხლი ბოროტმადიდებლობის ვნებისა დაშრიტეს, რათა მართლმადიდებლობის წყაროსაგან შეივსონ მათი შენაკადები. მიუხედავად იმისა, რომ ასაკით ჭაბუკი იყო, ჩვენს წინაშე წარმოჩენილ კაცს, ღირს მონას ღვთისას, დიდი უმწიკვლო ცხოვრებით გამორჩეულმა ადამიანებმან დეს და გადასცეს ღვთისმოსაობით განხილული დოგმების ასლები, ყოველ შემთხვევაში მათი სწორი რწმენის აღსარება და ორ ღვთისნიერ მოხუცთან ერთად გაგზავნეს იმავე კეთილმსახურ მეფესთან. ამ მეფისაგან კი, რომელმაც მიწიერი ცხოვრების დატოვებით გადაინაცვლა უკეთესი ცხოვრებისაკენ, სამეფო ხელისუფლება მიიღო მისმა ძემ იუსტინიანემ, რომელსაც ღვთისმოსაობით დადგენილი ასლები წარუდგინა ამ ღვთისნიერმა და ღმერთთან დაახლოებულმა კაცმა. იუსტინიანესაგან კი, რომელიც არის მართლმადიდებელ მეფედ წოდებული, ღვთისმომიშებით შესრულებული ხელმოწერები თანხმობის შესახებ მიიღო და ნდობით გადასცა მასთან ერთად განტებვევულთ და წარგზავნა ისინი იერუსალიმის მცხოვრებთათვის, რომელთაგანაც იყო მოვლენილი.

ხოლო დარჩა სიკეთის საზღვრებში ხსნის მთელ გზაზე სწრაფად მორბენალი,

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმანი

რადგან ღვთისგან და მეუფისგან, რომელიც კეთილი საბაზით საკუთრი მონისათვის უკეთეს რაიმეს წინასწარ ხედავს, ქვეყნიდან მტრების განდევნის მიზნით ებოძა თანამავალ წყალობად მეუფება ქალაქებისა იერიქონიდან ვიდრე იერუსალიმამდე, რომელში მჯდომარე ძალმა მადლისამ მოციქულებრივად თქვა, რომ მალეიდან იმოსება, ვითარცა მოწაფე მოწაფეთგან და მოძღვართგან მთელი სამყაროსი და მიმდევარი წარმატებათა და მათი საღმრთო მოძღვრებისა. მისი სიტყვების ბადით ხომ, რათა უკეთესნი გამხდარიყვნენ, მრავალნი ადამიანთგან სულიერად დაიჭირა და მიუძღვნა ღმერთს სიტყვიერი ჯილდო. ვინაიდან სიმშვიდეში ატარებდა ის დიდ დროს და საკუთარ კელიაში საქმიანობდა, ღმერთმა არ ისურვა ხანგრძლივად ამის დაფარვა, არამედ წარმოაჩინა როგორც იგი, ასევე თავისი მოყვასის სულიერი სარგებელი, რათა მან სხვების დამხმარემ, სხვათაგანაც მიიღოს მონაგები. ამრიგად, ზეციური მეუფის განგებულების თანახმად, რომელიც არის მიწიერ მეფეთა მმართველი, მისი კეთილი ცხოვრებისეული საქმეები ცნობილი გახდა მაშინდელი მეფისათვის და არჩეულ იქნა დიაკვნად, დიდად გამორჩეული დიაკონთა სასულიერო ხარისხში ღვთის დიდ კათოლიკე კონსტანტინეპოლის ეკლესიაში, სამეფო ბრძანების შესაბამისად. ამგვარად ეკლესიის უზუცეს მსახურებასაც უკვირდა ახალგაზრდა ასაკში მოხუცებზე აღმატებული მისი აზროვნება. მცირე დროში მოძღვრებაში დიდი მამა გახდა მამა ობოლთა, რისთვისაც წმინდა საზღურისა და კეთილშობილებისაგან, ვითარცა ღვთიური სიქველევით კეთილშობილს და გლახაკთმოყვარე მდიდარს, მიენდო მზრუნველობა და ღვთისმოსავი მსახურების მმართველობა. სამების საიდუმლომ ამ ორი საქმიანობის სივიწროვე იმავჟამს მრავალი სიკეთის სიფართოვისკენ წაიყვანა, ლოცვებითა და კეთილი მმართველობით ქვემოთ მყოფნი საჭიროდ აღამაღლა, ერთი მხრივ, პირველი ნათელი საქმიანობისაგან კეთილი და მამობრივი თანადგომით ობლობა დააობლა, ხოლო მეორე მხრივ, სხვა უმწიკვლო სიწმინდით სივიწროვე სიფართოვებში განდევნა დამიუტოვებელი მარაგით გლახაკნი გამოკვება, ვითარცა სხვა მართლი იოსები, არა ეგვიპტეში, არამედ ღვთის სახლებში ღატაკებს, როგორც ძმებს, მოევლინა. შემდგომში იმავე მიზეზით, ვითარცა ძალისაგან ძალისაკენ მოგზაური და დიდებისაგან დიდებისაკენ მოსიარულე, როგორც ღვთისაგან წოდებული, თავად კი მოკრძალებით შენდობის მთხოვნელი, გლახაკი სულითა ზეცათა მეუფებისა გამო, თავისი სურვილის საწინააღმდეგოდ აღწევს ძალიან მაღალ სიმაღლეებს, შესაბამისად დადგენილ იქმნა ღირსთაგან, ვითარცა ღირსი, კრეტის, ქრისტესმოყვარე კუნძულის, არქიეპისკოპოსად.

და აყვანილ იქნა ღვთისაგან მისთვის გამზადებულ არქიეპისკოპოსის ტახტზე, რომელიც იქ მას მიეცა საყოველთო სამღვდელო წესის მიხედვით და ქრისტესმოყვარე ერის სურვილით, დიდი სიხარულით, ვითარცა მწყემსს ღვთისმოსაობისას. ენდო მას მეტყველი ცხოვარი, რათა თითქოს სადგომში ეკლესიისათვის ღვთისაგან გაძლიერებულმა ძალაუფლების კვერთხით, ცხოველმყოფელი ვნების იარაღით, და ჯვრით მარჯვნიდან მარცხენანი და მხოლოდ გონებით მიღწევადათგან საცთური

ჩამოაცილოს და შეუწყვეტელი ლოცვების შურდულთ ისინი ძლიერად განკვეთოს, ვითარცა გამააზრებელმა ნატვირთი სიმძიმისა ღვთისაგან ჩაბარებული გონიერი სამწყსოსათვის. ერს სიტყვით მიმართა და მისი მეშვეობით ნათლად უჩვენა, ვითარცა თქმულა, მოძღვრებს დაკისრებული ტვირთი, რადგან ადრინდელი დუმილის სიკეთე მას არწმუნებდა ტკვილში, მსგავსად დაკარგულის გადამტანისა, ვითარცა დამნახავმა მისი საუნჯის, როგორც განსაკუთრებულობის, ასევე დაკარგვის. ღმერთის სიტყვა, რომელიც არის მომცემელი მოძღვრებისა ზაგის აღზუმაზე, დავით წინასწარმეტყველის მიერ აღმოთქვამს: „აღიღე პირი შენი და აღვავსო იგი“, ვითარცა წინასწარ მცოდნე ამ ღვთიური კაცის გულის ბრძნული მისწრაფებისა, საკუთარი ზაგის კიდევ უფრო მეტად აღმვსები კეთილგონიერებით, საკუთარი დიდებულებით დიდებისაკენ აფართოებდა მას. ამიტომაც კებათა გამორჩეულის სიტყვები დიდი მხიარულებით და აღფრთოვანებით აღმოთქვა ყოვლადუბიწო და ყოველ შექმნილზე აღმატებულ ბუნებით ქალწულზე და ბუნების განგებულების უზეშთესად ღვთის ძისა და ჭეშმარიტი ღმერთის დედის მიმართ. შემდეგ კი ჭეშმარიტებისა გამო კვეთისათვის იოანე წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა და სხვა წმინდანებისა და წმინდა მამებისა.

ხოლო, ვითარცა საკუთარი ტამრი ღვთისა, კეთილი საქმეებით დაკავებულმა, პავლეს მსგავსად, რომელიც არის წმინდა მოციქული, უფლის მოწაფე და მერყევთ მასწავლებელი და მთქმელი, რომ ღვთის ტამარი არის ადამიანი, ტამარი ახლიდან კეთილად ააგო ყოვლადუბიწო და ყოვლადქებული ღვთისმშობელი მარიამის, რომელიც არის ცოცხალი და განწმენდილი ღმერთი სიტყვის ტამარი და მისგანვე აგებულ იმავე სიწმინდეს უწოდა ვლახერნა. მასში მღვდელნი მსახურებად საბერო სქემიდან ღმერთის საგალობლებისა და დიდებისმეტყველების შესაბამისად ღვთივმშვენიერად დაადგინა მასთან უფლის კარიბჭიდან ადრიანად მოსულთა დიდი შემოწირულობისა და თანადგომის სანაცვლო მღვენისათვის, მშვენიერებით მშვენიერების და სიკეთის სიკეთეზე ყოველდღიურად დამფუძნებელმა, რადგან არ იყო მისთვის თითქმის დღე, რომელსაც საქმეთგან არ ენათებინოს სამართლიანობის ნათელი. როგორც მოყვასისათვის მადლის მქმნელი და აქედან ღმერთს დაახლოვებული, ეს მოხუცებული და წარმატებით დაბერებული ადამიანი სხეულთან ერთად არქონებით ტანჯულთთვის ახლიდან იქცა სახლად თანადგომისა და განკურნებისა, ეგრეთწოდებულ ქსენონად. ქრისტეს გამო ყოველივე საჭირო ნაკლოვანებისათვის საკუთრი შემოწირულობისაგან გასცა, ვითარცა ღვთის საქმეების ღმერთისათვის მიმძღვნელმა და ვითრცა ბრძნული სიცხადის თავად უბრძენმა შემსწავლელმა და შემმეცნებელმა, რომ „ცოდვანი ჩმოიწმინდებიან მოწყალებით და რწმენით“. როგორც გლახაკმა სულით, გლახაკათვის მსახურმა მსახურება მოამზადა და წყალი საბანელში ჩაღვარა, ყოველივე აუცილებელის საკუთრი მონაგებთგან, ვითარცა ჭურჭელთაგან, საჭირო ადგილას გადამღვრელმა. მართლი რწმენით გარშემორტყმულმა, ვითარცა პირსახოცით, ორივე მხრიდან არა მარტო ფეხნი, არამედ მთელი მისი სულიც ჩამოხანვითა და ჩამოწმენდით გააბრწყინა. მორწმუნე

ორი ბერძნული ტექსტის თარგმანი

მღვდელი, მას შემდეგ რაც ზეცათაგან დიდ მოძღვრად მოვლენილა, საკუთრი სულით, ვითარცა სამსხვერპლოზე ღვთისათვის ყოველდღიურად კეთილად შემწირველმა, მიტოვებულნიც გულმოდგინედ ახლიდან ეკლესიურ ტაძრებად დააფუძნა და რამდენადაც ამ ყოვლადღირსეულმა ადამიანმა მათ წმინდა ძღვენის შესაბამისი სამკაული მიუძღვნა, დიდებულად გაამშვენებია ისინი.

ხოლო რას აკეთებს ღმერთი საკუთრი მონისა და მეგობრისათვის მებრძოლი მტრების წინააღმდეგ? რადგანაც ცოდვილი აგარიანელები, რომლებმაც ზღვაზე მათი რისხვა წარმოაჩინეს, ნაგების სიმრავლით ქრისტესმოყვარე კრეტის კუნძულს ვიწროდ შემოერთებენ, რათა ისინი, ვითრცა განსჯილნი, ღვთის სამსჯავრომ მათი უსამართლობისა და ქრისტიანთა წინააღმდეგ შეტევებისათვის კრეტაზეც გაასამართლოს. დრიმეოსად წოდებულ სიმაგრისათვის ხომ, რომელშიც ჩვეულებრივ ღვთის კაცი მისგან დამოძღვრილ ღრმად მორწმუნე ქრისტიან ერთან ერთად მტრული შემოტევების გამო მონაწილეობდა, ბარბაროსები, რომლებიც ალყაზე იმყოფებოდნენ და მრავალი საშუალება გამოიყენეს ომების სამხედრო წყობის თანახმად, ვერაფერს გახდნენ თავიანთი თავისათვის, ტყვეთა მოპოვების სარგებლის ნაცვლად, მიიღეს დანაკარგი საკუთრი განადგურებით, დამარცხებულებმა ლოცვათა ისართაგან, ვითარცა მშვილდიდან, ღვთისა მიმართ წარმართული მოძღვრის მხერით.

ღმერთმა თავისი ადამიანი ასეთი სასწაულით გამოაჩინა. როდესაც ავადმყოფობის სენი კუნძულის ხალხს თავისთვად მოევლინა და გვალვა დაატყდა ღვთისაგან სასჯელად, იგი შეუწყვეტელად და დაუსრულებლად მწყურვალი მიწისათვის წვიმის წარმოგზავნასითხოვდაღვთისაგან. როგორც მწყურვალმა ღმერთის სამართლიანობით, ცრემლთა წვიმანი მას მიუძღვნა და მიიღო წყალობანი თხოვნათა შესაბამისად, ამიტომ ჰქონდა შინაგანი მოთხოვნა ხანგრძლივი მარხვისა, მღვიმარებისა და შეუწყვეტელი ლოცვებისა. უძღურებას, როგორც ღვთის სასჯელს, ატარებდა და იღებდა განკურნებას ჩვენთვის გვემული და განუკურნელი ტანჯვის მკურნალი ქრისტესაგან, რომელიც არის მხსნელი და ჩვენი გამომსყიდველი ღმერთი. სრულყოფილებით სავსე იყო, ღვთისადმი ვედრებათა ჟამს შუამავალი და უწყინართა მუდმივი მცველი. არწმუნებდა ყველას და უჩვენებდა ცუდ საქმეთაგან თავშეკავებას და კეთილის ქმნით მოგერიებას და ღვთიურ ბრძანებათა შესაბამისად იმ სამეუფეო გზაზე მოგზაურობას, რომელსაც მიჰყავს ცათა სასუფევლისაკენ. ამგვარად, როცა საჭირო გახდა, ავიდა იგი ღვთივდაცულ ქალაქში და ქალაქების დედოფალში, მრავალნი მიდიოდნენ მასთან დაუყოვნებლად დახმარებისათვის და მისი მოწყალების მხილველნი, ვნებისა და რისხვის საკუთარი თავიდან მღვენელნი, წყნარდებოდნენ. სხვებს კი, რომლებიც იყვნენ მისი მოძღვრების წვიმით მორწყულნი, ღვთის ნების აღმსრულებელი გულები

კეთილმსხმოიარედ ღმერთთან მიჰქონდათ, მოლაშქრენი მასთან მისულნი და მისგან კეთილად დამოდღვრილნი, საკუთარი საზღაურის უზრუნველსაყოფად და არა რაიმეს გამომალვის მიზნით, აქედან ხალისით ესალმებოდნენ ახალ სამართალს. გლახაკნი, მის მახლობლად მრავლად მყოფნი და მისგან გულუხვად გამოკვებულნი, ღმერთს მადლობას სწირავდნენ.

მისი წარმავალი ცხოვრების შემდგომი აღსასრული და მაშინდელი ფერიცვალება, როგორც ღვთისაგან საუკუნო ცხოვრებისაკენ მოწოდებულს, საიდუმლოდ ზემოდან განეცხადა და წინასწარ ეთქვა ეს მის მოკეთებსა და მოღვაწე ადამიანებს, რომ მომავალში თავის დედაქალაქში ცოცხალი მეტად აღარ გამოჩნდება. საყოველთო აღტაცებით გარშემოტყმულმა გემი ზღვაში შეიყვანა და წმინდა ამბორით დასცილდა კონსტანტინოპოლს და ამგვარად მიტილინად წოდებულ კუნძულზე მისულმა ღუზა ჩაუშვა არა შემთხვევით, არამედ წინასწარმეტყველებით ერისად სახელდებულ ადგილზე, როგორც იმ ადგილზე, რომელიც განსაზღვრული იყო სამუდამო განსასვენებლად. ხოლო, რადგანაც სარწმუნოება კეთილად აღასრულა და სულიერი სრბოლა ღირსეულად გაიარა, მშვიდობით იმავე ადგილზე განისვენებს. ცხოვრება მიუძღვნა ცხოველმყოფელი ღმერთის ძლიერებას და ჩვენ გამო მისდამი ლოცვანი აღავლინა. მისი სამუდამო განსვენების საწოლი იქნა წმინდა მოწამის ანასტასიას ტაძარში, რომელშიდაც საყვირის ხმაზე მოელის მკვდრეთით აღდგომას მრავალი დიდების გამოჩენით მეორე უჟამო დღეს ცოცხალთა და მკვდართა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტეს გარდაუვალ სამსჯავროზე, რომლისგანაც აიღებს მისი მიძიმე ღვაწლის საქმეთა სასყიდელს, ვითარცა მთელი დღის მხურვალე სიცხის გადამტანი. ქრისტესთან მისი მიძინება კი იქმნა დაახლოებით მერვე ინდიკტიონის ივლისის თვის მეოთხე დღეს. მამა ღმერთს კი ძე ღმერთთან ერთდ ყოვლადწმინდა და თანაარს სულითურთ, სამებით ერთ ღვთაებას, რადგანაც საკუთრივ მისი მონანი და მსახურნი, ვითარცა ვარსკვლავნი, ჭეშმარიტების სრულყოფილებით განაბრწყინა, დიდება, პატივი და თყვანისცემა ყოველი ჩვენგანისაგან საუკუნო საუკუნოდ, ამინ!

გამოყენებული ლიტერატურა

Βίος καὶ πολιτεία τῶν ὁσίων πατέρων ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.

Σφζεται εν τισι κώδιξι τῶν Βρεττανικῶν Μουσείου, περι τῶν ὄρα W. Wright, Catalogue of syriac manuscripts in the British Museum. London 1870-1872, σ. 650, 1087, 1090.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ τοῦ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ, ἄρχιεπισκόπου γενομένου Κρήτης, συγγραφεῖς παρὰ Νικήτα τοῦ πανευφήμου πατρικίου καὶ κυέστορος.

εὑρίσκεται ἐν τῷ 79-ῳ μεμβρανίνῳ κώδικι τοῦ Βατοπεδίου, φύλλ. 191-195. [Σ. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωνδίκων, τ. I. σ. 346]

Gela Tarielashvili

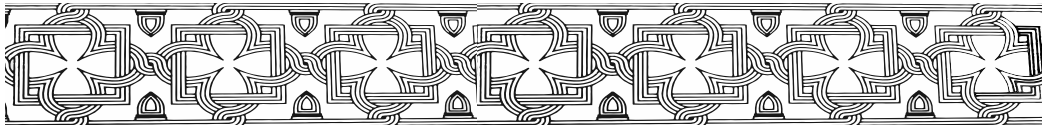
On Translation of Two Unknown Greek Texts

Summary

The literary work “The Lives of Bishop Paul and Presbyter John” is noteworthy as it is unknown to the Georgian reader. Nothing is known about the work_ neither the century it was created in nor the date it was rewritten. The postscript on the text informs us that there are several versions of the Greek work and none have been fully preserved. The postscript also indicates that the Syriac version of the text, kept in the British Museum, is complete. Observations of the work lead us to the conclusion that the events described in the text took place before the 5th century. Bishop Paul and Presbyter John must have been the figures of this period.

As for the other text, it is entitled “The Life of Our Venerable Father St. Andrew of Jerusalem-Who Became Archbishop of Crete”. Andrew of Crete, whose commemoration date is July 4, is a well-known saint throughout the Christian world. The postscript on the first page of “The Life” informs us that there are two versions of the text. The first, which is at our disposal, dates back to the tenth century, and another to the year 1540. The work is mainly a eulogy and is distinguished by language complexity which is caused by grandiloquent style of narration.

As the postscript indicates, the author of the work is the most expressive quaestor and Patrician Nikita. One should take into account that the hagiographer Nikita lived and worked in the IX century but the work dates back to the X century. It is possible that the work was created in the IX century and in the X century it was rewritten, or, on the contrary, the author of the work lived for some time in the X century as well.

ლევან ტყემელაშვილი

ზოგიერთი საკითხი წმინდა მეფე სოლომონ II-ის (1789-1815) მოღვაწეობიდან

1801 წელს ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმების შემდეგ რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ ბრძოლა იმერეთის სამეფომ იკისრა. ეს ბრძოლა თითქმის ორი ათეული წლის მანძილზე გაგრძელდა და მისი ინიციატორი იმერეთის უკანასკნელი მეფე სოლომონ II იყო. მეფის გარდაცვალების შემდეგ ეს საქმე მიტროპოლიტებმა დოსითეოს წერეთელმა და ექვთიმე შარვაშიძემ გააგრძელეს. 1820 წელს რუსეთის მიმართ საწინააღმდეგო მოქმედებები შეწყდა, როგორც იმერეთში, ასევე დასავლეთ საქართველოს ყველა მხარეში. რუსეთის იმპერიამ აისრულა თავისი დიდი ხნის ოცნება: დაიპყრო საქართველო, მან უდიდესი მსხვერპლის ფასად გატეხა შეუპოვარი ქართველების სიმტკიცე და ქვეყნის თავისუფლებისათვის მებრძოლნი სისხლში ჩაახშო.

XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან, სოლომონ მეფის შესახებ არაერთი სტატია, მონგონება და გადმოცემა შემორჩა. 1902, 1911, 1989 წლებში სოლომონ მეფეს ნაშრომები მიუძღვნეს: თ. ხუსკივაძემ, ალ. ხახანაშვილმა და მ. რეხვიაშვილმა. უნდა შევნიშნოთ, რომ სოლომონ მეფის შესახებ ცნობები დაცულია რუს ავტორთა შრომებში, რომელთა უმეტესობა ტენდენციურობით გამოირჩევა და სოლომონი გამოყვანილი ჰყავთ საშიშ, ორგულ, ორჭოფ და მოღალატე პიროვნებად. თუმცა არსებული წყაროების და მასალების საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სოლომონ მეფე საკუთარ სამშობლოზე უსაზღვროდ შეყვარებული და უბრალო ხალხზე მზრუნველი მონარქი იყო. მიუხედავად მრავალი დათმობისა რუსულმა მხარემ მეფესთან დადებული ყველა პირობა და ხელშეკრულება დაარღვია, შემდეგ კი მეფე მოტყუებით შეიპყრო. თავისი ღირსეული წინაპრების მსგავსად სოლომონ მეფე არ მოერიდა უძლეველ მტერთან შებმას და ყველა საშუალებით ეცადა გადაერჩინა თავისი სამეფოს დამოუკიდებლობა. რუსულმა იმპერიულმა მანქანამ იარაღთან ერთად ოქრო და ფული გამოიყენა და დაიწყო სოლომონ მეფის ერთგული თანამებრძოლების დაშინება, გადაბირება, მუქარა, რამაც საბოლოო ჯამში შედეგი გამოიღო. სამშობლოს მოსიყვარულე მეფე, ბაგრატიონთა გვარის უკანასკნელი გვირგვინოსანი, ჯერ კიდევ ახალგაზრდა გარდაიცვალა ოსმალეთში 1815 წლის 20 თებერვალს. გმირი მეფე ტრაპიზონის მიწაზე განისვენებდა 1990 წლამდე, ვიდრე იგი თავის სამშობლოში არ გადმოასვენეს და მეფეთა საძვალეში, გელათის მთავარ ტაძარში არ დაკრძალეს.

ზოგიერთი საკითხი წმინდა მეფე სოლომონ II-ის (1789-1815) მოღვაწეობიდან

2015 წლის 20 თებერვალს სოლომონ მეფის გარდაცვალებიდან 200 წელი გავიდა, ხოლო ნოემბერში მისი სამშობლოში გადმოსვენებიდან 25 წელი შესრულდა. სწორედ ამ მიზნით გადაწყვიტეთ სოლომონ მეორის შესახებ მოგვეძებნა მასალები და წარმოგვეჩინა მეფის რეალური სახე, რომელმაც პირადული ყველაფერი გაწირა სამშობლოს საკეთილდღეოდ. მან რუსეთის იმპერიაში ფუფუნებით ცხოვრებას, ლტოლვილობაში ყოფნა ამჯობინა და უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე არ შეუწყვეტია ფიქრი თავის სამშობლოზე, რომელიც მან ღვთის სამოთხეს შეადარა და სადაც მას არ დააცადეს ყოფნა, რადგან იგი ბაგრატიონანთა უკანასკნელი წარმომადგენელი იყო და იმპერიის გეგმებში სოლომონის იმერეთში დატოვება არ შედიოდა.

ორიოდე სიტყვით გვინდა ასევე შევხებით იმერეთის უკანასკნელი მეფის სოლომონის მეუღლე მარიამ დადიანს, რომელიც უცხოობაში აღესრულა და მთელი ცხოვრების მანძილზე განიცდიდა სამშობლოდან უსამართლოდ გადასახლებას, თავისი ტანჯული მეუღლის უდროოდ გარდაცვალებასა და ტრაპიზონში დაკრძალვას. მიუხედავად მის მიერ რუსეთის უმაღლესი მოხელეების მიმართ არაერთგზის თხოვნისა, მას არ მისცეს უფლება საკუთარი მეუღლის ტრაპიზონიდან გელათში გადმოსვენებისა, სწორედ ეს იყო მისი უკანასკნელი სურვილი, რომელიც არ შეუსრულეს. იმერეთის უკანასკნელმა დედოფალმა მარიამ დადიანმა სამ ათეულ წელზე მეტი გაატარა რუსეთში და თავის სამშობლოზე ფიქრში უცხოობაში დალია სული.

სოლომონ მეფის შესახებ განსაკუთრებით ფასეულია პეტრე გნილოსაროვის ცნობები, რომლებშიც აღწერილია მეფის ორი სასახლე. იგი აღწერს ქალაქის ბაღის მიმდებარე ტერიტორიაზე მდებარე სასახლეს, რომელსაც ოქროს ჩარდახს უწოდებენ. სწორედ აქ უყვარდა მეფეს განმარტობა, აქვე მიირთმევდა სადილს და საჯავახო ღვინოს, აქვე ემუსაიფებოდა სტუმრებს. „მოიყრიდნენ მუხლსა და რომელთანაც ინებებდა მიბრძანებასა მეფე მისასალმებლად, ან ვისაც დაუმახებდა მოიხრებოდა იგი კალთაზე ან მუხლზე საკოცნელად და რადგან სოლომონ მეფე იყო ფრიად ალერსიანი, მოწყალე და კეთილმორწმუნე. ამისათვის თითქმის ყოველთვის თავისი ხელით შეაყენებდა მის წინ მუხლსა მოდრეკილს“. იგი, თავისი სიმდაბლიდან გამომდინარე, შემდეგი სიტყვებით მიმართავდა მის წინაშე მუხლმოდრეკილ პიროვნებას: „უხერხულია, არ არის საჭირო, მუხლმოდრეკა საჭიროა მხოლოდ ღვთის წინაშე, მე კი ცოდვილი ადამიანი ვარ; საერთოდ მეფე სოლომონი ღვთისმოსავი იყო, მეფედ კურთხევის დროს იყო მშვიდი, თავაზიანი, სიტყვით მასიამოვნებელი, იგი ყველას უყვარდა, მან კარგად იცოდა წმინდა წერილი, უყვარდა სასულიერო წიგნების კითხვა და აღასრულებდა მრავალ კეთილ საქმესა და მოწყალებას. სოლომონს ჰქონდა სასიამოვნო ღიმილი, საუბრობდა ჭკვიანურად, ჰქონდა მშვიდი ხასიათი, იყო მხიარული და გაწონასწორებული, იგი აღზრდილი იყო თავისი გამოჩენილი ბაბუის საქართველოს მეფის ირაკლის სასახლეში, სადაც მან შეისწავლა ქართული წეს-ჩვეულებები” (кавказский календар1859:423-424).

გნილოსაროვი მეფის შესახებ დეტალურ ცნობებს გვაწვდის, ამ თხრობაში იგი

აქცენტს აკეთებს მეფის სულიერებასა და კეთილ თვისებებზე. ასევე გვაწვდის ცნობებს მეფის ფიზიკურ აღნაგობასა და ჩაცმულობაზე: „სოლომონი ყოფილა საშუალოზე დაბალი, მრგვალი პირ-სახით და ნაკვთებით, მას მუდამ ეცვა ქართული ტანსაცმელი, ახალუხის გარდა, რომლის ნაცვლად ეცვა იმერული ზუზუნყუთნისა, ჩოხას შეიკერავდა ევროპული მაუდის სოსნისა ანუ წაბლისფერს, გარშემო ბუზმენდმემოვლებულს, განიერ ლურჯ ოსმალურ შალვარს, ქართულ სამოგვის წაღებს, ვერცხლის წაღებით და ამასთანავე დეზებით. ხანდახან წაღებს შეიცვლიდა მაღალქუსლიანი მწვანე ქოშებით, წვერსა და თავს იპარსავდა და განუშორებლივ ეხურა მაღალი ქართული ქუდი. წელზე ერტყა ვერცხლის ქამარი, ზედ ხანჯალი მდიდრათ მორთული, გულზე ატარებდა ყოველთვის ოქროს ძეწკვით ძელი ჭემმარტის ხატსა, რომელიც განსაკუთრებით პატივდებული იყო იმერეთში, ასრე რომ მასზე დაფიცება დიდ პატივად ითვლებოდა იმერეთში“ (ცისკარი 1860:70-71).

ზემოთქმულიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სოლომონი იყო ღრმადმორწმუნე, კეთილმსახური მონარქი, რომელსაც განსაკუთრებული სასოება გააჩნდა ღვთის მიმართ, ამას მოწმობს მისი ცხოვრების წესიც: „იგი იღვიძებდა 7 ან 8 საათზე და მაშინვე წავიდოდა ეკლესიაში წირვის მოსასმენად, და თუ იგრძნობდა ავადმყოფობის ნიშანს ან თუ შეემთხვეოდა ცუდი დარი, მაშინ წავიდოდა დედოფლის ოთახში, სადაც ყოველთვის ლოცულობდა მოძღვარი კვირისა და უქმე დღის გარდა, ხოლო უქმე და კვირა დღეს დედოფალიც წავიდოდა წირვაზე თავის კარის ეკლესიაში“ (იქვე:71-72). სოლომონ მეფეს განსაკუთრებული დამოკიდებულება ჰქონდა იმ დროისათვის გამორჩეულ საეკლესიო მოღვაწეებთან, მათ შორის წმინდა მღვდელმთავრებთან: დოსითეოს ქუთათელთან, ექვთიმე გაენათელთან, ანტონ ჭყონდიდელთან. მღვდელმთავრების გარდა მას მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონია არაერთ გამორჩეულ საეკლესიო პირთან, მათ შორის მღვდმარებაში მყოფ განსაკუთრებით ასკეტურ ღვაწლში მყოფ დაყუდებულ ბერ ზაქარია ჯაფარიძესთან, რომლის სანახავად სოლომონი 1808 წელს მისულა. ღვაწლმოსილ ბერს კი მეფისათვის თავისი ჩვენება მოუყოლია: „მეფეო ვიხილე ჩვენება ესე: მოვიდა ვეშაპი დიდი, წითელი, რომელმანცა შთანგოქა შენ, და გიჩნდა ოდენ ვერხნი“, და მანვე განუმარტა; „რომელ აღდგების მეფობა შენი და მიეცემი მწუხარებასა დიდსა და განსაცდელისაგან და მოერიდევა ჟამ რაოდენიმე. ხოლო ხალხნი შენისანი იქმნებიან დიდსა ჭირსა და ვაებასა შინა, მით რომელ აღდგების მომსვრელი სენი და ფრიად სიყმილი“ (ზაგრატ ბატონიშვილი 1941:101). უკანასკნელ ზაგრატიონ მეფეს ბერის ეს წინასწარმეტყველება ზუსტად აუხდა, ხოლო მეფის დამარცხების შემდეგ დასავლეთ საქართველოში ომის დასასრულს მართლაც გაჩნდა საშინელი ჭირი, რომელიც რუს ჯარისკაცებს შემოჰყვავთ ახალციხეში ლაშქრობის შემდეგ, ამ სენმა უამრავი ადამიანი შეიწირა.

როგორც აღვნიშნეთ, სოლომონ მეფეს მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონია იმდროისათ-

ზოგიერთი საკითხი წმინდა მეფე სოლომონ II-ის (1789-1815) მოღვაწეობიდან

ვის საქვეყნოდ ცნობილ წმინდა მღვდელმთავარ ანტონ ჭყონდიდელთან (დადიანი). მართალია, ჩვენთვის მეფისა და მღვდელმთავრის ურთიერთობების დეტალები უცნობია, მაგრამ არსებობს 1809 წლის 14 მარტით დათარიღებული წერილი გენერალ-მაიორ თავად დიმიტრი ორბელიანისა მთავარმართებელ გუდოვიჩისადმი, რომელიც მეტად საინტერესოა: „აქ გამორჩეულია სამი მღვდელმთავარი: გაენათელი, ქუთათელი და განსაკუთრებულად მეფესთან მცხოვრები მღვდელმთავარი, რომელიც დადიანთა სახლის წარმომადგენელია, იგი მთელი იმერეთის მოსახლეობას წმინდანად მიაჩნია და მის მიმართ უდიდესი პატივისცემა აქვთ, მით უფრო რაც მან მიაღწია უმაღლეს საეპისკოპოსო რანგს, მაგრამ მან დატოვა თავისი ეპარქია და დაიწყო მონაზვნური ცხოვრება. ის ყოველთვის იმყოფება მეფესთან და მისგან აღსარებებს იბარებს“ (კაკაბაძე 1956:386). მართალია, დიმიტრი ორბელიანი მღვდელმთავრის სახელს არ აცხადებს, მაგრამ გარკვევით აღნიშნავს, რომ იგი დადიანთა სახლის წარმომადგენელი და მღვდელმთავარია, რომელმაც შემდეგ დატოვა ეპისკოპოსობა და მონაზვნური ცხოვრება დაიწყო, აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს პიროვნება ანტონ ჭყონდიდელი იყო. მღვდელმთავარი, რომელიც ვერ შეეგუა სამთავროს კარის ინტრიგებს და უწესრიგობას, უარი თქვა მღვდელმთავრობის პატივზე, დატოვა ჭყონდიდის კათედრა და უბრალო მონაზვნურ ცხოვრებას შეუდგა მის მიერვე აშენებულ ნახარაბაოს მონასტერში (სარია 2013:10). როგორც ჩანს ანტონ ჭყონდიდელმა 1809 წელს გარკვეული დროით დატოვა თავისი მონასტერი, რომელშიც სიცოცხლის ბოლომდე მოღვაწეობდა და განსაცდელში მყოფ იმერეთის მეფესთან გადავიდა და მისგან აღსარებებს იბარებდა. სამწუხაროდ ამ საკითხზე უფრო კონკრეტულად საუბარი არ შეგვიძლია.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს სოლომონ მეორის მიერ 1810 წლის 17 მაისს ქუთათელ-მიტროპოლიტ დოსითეოსისადმი გაგზავნილი წერილი. „მეფე სრულიად იმერთა სოლომონ უსაღმრთოესს მარჯვენეს სასოებით ამბორის ყოფას მოგახსენებთ, მერმეთ, როდესაც გადაწყვიტეთ გული დავაჯერე, რომ რუსეთს მისტუმრებდნენ, თქვენის მოშორებისა და იმერეთის საუკუნოდ დატოვების ცეცხლი ჩემს გულს მოეგზნა; ცას ქვეშეთს დიდებას თქვენთან ყოფნა, თქვენთან სიხარული, თქვენთან სიცოცხლე და სიკვდილი ვარჩიე...“ (ხუსკვიცაძე 1902:32).

ზემოთქმულიდან ნათლად სჩანს სოლომონ მეფის უდიდესი სიყვარული სამშობლოსადმი და განსაკუთრებული პატივისცემა ქუთათელ მიტროპოლიტ დოსითეოსისადმი. სოლომონ მეფე ქართლ-კახეთის რუსეთთან იძულებით შეერთებას შემდეგ კომენტარს უკეთებს: „საქართველო, ფიცითა და ოქროთი მოატყუეს და დღეს აღარც სიმდიდრე უხარია კაცსა, აღარც თავისი სახლი. ნუ დაიდებთ საუკუნოდ სამრახის საქმეს და ნუ დაიღუპებით ქართლსავით, რომელნიც სულიერად დიდ პარასკევს ხორცს სჭამენ და ხორციელად გატანჯულნი სიკვდილს ნატრულობენ“ (იქვე:33). სოლომონ მეფე სწორად აფასებს მომხდარ მოვლენებს და რუსეთის მხრიდან საქართველოს ფიცითა და ოქროთი მოტყუებაზე საუბრობს,

ამასთანავე მიტროპოლიტ დოსითეოსს აფრთხილებს, რომ არ ჩაედინათ სამრახისი საქმე და იმერეთი ქართლსავით არ დაეღუპათ. ქართლის სულიერ მდგომარეობას კი წითელ პარასკევს ხორცის ჭამას და ხორციელად გატანჯულ მდგომარეობას ადარებს. ასეთი იყო ის დიდი გულისტკივილი, რომელსაც გამოთქვამდა სოლომონ მეორე და შეწევნასა და გამხნევებას მიტროპოლიტ დოსითეოსისაგან ითხოვდა.

სოლომონ მეფის შესახებ არსებული გამოქვეყნებული თუ გამოუქვეყნებელი დოკუმენტები ნათლად მოწმობს, თუ როგორ ზრუნავდა მეფე ეკლესია-მონასტრებისადმი, როგორ ეხმარებოდა ქვრივ-ობლებს, სოლომონი მრავალ შესაწირს სწირავდა ეკლესიებს, რომ მის სახელზე ჟამის წირვა აღესრულებინათ და მისი მოხსენიება არ შეწყვეტილიყო. იგი ასევე მამულებს სწირავდა, რათა მისი მშობლები მუდამ მოეხსენიებინათ. ამას მოწმობს 1794 წლის სიგელი, სადაც სოლომონ მეფე თავის თანამეცხედრესთან ერთად მამულებს სწირავს: „მფარველსა ჩემსა მაცხოვარსა კაცხისასა... ამისდა სანაცვლოდ დავსდევთ ტაძარსა შენისა მსახურთა წინამძღვართა დეკანოზთა და კრებულთა შაბათს ხორცთა აღებისასა ნეტარად ხსენებისა მამის ჩემისა მეფის ალექსანდრის ძისა არჩილისათვის, დედისა ჩემისა ქართველთა და კახთა მეფის ასულისათვის ელენედ წოდებულისთვის ჟამს სწირავდნენ და კვირიაკესა თომასასა წინამძღვარ დეკანოზ კრებულთურთ ჩემთვის ჟამს სწირავდეს და ეკლესიას შენსა შთამომავალნი ყმანი ტაძრისა შენისანი ჩემთვის ლოცვას ყოფდეთ“ (ქიმ.№104). როგორც სჩანს დედოფალ მარიამს განსაკუთრებული სასოება გააჩნდა კაცხის მაცხოვრისადმი, რადგან 1794 წელს ტაძარს შეწირულობა განუახლა და ორი ებრაელი კომლი შესწირა ეკლესიას: „შენისა უსაზღვროსა მოწყალებასა მონდობილი ყოვლისა საიმერეთოსა დედოფალი მარიამ დადიანის ასული, რომელმან ვინებე ცათა მობაძავისა ეკლესიასა შენისა შეწირულობისა განახლება და კვალად დამტკიცება რათა შეურყეველად ეგოს ვიდრე უკუნისამდე... რომელ დიდ მარხვის ორმოცში საუკუნოდ მაცხოვრის ეკლესიაზედ სოლომონის და ჩვენი მწირველნი უნდა იყვნენ და მარადის ჩვენი წარმართებისათვის ილოცვიდნენ“ (ქიმ.132). სოლომონ მეფისა და მარიამ დედოფლის ღირსებაზე მეტყველებს მათი ზრუნვა იმერეთის მეფე დავითის ასულ ანასტასიაზე, ცნობილია, რომ დავით მეფესა და სოლომონს შორის არ იყო კარგი დამოკიდებულება. მიუხედავად ამისა დავით მეფის ქალიშვილს წყალობისა და სამზითო წიგნს აძლევენ 1792 წელს: „დავითის ასულს ანასტასიას შვილთა და მომავალთა სახლისა შენისათა... როდესაც მამაშენმან აგიაშვილს დავითს მიგათხოვა იმჟამად აღარ დასცალდა შენთვის სამზითოვით გლეხის და მამულის მოცემა და გარდაიცვალა და მას მერმეთ ჩვენ გვევედრეთ და თქვენ მიერი ვედრება ვისმინე და წყალობა გიყავ და მამაშენის სამკვიდრო კაცები ჩხარს გიბოძე და გამზითვით“ (ქიმ.978).

სოლომონი მეუღლესთან ერთად იღვწოდა, რათა თავისი სახელოვანი ბიძის სოლომონ პირველის სახელი არ ყოფილიყო დავიწყებული: „ესრეთ რომ დიდსახელოვანი ქვეყნისა ჩვენისა უმჯულოთა მაჰმადიანთა ძირითურთ აღმომგზვრელი და ქრისტესთვის მრავალგზის სისხლდათხეული იმერთა მეორე აღმაშენებელი ბატონი ბიძაჩემი

ზოგიერთი საკითხი წმინდა მეფე სოლომონ II-ის (1789-1815) მოღვაწეობიდან

მეფე სოლომონ გარდაიცვალა და ვითარცა სურვილი იყო საფარველსა შენსა ეგრეთ მიემთხვა და მრავალმოღვაწე გვამი მისი დაიდვა წმინდა დიდებულსა ტაძარსა შენსა და მეცა ვინებე კნინი ოდენის მსახურებისა აღსრულება დიდ სახელოვნისა მის მეფისა რათა წმინდა ტაძარსა შინა უკუნისამდე სახელი მისი დაუვიწყებლად იხსენებოდეს და შევსწირე წმინდა შენსა ეკლესიას გელათს მთავარს საყდარს სამი მოსახლე ურია კოკასშვილები და ერთი მოსახლე სომეხი ანდრია მიქელასშვილი. ამ ვაჭრებს დავადეთ ბეგარა... ყოველს გიორგობა დღეს თვითონ გაენათელი თავისი კრებულითურთ მიცვალებულის მეფის სოლომონისათვის ჟამს სწირვიდეს“ (სცა.ფ.1448ს .2190).

სოლომონ მეფე განსაკუთრებულ მადლიერებას გამოხატავს საკუთარი ბიძის მიმართ 1791 წელს დაწერილ სიგელში, რომელშიც იგი ასევე საკუთარ მამას არჩილსაც მოიხსენიებს: „მეფემან დიდმან სახელოანმან სოლომონ, და ყოველსავე ჭირსა და ბრძოლასა შინა მყოფმან და თანა მბრძოლმან ძმამან მისმან სასურველმან ძლიერმან და ახოანმან საიმერეთოს უფლისწულმან ბატონიშვილმან არჩილ ოდეს ნებითა ღვთისათა... დასდევს სული თვისი, ვითარცა მწყემსმან კეთილმან სამწყსოთა თვისითათვის, და არა რიდა თავსა თვისსა“ (ქიმ.138). სოლომონ პირველმა განსდევნა თავის ქვეყნიდან აგარიანთა ნათესავი, რომელთაც დაეპყრათ იმერეთი და მრავალი უბედურება შეამთხვიეს ხალხს - „ქრისტიანეთა აჭირვებდენ ტყუპყოფდნენ, ქრისტეს სისხლით სყიდულთა ერთა, მაჰმადის შესაწირავ ჰყოფდენ და სხვათა მრავალთა უწესოსოთა და სიბილწეთა მიერ ქვეყანა ესე სრულიად განრყუნეს და ქუაბ ავაზაკთა აღმოაჩინეს, გარნა სახელოანმან მეფემან სოლომონ, და საყუარელმან ძმამან მისმან ახოანმან ბატონიშვილმან არჩილ, აღიღეს შური ვითა ფინეზმან და განგმირეს გული მათი, მრავალგზის ურიცხუ ლაშქართა წყობითა, და სისხლთა მათთა მიერ მორწყეს ქვეყანა თვისი, და შემდგომად ციხენიცა მიუხუნეს და სრულიად იავარყვეს, და აღმოფხურეს მიზგითნი მათნი, და დაადუმეს მათ შორის ბილწისა მოჰამედისა ქადაგებანი“. მათ მიერ ასევე გამოხსნილი იქნა მრავალი ქრისტიანი და ეკლესია-მონასტრები განთავისუფლდნენ ოსმალთა ზეგავლენისაგან. „ვინაითგან განჩინებამან ზენამან არა რიდა მასცა და გარდაცვალებულ იქმნა ამიერ, სამართალ იყო ჩემ მიერ მსახურება მათი ორთა მიზეზისათვის, ესე იგი ღუწისათვის ამის ქუეყანისა, ვინადგან აგარიანთა მონებისაგან გამოიხსნა, და კვალად ამისთვის რომელ მამობისა ადგილი მან აღმოავსო ჩემდა, ვითა პირმშო ძე ეგრეთ მიწადა და შემიტკბო, და შრომით პოვნილი ტახტი მეფობისა თვისისა, ჩემთვის განასაკუთრა“. თავისი ბიძის მიმართ უზომოდ მადლიერი მეფე სოლომონი როგორც კი ტახტზე ავიდა მაშინვე დაიწყო - „ზრუნვად და მსახურებად პატიოსნისა სულისათვის მისისა“, რისთვისაც მან გამოარჩია „საოხად მისთვის... მღვდელი ვინმე პატიოსანი დავით მისვე მეფისა სოლომონისგან პატივცემული“ გვარად წერეთელი, რომელიც ჯრუჭის წმიდა გიორგის ეკლესიაში იმსახურებდა სოლომონ პირველის სულის საოხად. სიგელში სოლომონ მეფე ზედმიწევნით ჩამოთვლის სოლომონ პირველის ყველა დამსახურებას სამშობლოს მიმართ, რის გამოც თავის პასუხისმგებლობად მიიჩნევს, იზრუნოს სახელოვანი მეფის

სულის საოხად, რომელმაც იგი თავის მემკვიდრედ გამოირჩია. საკუთარი ბიძის განსაკუთრებულ დამსახურებაზე მეტყველებს ასევე 1792 წლის სიგელის მინაწერი, რომელიც უშუალოდ სოლომონ მეორის მიერ უნდა იყოს შესრულებული: „ივერთა მეორესა აღმაშენებელისა აგარიანთა სისხლთა მრღვნელისა. ტომებით დავითნისა, უმაღლესისა მეფისა და მამებრ საწყალობლისა ჩემისა ბიძისა და ბატონისა სოლომონ ივერთა მპყრობელისასა აღწერილსა სიგელსა ამას ძე არჩილისა მეორე სოლომონ... ვამტკიცებ“ (ქიმ. 706).

საქართველოს საისტორიო არქივში ინახება სოლომონ მეფის ბების დარეჯან დედოფლის წერილი სოლომონისადმი: „სოლომონს მის სიმაღლეს ჩვენს შვილიშვილს სრულიად იმერთა მეფეს. საქართველოს დედოფალ დარეჯან მრავალ თქვენ საკადრის მოკითხვას და უვნებლად სუფევის წადილით ჩემს სასურველს პირს კოცნას მოგახსენებ. მერე ქრისტეს საფლავის ყმამ ზაქარიამ ჩვენ არზი მოგვართვა და მოგვახსენა, რადგან ქრისტეს საფლავის ყმა არის ამას ზაჟი არსად არ ეთხოვება და ვერავინ გამოართმევს. მანდ იმერეთს ბევრს ალაგას ზაჟს იღებენ და ამასაცა თურმე რჯიან, ვითხოვთ თქვენის სიმაღლისაგან რადგან ქრისტეს საფლავის ყმა არის და არას დროს არ გამოართმევია არც ახლა გამოერთოს... თქვენი სადღეგრძელოც იქნება“ (სცა.ფ1450ს.38).

სოლომონ მეფის შესახებ არსებული შეუსწავლელი საბუთები, რომლებიც მრავლად მოიპოვება საქართველოს არქივებსა და მუზეუმებში, შესაძლებლობას გვაძლევს, რეალურად დავინახოთ საქართველოს უკანასკნელი გმირი მეფის სახე, რომელმაც სამშობლოს საკეთილდღეოდ მრავალი იღვაწა, იგი ყველა საშუალებით შეეცადა, გადაერჩინა და თვითმყოფადობა შეენარჩუნებინა პატარა იმერეთისათვის, მიუხედავად იმისა, რომ მის წინააღმდეგ უდიდესი და უძლიერესი რუსეთის იმპერია იბრძოდა. მისი ცხოვრება სამშობლოს სიყვარულისა და თავდადების ბრწყინვალე მაგალითია. თუმცა ამ ეპოქამ უამრავ გმირთან ერთად, სამშობლოს მრავალი მოღალატეც შვა, რომლებმაც პირადი კეთილდღეობისა თუ ოქროს მოხვეჭის სურვილით სამშობლო უარყვეს და პირველივე შემთხვევისას რუსეთის სამსახურში ჩადგნენ, თუმცა ისტორიამ ყველას თავისი კუთვნილი ადგილი მიუჩინა, მათ შორის შეიძლება გამოვყოთ სოლომონის უახლოესი პირი, იმერეთის მეფის სახლთუხუცესი ზურაბ წერეთელი, რომელმაც ერთ-ერთმა პირველმა უღალატა მეფეს. ვფიქრობთ, აღნიშნულმა ეპოქამ ბევრ რამეზე უნდა დაგვაფიქროს და თანამედროვე ეტაპზეც სწორად განვსაჯოთ მოვლენები, რომლებიც საქართველოს მომავალს უკავშირდება. გმირი მეფე სოლომონის ცხოვრება კი ყველასთვის მაგალითი უნდა იყოს. მეფე, რომელიც სავსებით ახალგაზრდა 42 წლისა აღესრულა ტრაპიზონში და საკუთარი სამშობლოდან უსამართლოდ განდევნილი, სათქმელს საფლავის წარწერიდან ბიბლიური მეფე დავითის სიტყვებით გვეუბნებოდა: „საფლავსა ამას შინა მდებარე არს იმერთა მეფე სოლომონ... ჰსაჯენ, უფალო მავნებელნი ჩემნი და ჰბრძოდენ მბრძოლთა მათ ჩემთა“.

გამოყენებული ლიტერატურა

დავით ბატონიშვილი – ახალი ისტორია, ბაგრატ ბატონიშვილი – ახალი მოთხრობა. თბილისი 1941.

კაკაბაძე 1956. კაკაბაძე ს. – იმერეთის სამეფოს გაუქმება (დოკუმენტები). საისტორიო მოამბე. 1956.

სარია 2013. სარია გ. – წმინდა ანტონ ჭყონდიდელის ქადაგებათა საღვთისმეტყველო ანალიზი, თბილისი 2013.

ყიფიანი მ. – მეფე სოლომონ მეორეზე. ცისკარი 1860 წ. №12.

ხუსკივაძე 1902. ხუსკივაძე თ. – იმერეთის მეფე სოლომონ II. ქუთაისი. 1902.

Гнилосоаров П. – „О царе Соломон II”. Кавказский календар. 1859.

ქუთაისის ისტორიული მუზეუმი. საბუთი №104,132,138, 706,978.

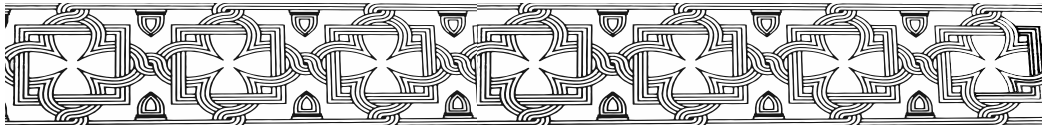
საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი: ფონდი 1448 საქმე 2190, ფონდი 1450 საქმე 38.

Levan Tkeshelashvili

**On Some Issues From the Life of the Holy King Solomon II of Imereti
(1789-1815)**

Summary

February 20, 2015 is the bicentenary of King Solomon`s death. Also, 25 years will have passed by November since his body was taken to his homeland. The king preferred to live as a refugee instead of living in luxury in the Russian Empire. He could not stop thinking about his country up to the end of his life. He compared his homeland to God`s paradise where he had not been allowed to live. As he was the last representative of the Royal, the Empire did not plan to leave him in Imereti. On the basis of the documents we have real picture of the king who was described as a dangerous and unfaithful person by the Russian authors. In the era of great heroes there were many traitors too, who rejected their homeland and immediately turned out in the service of the Russian Empire. They did it for their own wealth and personal well-being. King Solomon`s life was a real example as a hero. He died very young at the age of 42 in 1815 in the Ottoman Empire.

სხვავის მონასტრის ისტორიიდან (მონასტრის წინამძღვრები)

სხვავის იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მამათა მონასტერი (მას სხვადასხვა სახელითაც იხსენიებდნენ: ველტყევის მონასტერი, სხვავის უდაბნო, რაჭის უდაბნო, უდაბნოს ეკლესია) მდებარეობდა, რაჭასა და იმერეთს შორის არსებულ ველტყევის ანუ კვეშლავის მთაზე, ზღვის დონიდან 1927 მეტრზე. იგი სოფელ სხვავიდან ათი კილომეტრითაა დაშორებული. სამწუხაროდ წყაროთა სიმცირის გამო ჭირს იმის დადგენა თუ რა დროიდან იწყება აქ ბერ-მონაზვნური ცხოვრება. თამაზ ბერაძის აზრით თავდაპირველად აქ ეკლესია IX-XI საუკუნეებში უნდა აეგოთ. მან მიაკვლია ამ ძველი ეკლესიის ფრაგმენტს-ერთი მეტრის სიმაღლის, ტუფის ქვისგან გამოთლილ სვეტს. (ბერაძე 1983: 117). რაც შეეხება ახლანდელი ეკლესიის ნანგრევებს, ის XVIII საუკუნეში როსტომ რაჭის ერისთავის შემწეობით აუგიათ. სხვავის მონასტერი განსაკუთრებით ძლიერი ჩანს XVIII საუკუნეში, რაც იმითაც დასტურდება რომ ყველაზე მეტი შეწირულობის სიგელებმა სწორედ ამ პერიოდიდან მოაღწია ჩვენამდე.

XIX საუკუნის დასაწყისში, რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ ეკლესიის მდგომარეობა საგრძნობლად გაუარესდა. დამპყრობელი ყოველნაირად ცდილობდა ეკლესია-მონასტრების შემცირებას, რათა რაც შეიძლებოდა ნაკლები თანხები დაეხარჯა მის შესანახად. 1835 წელს ეგზარქოსმა ევგენიოსმა წერილობით მიმართა იმერეთის ეპისკოპოს სოფრონს, თუ რომელი მონასტრები უნდა გაუქმებულიყო და რომელი დარჩენილიყო იმერეთში. ამ დროს რაჭაში სამი მონასტერი ფუნქციონირებდა: ჭელიშის ღვთისმშობლის მიძინების, სორის მაცხოვრის ჯვარცმის და სხვავის იოანე ნათლისმცემლის. გადაწყდა რომ ჭელიშის მონასტერი დარჩებოდა, ხოლო უკანასკნელი ორი მონასტერი კი უნდა გაუქმებულიყო. ამ დროს სხვავის მონასტრის წინამძღვარი არქიმანდრიტი პანტელეიმონი მოხუცებულია (იგი 1841 წელს გარდაიცვალა) და როგორც ჩანს მონასტრის გაუქმებასაც მის შემდეგ გეგმავდნენ. მიუხედავად ამ გადაწყვეტილებისა მონასტერი XIX საუკუნის 70-იან წლებამდე მაინც განაგრძობდა ფუნქციონირებას.

1871 წელს სხვავის მონასტრის უკანასკნელი წინამძღვარი მღვდელმონაზონი მაკარი (ჯაფარიძე) გარდაიცვალა. მონასტერში დარჩა ერთი მღვდელმონაზონი-გერასიმე. ამის გამო კვლავ დაისვა სხვავის უდაბნოს გაუქმების საკითხი. იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი ცდილობდა სამრევლო ეკლესია მაინც შეენარჩუნებინა

სხვაგვანა მონასტრის ისტორიიდან (მონასტრის წინამძღვრები)

სხვაგვანაში, მაგრამ სამწუხაროდ არც ეს მოხერხდა, რადგან როგორც ჭელიშის მონასტრის წინამძღვარი სწერდა მას: „...მონასტერი სხვაგვანას არ არის მახლობელად სოფლისა და არც მოხდება მრევლის მღუდლისაგან მონასტერსა შინა მსახურება, პირველ სიშორისა გამო და მეორე არავინ მომსმენი წირვა-ლოცვისა ხალხნი მივლენ და არც არავინ იმყოფებიან იქ“. (ქცა ფ. 21, ს. 10576). ამრიგად სხვაგვანის მონასტერი 1772 წლის 11 ნოემბრის ბრძანებით იქნა გაუქმებული.

სხვაგვანის უდაბნო განთქმული სავანე იყო შუა საუკუნეების საქართველოში. ცხადია მონასტრის ისტორიაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა მის წინამძღვრებს. სწორედ მათი მზრუნველობითა და შუამდგომლობით მონასტერი დაწინაურებულ კერას წარმოადგენდა სულიერ-კულტურული თუ ეკონომიური თვალსაზრისით. სამწუხაროდ სხვაგვანის მონასტრის წინამძღვრების მოღვაწეობა დღესდღეობით შეუსწავლელია. ამის მიზეზი კი უპირველეს ყოვლისა წყაროების მეტისმეტ სიმცირეში უნდა ვეძებოთ. ამის ბრალია ისიც, რომ ჩვენ მხოლოდ XVIII საუკუნის 40-იანი წლებიდან შეგვიძლია მათი მოღვაწეობისათვის თვალის გადევნება. ამასთან უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჩვენამდე მოღწეული ეს ფრაგმენტული ინფორმაცია მშრალია და წინამძღვრების მრავალმხრივი ღვაწლის სრულად გაშუქების საშუალებას არ იძლევა. მიუხედავად ამისა ცხადია მათი ქრონოლოგიური რიგის დადგენის ცდა აუცილებელია. ამრიგად ჩვენს ხელთ არსებული მწირი მონაცემების მიხედვით სხვაგვანის უდაბნოს წინამძღვართა არასრული სია შემდეგნაირად წარმოგვიდგება:

1. კოზმან გამრეკელაშვილი.

წინამძღვარი კოზმანი მოიხსენიება 1740 წლით დათარიღებულ საბუთში. ესაა ჯავახ და ნიკოლოზ იაშვილების შეწირულობის სიგელი სხვაგვანის მონასტრისადმი. სამწუხაროდ ამ საბუთმა ჩვენამდე XIX საუკუნეში შედგენილი მოკლე შინაარსის სახით მოაღწია. (სეა, 1451, 16, საბ. 579). გადამწერს აქვს შენიშვნა გაკეთებული, რომ კოზმან წინამძღვარის სახელი სტრიქონის თავზეა დაწერილი, მაგრამ არ აკონკრეტებს დედნისეული ხელია ეს მინაწერი თუ მოგვიანო ჩანართი. კოზმანი მოწმეთა შორის მოხსენიებულია 1750 წლის სიგელშიც: „...თავათ უდაბნოს წინამძღვარი იოანე ბრეგვაძე, კიდევ წინამძღვარი კოზმან გამრეკელაშვილი...“ (სეა, 1448, საბ. 3231). როგორც ვხედავთ ამ დროს სხვაგვანის მონასტრის წინამძღვარი იოანე ბრეგვაძეა. გაუგებრობას იწვევს ის რომ, კოზმანიც წინამძღვრად იხსენიება. უნდა ვიფიქროთ, რომ ამ დროს იგი აღარ არის რეალური წინამძღვარი და მხოლოდ პატივისცემის გამო მოიხსენიება ამ თანამდებობით. ყურადღებას იქცევს 1754 წლით დათარიღებული სიგელი, რომლის მიხედვითაც როსტომ რაჭის ერისთავი ყმებს სწირავს სხვაგვანის უდაბნოს. მოწმეებს შორის ამ საბუთში დასახელებულია: „...დაყუდებული გერმანე, მოძღვარი ჩვენი იოანე, კარის კაცი ჩვენი ჯაფარიძე

ელისბარ, მოურავი ჩვენი ბაქრამე ბერი, ხელოსანი არჩეაძე დათუა. მე, წინამძღვარი გამრიგე და მაშუალ ვარ ცოდვილი და უღირსი კოზმან...” (სეა, 1448, საბ. 2183). ამრიგად როგორც ვხედავთ ამ სიგელის მიხედვით 1754 წელს სხვაგვარი იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის წინამძღვარი ისევ კოზმან გამრეკელაშვილია. ამას ის ფაქტიც მოწმობს რომ სიგელში იოანე მოხსენიებულია როგორც როსტომ ერისთავის მოძღვარი და არა წინამძღვარი. სამწუხაროდ წყაროების სიმცირის გამო შეუძლებელია დავადგინოთ ასეთი მონაცვლეობის მიზეზი. კოზმანს იმავე წელს დაუტოვებია წინამძღვრობა, ვინაიდან 1754 წლის 25 ივნისით დათარიღებულ საბუთში სხვაგვარი წინამძღვრად სხვა სახელის მატარებელი პიროვნება-მარკოზია დასახელებული. ასე რომ კოზმან გამრეკელაშვილის წინამძღვრობის პერიოდი სავარაუდოდ XVIII საუკუნის 40-50-იან წლებს შორის უნდა ვეძიოთ.

2. არქიმანდრიტი იოანე (ბრეგვაძე).

იოანე ბრეგვაძე სხვაგვარი მონასტრის წინამძღვრად იხსენიება დავით ალავერდის მწიგნობრის წიგნში, რომლითაც იგი მონასტერს საკუთარ ყმას დათუნიკა ველურაშვილს სწირავს. საბუთი 1750 წლის 24 ივნისს არის გაცემული და მოწმეთა შორის დასახელებულია: „...თავათ უდაბნოს წინამძღვარი იოანე ბრეგვაძე“ (სეა, 1448, საბ. 3231). იოანე ასევე მოიხსენიება 1763 წელს დაბეჭდილი კურთხევანის მინაწერში. ეს წიგნი საქართველოს პატრიარქს ანტონ I-ს საჩუქრად გაუგზავნია იოანესათვის და ეს მინაწერიც თავის ხელით გაუკეთებია: „ქ. ჩვენ საქართველოს პატრიარქი ანტონი, ჩვენს სასოებას, მის ღირსებას იოანეს, რაჭის მთის ველტყვევის ნათლისმცემლის უდაბნოს მამას მიემდგნის ლოცვა-კურთხევით კურთხევანი ესე. ამ თქვენის მწირის ბერის მეტრეველის ხელით წიგნი, ლოცვა და სანთელი მოგვივიდა, მადლობით მიგვითვალავს. ამ ჟამად ეს მიირთვით და თქვენის მადლით თუ ვიცოცხლეთ, ჩვენგან დაუგდებელი, დაუვიწყარი ბრძანდებით და რგება-სამსახურს ვეცდებით, ღირსო მამაო. ივნისის თვის რიცხუსა ი, ქრისტეს აქეთ ჩლდდ. კათალიკოზ ანტონი“ (მწიგნობრობა ქართული, 12, 146). როგორც ვხედავთ არქიმანდრიტი იოანე საკმაოდ ცნობილი სასულიერო პირი იყო. იგი რაჭის ერისთავის როსტომის მოძღვარი ყოფილა. (სეა, 1448, ს. 2183). იოანე ბრეგვაძე სხვა არაერთ საბუთშიცაა მოხსენიებული: მაგალითად, ერთი უთარილო საბუთის მიხედვით მონაზონმა მართა ჩიქოვანმა სახნავი მიწა შესწირა მონასტრის წინამძღვარს იოანეს. (სეა, 1451, 16, საბ. 586). ასევე ერთ-ერთი საბუთის მიხედვით ვგებულობთ, რომ დათუა ბაქრამისგან არქიმანდრიტ იოანეს ერთი კომლი ყმა-შოშიკი დვალი უყიდა ას მარჩილად. (სეა, 1451, 16, საბ. 605). მერაბ წულუკიძემ ყმა-მამული შეწირა სხვაგვარი უდაბნოს, სამაგიეროდ კი მის სახელზე კერძო წირვის აღსრულება დაუწესა მონასტერმა, მიუხედავად იმისა რომ წინამძღვარი

სხვათა მონასტრის ისტორიიდან (მონასტრის წინამძღვრები)

ამ დროს სხვა პიროვნება-სვიმონ გურგენიძეა, პირობის მიმცემად მაინც იოანე დასახელებული: „...დავიდევით ჩვენ უდაბნოს ბერებმან იოანემ და მათი კრებამ: სანამდი ამ მონასტრის შენობა იყოს, წლის თავზედ ორი წირვა სულის წმინდის მოსლვას, ნათლისმცემლის თავის კვეთის დღე ყოველ მოხსენება...“ (სეა, 1448, საბ. 2205). როგორც აღვნიშნეთ, ეს ყველაფერი მის დიდ ავტორიტეტზე მეტყველებს. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იპყრობს ერთი გარემოება: ამბროსი ხელაია თავის „რაჭა-ლეჩხუმის მოგზაურობაში“ ასახელებს 1801 წელს გადაწერილ ხელნაწერს, რომელიც შეუწირავთ სხვათა იოანე ნათლისმცემლის უდაბნოსადმი და რომელსაც შემდეგი სახის მინაწერები მოეპოვება: „პატიოსანი ესე წიგნი შეწირული არს დიდებულსა ნათლისმცემლის მონასტერსა ბრავგადისასა“. „...დიდებულსა ნათლისმცემელსა იოანე, ესე პატიოსანი წიგნი მიითვალე, რომელიც სარწმუნოებით შეწირული არს მონასტერსა შენსა იმერეთს ბრავგადისად სახელდებულსა და სასო შემომწირველსა ამის მეოხ ეყავ წინაშე შენგან ნათელდებულსა იესო ქრისტესა და რომელთა კეთილად იხმარონ, მიმადლე ნაყოფიერება სულისა“. (მწიგნობრობა ქართული 2012. 12:85). წმინდა ამბროსი ხელაია რომლისთვისაც როგორც ჩანს უცნობი იყო არქიმანდრიტ იოანეს გვარი, აღნიშნავს: „რისთვის ერქვა სხვათა უდაბნოს ბრავგადის სახელი, ჩვენ არ ვიცით“ (იქვე 85). ჩვენი ვარაუდით ბრავგადის სახელი ამ მონასტრისათვის არქიმანდრიტ იოანე ბრევგადის დიდი ავტორიტეტის გამო უნდა ეწოდებინა ხალხს.

3. წინამძღვარი მარკოზი.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ 1754 წლის 24 ივნისის საბუთში სხვათა მონასტრის წინამძღვრად მარკოზია დასახელებული. ეს არის გრიგოლ გამყრელიძის შეწირულობის სიგელი, რომლითაც მან რაჭის ერისთავის როსტომის ბრძანებით მიწა-წყალი და ყმა-გლეხები შესწირა უდაბნოს. სიგელის ბოლოში მოწმეთა შორის მოხსენიებულია: „...მოწამე და გამრიგე ამ საქმისა ბატონს ერისთავთან წინამძღვარი მარკოზი“. (სეა, 1448, საბ. 2274). მარკოზი ველტყევის მონასტრის წინამძღვრად დასახელებულია ერთ უთარილო საბუთში. ამ სიგელით ბერი ბაქრაძე და მისი მეუღლე მონასტერს სწირავს ზემო სხვათას მდებარე მიწა-წყალს. სიგელი მარკოზს თავისი ხელით დაუწერია, რასაც აღვნიშნავს კიდევ ბოლოში: „... მე უღირს წინამძღვარს მარკოზს დამიწერია და მოწამეცა ვარ“ (სეა, 1448, საბ. 2247). ზემოთ აღვნიშნული გვექონდა, რომ 1764 წლის მინაწერის მიხედვით სხვათა მონასტრის წინამძღვრად არქიმანდრიტი იოანე ბრევგადე ჩანს. ამრიგად მარკოზის წინამძღვრობა 1754-1764 წლებს შორისაა სავარაუდო.

4. სვიმონ გურგენიძე.

სვიმონ გურგენიძე სხვათა მონასტრის წინამძღვრად დასახელებულია მერაბ

წულუკიძის შეწირულობის სიგელში, რომლითაც მან უდაბნოს შესწირა მამუკა დონაძე და მისი ძმისწული. სიგელის ბოლოში მოწმეთა შორის დასახელებულია ერთადერთი პიროვნება: „...გურგენიძე წინამძღვარი სვიმონ“. (სეა, 1448, საბ. 2205) სამწუხაროდ სიგელი უთარიღოა და მიახლოებით XVIII საუკუნის მეორე ნახევრით თარიღდება. სვიმონ გურგენიძის წინამძღვრობაც ამ პერიოდშია სამიებული.

5. ანტონ აბაშიძე

ჩვენს მიერ მოძიებული ყველაზე ძველი საბუთი სადაც ანტონ აბაშიძე სხვაგის მონასტრის წინამძღვრად მოიხსენიება 1784 წლითაა დათარიღებული. ამ წელს მისი შუამდგომლობით სარდალმა პაპუნა წერეთელმა და მისმა ძმამ სახლთუხუცესმა ზურაბ წერეთელმა ველტყევის უდაბნოს ლომინ ერისთავის ნაქონი სოფლები და ადგილ-მამული შესწირეს. ეს მიწა-წყალი: „...ოდეს მეფეთ-მეფემან სოლომან რაჭის ერისთავზედ თვისი სისხლი ძებნა და რაჭის ქვეყანიდგან აღმოხოცა“-მამინ გვიბოძა მეფემო-აღნიშნავენ შემწირველები და რადგანაც უდაბნოს წინამძღვარმა და ბერებმა: „...ქრთამიცი დახარჯეს და ჩვენც სამარადისოდ მეოხებათა შენდა მონდობილ ვართ“-ამისთვის იოანე ნათლისმცემლის მონასტერს შემოვსწირეთო“. (სეა, 1448, საბ. 2207). მომდევნო 1785 წელს ანტონ წინამძღვარს დავით დივნიშვილისაგან შეუძენია: „...იწას მდებარე ჯამიტის ნაქონი მიწა-მამული, ტყის გარდა, სახნავ სათესი საწისქვილო-ანათ“ და მონასტრისათვის შეუწირავს. (სეა, 1451, დავთარი 16, საბ. 589). 1787 წლის ნოემბერში რაჭის ერისთავი ანტონი წყალობის წიგნსა და საფიცარს აძლევს სხვაგის უდაბნოს წინამძღვარს. საბუთში ვკითხულობთ: „...დაგიწერე და მოგართვი მე რაჭის ერისთავმან ანტონიმ შენ, ჩემს სულისა და ხორცთა ჩემთა განმანათლებელს და ნათლის მცემლის უდაბნოს და ზედა მდგომ მამუდა უდაბნოს მამას აბაშიძეს წინამძღვარს ანტონის ასე და ამა პირსა, პირველათაც ბატონის ჩემის ბაბუისა და მამიჩემისაგან შეწირული ურია ყავდა გაგულაშვილი ელია, აწ მისი ძმა შაბათა ნათლისმცემლის უდაბნოს და ხელახლა ჩვენც ეს მათგან გარიგებული საქმე ასე დაგვიმტკიცებია, ამ მოურავის სამსახურს გარდა ჩვენგან არა ეთხოვოს რა და არც თუ ჩვენი მომხსენებელი ვინმე იქნეს, არც ჩვენგან და არც ჩვენის შემდეგისაგან ეს ჩვენი მოცემული წყალობა და შეწირულობა არ მოგეშალოს...“ (სეა, 1448, საბ. 117).

1801 წლით დათარიღებულ ერთ სიგელში, რომლითაც სხვაგის იოანე ნათლისმცემლის უდაბნოს მიწა-წყალი და მოსავლის მეთაედი შესწირა, ზურაბ მაჩაბელი აღნიშნავს: „დიდისა ტაძრისა შენისა გამგე და სულისა ჩემისა მეოხი ნეტარი მამა მამათა ანტონი ოჯახსა შინა ჩემსა იყოფებოდა... და სასურველი ასული ჩემი ტვირთულ იქმნა მკლავითა მისითა და ნათელსცა სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა და აწ ყოველსა ჩვენ მიერსა რთმულებასა ეს ამჯობინა და ჩვენც სასოებით და მხიარულითა გულითა გიძღვნი“-ო.(სეა, 1448, საბ. 5156).

სხვაგვარი მონასტრის ისტორიიდან (მონასტრის წინამძღვრები)

ამრიგად როგორც ვხედავთ ანტონ აბაშიძე თავის დროის გამორჩეული და ფრიად პატივცემული პიროვნება გახლდათ, რომლის ავტორიტეტიც და შუამავლობით არაერთმა ფეოდალმა შესწირა იოანე ნათლისმცემლის მონასტერს მიწა-წყალი და ყმა-გლეხები. წინამძღვარი არც თვითონ იშურებდა სახსრებს მონასტრის გასამშვენებლად. ეს კარგად ჩანს ერთი უთარილო სიგელიდან, რომელიც აქ სრულად მოგვყავს: „ქ. ჰა შენ დიდებულო და უმეტესად ნაშობო ნათლის მცემელო იოვანე შემომიწირავს მე წინამძღვარს ანტონის ერთი ხელი სამღვდელო შესამოსელი უკლისად და ერთი სადიაკნო შესამოსელი მისი გაწყობილობით. ერთი ვერცხლის სანაწილე, ერთი სახარება მახარებლიანი და რუსული სამოციქულო და რაც ხატები მაქს უკლისად. ერთი ბარძიმი, სამი ფეშხუმი, ერთი კამარა, ერთი განსაზავებელი, ერთი კოვზი, ერთი ვერცხლის საცეცხური, შანდლებს გარდა რაც სასამთლები იყოს კანდლიანათ. ერთი ვახტანგ მეფის ბეჭდის დავდე ვნებათ (?) კვირის სახარება, ერთი ვერცხლის ჯვარი ტრაბეზე დასასვენებელი, ერთი გარდამოხსნა“ (სეა, 1448, საბ. 3213).

ანტონ აბაშიძე 1810 წელს გაცემულ ერთ სიგელში კვლავ სხვაგვარი უდაბნოს წინამძღვარდ იხსენიება. 1812 წლიდან კი წინამძღვარი სხვა პიროვნება- პანტელეიმონ ჯაფარიძეა.

6. არქიმანდრიტი პანტელეიმონი (ჯაფარიძე)

პანტელეიმონ ჯაფარიძე 1799 წელს აღუკვეცავთ ბერად, 1801 წელს კი მისთვის მღვდელმონაზვნად დაუსხამთ ხელი. (ქცა, ფ. 21, საქმე 965). პანტელეიმონი სხვაგვარი მონასტრის წინამძღვრად 1812 წელს გაცემულ რამდენიმე სიგელშია მოხსენიებული. (სეა, 1448, საბ. 6840; 6850; 6871). სამივე ამ სიგელის დამწერი თავად წინამძღვარი პანტელეიმონია. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ 1810 წელს გაცემულ სიგელში სხვაგვარი მონასტრის წინამძღვრად ჯერ კიდევ ანტონ აბაშიძე ჩანს. ამრიგად პანტელეიმონ ჯაფარიძეს 1810-1812 წლებში უნდა დაეკავებინა ეს თანამდებობა. 1818 წლით დათარიღებულ სიგელში კი იგი არქიმანდრიტის ხარისხით იხსენიება. (სეა, 1448, საბ. 6849).

პანტელეიმონ ჯაფარიძე დაახლოებით სამი ათეული წელი განაგებდა სხვაგვარი მონასტერს. იგი, როგორც სხვა წინამძღვრები, მონასტერზე ფრიად მზრუნველი პიროვნება ჩანს. სწორედ მისი დამსახურების და დიდი ავტორიტეტის შედეგი უნდა იყოს ის, რომ მიუხედავად სურვილისა, იმერეთის სასულიერო მმართველობამ სხვაგვარი მონასტერი 30-იან წლებში ვერ გააუქმა. ამ პერიოდში გაცემული სხვაგვარი მონასტრის თითქმის ყველა შეწირულობის სიგელი, რომელმაც ჩვენამდე მოაღწია პანტელეიმონის ხელითაა დაწერილი. ცხადია მონასტრისთვის შეწირულობის მთხოვნელი და შემომწირველთა წინაშე შუამდგომელიც არქიმანდრიტი პანტელეიმონი იყო. 1815 წლით დათარიღებულ ნასყიდობის წერილში ანტონ რაჭის ერისთავი მას ასე მიმართავს: „...ესე წერილი მოგართვი თქვენს ყოვლად უწმინდესობას, უფალს ჯაფარიძეს ნათლის მცემელის მონასტრის მამას პანტელეიმონს ესრეთ, რომა თქვენმა სიწმინდემ აგარს მცხოვრებელი ლობჯანიძე დათუკელა და მისი შვილები აბულაძის გოგიას და სვიმონისაგან ნასყიდი გყვანდა შენის თეთრით და ის შენი ნაყიდი ლობჯანიძე

მე გამოგართვი და ვანის უდაბნოს შევსწირე და ამის სამაგიეროთ მოგართვი და მოგყიდე წეს მცხოვრებელი კობერიძე ნინეკა და ივანიკა მათის ცოლ შვილით, ალაგ მამულით, ყოფით და ცხოვრებით, რასიც მქონებული იყოს მომირთმევეა...” (სეა, 1448, საბ. 6844). მონასტრის საჭიროებისათვის არქიმანდრიტი პანტელეიმონი ეპისკოპოსთან დავასაც არ ერიდებოდა. 1818 წელს გაცემულ პირობის წიგნში სოფრონ წულუკიძე წერს: „...ჩვენ ყ~დ სამღუდელომან ნიკოლაოსწმიდელ არხიეპისკოპოსმან სოფრონიოს ესე მტკიცე და უტყუველი წერილი მოგართვი შენ ჩვენს საყვარელს მეგობარს, სხვაგის მონასტრის არხიმანდრიტს პანტელეიმონს ამა პირისათვის, რომელ სხვაგის მცხოვრები წულუკიძის შვილი კაცია და მისი საცხოვრებელი ყმა და მამული ჩემის ეკლესიის წ~ის ნიკოლაოსისდა შემოწირული იყო თავის მისის მეპატრონესაგან და მერმე ის ხსენებული კაცია რომ გარდაიცვალა მისგან შენს მონასტერზე თავისის ყმის შედელაძის შეწირულობის წერილი გამოაჩინე და თხოვნა დაიწყე და ამისთვის ქუთაისის მმართველობისადმი არზა წარგედგინა...” (სეა, 1448, საბ. 6849).

1841 წელს პანტელეიმონ ჯაფარიძე იმერეთის ეპისკოპოს სოფრონს სწერს: მოხუცებულობის და მძიმე ავადმყოფობის გამო გთხოვთ ჩემდამი დაკისრებული მოვალეობიდან გამანთავისუფლოთო. იმავე წლის 30 ოქტომბერს არქიმანდრიტი პანტელეიმონი გარდაიცვალა. (ქცა, ფ.21, საქმე 1981).

7. მღვდელმონაზონი იოსტას (წერეთელი).

იოსტას წერეთელი 1794 წელს დაბადებულა (ქცა, ფ. 21, საქმე 8059; საქმე 2163). იგი სიყრმიდანვე სხვაგის მონასტერში აღზრდილი ყოფილა. 1827 წლის 11 აგვისტოს სოფრონს ეპისკოპოსს მისთვის მღვდელმონაზვნად დაუსხამს ხელი, მაგრამ როგორც ჩანს მონასტერში შტატის უქონლობის გამო იგი შტატგარეთ მყოფი მღვდელმონაზონი ყოფილა და ჯამაგირს ვერ იღებდა. ამიტომ არქიმანდრიტი პანტელეიმონი სოფრონს წულუკიძეს თხოვს: „რწმუნებული ჩემდა მონასტერსა შ~ა მყოფი სიყრმიდგანვე ჩვენთანავე აღზრდილი და მონაზონებასა შ~ა გამოცდილი მღვდელმონაზონი იოსტას წერეთელი... იმყოფება მონასტერსა შინა მარადის და არს იგი უპუროდ. ხ~ო მას მონასტერს შინა ყოფილი მონაზონი გერასიმე გარდაცვალებულ არს ჩყკზ წელსა... და ადგილი მისი არს ცალიერ. ამისთვის გთხოვთ წელიწადში ამის შესახვედრი ოთხი თუმანი ვეცხლისა მისცეთ ამა გვამსა“ (ქცა, ფ. 21, საქმე 536).

პანტელეიმონ ჯაფარიძის გარდაცვალების შემდეგ სხვაგის მონასტრის გამგებლობა მღვდელმონაზონ იოსტას წერეთელს დაეკისრა. 1842 წელს დაწერილ წერილს იგი ხელს აწერს როგორც: „გამგებლობის თანამდებობის აღმასრულებელი სხვაგის მონასტრის მღვდელმონაზონი“. 1848 წელს კი ის იხსენიება როგორც: „სხვაგის მონასტრის უფროსი მღვდელმონაზონი“ (ქცა, ფ. 21, საქმე 2488). იგი ამავე დროს იყო რაჭის სასულიერო მამულების გამგებელი. (ქცა, ფ. 21, საქმე 8059).

იოსტას წერეთელი მზრუნველობას არ აკლებდა მონასტერს. 1846 წლის 27 ნოემბერს იგი მიტროპოლიტ დავით წერეთელს სწერს: „მყოფი სხვაგის მონასტერსა შინა მორჩილად გიორგი ჯაფარიძე იმყოფებოდა ამა მონასტერსა შ~ა ოცდახუთი

სხვაგვარი მონასტრის ისტორიიდან (მონასტრის წინამძღვრები)

წელი...ფრიად კეთილითა ყოფაქცევითა და თვისებითა. იგი არს შობილად ორმოცისა წლისა, ნამდვილათ არს სასულიერო წოდებისა...“-ამიტომ შესაძლებლად მიმაჩნია „შეხედვისამებრ ჩემისა იქნეს ხელდასმული ბერად“-ო. (ქ.ც.ა. ფ. 21, ს.2488). იოსტას წერეთელი დაახ. XIX საუკუნის 40-იან წწ. განაგებდა მონასტერს.

8. მღვდელმონაზონი მაკარი (ჯაფარიძე)

მღვდელმონაზონი მაკარი ჯაფარიძე 1798 წელს უნდა იყოს დაბადებული (ქცა, ფ. 21, საქმე 8059). (თუმცა სხვა ცნობით ის 1800 წელს გამოდის დაბადებული) (ქცა, ფ. 21, საქმე 1154). სხვაგვარი მონასტერში ის საკმაოდ მცირეწლოვანი- 10-12 წლისა უნდა მისულიყო. აქვე არქიმანდრიტ პანტელეიმონის ხელმძღვანელობით შეუსწავლია საღვთო წერილი და წერა. 1820 წლის 25 მარტს პანტელეიმონს იგი ბერად აღუკვეცავს, იმავე წლის 1 აპრილს კი მიტროპოლიტ დავით წერეთელს ბერდიაკვნად დაუსხამს ხელი (ქცა, ფ. 21, საქმე 8059). 1835 წელს სხვაგვარი მონასტრის წინამძღვარი პანტელეიმონ ჯაფარიძე იმერეთის ეპისკოპოსს სოფრონს სწერს: „რწმუნებულსა ჩემდა მონასტრისა მღვდელმონაზონი ქრისტეფორე ღრმა მოხუცებულობისა გამო მდგომარეობს რა ფ'დას სისუსტესა შ'ა ვ'ა თუალითა, ეგრეთვე სასმენელითაცა და ამის გამო უსაჭიროესად ვალად ჩემდა ვრაცხ უქვეშევრდომილესად მოვახსენო თქუენსა მაღალ ყ'დ უსამღვდელოესობას: მონასტერსა მას შ'ა არა არს გარდა მის მოხუცებულობისა უმეტეს სამისა მღვდელმონაზონისა და ვინადგან ადგილი იგი ფიცხელ არს და უმეტეს ზაფხულისა, ზამთარშივერ შემძლებელ იქნებთან შტატისა აღსრულებად თანამდებობისა მის მონასტრისადმი, ამის გამო გავბედავ თხოვნად: კეთილ ინებოს თქუენმა მაღალ ყ'დ უსამღვდელოესობამ მის მონასტერსა შ'ა მდგომისავე იეროდიაკონის მაკარის მღვდელმონაზონად ხელდასხმა... ამასთანავე დავსძინებ, ვიდრე დაცარიელებამდე ადგილისა კმაყოფილ იქმნეს ახლად ხელდასხმული იგი თვისითავე დაწესებულითა ჯამაგირითა. (ქცა, ფ. 21, საქმე 1154). მართლაც, მომდევნო 1836 წელს მაკარი სოფრონ წულუკიძემ მღვდელმონაზვნად აკურთხა. (ქცა, ფ. 21, საქმე 1154).

სამწუხაროდ ჭირს იმის დადგენა თუ რა დროიდან განაგებს იგი მონასტერს. ჩვენამდე მოაღწია მაკარი ჯაფარიძის მიერ იმერეთის ეპისკოპოს გერმანესათვის გაგზავნილ-მა წერილმა, რომელშიც იგი თავს სხვაგვარი მონასტრის წინამძღვრად მოიხსენიებს. აღნიშნული წერილი 1857 წლის 6 ნოემბრითაა დათარიღებული. მღვდელმონაზონ მაკარის წერილიდან კარგად ჩანს თუ როგორ გაუჭირდა რუსეთის ხელისუფლების მძარცველური რეფორმების შემდეგ ერთ დროს მდიდარ ქართულ ეკლესიას, ამიტომ თვალსაჩინოებისთვის იგი აქ სრულად მოგვყავს: „...პირველს სოლომონს იმერეთისას, როგორც აცხადებს მისი საბუთი, შეუწირავს რწმუნებულის ჩემდამო მონასტრისადმი ათის თავი სოფლის სხუავის სამეფო ყმებთ ხორაგით შემოსავლისაგან, სანთლისა, ზედაშისა და სეზისკვერისათვის. საბუთი ესე არს დამოწმებული ბეჭდის დასხმითა უკანასკნელთ მეფეთ: დავითის და სოლომონის მიერ და დამტკიცებული იმერეთის დროებითს სასამართლოსა შ'ა. როგორც უწყის თქუენმა მეუფებამ, ამ საფუძველზედ ხსენებული მონასტერი სარგებლობდა მისდამი შეწირულობითა, ვიდრე ჩყვე წლამდე,

ხოლო ეხლა სამოქალაქო მთავრობა ხორაგის მაგიერ ხაზინის ყმებთაგან სოფელ სხვაგას იღებს რა ფულად რიცხვით ოცდაცხრა მანეთს და თექუსმეტსა კაპიკს, უგზავნის ყოველ წელ სასულიერო მთავრობას კუთვნილებისაგებ, ხოლო ესე აერთებს იმერეთის საეკლესიო შემოსავალს. მდგომარეობს რა უკიდურესსა მდგომარეობასა შა, რწმუნებული ჩემდა მონასტერი, როგორც უწყის თქუენმა მეუფებამ ესრეთ, რომელ არა საიდამ არცა ერთის მანეთის შემოსავალი აქუს, ყდ უმორჩილესად ვსთხოვ თქუენსა ყდ უსამღუდელოესობას ჰქმნათ თქუენი მწყემსთავრული განკარგულება მისთვის, რომელ ხსენებული ოცდაცხრა მანეთი და თექუსმეტი კაპიკი კუთვნილებისამებრ აქციოთ სასარგებლოდ მონასტრისა, ზედაშისა და სეგისკვერისათვის, რაითაცა მისცემთ საშვალეებას მონასტერს დაუბრკოლებლად მას შა ღუთის მსახურების აღსრულებისა... (ქ.ც.ა. ფ.21, ს.2149).

მღვდელმონაზონი მაკარი სხვაგის მონასტრის უკანასკნელი წინამძღვარი იყო. იგი 1871 წლის 30 ოქტომბერს გარდაიცვალა და იქვე, სხვაგის მონასტერში დაკრძალეს. ჩვენამდე მოაღწია მისი საფლავის ქვამ, რომელზედაც შემდეგი შინაარსის წარწერა მოიპოვება: „საფლავსა ამას შინა მდებარე სხვაგას მონასტრის წინამძღვარი მღვდელ მონაზონი მაკარი ვიმყოფებოდი სხვაგის მონასტერსა შინა სამოცდა ერთი წელი და აწ კი სუკუნოდ დავემკვიდრები სანატრელსა შინა დაძინებასა. საუკუნო განსვენება მიეც მღვდელ მონაზონს მაკარს და მიეც მას საუკუნო ხსენება. ყოველთა აღმომკითხველთა ამისა შენდობას მიბრძანებდეთ კაც(თ)[მო](ყ)ვარებისათვის ღუთის[არ]ათა უ[ფა]ლმან (ღ)მერთმან მოგიტევენ თქუენცა შეცოდებანი თქუენ[ნი] ჩყოა ო-ს ლ-ს. (ბოჭორიძე, 1994: 191).

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბერაძე 1983. ბერაძე თ. რაჭა, თბილისი, 1983.

ბოჭორიძე 1994. ბოჭორიძე გ. რაჭა-ლეჩხუმის ისტორიული ძეგლები და სიძველენი, თბილისი, 1994.

ამბროსი ხელაია, მოგზაურობა რაჭა-ლეჩხუმში, მწიგნობრობა ქართული, თბილისი, 2011 წ.

საქართველოს ეროვნული არქივი (ქვემოთ მივუთითებთ შემოკლებით — სეა)

- სეა 1448, საბუთი №117
- სეა 1448, საბუთი №2183
- სეა 1448, საბუთი №2205
- სეა 1448, საბუთი №2207
- სეა 1448, საბუთი №2247
- სეა 1448, საბუთი №2274
- სეა 1448, საბუთი №3213
- სეა 1448, საბუთი №3231

სხვაგვანა მონასტრის ისტორიიდან (მონასტრის წინამძღვრები)

- სეა 1448, საბუთი №5156
- სეა 1448, საბუთი №6840
- სეა 1448, საბუთი №6844
- სეა 1448, საბუთი №6849
- სეა 1448, საბუთი №6850
- სეა 1448, საბუთი №6871
- სეა 1451, დავთარი 16, საბუთი №579
- სეა 1451, დავთარი 16, საბუთი №586
- სეა 1451, დავთარი 16, საბუთი №589
- სეა 1451, დავთარი 16, საბუთი №605

ქუთაისის ცენტრალური არქივი, ფონდი 21 (ქვემოთ მივუთითებთ შემოკლებით — ქცა 21)

- ქცა 21, ს. 536
- ქცა 21, ს. 965
- ქცა 21, ს. 1154
- ქცა 21, ს. 1981
- ქცა 21, ს. 2149
- ქცა 21, ს. 2163
- ქცა 21, ს. 2488
- ქცა 21, ს. 8059

Malkhaz Murusidze

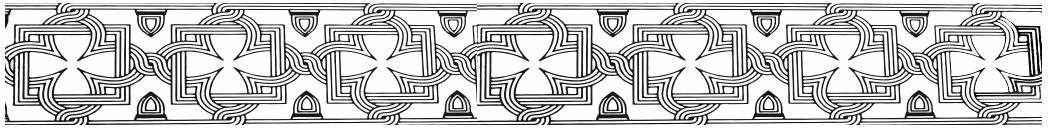
From The History of Skhvavi Monastery Summary

In the article we have studied the biography of abbots of Skhvavi Monastery who lived there from the 1840s to 1872 (till the abolishment of the monastery). Skhvavi Monastery is one of the most important ecclesiastical center in Racha.

Some details of biography of 8 abbots given in this work are not certain.

Due to the lack of historical materials it is almost impossible to determine the identity of ecclesiastical people who lived in Skhvavi Monastery before XVII century.

The study is based on the archive materials.

ლიონის 1274 წლის საეკლესიო უნია

მეთერთმეტე საუკუნის შუახანებში მომხადარი განხეთქილების შემდეგ, ორ ეკლესიას შორის შექმნილი დამაბულობა უფრო და უფრო მატულობდა. საკუთარი დაუნდობლობითა და ბერძნული სიწმინდეების შეურაცხყოფით, ლათინებმა ეს ურთიერთობა მტრული გახადეს. ბერძნები ვერ იტანდნენ ლათინებს, როგორც ერეტიკოსებს და როგორც მათ მდევნელებს. ლათინები კი, თავისმხრივ, ვერ იტანდნენ ბერძნებს როგორც სქიზმატიკოსებს (როგორც ისინი მათ უწოდებდნენ) და როგორც ადამიანებს- ორგულებსა და ვერაგებს. მტრული გრძნობები ხშირ შემთხვევაში სისხლიან დაპირისპირებაში გამოიხატებოდა. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, იყო გაერთიანების მცდელობები. არსებობდა განსაკუთრებული მიზეზები, რათა მომხდარიყო საეკლესიო ერთობის აღდგენა. პაპები, განყოფის შემდეგაც არ კარგავდნენ იმედს, დაექვემდებარებინათ ბერძნულ-აღმოსავლური ეკლესია და ამ მიზნით ცდილობდნენ კავშირის აღდგენას. მაგრამ მათთვის საეკლესიო ერთობის აღდგენა ნიშნავდა დასავლეთისადმი აღმოსავლეთის ეკლესიის დაქვემდებარებას¹.

¹ აღსანიშნავია, რომ ამ პერიოდისთვის ორ ეკლესიას შორის რიგი ცხოვრებისეული და საეკლესიო საღვთისმსახურო განსხვავებანი არსებობდა:

- 1) ლათინები შაბათობით მარხულობდნენ, ბერძნები - არა. ფრანკებისთვის (ასე უწოდებდნენ ხშირ შემთხვევაში **აღმოსავლელი დასავლელს**) ბიზანტიელებისგან შაბათობით მარხვის დაუცველობა განცხრომად მიიჩნეოდა; ხოლო ბიზანტიელები, თავის მხრივ, ლათინებს იუდეურ წეს-ჩვეულებათა დაცვაში ადანაშაულებდნენ.
- 2) ლათინები უსისხლო მსხვერპლშეწირვას დიდმარხვაში აღასრულებდნენ, რაც ბერძნებისთვის სრულიად დაუშვებელი იყო.
- 3) დასავლეთში მიღებული იყო საკმელში სისხლის შერევა. ბიზანტიელები ამაში ხედავდნენ მოციქულთა კრების დადგენილების დარღვევას (იხ. საქმ. 15).
- 4) ბიზანტიელები, იყვნენ რა დასავლეთში, ხშირად შეეძლოთ ეხილათ კლირიკოსები იარაღით ხელში, ან საერთოდ კლირიკოსები, რომლებიც ბრძოლაში იღებდნენ მონაწილეობას. აღმოსავლეთის ეკლესიის წარმომადგენლები ამ ყოველივეში ხედავდნენ მრავალი კრების მთელი რიგი კანონების დარღვევას, მათ შორის მსოფლიო კრებათა, რომლების სასულიერო პირს სისხლის დაღვრასა და იარაღის ხელში აღებას უკრძალავს.
- 5) აღმოსავლელი სასულიერო პირები ატარებდნენ წვერს, დასავლელი - იპარსავდნენ. ზოგადად, აღმოსავლეთში, წვერის გაპარსვა ასოცირდებოდა იმის სურვილთან, ქალური შესახედაობა ჰქონოდათ. აქედან ჩანს, როგორ ეჭვებს იწვევდნენ აღმოსავლელებში წვერგაპარსული დასავლელი სასულიერო პირები.
- 6) დასავლეთში და აღმოსავლეთში არსებობდა ტონზურის განსხვავებული ფორმები: დასავლეთში იჭრიდნენ თმებს, ისე რომ მათი ვარცხნილობა ქრისტეს ეკლის გვირგვინს მიმსგავსებოდა.
- 7) აღმოსავლეთში სამრევლო ტაძრის სამღვდლოება იყო ცოლიანი. დასავლეთში ეს ნიკოლაიტელთა ცოვდად ითვლებოდა.
- 8) ბიზანტიის იმპერიის კანონმდებლობით დაიშვებოდა განქორწინება, მაგრამ არ შეიძლებოდა სამზე მეტი ქორწინება. დასავლეთში განქორწინება სრულიად დაუშვებელი იყო, მაგრამ მუშლის გარდაცვალების შემდეგ, ქორწინებათა რიცხვი არ იყო შეზღუდული.
- 9) აღმოსავლეთში ექვარსტიული კანონის შემდეგ ბარძიში ასხამდნენ მღვდარებას, რაც დასავლეთში არ იყო ცნობილი.
- 10) რომის ეკლესიაში არ იყო მიღებული ეპიკლეზა - სულიწმიდის მოწვევის ლოცვები წმინდა ძღვენის გარდაქმნის დროს. აღმოსავლეთში ეპიკლეზა ექვარსტიული კანონის განუყოფელ ნაწილად ითვლებოდა.
- 11) დასავლეთში მეცხრე სუკუნეში გამოჩნდა წეს-ჩვეულება ექვარსტიამი ხშიადების გამოყენებისა, რაც მეთერთმეტე საუკუნეში ეს საყოველთაო წეს-ჩვეულება გახდა. აღმოსავლეთში, სადაც მხოლოდ გაფუჭებულ პურს გამოიყენებდნენ, ეს დასავლური ტრადიცია მიიჩნეოდა კიდევ ერთ იუდეურ ტენდენციად და, ეპიკლეზას არარსებობისა და

ლიონის 1274 წლის საეკლესიო უნია

ბერძნებიც, თავის მხრივ, საკუთარი პოლიტიკური გათვლების გამო, ცდილობდნენ გაერთიანებას. აღნიშნულ ეპოქაში ბიზანტიის იმპერიის მდგომარეობა საკმაოდ მძიმე იყო. დაუძღვრებული იმპერია, თურქთა და ჯვაროსანთა თავდასხმების შედეგად, დაცემისკენ მიდიოდა. ბიზანტია რომთან საერთო ენის გამოჩვენას ცდილობდა, რადგან რომის პაპს დიდი გავლენის მოხდენა შეეძლო ევროპის მოსახლეობაზე, რაც ბიზანტიის იმპერიის მოსახლეობას ევროპელი თავდამსხმელებისგან დაიცავდა და მათი სახით მოკავშირეებს შესძენდა. პაპები კი ამ კავშირის აღდგენას საკუთარი მმართველობის გაზრდის მიზნით ცდილობდნენ, რაც აღმოსავლეთის ეკლესიის რომისადმი დაქვემდებარებაში გამოიხატებოდა, ამიტომაც იყო ამ გაერთიანების მცდელობები უშედეგო. მრავალ წარუმატებელ მცდელობათა შორის, რომელნიც მიზნად ერთობის აღდგენას ისახავდნენ, განსაკუთრებით ორი გამოირჩევა: ლიონის² (1274 წ.) და ფერარა-ფლორენციის (1439 წ.) ე. წ. უნიები³, რომლებმაც დასავლელთა მზაკვრული ხერხებითა და ძალმომრეობითი ქმედებებით რთულ მდგომარეობაში ჩააყენა აღმოსავლეთის ეკლესია.

1261 წელს კონსტანტინეპოლში ლათინთა იმპერია დაეცა. ნიკეის იმპერატორმა მიქაელ მერვე პალეოლოგმა (1259-82 წწ.), გენუელთა დახმარებით, ლათინებს კონსტანტინეპოლი წაართვა და ბიზანტიის იმპერია აღადგინა. მაგრამ იმპერიის მდგომარეობა საკმაოდ რთული იყო. ლათინთა იმპერიის ბოლო იმპერატორი ბალდუინ მეორე, იმპერიის დაცემის შემდეგ დასავლეთში წავიდა, სადაც პაპსა და დიდებულებს სთხოვდა, ტახტის დაბრუნებაში დახმარებოდნენ. პაპ ურბან მეოთხემ, რომელმაც ასევე დაკარგა კონსტანტინეპოლის ეკლესია, ბალდუინის მხარე დაიკავა და გენუელები ბერძნებთან მეკავშირეობის გამო ეკლესიიდან განკვეთა და დაიწყო ახალი ჯვაროსნული ლაშქრობის მოწყობა კონსტანტინეპოლის წინააღმდეგ. კარლ ანჟუელმა, რომელიც იმ პერიოდში ნეაპოლსა და სიცილიას განაგებდა, დაიწყო პალეოლოგთან ომისთვის მზადება. ამასთანავე, ბულგარელებმა და ლათინმა თავადებმაც, რომლებიც დამოუკიდებლები გახდნენ ლათინთა იმპერიის დაცემის შემდეგ, დაიწყეს კონსტანტინეპოლის წინააღმდეგ გალაშქრება. მღელვარებას ასავე ამძაფრებდა შიდა დაპირისპირება. მიქაელ პალეოლოგი უკანონოდ იყო ასული საიმპერატორო ტახტზე. ნიკეის იმპერატორ თეოდორე ლასკარისის გარდაცვალების შემდეგ, ტახტზე უნდა ასულიყო მისი ვაჟი, მცირეწლოვანი იოანე, რომელიც მიქაელმა მზაკვრობითა და ძალმომრეობით ტახტს ჩამოაშორა, რამდენიმე ხნის შემდეგ კი საერთოდ დააბრმავა. ასეთი ზოროტმოქმედების გამო, მის წინააღმდეგ აღდგნენ პატრიარქი არსენი და ადგილობრივი მოსახლეობა. პალეოლოგმა არსენი ტახტიდან ჩამოაგდო და გადაასახლა, რამაც მის წინააღმდეგ კიდევ მეტი დაპირისპირება გამოიწვია.

ფილიოქსეს სწავლებასთან ერთად, მიიჩნეოდა სულიწმიდის დიდებულების დამცრობად.

² Unio - ერთიანობა, გაერთიანება. სახელმწიფო სამართლის გაგებით უნია ნიშნავს ორი სახელმწიფოს კავშირს, გაერთიანებას (ხელშეკრულების საფუძველზე, ერთი მონარქი სუბმეგობლობის ქვეშ);

³ ლიონი (ფრანგ. Lyon) — ქალაქი საფრანგეთში. მდებარეობს საფრანგეთის ცენტრალურ ნაწილში, რონა-ალპების დედაქალაქი. მოსახლეობით საფრანგეთი სიდიდით მესამე ქალაქია პარიზისა და მარსელის შემდეგ. ქალაქში ცხოვრობს დაახლოებით 470,000 მოქალაქე (2007). გარეუბანიანად ლიონი არის სიდიდით მეორე მეტროპოლია (1,783,400 მოსახლით) საფრანგეთში პარიზის შემდეგ.

ახალი პატრიარქი გერმანე, სახალხო მღვლევარების გამო, იძულებული გახდა ტახტი დაეტოვებინა. ამის შემდეგ პატრიარქად დაადგინეს სამეფო კარის მოძღვარი იოსები, რომელსაც არსენის მომხრეები დაუპირისპირდნენ. მოსახლეობის გარკვეულმა ნაწილმა მხარი დაუჭირა ბრმა იოანე ლასკარისს და იმპერატორად გამოაცხადა. ამ დაპირისპირების ფონზე, მიქაელ პალეოლოგმა გადაწყვიტა, რომ კარლ ანჟუელის შემოტევა პაპის დახმარებით შეეჩერებინა, ხოლო სხვა დაპირისპირებებს საკუთარი ძალებით გამკლავებოდა. ამ მიზნით მან კავშირი დაამყარა ჯერ პაპ ურბანთან, შემდეგ – პაპ კლიმენტი IV-თან და წარგზავნა მათთან ლეგატები მდიდარი საჩუქრებითა და ეკლესიათა გაერთიანების შეთავაზებით. თუმცა ამ მოლაპარაკებებს შედეგი არ მოჰყოლია, რადგან არც ერთი მათგანი პალეოლოგს არ ენდობოდა (Талыхберг II:16-17).

აღმოსავლეთის მსგავსად დასავლეთის ეკლესიაშიც არსებობდა პრობლემები, რაც ძირითადად პაპობის კანდიდატთა შორის ურთიერთ დაპირისპირებაში გამოიხატებოდა. 1268 წელს გარდაიცვალა პაპი კლიმენტ IV და სამი წლის განმავლობაში ვერ მოხერხდა ახალი პაპის არჩევა. ბოლოს აირჩიეს პაპი გრიგოლ X, ლეჟის არქიდაკონი, რომელიც მღვდლად არც კი იყო ხელთდასმული. მან საკუთარი გამორჩევის შესახებ მომლოცველობის დროს შეიტყო. ის მეცამეტე საუკუნეში მცხოვრებ ორ პაპთან ერთ-ერთი იყო, რომელიც დასავლეთის ეკლესიამ წმინდანად შერაცხა.

მისი დახმარებით, იმპერატორი დასავლეთში რუდოლფ ჰაბსბურგი გახდა. რუდოლფის მმართველობის პერიოდში იწყება მშვიდობის დამყარება პაპებსა და იმპერიას შორის. ახალი იმპერატორი რელიგიური ადამიანი იყო და ძლიერ უწყობდა ხელს დასავლეთის ეკლესიის გაძლიერებას (IIIაქტ 2010:132).

მხოლოდ 1271 წელს, როდესაც პაპი გრიგოლ X გახდა, რომელსაც ძალიან სურდა აღმოსავლეთის ეკლესიის დაქვემდებარება, მოლაპარაკებები წარმატებით წარიმართა. გრიგოლმა წერილი გააგზავნა, რომელშიც აქებდა პალეოლოგის სურვილს, დამორჩილებოდა სამოციქულო საყდარს და 1274 წელს ლიონში საეკლესიო კრებაზე იწვევდა,⁴ სადაც საბოლოოდ უნდა განეხილათ გაერთიანების საკითხი. ამასთან, გაერთიანებისთვის აუცილებელ პირობად პაპი ბერძნების მხრიდან ფილიოქვეს მიღებასა და რომის პაპის პრიმატის აღიარებას მოითხოვდა. პალეოლოგი აღნიშნულ მოთხოვნებს დათანხმდა, რადგანაც კარლ ანჟუელის ინტრიგების ემინოდა.

ბერძენი სამღვდელოება პატრიარქ იოსების მეთაურობით, რომელიც მანამდე პალეოლოგს მფარველობდა, უნიის წინააღმდეგი იყო. პალეოლოგმა თავისთან დაიბარა პატრიარქი და ეპისკოპოსები და მათი დარწმუნება დაიწყო, რომ ისინი რომის ეკლესიასთან კავშირის აღდგენაზე დათანხმებულიყვნენ, უმტკიცებდა, რომ რომის პაპის მოთხოვნები მისაღებია: პაპის მოხსენიება წირვაზე საერთოდ არ ეწინააღმდეგება აღმოსავლური ეკლესიის ტრადიციას, ასევე, მისი ძმად და უპირატესად მოხსენიება არ არის დამამცირებელი. რაც შეეხება პაპთან აპელაციის უფლებას, ეს საერთოდ არ იქნება პრაქტიკაში, რადგანაც „საეჭვო სიტუაციაში არავის მოუხდება ზღვის გადაცურვა

⁴ ლიონის მეორე საეკლესიო კრება, რომელიც გრიგოლმა მოიწვია, დასავლეთის მიერ აღიარებულია, როგორც მეთოთხმეტე მსოფლიო საეკლესიო კრება.

ლიონის 1274 წლის საეკლესიო უნია

სიმართლის გასარკვევად“. რწმენის სიმბოლოში ფილიოქვეს დამატების შესახებ იმპერატორი არ საუბრობდა. საერთოდაც მას უნია ესმოდა როგორც პოლიტიკური ნაბიჯი. პატრიარქი და ეპისკოპოსები, მიუხედავად იმპერატორის ამ სიტყვებისა, მაინც არ დათანხმდნენ უნიაზე. პატრიარქმა იოანე ვეკუს დაავალა, ეთქვა სიმართლე იმის შესახებ, რომ ლათინები ფარული ერეტიკოსები არიან. ამან იმპერატორის განრისხება გამოიწვია, და იოანე ვეკვი ციხეში გამოამწყვდია. შემდგომში იმპერატორმა ვეკვი საკუთარ მხარეს გადაიბირა და უნიის მხურვალე მოსურნე გახადა.

ამასობაში უკვე საჭირო გახდა ლეგატების გაგზავნა და პაპისთვის პასუხის გაცემა. პალეოლოგი, რომელიც უკვე უნიას ეთანხმებოდა, წერდა პაპს რომ, ლიონის კრებაზე აღმოსავლეთის ეკლესიის მიერ უფლებამოსილებით აღჭურვილ პირებს წარგზავნიდა. თუმცა ერთი რამ აზრკოლებდა იმპერატორს - ეს იყო ბერძნული ეკლესიის მეთაურის, პატრიარქ იოსების წინააღმდეგობა, რომელსაც უკვე მოესწრო ეპისკოპოსებისთვის ლათინებთან გაერთიანების საწინააღმდეგო ეპისტოლეების გაგზავნა. იმპერატორმა გამოსავალი მაინც იპოვა - იოსებს შესთავაზა, დროებით მონასტერში წასულიყო, ხოლო თუ უნია არ შედგებოდა, ისევ დაბრუნებულიყო კათედრაზე, ხოლო თუ წარმატებით დასრულდებოდა, მაშინ პატრიარქობაზე საერთოდ უარი ეთქვა. იოსები ნებსით თუ უნებლიეთ დათანხმდა.

პალეოლოგმა, თანამოაზრე ეპისკოპოსებთან ერთად, მოამზადა ბერძენი სამღვდელოების პაპისადმი მიმართვის აქტი და შეადგინა დელეგაცია ლიონის კრებისთვის (Талънберг II:17). დელეგაცია, რომლის გაგზავნაც პალეოლოგს შეეძლო, საკმაოდ მწირი წარმომადგენლობისა იყო: არც ერთი პატიოსანი ადამიანი არ დათანხმდებოდა იქ წასვლას. დელეგაციას ხელმძღვანელობდა ყოფილი პატრიარქი გერმანე. ამასთანავე ამ ჯგუფში შედიოდნენ: ნიკეის მტროპოლიტი თეოფანე - ადამიანი, რომელიც საკუთარ თავს ვერაფრით წარმოაჩენდა, და იმპერატორის პირადი წარმომადგენელი ფილოსოფოსი გიორგი აკროპოლიტი. განსხვავებით ამისგან, რომაულ-კათოლიკური მხარე საკმაოდ წარმომადგენლობითი იყო: თვით განდიდებული თომა აქვინელი⁵ დათანხმდა კრებაში მონაწილეობის მიღებაზე. სამწუხაროდ, ის ლიონში მიმავალი გზად გარდაიცვალა იტალიურ მონასტერში. მაგრამ კრებაში მონაწილეობას იღებდა თომა აქვინელის თანამედროვე - ფრანცისკანელი კარდინალი ბონავენტურა⁶ (თუმცა, ისიც გარდაიცვალა კრების დასრულებამდე ლიონში) (Очерки по истории Вселенской Православной Церкви:271).

⁵ თომა აქვინელი (დაახლ. 1225-1274 წწ.) — შუა საუკუნეების ყველაზე გავლენიანი ფილოსოფოსი და ღვთისმეტყველი. დომინიკანელთა ორდენის წევრი. პროფესორი, ფუძემდებელი თომიზმისა, რომელიც დღემდე კათოლიციზმის ცენტრალურ ფილოსოფიურ მოძღვრებად ითვლება. თომა აქვინელის მთავარ დამსახურებად ითვლება მკაცრი მეცნიერული - არისტოტელესეული - მეთოდის ქრისტიანულ ჭეშმარიტებათა დამტკიცების სამსახურში ჩაყენება.

⁶ ბონავენტურად წოდებული ფრანცისკანელი ბერი ჯოვანი ფიდანცა 1221 წელს ბანიორეჯოში (ვიტერბო) დაიბადა. იყო პარიზის უნივერსიტეტის მასწავლებელი და წმ. თომა აქვინელის მეგობარი. გარდაიცვალა 1274 წელს 53 წლის ასაკში. იგი უფრო მისტიკოსი იყო, ვიდრე ფილოსოფოსი.

როდესაც აღმოსავლელნი ლიონში ჩავიდნენ, იქ უკვე შეკრებილნი დახვდათ პაპი და ლათინი სამღვდლოება. პაპმა ლეგატები თბილად მიიღო (Талхнер II: 17). კრება პაპის ქადაგებით გაიხსნა (IIIაქფ. 2010:132). 1274 წლის 7 მაისს; გაიმართა სულ რამდენიმე სხდომა და 17 ივლისს უკვე მუშაობა დაასრულა. კრების მუშაობაში მონაწილეობდნენ ანტიოქიისა და კონსტანტინეპოლის ლათინი პატრიარქები, თხუთმეტი კარდინალი, ხუთასი ეპისკოპოსი, სამოცი აბატი და ათასზე მეტი პრელატი. კრების სხდომებს ინგლისისა და საფრანგეთის მეფეთა ელჩებთან ერთად მონღოლთა დელეგაციაც ესწრებოდა (მაჭარაშვილი. 2007:3-4). მონღოლები ცდილობდნენ, მოკავშირის პოვნას მუსულმანებთან წინააღმდეგ ბრძოლაში; რამდენიმე მათგანი მოინათლა კიდევ (IIIაქფ 2010:133).

კრების მეოთხე სხდომა ეკლესიათა გაერთიანებას მიეძღვნა, მაგრამ ვითარება ისეთი იყო, რომ ეკლესიათა შორის არსებულ განსხვავებებზე არანაირი საუბარი არ დაიშვებოდა. თავდაპირველად პაპმა კრებას განუცხადა, რომ ბერძნები საკუთარი ნებით ექვემდებარებოდნენ რომის ეკლესიას. შემდეგ წაკითხულ იქნა პალეოლოგისა და მისი შვილის - ანდრონიკეს წერილები, ასევე, ბერძენი სამღვდლოების მიმართვის აქტი. როგორც წერილებში, ისე მიმართვის აქტში გამოიხატებოდა პაპისადმი სრული მორჩილება, მხოლოდ იმპერატორი ითხოვდა ბერძნებისთვის დაეტოვებინათ რწმენის სიმბოლო ფილიოქვეს დამატების გარეშე. შემდეგ გიორგი აკროპოლიტმა იმპერატორის სახელით დადო ფიცი, რომ ის განუდგებოდა ყოველგვარ განყოფას რომის ეკლესიისგან და პირობას დებდა, რომ დაურღვევლად დაიცავდა რწმენის აღმსარებლობა და აღიარებდა მის პირველობას. ასეთივე ფიცი დადეს სასულიერო პირებმა ბერძენი ქრისტიანების სახელით (Талхнер II: 17-18).

ეს იყო უსიტყვო კაპიტულაცია. პირობები, რომელსაც პაპი გრიგოლი ითხოვდა და რომელიც ბერძნებმა მიიღეს, შემდეგია:

- 1) პაპი მიიჩნეოდა ქრისტიანული სამყაროს მეთაურად.
- 2) ბერძნები იძულებულნი გახდნენ. რწმენის სიმბოლოში ფილიოქვე ჩაემატებინათ;
- 3) აგრეთვე, ლიტურგია საფუარიანი პურის ნაცვლად, ხმიადებით შეესრულებინათ;
- 4) ევქარისტიიდან ამოეღოთ ანაფორა⁷;
- 5) უცხადებდნენ დოგმატურ ერთგულებას კათოლიკურ სწავლებას განსაწმენდელის შესახებ.

ამასთანავე, ბერძნებს უნდა მიეღოთ ლათინური ეკლესიის საღვთისმსახურო თავისებურებანი.

ყველა ეს პირობა უსიტყვოდ იქნა მიღებული ბერძენი დელეგაციის მიერ. ხუთი დღის შემდეგ უნიაზე ხელი მოაწერეს და აღესრულა საზეიმო მესსა - ლათინურ

⁷ ლიტურგიაზე სათქმელი სული წმიდის მოწვევის ლოცვები.

ლიონის 1274 წლის საეკლესიო უნია

და ბერძნულ ენებზე. მრწამსი იგალობეს ფილიოქვეს დამატებით. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ყველაზე მნიშვნელოვან მომენტში ნიკეის მიტროპოლიტის სახეზე მწუხარება შეიმჩნეოდა, რაც პაპმაც შენიშნა (Дворкин 2003: 271-272).

სხვა მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც კრებამ განიხილა, იყო პაპის გამორჩევასთან დაკავშირებით წეს-კანონის მიღება. ასევე დამტკიცდა ლატერანის მეოთხე კრების დადგენილება, რომელიც ახალი რელიგიური ორდენების შექმნას კრძალავდა (Шафк. 2010:133).

ამ სახით შედგა უნია აღმოსავლეთ და დასავლეთ ეკლესიებს შორის. ბერძენი ლეგატები მდიდრულად დაასაჩუქრეს და კონსტანტინეპოლში გამოაგზავრეს. მათთან ერთად პაპის ლეგატებიც გაემგზავრნენ. პალეოლოგი საკმაოდ კმაყოფილი იყო, რადგან უნიის შემდეგ კარლ ანჟუელთან პაპის მეშვეობით მშვიდობიანი ურთიერთობა ჩამოუყალიბდა. დარჩა მხოლოდ ის, რომ უნია ბერძნულ ეკლესიაში შეეტანა. პალეოლოგი მიმართავდა ყოველნაირ ხერხს, მათ შორის ძალადობას, რათა ბერძენი სამღვდელეობა უნიისკენ მიედრიკა. როდესაც რომის პაპის ლეგატები ჩამოვიდნენ და უნია ჩამოიტანეს, პალეოლოგმა ბრძანა, რომ განხეთქილება დასრულდა და მოითხოვა, ეს დადგენილება ყველას მიეღო. პატრიარქი იოსები გადაყენებულად გამოცხადდა და მის მაგივრად აღსაყდრეს იოვანე ვეკვი. გამოიცა ბრძანება, რომლის მიხედვითაც ღმრთისმსახურებაზე პაპი გრიგოლ მეათე უნდა მოეხსენებინათ, როგორც უმაღლესი მთავარეპისკოპოსი სამოციქულო ეკლესიისა და მსოფლიო პაპი. მაგრამ უნიის საქმე არც ისე იოლი იყო – ის მხოლოდ იმპერატორმა და მისმა რამდენიმე მომხრემ მიიღო. ყველა ბერძენს, როგორც საულიერო პირს, ისე ერისკაცს, არანაირი სურვილი არ ჰქონდა უნიის მიღებისა და რომის ეკლესიასთან ურთიერთობისა.

მართლმადიდებლების მხრიდან დაიწყო წყევლის გავრცელება უნიატებზე, მათთან არ სურდათ ზიარება, უბრალო საუბარი და შეხებაც კი გაუწმინდურებად მიიჩნეოდა. პალეოლოგმა თავიდან პირფერობით სცადა, მართლმადიდებლების საკუთარ მხარეზე გადაბირება, მაგრამ როდესაც ეს არ გამოუვიდა, მაშინ ძალმომრეობით გზებს მიმართა: დაიწყო მათი გადასახლება, საპყრობილეებში გამომწყვდევა, თვალების დათხრა, ხელების მოკვეთა, ნესტოების მოჭრა და სხვა. ამ ბრძოლაში იგი საკუთარ ნათესავებსაც კი არ ინდობდ (Талыберг. II:8-19). 1280 (ზოგი ცნობით 1282 წელს გ.ბ.) წელსმიხილ პალეოლოგმა პაპისტებს სასტიკად დაარბევინა ათონისწმიდა მთა და ივერთა მონასტერი. ლათინები შეესივნენ ათონს და მოითხოვეს ბერებისაგან უნიის მიღება. ბერძენთა მონასტრები, თითქმის ყველა, იძულებული გახდა, დათანხმებულიყო; მხოლოდ ივერთა მონასტრის ბერებმა განაცხადეს უარი, რისთვისაც საშინელი დარბევა დაატყდათ თავს. მონასტრების ბერები, ვინც ხოცვა-ჟლეტას გადაურჩა, ორ ნაწილად გაყვეს – ერთნი იტალიაში წაასხეს, მეორენი ზღვაში დაახრჩვეს. (მაჭარაშვილი 2007: 8-9).

იმავდროულად, ვეკვი ცდილობდა, უნიისკენ ხალხი საკუთარი ეპისტოლეებითა და ნაშრომებით მიეზიდა. მაგრამ ვერც იმპერატორის ძალმომრეობითმა ღონისძიებებმა, ვერც ვეკვის ნაშრომებმა მათთვის სასურველი შედეგი ვერ გამოიღოს - ბერძენმა მართლმადიდებლებმა კატეგორიულად უარყვეს უნია (Тальберг II:19).

იმპერატორი პატრიარქმა იოსებმა ეკლესიიდან განკვეთა, იმპერატორის დამ კი საერთოდ სასახლე დატოვა და საკუთარი ქალიშვილის მეუღლესთან (ბულგარეთის მეფესთან) გადასახლდა, საიდანაც ანტიპალეოლოგიური მოძრაობა დაიწყო (Дворкин 2003: 272). „უმჯობესია, ჩემი ძმის იმპერია დაიღუპოს, ვიდრე მართლმადიდებლური სარწმუნოება“, - ასეთი სიტყვებით შევიდა ისტორიაში მიქაელ პალეოლოგის და (მაჭარაშვილი 2007: 4). თესალიის მმართველმა, იოვანე ანგელმა, კრებაც კი მოიწვია 1278 წელს, რომელმაც მიქაელი, როგორც ერეტიკოსი, ეკლესიიდან განკვეთა. მიქაელის მიერ წარმოებულმა დევნამ მისი მდგომარეობა კიდევ უფრო დაამძიმა (Дворкин 2003:272).

ამასობაში რომში გაიგეს, რომ ბერძნულ ეკლესიაში უნია არ მოქმედებდა. პაპი გრიგოლ მეათე და მისი მიმდევრები პალეოლოგს ჯერ-ჯერობით არ აწუხებდნენ, მაგრამ ნიკოლოზ III მოისურვა უნიის ქმედითობის მოხილვა. ამ მიზნით მან კონსტანტინეპოლში ლეგატები წარგზავნა, რომელთაც უნიის ძალაში მოყვანა დაავალა. პალეოლოგის მდგომარეობა კრიტიკული იყო, თუმცა თავისი ცბიერებით გამოსავალს მაინც მიაგნო. რომელი ლეგატები დიდი პატივითა და ღირსებით მიიღეს, იმპერატორი მათ საკუთარ ერთგულებაში არწმუნებდა უნიისა და პაპის მიმართ. მან ბრძანა, ბერძენი სამღვდელთა სახელით მიმართვის აქტი შეედეგინათ რომის პაპისადმი, სადაც აღიარებული იქნებოდა რომის სწავლება, რომელიც, თითქოსდა, ბერძნულმა ეკლესიამ მიიღო (ეპისკოპოსთა ხელმოწერები გაყალბებული იყო). ლეგატებს აჩვენეს უნიის მოწინააღმდეგეებით გავსებული საპყრობილები. ორი ასეთი ტუსადი პალეოლოგმა დასასჯელად თავად პაპს გაუგზავნა, თუმცა ისინი პაპმა, რატომღაც, დაუსჯელად დააბრუნა უკან.

ასეთი ცბიერი პოლიტიკით პალეოლოგმა პაპი ნიკოლოზი თითქოსდა დაამშვიდა.

1281 წელს პაპის საყდარზე მარტინ IV ავიდა, რომელიც პალეოლოგის სიცრუეს არ წამოეგო: უწყოდა რა, რომ ბერძნული ეკლესიაში უნია არ მოქმედებდა, პალეოლოგის ლეგატები უპატიოდ გააბრუნა უკან, ხოლო თავად პალეოლოგი კი ეკლესიიდან განკვეთა. ეს უკანასკნელი ფრიად განარისხა პაპის ასეთმა დამოკიდებულებამ და თავის მხრივ, თავად აკრძალა პაპის მოხსენიება, თუმცა ფორმალურად უნია მაინც არსებობდა. კარლ ანჟუელმა, რომელსაც პაპის აკრძალვა უკვე აღარ აკავებდა, დაიწყო პალეოლოგის წინააღმდეგ ბრძოლა, მაგრამ პალეოლოგმა ვერაგობით აჯობა და დაამარცხა. კარლთან დაპირისპირების გამო პაპმა 1282 წელს პალეოლოგი ხელმეორედ განკვეთა ეკლესიიდან. მაგრამ პალეოლოგი იმავე წელს აღესრულა.

ლიონის 1274 წლის საეკლესიო უნია

მის გარდაცვალებასთან ერთად დასრულდა ლიონის უნიაც (Тальберг II:18-19). იგი ქრისტიანული წესის გარეშე დაკრძალეს. მისმა შვილმა და მემკვიდრემ დაადასტურა მამისადმი გამოცხადებული ანათემა (Дворкин 2003:272). ანდრონიკე II (1283-1328 წწ.) მყარად დადგა მართლადიდებელთა მხარეს. 1283 წელს კონსტანტინეპოლში მოწვეულ იქნა კრება, რომელზეც დაგმეს რომის ეკლესიის მთავარი ცდომილება - ფილიოქვე. ამასთანავე განსაჯეს უნიის მიმდევრები, უპირველეს ყოვლისა იოვანე ვეკვი, რომელიც ტახტიდან გადააყენეს და გადაასახლეს. ეკლესიები, რომლებშიც აღესრულებოდა უნიატური ღმრთისმსახურება, ხელახლა აკურთხეს⁸. რამდენიმე ათწლეულის შემდეგ აღმოსავლეთში ლიონის უნიის კვალიც აღარ არსებობდა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

მაჭარაშვილი 2007. მაჭარაშვილი გ. ლიონის უნია და საქართველო. თბილისი 2007.

Дворкин 2003. Дворкин А. Очерки по истории Вселенской Православной Церкви. 2003.

Тальберг Николай Дмитриевич. История церкви. часть II. www.pravmir.ru

Шафф 2010. Шафф ф. История христианской Церкви Том V. Петер. 2010.

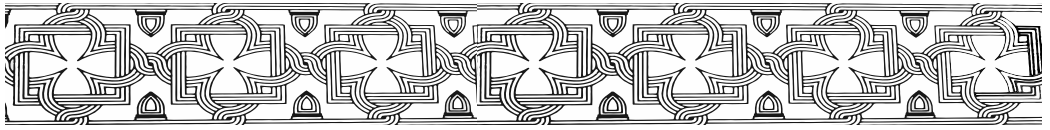
Grigol Bendeliani

The Church Union of Lyons in 1274

Summary

The Council requested Pope's authority and Piliokve Studies from the Eastern Church that was allegedly claimed by the Eastern Church. The agreement was reached . In order to implement the Unio , the Emperor dismissed the legal Patriarch and replaced him with his own man_ John Vekk who persecuted Orthodox people. Despite numerous attempts by human, there was no force that could defeat Christ _ The Western Church did not succeed . The nation as well as clergy people did not receive the Unio that led to the gap between the churches . Thus, it is clear that , in any case if the eternal truth is shifted to the background in order to reach the fleeting aims even for the good purpose , the result is always negative and often destructive . The abovementioned Unio once again revealed that any human effort is powerless against Divine truth.

⁸ რომის ეკლესია უნიის ანულირების თარიღად 1289 წელს მიიჩნევს.

აღდგომის დღესასწაულის ნომინაცია ქართულ და რუსულ ენებში

მართლმადიდებლური ლექსიკა როგორც ენის ლექსიკური სისტემის შემადგენელი ნაწილი საკმაოდ დიდ ლექსიკურ-სემანტიკურ ველს წარმოადგენს, რომელიც შეიძლება განხილულ იქნას, როგორც მიკროსისტემა, რომელშიც აისახება ენის მთლიანი ლექსიკური სისტემისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები და პარადიგმატიკული მიმართებები. მართლმადიდებლურსარწმუნოებას საქართველოში და რუსეთში ხანგრძლივი ისტორია და დიდი ტრადიციები აქვს, ამიტომ ლექსიკა, რომელიც ამ სფეროს ასახავს, ორივე ენაში მდიდარი და მრავალფეროვანია. ამას ისიც ემატება, რომ მართლმადიდებლობის ისტორია, მისი განვითარება, მდგომარეობა და როლი საზოგადოებაში სხვადასხვა დროს განსხვავებული იყო. ეს სწორედ ის სფეროა, რომლის ერთეულები სულ რამდენიმე ათეული წლის წინ საზოგადოების დიდი ნაწილისათვის მოძველებულ, ბუნდოვანი მნიშვნელობის სიტყვებად აღიქმებოდა. იმ პერიოდში შექმნილ ლექსიკონებში დაფიქსირებულ სიტყვებს კი ხშირად გააჩნდათ აღნიშვნა – **რელიგიური, ან მოძველებული, ირონიული.**

ამჟამად საზოგადოებას უბრუნდება ლექსიკური ფონდის ეს უდიდესი და უმდიდრესი სეგმენტი, რომლის სემანტიკური და ეტიმოლოგიური კვლევა ბევრ საინტერესო ინფორმაციას იძლევა ენის, ხალხის, მისი კულტურისა და ისტორიის, მისი მენტალიტეტის შესახებ. ამ მხრივ განსაკუთრებით ნაყოფიერია შესაბამისი, პარალელური ერთეულების შეპირისპირებითი კვლევა რუსულ და ქართულ ენებში.

მოცემულ ნაშრომში წარმოვადგენთ აღდგომის დღესასწაულის აღმნიშვნელი სიტყვების ანალიზს ქართულ და რუსულ ენებში.

აღდგომა – ქრისტიანთა უდიდესი დღესასწაულია, რომლის გაგება და რომლის მიმართ დამოკიდებულება ერთმორწმუნე ქართველებსა და რუსებს ერთნაირი აქვთ. დენოტატისა და სამყაროს ენობრივ სურათში მისი ადგილის მსგავსება საკვლევ ენებში წარმოქმნის საფუძველს სემანტიკური მნიშვნელობის შესაბამისი, მსგავსი რეალიზაციისათვის. თუმცა, როგორც ამ დღესასწაულის აღმნიშვნელი ლექსიკური ერთეულების შეპირისპირებითა კვლევამ აჩვენა, მათ შორის მიმართება არაერთგვაროვანია. განსხვავებები, რომლებიც იკვეთება შესადარებელ სიტყვათა სემანტიკურ შევსებაში, წარმოაჩენენ აღნიშნული ლექსემების უფრო ღრმა შედარებითი კვლევის აუცილებლობას, რომელმაც უნდა მოიცვას საკვლევ სიტყვების სემანტიკური (კომპონენტური) ანალიზი – გაირკვეს, რამდენად იდენტურია მათი

აღდგომის დღესასწაულის ნომინაცია ქართულ და რუსულ ენებში

ცნებითი მოცულობა, შედარებულ იქნას მათი ეტიმოლოგია, დახასიათდეს სიტყვები ლექსიკური სისტემის აქტიური/პასიური მარაგისადმი მათი კუთვნილების, მათი სტილისტიკური მარკირების მხრივ და ა.შ.

აღდგომის დღესასწაულის აღმნიშვნელ ძირითად ლექსიკურ ერთეულებს რუსულ ენაში წარმოადგენს სიტყვები **Пасха** და **Воскресение**; ქართულში ენაში - **აღდგომა** და **პასექი (პასეკი)** – ძირითადად საღვთისმეტყველო ენაში).

რუსულ განმარტებით ლექსიკონებში სიტყვა **пасха** ძირითადად წარმოდგენილია სამი მნიშვნელობით. მაგალითად, უშაკოვის განმარტებით ლექსიკონში ვკითხულობთ: Пасха, пасхи, жен. (др.-евр. pesah, букв. переход) 1. **только ед.** Весенний религиозный праздник у евреев, посвященный легендарному выходу евреев из Египта и избавлению от египетского рабства. Еврейская пасха. 2. **Только ед.** Христианский праздник, посвященный так называемому воскресению Христа. 3. Кушанье из творога, изготовляемое в форме небольшой широкой четырехгранной пирамиды ко дню праздника. Творожная пасха (Ушаков: 1935-1940).

ქართულ საღვთისმეტყველო ენაში, გამოიყენება ორი ფონეტიკურად მსგავსი ერთეული: **პასქ(ხ)ა** და **პასეკი**. ნიკო ჩუბინაშვილის ლექსიკონში ეს სიტყვები ასეა განმარტებული: პასეკი – **Ср.** პასქა, პასხა – ჩინებული დღესასწაულობა ურიათა მოსახსენებლად გამოსლვსა მათისა ეფვპტით (ლევიტ. 23, 5; მათ. 26, 18), **пасха**, **πάσχα**. ხოლო ქრისტეანენი ვუწოდებთ საუფლოსა დღესა ქრისტეს აღდგომისა (ჩუბინაშვილი 1961: 55).

სიტყვა **Пасха/პასხა (პასქა)** რუსულ და ქართულ ენებში შემოსულია ძველი ბერძნულიდან, რომელშიც, თავის მხრივ, ძველი ებრაულიდან იყო ნასესხები, სადაც მას შემდეგი ფონეტიკური გაფორმება ჰქონდა: **პესახ(3)**. თუმცა ზოგიერთ მკვლევარს მიაჩნია, რომ ქრისტიანული Пасха/აღდგომა სრულებით არ არის დაკავშირებული იუდეველთა პასეხთან. ისინი გამოთქვამენ მოსაზრებას, რომ ძველ ბერძნულ სიტყვას **πάσχα** განსხვავებული ეტიმოლოგია გააჩნია. ძველბერძნულ ენაში არსებობს ზმნა **πάσχα**, რომელიც ნიშნავს „ვიტანჯები“. ასე ითარგმნება ეს სიტყვა, მაგალითად, მათეს სახარებაში (16:21): „მიერთგან იწყო იესუ უწყებად მოწაფეთა თვსთა, ვითარ-მედ: ჯერ-არს მისა იერუსალჴმდ აღსვლაჲ და ფრიად ვნებაჲ მღვდელთ-მოძღუართა-გან და მწიგნობართა და მოხუცებულთა, და მოკლვად და მესამესა დღესა აღდგომად.“ – „С того времени Иисус начал открывать ученикам Своим, что Ему должно идти в Иерусалим и много **пострадать** (πάσχα) от старейшин и первосвященников и книжников, и быть убиту, и в третий день воскреснуть“. თუ ასეთ შეხედულებას გავიზიარებთ, ანუ თუ ჩავთვლით, რომ სიტყვა **Пасха|პასხა** მომდინარეობს ზმნისაგან „ტანჯვა“ და არავითარი კავშირი არ გააჩნია ძველებრაულ **პესახ(3)–თან**, მაშინ პასხის/აღდგომის იდეა დაიყვანება იესო ქრისტეს ტანჯვამდე, მის ვნებამდე.

ასეთი ლოგიკის განვითარებას ეწინააღმდეგება ის ვითარება, რომ ახალ აღთქმამში ეს სიტყვა - **πάσχα** გამოიყენება ძველალექსიკური დღესასწაულის – პასხის, პასექის

– აღსანიშნად. მაგალითად, მარკოზის სახარებაში (14,1) ვკითხულობთ: „ხოლო იყო პასქად იგი, რომელ არს ვნებად, და უცომობად, შემდგომად ორისა დღისა. და ეძიებდეს მღვდელ-მოდღარნი იგი და მწიგნობარნი იესუს, ვითარცა ზაკუვით შეიპყრეს იგი და მოკლეს“ „Через два дня надлежало быть празднику **Пасхи** и опресноков. И искали первосвященники и книжники, как бы взять Его хитростью и убить“.

ახალ აღთქმაში ეს სიტყვა უმეტეს შემთხვევაში სწორედ პასექის დღესასწაულის აღნიშვნასთან დაკავშირებული მნიშვნელობით არის გამოყენებული. მაგალითად,

„ხოლო პირველსა მას დღესა უცომობისასა მოუტდეს მოწაფენი იესუს და ჰრქუეს მას: სადა გნებავს, და მოგიზადოთ შენ ჭამად პასქად ესე?“ (მთ. 26,17) – „В первый же день опресночный приступили ученики к Иисусу и сказали Ему: где велишь нам приготовить Тебе пасху?“, „ხოლო იესუ ჰრქუა მათ: წარვედით ქალაქად კაცისა მისამე და არქუთ მას: მოძღვარი ეგრეთ იტყვს: ჟამი ჩემი ახლოს არს, შენ თანა ვყო პასქად ესე მოწაფითურთ ჩემით.“ (მთ. 26,18) – „Он сказал: пойдите в город к такому-то и скажите ему: Учитель говорит: время Мое близко; у тебя совершу пасху с учениками Моими“.

ახალ აღთქმაში საკვლევი სიტყვა **Пасха/პასექი** დაფიქსირებულია როგორც მრავალმნიშვნელობიანი: იგი აღნიშნავს პასექის დღესასწაულს და მსხვერპლშესაწირ კრავს. აღსანიშნავია, რომ ძველებრაულ **პასექსაც** რამდენიმე მნიშვნელობა გააჩნდა, მინიმუმ – ორი. იგი აღნიშნავდა დღესასწაულს და მსხვერპლს. როგორც ნუგზარ პაპუაშვილი აღნიშნავს თავის წიგნში „მსოფლიო რელიგიები საქართველოში“, ადღომა თავიდანვე ბუნებრივად დაუკავშირდა პასექს: „ქრისტე ჯვარს აცვესებრაულიპასექისჟამს, პარასკევდღეს. მე-3 დღესიგიადგა. ეს შვიდეულის პირველ დღეს, ერთშაბათს, მოხდა. ამის გამო მოციქულებმა დაადგინეს, რომ ადღომა უსათუოდ პასექის მომდევნო შვიდეულის ერთ შაბათს ედღესასწაულათ. ამ დღეს დაარქვეს ბერძნული სახელი – კვირა, რაცნიშნავსსაუფლოს“ (პაპუაშვილი: 2002).

პასექი გაზაფხულის ბუნიობიდან (დღისა და ღამის სწორებიდან) პირველ სავეს მთვარეს აღინიშნებოდა. ამ ფაქტს სიმბოლური და საიდუმლო შინაარსი ჰქონდა: „პასექი“ ეგვიპტიდან გამოსვლას, უდაბნოს გადალახვას და აღთქმულ ქვეყანაში მისვლას გულისხმობს.

ძველებრაული პასექისა და ქრისტიანული ადღომის ურთიერთმიმართების საკითხებს არაერთი კვლევა მიემდგნა თეოლოგიის, რელიგიის ისტორიისა თუ კულტურის ისტორიის სფეროში. როგორც თბილისის სასულიერო აკადემიის პედაგოგი გიორგი გვასალია აღნიშნავს, „სამწუხაროდ, მრავალი ქრისტიანისათვის დაკარგულია სიტყვა პასექის საღვთის მეტყველო მნიშვნელობა. მრავალ სამ სიტყვაში მხოლოდ უდიდესი საეკლესიო დღესასწაულის – ქრისტეს ადღომის – ხმამაღალი ღაღადისი ესმის და არ უკვირდება ამავე სიტყვისათვის ნიშნულ გოლგოთის საშინელებას. საღვთისმსახურო წიგნები გვიმოწმებენ, რომ ადრეულ ქრისტიანებში, საეკლესიო ტიპიკონის თანახმად, ღამისთევის მსახურებაზე, გარდა წმინდა იოანე ოქროპირის სიტყვისა, რომლის წაკითხვაც დღემდეა შემორჩენილი, რომელიმე დიდი

აღდგომის დღესასწაულის ნომინაცია ქართულ და რუსულ ენებში

წმინდა მამის ქადაგებაც იკითხებოდა, მე-4 გალობის წინ, იკითხებოდა ასევე წმიდა გრიგოლ ღვთისმეტყველის 45-ე „სიტყვა პასექზე“... ამ უნიკალურ საპასექო სიტყვაში საეკლესიო ღვთისმეტყველების უდიდესი საიდუმლოა ახსნილი.

ამავე ქადაგებაში თვით სიტყვა პასექის ეტიმოლოგიური მნიშვნელობაც არის მოცემული. პასექი ძველებრათად ნიშნავდა „გვერდით ჩავლას“ ან „გადასვლას“.

ძველ აღთქმის სიტყვა **პასექის** მნიშვნელობა ახსნილია, როგორც გვერდის ავლა, ჩავლა – ანგელოზმა ვნებაშიუყენებლად ჩაუარა იმ სახლებს, რომლებსაც საპასექო კრავის სისხლი ეცხო.

ბერძნულ სინამდვილეში ეს სიტყვა ახალი აზრით დაიტვირთა. **პესახ(ჰ)** ძალიან გავდა ფონეტიკურად იმსიტყვას, რომელიც ბერძნულში „ტანჯვას“ აღნიშნავს. წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველის განმარტებით, სიტყვის მნიშვნელობის ამგვარ ცვლილებას იმანაც შეუწყო ხელი, რომ პირველი და მეორემ ნიშვნელობებითის უფლისაგან მოსულ ხსნას მიანიშნებდა. ძველ აღთქმაში ეს ხსნა იყო ისრაელის გამოსვლა ეგვიპტიდან, მეწამული ზღვის გადალახვა, სამსხვერპლო, საპასექო კრავის დაკვლა და ყოველწლიური, ძველ აღთქმისეული პასექის დღესასწაულობა. რაც შეეხება ახალ აღთქმას, აქ ეს ხსნა იესო ქრისტეს, საღვთო ტარიგის აღდგომას მიანიშნებს. თავად უფალი იესო ქრისტე ეთავს სწირავს ჯვარზე ქვეყნიერების გამოსახსნელად, რომელსაც ჩვენ ყოველკვირეულად (კვირა დღეებში) და ყოველწლიურად (აღდგომის ბრწყინვალე დღესასწაულებზე) ვიხსენებთ საღვთო ლიტურგიის აღსრულებისას (გვასალია: 2005).

ძველი და ახალი აღთქმის რუსულ თარგმანებში ბერძნულ $\pi\rho\sigma\chi\alpha$ -ს შეესაბამება სიტყვა **Пасха**. ეს ლექსიკური ერთეული მოიცავს როგორც ძველებრათული დღესასწაულის – **Песах**, ასევე ქრისტიანული დღესასწაულის – **Пасха** – მნიშვნელობებს, რასაც ემატება აგრეთვე მსვერპლის სემანტიკა. ქართულ ენაში კი ებრაული დღესასწაულის აღსანიშნად უპირატესად გამოიყენება სიტყვა **პასექი**, ხოლო ქრისტეს აღდგომის დღესასწაულის აღსანიშნად – სიტყვა **პასქა**. ეს სიტყვა (და მისი ფონეტიკური ვარიანტი **პასკა** აღნიშნავს აგრეთვე სააღდგომო ნამცხვარს, კულიჩს).

ქართული სიტყვის **პასქა** და რუსული **Пасха**-ს ლექსიკურ-სემანტიკურ ვარიანტს, რომელიც ქრისტიანულ დღესასწაულს – იესო ქრისტეს მკვდრეთით აღდგომას აღნიშნავს, ორივე ენაში გააჩნია სინონიმი. თუმცა მათი მიმართებები სინონიმურ მეწყვილეებთან არ არის ანალოგიური, ერთგვარი. ქართულ ენაში **პასქას** სინონიმია სიტყვა **აღდგომა**, რომელიც ამ სინონიმურ რიგში დომინანტია. თანამედროვე ქართულ ენაში იგი გამოიყენების არეალით და სიხშირით უპირატესია **პასქასთან** შედარებით. რუსულ ენაში **Пасха**-ს სინონიმია სიტყვა **Воскресение**. ამ სინონიმურ წყვილში დომინანტურია **Пасха**.

საგულისხმოა, რომ ორივე ენაში შესაბამისი სიტყვები **აღდგომა** და **Воскресение** აღდგომის დღესასწაულის აღსანიშნად ისტორიულად გვიანი წარმოშობისაა. ამ სემანტიკის დამკვიდრება დაკავშირებულია აღდგომის როგორც ქრისტიანული დღესასწაულის გააზრებასთან, იესოს ვნებისა და მკვდრეთით აღდგომის აზრის,

მნიშვნელობის გაცნობიერებასთან. ამ სიტყვების წარმოშობა, ბუნებრივია, უკავშირდება ახალადთქმისეულ პერიოდს და, სავარაუდოდ, ბერძნულ სიტყვას Ανάστασις, რომელიც ითარგმნება როგორც **აღდგომა**, უფრო ზუსტად – **ადგომა**, და სიკვდილის მდგომარეობიდან დაბრუნებას აღნიშნავს. წმინდა წერილში იგი არაერთგზის გვხვდება ამ მნიშვნელობით (მთ. 22,31; საქმ. 4,2; 1 კორ. 15,12).

სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ **Воскресение** (ანუ «**День въскрсьения**») დიდი ხნის მანძილზე Пасхи–ს აქტიურ ნომინაციას წარმოადგენდა (რაც XI-XIV სს. მასალებით დასტურდება). მაგრამ XIII საუკუნეში სიტყვა **въскрсьение** დამკვიდრდა ყოველი კვირის მეშვიდე დღის აღსანიშნად, რის გამოც დაკარგა ერთმნიშვნელოვნება. სწორედ ამან განაპირობა რუსულ ენაში ნასესხები სიტყვის **Пасха** შემოტანა.

ჩვენი აზრით, სიტყვა **Пасха** რუსულში უფრო ადრე ფუნქციონირებდა, ვიდრე **Воскресение**. სიტყვამ **Воскресение** უფრო მკვეთრად გამოხატა მკვდრეთით აღდგომის სემანტიკა, ხოლო ის მიზეზი, რომლის გამოც შემდგომში მან დაუთმო დომინანტური ფუნქცია სიტყვას **Пасха**, მართლაც, სავარაუდოდ, იყო ის ვითარება, რომ მას პოლისემიურობა განუვითარდა (კვირის მეშვიდე დღის აღსანიშნად დამკვიდრდა).

ქართულში კი სიტყვა **აღდგომას** არ ჰქონდა (რუსულისაგან განსხვავებით) კვირადღის მნიშვნელობა. ამიტომ იგი განმტკიცდა, დამკვიდრდა აღდგომის მნიშვნელობით და ყოფით თუ საეკლესიო დონეზე პირველ პლანზე გადმოიწია (სავარაუდოდ, სემანტიკური გამჭვირვალობისა გამო) უფრო ადრინდელ ნასესხობასთან – **პასქასთან** შედარებით.

თუ შევადარებთ სიტყვებს **воскресение** და **აღდგომა**, რომლებიც ერთმანეთის შესატყვისია, როგორც სიტყვების **пасха** – **პასქა/პასექი**–ის სინონიმები, აუცილებელია მათი სემანტიკური სტრუქტურის, მათი კომპონენტური შემადგენლობის ანალიზი. მიუხედავად იმისა, რომ მათ, ერთი შეხედვით, ანალოგიური სტრუქტურა და სემური შემადგენლობა გააჩნიათ, მათი სემანტიკური გაჭვირვალობა არაერთგვაროვანია. შევადაროთ: ქართული სიტყვა **აღდგომა** – ზმნის საწყისი ფორმა – მასდარია. კონკრეტული დღესასწაულის სემანტიკა ამ სიტყვას მოგვიანებით განუვითარდა. თავდაპირველად, მე-17 საუკუნემდე, იგი აღნიშნავდა ადგომას. მაგალითად: «აღვდექით და აღვემართენით» (ფს. 19,9) „რომელი აღდგომილ ჩვენ ზედა“ (ფს. 43,6). სწორედ ასეთი მნიშვნელობითაა იგი დაფიქსირებული სულხან-საბას ლექსიკონში: «აღდგომა – ზე ამართვა». ილია აბულაძის ძველი ქართული ენის ლექსიკონში წარმოდგენილია სიტყვის **აღდგომა** ორი მნიშვნელობა: 1) **ადგომა, წამოდგომა, აღმართვა** და 2) **წინააღმდეგობა**.

ამრიგად, სიტყვის სემანტიკური მნიშვნელობა გამჭვირვალეა და გამოიყვანება

აღდგომის დღესასწაულის ნომინაცია ქართულ და რუსულ ენებში

კომპონენტებისგან: პრეფიქსი **აღ** - რომელიც ანალოგიური რუსული პრეფიქსისა **вос-** ზევით მოძრაობის მნიშვნელობით; სიტყვის ძირი -**დგ-** მნიშვნელობით **стоять**, სუფიქსი -**იმ-**, რომელსაც რუსულში შეესაბამება -ени(e). ამრიგად, **აღდგომა** - აღნიშნავს «вставание» - анастасис, ანუ მკვდრეთით აღდგომას, დაბრუნებას.

რაც შეეხება რუსულ სიტყვას **воскресение**, მისი სემანტიკა და ეტიმოლოგია ასეთი გამჭვირვალე არ არის. მორფემული სტრუქტურა აშკარაა **вос-крес-ени-е**. მაგრამ რას ნიშნავს ძირი **крес**? ამ საკითხში მეცნიერთა აზრი იყოფა. ერთი მხრივ, გამოითქმება მოსაზრება, რომ -**крес-** უნდა განვიხილოთ, როგორც **крест** ძირის ფონეტიკური ვარიანტი. ჩვენი აზრით, ბგერათა შეთანხმება -**ст-** ჩანაცვლების დროს ჩვეულებრივ იძლევა ბგერას, რომელიც გადმოიცემა როგორც **Ш** (შდრ.: **крест - крестить - крещение**). აღდგომის დღესასწაულის სახელწოდებას ასეთ შემთხვევაში უნდა მიეღო გაფორმება - **Воскрешение**.

უფრო დასაბუთებულად მიგვაჩნია მოსაზრება, რომლის თანახმად, ძირი -**крес-** სიტყვაში **Воскресение** უკავშირდება ძველ სლავურ **крѣсити**, რომელიც ნიშნავდა: «высекать огонь, воскрешать огнём; оживлять, возвращать к жизни» (შდრ. გამოთქმა: не бывать ему на кресу - ანუ «не ожить, не набраться сил». ნაწარმოებში «Слове о полку Игореве» არის ასეთი სიტყვები: «Игорева храброго полку не кресити». გავიხსენოთ აგრეთვე ამავე ძირის მქონე სიტყვა **кресало** (огниво - კვესი). გამოდის, რომ რუსული სიტყვა **воскресение** ეტიმოლოგიურად უკავშირდება ცხოველმყოფელი ცეცხლის ხატს. უფალი ამბობს: «მე ვარ სინათლე». ლოგიკურია, რომ სიტყვის **воскресение** ეტიმოლოგია რუსულ ენაში უკავშირდება ცხოველმყოფელი ცეცხლის სიმბოლოს. ამრიგად, სიტყვის **Воскресение** სემანტიკური სტრუქტურა რუსულ ენაში შეიცავს იმპლიციტურ სემას **огонь- ცეცხლი**.

სულხან-საბას ლექსიკონში არ არის დაფიქსირებული სიტყვის აღდგომა, როგორც დღესასწაულის მნიშვნელობა. ამ მნიშვნელობით მას ვხვდებით უკვე დავით გურამიშვილის „დავითიანში“: „ერთ დღეს აღდგომაც იყო და ხარებაც...“. ამ მნიშვნელობით არის იგი წარმოდგენილი უკვე ჩუბინაშვილის ქართულ-რუსულ ლექსიკონში: „საუფლო დღე პასექის მოსახსენებლად მაცხოვრისა ჩვენისა მკვდრეთით აღდგომისა“.

მანამდე ამ დღესასწაულის აღსანიშნად ქართულ ენაში, პასექთან და ზატიკთან ერთად, გამოიყენებოდა სემანტიკურად ძალიან მდიდარი სიტყვა **აღვსება**. იგი გვხვდება შოთა რუსთაველთან: „**მოვიდა სიძე, გარდახდა, დღე, ჰგვანდა, არს აღვსებისა**“ .

შეიძლება ვივარაუდოდ, რომ ამ მნიშვნელობით მის დამკვიდრებას ხელი შეუწყო დროითმა კავშირმა მთვარის აღვსებასთან (ფეიქრიშვილი 2005: 72). მაგრამ ამ სიტყვის სემანტიკური მოცულობა გაცილებით ფართო და ტევადია. იგი იესოს მიერ უფლის ნების აღსრულებას უნდა ნიშნავდეს, რომლითაც ხდება გაცხადება, დადასტურება სასწაულისა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

გვასალია 2005. გვასალია გ. პასეკი. – გაზეთი „საპატრიარქოს უწყებანი“, №17 (324), 2005.

პაპუაშვილი 2002. პაპუაშვილი ნ. მსოფლიო რელიგიები საქართველოში. - თბ., 2002.

ფეიქრიშვილი 2005. ფეიქრიშვილი ჟ. ეტიმოლოგიური ძიებანი (ნაკვეთი I). – ქუთაისი, 2005.

ჩუბინაშვილი 1961. ჩუბინაშვილი ნ. ქართული ლექსიკონი რუსულის თარგმანითურთ (ალ. ღლონტის რედაქციით და გამოკვლევით). - თბილისი, 1961.

Прот. Борис Пивоваров. Пасха в Библии. Воскресший Христос — наша Пасха и спасение. -Альфа и Омега, №4 (26). – М., 2000. Сс. 5-9.

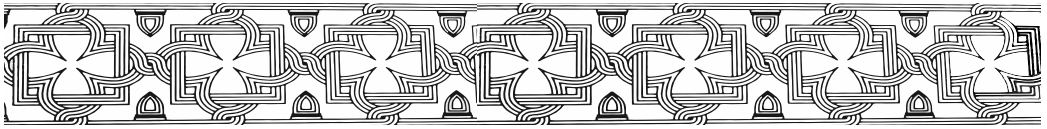
Ушаков 1935-1940. Ушаков Д.Н. Толковый словарь живого великорусского языка: Т. 1-4. — М.: Русс. яз., 1935-1940.

Inga Kikvidze

Nominations for the Easter holiday in Georgian and Russian languages

Summary

Understanding one of the greatest Christian holidays – Easter and the attitude of Georgian and Russian people (who have one and the same religion) towards it is the same. Denotate and its place similarities in universe language picture of study languages create the foundation for realization of appropriate and similar semantic meanings. However, as the comparative study of main lexical units refereed to this holiday (ადღგომა,პასეკი; *Пасха, Воскресение*) showed, relationship between them is different. Differences which are emphasized in semantic volume of compared words reveal the necessity of deeper study of stated lexemes.

ნეოპლატონიზმში სამყაროს შემეცნება, როგორც სახეთა გააზრება

ქართული აზროვნების ერთ–ერთი არსებითი ნიშანია ფილოსოფიური და მხატვრული ელემენტების შერწყმა. ქართული ნეოპლატონიზმის წყაროა ნეოპლატონიზმის სამი ძირითადი ნაკადი: წარმართული ნეოპლატონიზმი (პროკლე–პეტრიწის ხაზით), ქრისტიანული ნეოპლატონიზმი (ძირითადად: არეოპაგიტისა და ეფრემ მცირის, აგრეთვე პეტრიწის ნააზრევიდან) და ნეოპლატონიზმის ისლამიზებული ნააზრევი. ყველაზე მეტად ეს სამი ელემენტი შერწყმულია „ვეფხისტყაოსანში“.

ქართულ ნეოპლატონიზმში სამყაროს შემეცნება გაგებული იყო როგორც სახეთა გააზრება და სამყაროს შემეცნების თეორიის დამუშავება, რაც სახეობრივი შემეცნების გარკვევას იწვევდა და ამდენად, ესთეტიკური რიგის საკითხებს წამოჭრიდა.

არეოპაგიტისა და ესთეტიკური შემეცნებაც იერარქიული, საფეხურებრივი შემეცნებაა. მართალია, მისი საბოლოო მიზანი ღვთაებრივი მშვენიერების შეცნობაა, მაგრამ ამ იერარქიის საწყის საფეხურზე ესთეტიკური ობიექტი გრძნობად–საგნობრივია. აღნიშნულს ადასტურებს არეოპაგიტული კორპუსის წიგნები: „საღმრთოთა სახელთათვის“ და „ზეცათა მღვდელთ–მთავრობისათვის“.

არეოპაგიტისა, მეტად თუ ნაკლებად, ესთეტიკურ შემეცნებას არ აშორებდა გრძნობად მშვენიერს, თუმცა, მას საბოლოო მიზნად არ თვლიდა. დაშვებულია ღმერთთან მიმართების ორი გზა: 1. სამყაროს გააზრებით ღმერთის შემეცნება და 2. ღმერთის უშუალო განცდა.

რა მიმართებაშია განსახოვნება და ბუნება ნეოპლატონისტური თვალსაზრისით? შემეცნება და, მათ შორის, სახეობრივი შემეცნება, მეორადია ბუნების მიმართ, მაგრამ მეორადია, თვით ბუნებაც, პირველარსის მიმართ. ამიტომ განსახოვნებით შექმნილი სინამდვილე მესამე სინამდვილეა, „ნამდვილი სინამდვილის“ მიმართ. შემეცნება შინაგანი განღმრთობის საშუალებაა. შემეცნება თვითონაა ტკობა და განწმენდა. სახეობრივი შემეცნება საფეხურებრივია, შემეცნების უმაღლესი მიზანი ღვთაებრივობით გამსჭვალვაა.

ხილული მშვენიერება „უჩინოს ხატია“, (ნუცუბიძე 1969 II:67–72) „გრძნობადი სულნელებანი“ (იქვე: 73) ზემთამშვენიერებისაკენ წარმართველია, ისევე როგორც „ნივთნი ნათელნი“, თუ საერთოდ, „გრძნობადი ხატები“. თვით „ხატებში“ (სახეებში) იერარქიული პრინციპი მოქმედებს „მიმღების“ მიხედვით, ე.ი. იმის მიხედვით, თუ რომელ სახეს რამდენად შეუძლია პირველარსის განსახოვნება. სახეთა უარყოფით მიმართებას გამოსახატავისადმი თავისი დადებითი აზრი აქვს. შინაარსის სრული

გამოხატვის „უუნარობა“, (იქვე:74) შინაარსის ამაღლებულობაზე მიგვითითებს. აქ, შემოდის აპოფატისკის პრინციპი. ამ უკანასკნელის შემოტანას არეოპაგიტული ესთეტიკა ანესთეტიზმამდე მიჰყავს. აპოფატისკის შემოტანა ესთეტიკაში მეტაფიზიკურ თვალსაზრისს ამკვიდრებდა, რადგან ამით, ფაქტობრივად უარყოფილი რჩებოდა სახე. ესთეტიკური აზროვნება კი არ არსებობს სახის გარეშე. ამ კუთხით, არეოპაგიტის ჩიხში მოექცა. მიუხედავად ამისა, ამგვარი უარყოფითი პოზიციაც კი არ უშლიდა ხელს განსახოვნების თეორიის განვითარებას. ეს შეუთავსებელი ნაკადების თანაარსებობის ერთადერთი მაგალითი არაა, ნეოპლატონისტურ ფილოსოფიურ–ესთეტიკურ სისტემაში.

ნეოპლატონისტურ ესთეტიკაში შემეცნების საკითხები მჭიდრო კავშირშია ყოფიერების ფორმათა საკითხებთან. მხატვარი მაგალითს კონკრეტული საგნებიდან იღებს, შემდეგ მისი მსგავსებაც გრძნობად ხატებშია განხორციელებული. თუმცა, თვით ეს მსგავსების მომენტი იდეალური განსახოვნების თეორიის ზოგადი საკითხები განიხილება კონკრეტულ სფეროში – მხატვრობის ანალიზით და არა ზოგადფილოსოფიურ სიბრტყეზე.

ა.შ. სახის შემეცნება ემსგავსება ხისგან ქანდაკების შექმნას. როგორც ხეს უნდა მოშორდეს ზედმეტი და მისგან გამოიკვეთოს სახე, ასევე სახის შემეცნებისას მოვიშორებთ მის განსახოვნებითს ელემენტებს, რათა წარმოვაჩინოთ შინაარსი, ასევე კოსმოსურ განსახოვნებაშიც.

ეს ზოგადი მითითება უნდა გავრცელდეს ესთეტიკურ შემეცნებაზეც, მეტიც: საკითხის სირთულე მოითხოვს, რომ თეოლოგიურ–ფილოსოფიურ ნააზრევში ესთეტიკური განსჯა შეიტანოს. აუცილებელია გრძნობად სახეთა გამოყენება, მაგრამ შემეცნების მიზნად არ უნდა მივიჩნიოთ სახეთა გრძნობადი ბუნება. ნეოპლატონისტური ესთეტიკის სხვა წარმომადგენლებიც ასაბუთებდნენ იგივე დებულებას.

ნეოპლატონისტური ესთეტიკის საერთო აზრია, რომ სახე კი არ გამოხატავს „პირველსახეს“ (შინაარსს, „პარადიგმას“, იგავს), არამედ მხოლოდ მიუთითებს მას. სიტყვა მიგვანიშნებს აღსანიშნავ აზრს და არ შეიცავს მას. სახის შინაარსს ვუახლოვდებით მისი გრძნობადი ბუნებიდან დაშორებით. მიჩნეულია, რომ რაც უფრო დემატერიალიზებულია სახე, მით უფრო გვაახლოვებს თავის ჭეშმარიტ შინაარსს. ყურადღება არ უნდა შეჩერდეს სახის მატერიალურობაზე (რაც არ ნიშნავს ამ უკანასკნელის უარყოფას), მთავარია, მისგან არსისაკენ მივისწრაფვოდეთ.

პრაქტიკულად ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მნახველი უყურებდეს ღვთისმშობლის ფრესკას და თვით მხატვრის ქმნილებიდან კი არ ამოიკითხავდეს მის შინაარსს, არამედ თვით წარმოიდგენდეს მის ღვთაებრივობას, თვით „თანაქმნიდეს“ პირველსახეს, იდეალს. აღნიშნულ პოზიციას, ნებისთი თუ უნებლიედ, შემოჰქონდა „თანაშემოქმედების“ საყურადღებო პრინციპი, რაც უთუოდ, ახალი იყო ესთეტიკური ნააზრევის ისტორიული განვითარების თვალსაზრისით.

მნიშვნელოვანია ფსიქოლოგიური პოზიციაც ესთეტიკური იდეალის შემეცნებისას:

ნეოპლატონიზმში სამყაროს შემეცნება, როგორც სახეთა გააზრება

ნაწარმოებში, სახე ჩვენს ცნობიერებას აღძრავს მხოლოდ შესამეცნებელი ობიექტის წარმოსადგენად. საბოლოო მიზანია, იდეალის „ხედვა“. ხედვამდე მისვლა ხდება გრძნობად ხატებში, მშვენიერების განცდით. ეს უკანასკნელი თვითიქცევა რეფლექსიად – წარმოვიდგინოთ ის, რასაც უნდა მივემართოთ „ხედვით“. მ.ა.შ. გრძნობადი ხატების შემეცნების გზაზე, სახე მაინც აუცილებელი საფეხურია, თუმცა, ის მოსამზადებელი საფეხურია, უფრო მაღალზე ასასვლელად. სახეთა გრძნობად-კონკრეტული ბუნების აღქმის შემდეგ, ხდება მისი შინაარსეული, „მიღმური“ მხარის შემეცნება.

მხატვრული სახის ეს გნოსეოლოგიური თავისებურება, გადატანილია ღმერთის სფეროში. მივიღეთ, რომ მხატვრული სახე ემსგავსება „სამყარო-ღვთაების“ (ხიდაშელი 1969:67-72) მიმართებას, არა შეცნობადობის მიხედვით, არამედ – შეუცნობელობითაც. ღვთაების შეუცნობელობა, არეოპაგტიკაში, წარმოდგენილია იმგვარად, რომ ემსგავსება მხატვრული სახის, მხატვრული ნაწარმოების თვისებას – ერთი კონკრეტული ფორმულირებით, ვერ ამოიწურებოდეს მისი შინაარსი, რომ ყველა ახალი დრო, მასში სულ ახალსა და ახალ შინაარსს წვდებოდეს. მაღალმხატვრული სახის ამოცნობის შინაარსი მარადიულია, ისე როგორც, არასდროს დასრულდება ადამიანის სწრაფვა მისი „უსასრულო შინაარსის“ შესაცნობად.

ამრიგად, ღმერთის შემეცნებისათვის სრულიად საკმარისი იყო მისი რწმენა, რითაც ედებოდა სათავე მის „ხილვას“ (იქვე:83-84). ღვთის სახეობრივი შემეცნების მიმართვისას, საჭირო იყო კონკრეტული რეალური გრძნობის გამოყენება, რაც აღძრავდა ცნობიერებას ღმერთის შესამეცნებლად. აღმოსავლურ-ქრისტიანულ რენესანსულ ხელოვნებაში ეს იყო ამაღლებულის გრძნობა. უფრო ზუსტად, ხელოვნებაში ესთეტიკურ ფენომენს არსებითად ქმნის არა მშვენიერება-სილამაზე, არამედ – ამაღლებულობა.

ნეოპლატონისტურ ესთეტიკაში ასევე მნიშვნელოვანია სიტყვის ფუნქცია. სიტყვის უმაღლეს ფუნქციად ითვლება არა შემეცნება (ცოდნის მიღება), არამედ შთაგონება. აქედან გამომდინარე, ხელოვნების უმთავრესი დანიშნულებაც შთაგონებაა. ეს უკანასკნელი, ნეოპლატონისტურ – ქრისტიანულ ესთეტიკაში, უშუალო კავშირშია ამაღლებულის ესთეტიკურ კატეგორიასთან.

კანტის ტრაქტატი ამაღლებულისა და მშვენიერის რაობის შესახებ, ფაქტობრივად ქრისტიანულ მსოფლგაგებას შეეხება და წარმოგვიჩენს მიმართებებს, ერთის მხრივ, ამაღლებულს და შთაგონების განცდას, ხოლო მეორეს მხრივ, მშვენიერება-სილამაზესა და სიამოვნების გრძნობას შორის.

ბერძნულმა წარმართულმა წარმოდგენამ გააღმერთა სილამაზის არსი, ღვთაება მშვენიერ სხეულში განხორციელებულად წარმოიდგინა. მშვენიერი სხეული ღვთაების რეალურობის ცხადყოფად ჩათვალა, რაც ქრისტიანობამ უარყო. მან (ქრისტიანობამ) გააღმერთა აზრი. ამგვარი გაგება შესულია ნეოპლატონისტურ ესთეტიკაში, რომელშიც მშვენიერებაზე ფილოსოფოსობა იწყება, აზრის კანონზომიერებათა ანალიზით.

ვამბობთ, მშვენიერება არსებობს ბუნებასა და ხელოვნებაში. ნეოპლატონისტური

ესთეტიკა ამას უმატებს აზრის მშვენიერებას, რაც უკიდურეს მისტიკამდე იქნა მიყვანილი.

ამრიგად, ნეოპლატონისტური ესთეტიკის უმნიშვნელოვანესი პრინციპია აზრის „მშვენიერება“. აზრის ლოგიკურ–სილოგისტური ურთიერთგამომდინარეობის კანონზომიერება, სამყაროს სტრუქტურის უმთავრესი პრინციპია, პლატონის ნააზრევში. ქრისტიანულ ნეოპლატონიზმში მის ადგილს იჭერს სახეობრივი სტრუქტურა, რომლის შინაარსია: მშვენიერი, კეთილი და ჭეშმარიტი აზრი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ნუცუბიძე 1969. ნუცუბიძე შ. – ქართული ფილოსოფიის ისტორია – ტ. II, 1969

ხიდაშელი 1969. ხიდაშელი შ. – ესთეტიკური შეხედულებანი ქართულ ნეოპლატონიზმში, ტ. Iთბ., 1969.

Manana Chiteishvili

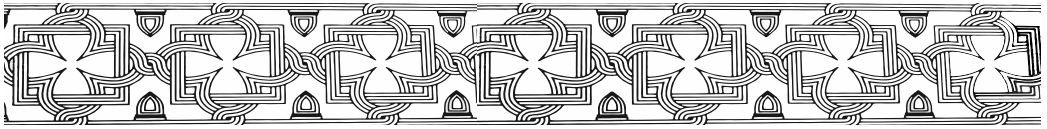
Summary

Cognition of the Universe in Neoplatonism as the Symbols of Comprehending

The source of Georgian Neoplatonism is three main courses of Neoplatonism: Pagan Neoplatonism (by Prokle-Petritsi line) Christian Neoplatonism (mainly: Areopagitica and EphremMtsire or Ephraim the Small, also from Petritsi thought-out) and Islamic thought-out of Neoplatonism.

In Georgian Neoplatonism the cognition of the universe was understood as the symbols of comprehending. In Areopagitica the universe is hierarchical, gradual cognition. It is true, that its final goal is consciousness of divine beauty, but at the initial stage of hierarchical the esthetical object is sensuous-objective. It is permitted two ways attitude towards to God: 1. Cognition of God by understanding the universe and 2. God’s direct feeling. The cognition is internal means of transformed to God. The cognition itself is enjoyment and clearance. The symbolic cognition is gradual, the highest goal of the cognition is divinity penetrate.

For God cognition was quite enough his faith, by which began the process of his “vision”. In Neoplatonism aesthetics is also significant the function of the word. The highest function of the word is considered no cognition (knowledge acquisition), but also the inspiration, therefore the main purpose of art is inspiration. The latter, in Neoplatonism-Christian aesthetics is directly related to the aesthetic category of the sublime.

XIX საუკუნის საეკლესიო ჭედურობის ნიმუშები იმერეთიდან

ქართული საეკლესიო ჭედური ხელოვნების განვითარება VIII საუკუნიდან დღემდე აღმავლობა - დაღმავლობის ნიშნით ხასიათდებოდა. შეიძლება ითქვას, რომ XIX საუკუნეც ქართული ოქრომქანდაკებლობის ისტორიაში ერთ-ერთი დაღმავალი ეტაპია, როცა ძლიერდება რუსული და ევროპული ხელოვნების გავლენა ქართულ ჭედურ ნიმუშებზე. მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ კიდევ მოღვაწეობდნენ ქართული ტრადიციული ოქრომჭედლობის გამგრძელებელი ოსტატები, მაგ. ცაიშელი პეპუ და გიგო მეუნარგიები, მკვეთრად იცვლება ქართული ოქრომჭედლობის განვითარების სურათი - რუსეთში საფაბრიკო მრეწველობის განვითარება თავის დაღს ასვამს ქართულ ოქრომჭედლობასა და ხატწერას. მოსკოვიდან შემოტანილი საფაბრიკო ნაწარმი თანდათან დევნის ადგილობრივ შინამრეწველურ საქონელს. იცვლება დამკვეთის გემოვნებაც - შემოტანილ ნივთთა შორის კონკურენციის გამო ხელოსანი იძულებულია დაექვემდებაროს მეშჩანური ბურჟუაზიის გემოვნებას და სურვილებს. იგი ქარხნული ნიმუშების უბრალო შემსრულებელი ხდება. თავისთავად ცხადია, ფერხდება ქართული მხატვრული ტრადიციების შემდგომი განვითარება (ყენია 1987:78).

ამ პერიოდის საოქრომჭედლო სახელოსნოებში უმეტესწილად იქმნება მართლაც საუცხოო საიუველირო, მაგრამ საერო - საყოფაცხოვრებო დანიშნულების ნაწარმი (იარაღი, საყოფაცხოვრებო ნივთები, სამკაული). მათი მხატვრულ - ტექნიკური შესრულების დონე ბევრად აღემატება ამ პერიოდის საეკლესიო ნივთების მხატვრულ ღირებულებას. ასეთ ვითარებაში დასაფასებელია იმ ოსტატთა ღვაწლი, რომლებიც ქმნიდნენ საეკლესიო ნივთებს და ამავე დროს ცდილობდნენ შეენარჩუნებინათ ძველი ქართული საოქრომჭედლო და სამხატვრო ტრადიციები.

XIX საუკუნეში საოქრომჭედლო სახელოსნოები არსებობდა თბილისში, ქუთაისში, ზესტაფონში, ბაღდადში, ონში, ჭიათურაში, ზუგდიდში, გორში, თელავში, ბათუმში, რომელთა ნაწარმის გარკვეული ნაწილი დაცულია საქართველოს სხვადასხვა მუზეუმებში.

ჩვენი მიზანია, ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის ფერწერული ხატებისა და საეკლესიო ნივთების ფონდში დაცული რამოდენიმე ნიმუშის განხილვა და მათზე არსებული ოქრომჭედელთა მოსახსენებელი წარწერების გამოვლენა - შესწავლა. უნდა აღინიშნოს, რომ ქართველ ოსტატთა ვინაობა იშვიათად არის ცნობილი, ამდენად საეკლესიო ხელოვნების ნიმუშებზე არსებული მცირერიცხოვანი მინაწერები ფასდაუდებელ მასალას წარმოადგენს.

ქუთაისის მუზეუმში დაცული XIX ს.-ის საეკლესიო ნივთები არ გამოირჩევა მაღალმხატვრული შესრულებით, რიგ შემთხვევებში დარღვეულია იკონოგრაფიული კანონიკა. მათ ისევე, როგორც ამ პერიოდის თითქმის ყველა ნიმუშს ეკლექტიზმის დადი ადევს. ეს პერიოდი საქართველოს ისტორიის, ქართული ქრისტიანული ხელოვნების ისტორიის ერთ - ერთი ფურცელია და აუცილებელია მისი შესწავლა.

XIX ს.-ის I ნახ.-ის საეკლესიო ოქრომჭედლობის საინტერესო ნიმუშია ოსტატთა მოხსენიებით, **სოფ. ხანის წმ. გიორგის ეკლესიის** საწინამძღვრო ჯვარი (№7468/48/263), რომელიც ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიულ მუზეუმში შემოვიდა 1962 წელს. ჯვრის ვერცხლის ტარზე ვრცელი მხედრული წარწერაა:

„ჩ ყ მ ბ (=1842წ.) წელსა ხანის მცხოვრები თედორე გიორგიძემ რა უძეოდ ამოვსულვარ და შევსწირე ხანის წმიდის გიორგის ეკლესიას აღშენებისა ამისათვის ორმოცდაექსი მანეთი სირმა ვეცხლი ხოლო მოსაჭედად ამა ხატისა შევსწირე ასევე ვეცხლი ოცდაოთხი მანეთი და ვინცა წაიკითხევდეს შენდობა გვიბძანეთ და ნასია გიორგიძე და სიმონა გელხუიძე ჩვენს ხელში გაწყობილია. † ჩვენ ფილიპე და თომა ოქრომჭედელს გაგვიჭედია და იოვანე ოქრომჭედელს დამიწერია.“

საინტერესოა, რომ ცალ-ცალკე იხსენიებიან „გამწყობები“ იგივე იუველირები - ნასია გიორგიძე და სიმონა გელხუიძე, მომჭედელი ოსტატები - ფილიპე და თომა და წარწერის ამომკაწვრელი - იოვანე. ცნობილია, რომ XIX ს. - ში ოქრომჭედელთა პროფესიულ გაერთიანებას ამქარი ეწოდებოდა. „მებრილიანტე“ (იგივე იუველირი) და ოქრომჭედელი ერთ ამქარში იყო გაერთიანებული (ზვიადაძე 1971:99). ცხადია, რომ წარწერაში მოხსენიებული ოსტატები ერთი ამქრის, ერთი სახელოსნოს წარმომადგენლები არიან.

ხანის საწინამძღვრო ჯვარი /41x19x2/ გამოთლილია მასიური ხისაგან, რომელზეც წინა და ზურგის მხარეს დაკრულია ვერცხლის გლუვი ფირფიტები, რომლებზეც თავის მხრივ დამაგრებულია ოქროსფერი და ვერცხლისფერი თითბერისაგან ჩამოსხმული ჯვარცმა, ამხედრებული წმ. გიორგის კვადრატული ფორმის ხატი, ანგელოზთა და ქერუბიმთა გამოსახულებები. ჯვარცმის ქვემოთ ჩამაგრებულია სანაწილე, ამჟამად ცარიელი. ჯვარი შემკული იყო მწვანე და წითელი ქვებით, რომელთაგან ზოგიერთი დაკარგულია და მხოლოდ ვერცხლის თვალბუდეებია დარჩენილი. ჯვარს გააჩნია უფრო ძველი მოჭედილობის ფენაც. ჯვრის გვერდებზე მოქრული ვერცხლის თხელი ჭედური ფირფიტებია შემოკრული, რომელსაც მცენარეული ორნამენტი ამკობს, ბუნის ორ წახნაგზე შემორჩენილია მედალიონებში ჩასმული წმინდანთა ორი ნახევარფიგურა, შესაძლოა წმ. მხედრები, ერთ მათგანს ჩამოსხმული ანგელოზის ფიგურა ზემოდან აქვს დაჭედებული, ბუნის მესამე წახნაგზე კი ქერუბიმის ფიგურა დაკრულია ძველი მოჭედილობის ფენაზე. ამდენად, განახლება საკმაოდ უხეშად არის შესრულებული. სავარაუდოდ, ხანის ჯვრის თავდაპირველი მოჭედილობა განვითარებული შუასაუკუნეების პერიოდს მიეკუთვნება, ხოლო თედორე გიორგიძე ჯვრის განმანახლებელია.

საწინამძღვრო ჯვარი კულაშის (სამტრედიის რ.-ნი) **წმ. ჯვარცმის ეკლესიიდან** /3279/267/, (იქვე: 29), როგორც ჯვრის ზურგის მხარეს ამოკაწრული მხედრული

XIX საუკუნის საეკლესიო ჭედურობის ნიმუშები იმერეთიდან

წარწერა გვამცნობს, შექმნილია 1882წ. : „ჯვარი ესე კულაშის წმინდა ჯვარცმის ეკლესიასა შევსწირე მე კნენა ირინე ლორთქიფანიძისამ მოსახსენებელათ სულისა აწ მიცვალეზულისა ჩემის შვილის თავადის იოსებ ნიკოლაოზის ძის ლორთქიფანიძისა და დღევრძელობისათვის ჩემისა და ჩემის შვილებისა. 1882 წელსა აპრილის 14 დღესა“. კულაშის ტოლმკლავა, ბოლოებგაფართოებულ ჯვარს გააჩნია ხის თხელი საფუძველი, რომელზეც შემოკრულია ვერცხლის ორი, სქელი ფირფიტა. წინაპირი დაფერილია ოქროს თხელი ფენით, მასზე გამოსახულია ჯვარცმის, სამი ნახევარფიგურული წმინდანის, ქრისტეს თავზე დაშვებული მტრედისა და ადამის თავის მოცულობითი ფიგურები, ზურგის მხარე კი გლუვია, ზემოთ მოყვანილი ნაკაწრი მხედრული წარწერით. ქვედა მკლავზე დამაგრებულია ხრახნი, ჯვრის ტარი კი დაკარგულია.

კულაშის ჯვრის ფიგურათა მხატვრული სტილი და იკონოგრაფია XIX საუკუნის ქართული საეკლესიო ხელოვნების ტიპური ნიმუშია: ფიგურა ერთ მთლიან, მოუხეშავ მოცულობას წარმოადგენს, რომელზეც ზემოდან სქემატურად ჩაჭრილი ხაზებით არის აღნიშნული სახის ოვალი, თვალისა და პირის ჭრილი, სამოსის ნაოჭები, მაცხოვრის ფერდები. ფიგურები ძლიერ არის ამობურცული ნეიტრალური ფონიდან, სრულიად მოკლებულია პლასტიურობას. მაცხოვრის ფიგურა არაპროპორციულია, მას ფეხებთან შედარებით ძლიერ დაგრძელებული სხეული გააჩნია, ფეხები კი პირიქით მოკლე და წვრილი. ასევე წვრილი კისერი არაბუნებრივად არის გადაბმული თავთან. ამ პერიოდის იკონოგრაფიაში შემოჭრილია არაკანონიკური ელემენტები, როგორც ახასიათებს დასავლეთ ევროპის საეკლესიო ხელოვნებას, ასეთი დეტალებია მაგ. მაცხოვრის შარავანდში ჯვრის ნაცვლად სხივების გამოსახვა, წმინდანთა ლოცვის ნიშნად მკერდთან მიტანილი და ერთმანეთზე დადებული ხელისგულები, გოლგოთის ნაცვლად მხოლოდ ადამის თავის გამოსახვა.

ხესტაფონის თემამასკომიდან შემოსული საწინამძღვრო ჯვარი /6259/395/ (46x34x2), ძლიერ არის დაზიანებული. ის შედგება ერთიანი ხის საფუძველზე დაკრული თითბერის თხელი ფირფიტებისაგან, რომელიც ზოგან, განსაკუთრებით ტარზე, ამძვრალია და ჩანს ამოტეხილი ხის საფუძველი. ჯვრის ზურგი გლუვია, ხოლო წინაპირზე დაბალ რელიეფში შესრულებული ჯვარცმული მაცხოვარია გამოსახული. ქრისტეს ფიგურა ძლიერ სქემატური და „დეფორმირებულია“, კულაშის ჯვრის ანალოგიურად მას გააჩნია მოგრძო სხეული, მოკლე ფეხები, ვიწრო კისერი ებმის ლოყას, თავი პატარა და მრგვალი ფორმისაა. დარღვეულია კანონიკაც: მაცხოვარი წვერ-ულვაშის გარეშე, შარავანდში არ არის ჯვარი. ჯვრის წინაპირის შემკულობას წარმოადგენს ზურგის მხრიდან გრაფიკულად მოხაზული ნახევარწრეები და წერტილების მწკრივები. მხატვრული სტილისა და იკონოგრაფიული თავისებურებების მიხედვით საწინამძღვრო ჯვრის შექმნის თარიღი შეიძლება განისაზღვროს XIX საუკუნით.

ამ პერიოდის საინტერესო ნიმუშია ასევე ვერცხლის **გულსაკიდი რვაკუთხედი სანაწილე** /3.8x3.8x1.5/, ამჟამად დაცარიელებული. სანაწილეზე არსებული მხედრული წარწერის მიხედვით ირკვევა, რომ მასში ჩაბრძანებული უნდა ყოფილიყო ძელი ცხოველის ნაწილი: „ძელი ჭეშმარიტი შემწე იყოს გრიგოლი მდივნისა ჩყდ (=1860წ.)

წელსა“. ხუფზე არსებული ჯვარცმისა და მის ქვემოთ ჯვრის მცირე გამოსახულებაც ძელი ცხოველის ნაწილზე მიანიშნებს. მაცხოვრის ვერცხლის ფიგურა ცალკე არის ჩამოსხმული და შემდგომ დაკრული ხუფზე, შარავანდი კი სახურავის ზედაპირზე სხივისებურად არის ამოკაწრული. მაცხოვრის ფიგურას მასიური, დამჯდარი პროპორციები გააჩნია, თუმცა ზემოთ განხილული ნიმუშებისაგან განსხვავებით სხეულის ნაწილები სწორად არის გადმოცემული. ფეხები კანონიკის დარღვევით პროფილშია გამოსახული და დამსჭვალული ერთი ლურსმნით. სანაწილე მუზეუმმა შეიძინა 1939 წელს ქუთაისში მცხოვრები ოლიკო ცეციფურიშვილისაგან, შექმნილი უნდა იყოს ადგილობრივ.

გურნის წმ. გიორგის ეკლესიის კვადრატულ, ორგანყოფილებიან **სანაწილესაც** არ შემორჩენია წმ. ნაწილები. სანაწილე შემკულია სევადით, ხუფის გლუვ ზედაპირზე სევადით არის შესრულებული გოლგოთის ჯვარი, მასზე დაკრული დაფა ასომთავრული ასოებით და მოჩარჩოებით. ცნობილია, რომ მოსევადების ტექნიკას აქტიურად იყენებდნენ XIX საუკუნის ოქრომჭედლები. სანაწილეს ორ გვერდზე მიუყვება ასევე სევადით შესრულებული ლამაზი მხედრული საქტიტორო წარწერა: „გურნის წმიდის გიორგის ეკვლისიის შეწირული მღვდელ-მონაზონის თეოდორესაგან. ჩყპწ (=1880წ.)“.

ამგვარად, ქუთაისის მუზეუმში დაცული საეკლესიო ოქრომჭედლობის ნიმუშები შექმნილია XIX ს.-ში დასავლეთ საქართველოში. თითოეული მათგანი ხასიათდება ეპოქის შესაბამისი ტექნიკური შესრულებით, მხატვრული სტილითა და იკონოგრაფიული თავისებურებებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ყენია 1987. ყენია რ. *Ars Georgica*, 1987: თბილისელი ოქრომჭედლების შემოქმედება

ზვიადაძე 1971. ზვიადაძე ც. ქუთაისელი ოქრომჭედლები, ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის მასალები II, 1971.

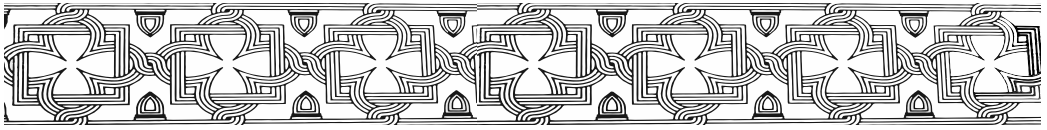
Nino Sarava

XIX c. Ecclesiastical Goldsmith Samples from West Georgia

Summary

In XIXc. the foreign influences appear in some elements on the Georgian ecclesiastical goldsmith artworks.

The issue aims to reveal some unknown masters of XIXc. of west Georgia, according to the inscriptions represented on the materials defended at Kutaisi state historical museum, such as Nasia Giorgadze, Simona Gelkhuidze, Filipe, Thoma and Iovane, who supposedly are the members of a Goldsmiths' communion called "Amkari". The alter crosses and silver reliquaries of this period reveal the influence of Russian fabric productions and the west European artistic style and iconographic peculiarities.

ლალი (ბარბარე) აბდალაძე

სასულიერო განათლების დარგის თვალსაჩინო მოღვაწეები სამეგრელოს ეპარქიაში XIX საუკუნის პირველ ნახევარში

საქართველოში მწიგნობრობის ტრადიციებს შორეულ წარსულში აქვს ფესვები გადგმული. XIX საუკუნის პირველ ნახევარშიც სწავლა-განათლების უმთავრეს კერებს სამეგრელოში, ისევე როგორც სრულიად საქართველოში, ეკლესია-მონასტრები წარმოადგენდნენ.

სტატიაში განხილულია სამეგრელოს ეპარქიაში მოღვაწე იმ პირთა ნამუშავევი, რომელთაც დიდი ამაგი დასდეს სასულიერო განათლებისა და პედაგოგიური აზროვნების განვითარებას XIX საუკუნის პირველი ნახევარის საქართველოში.

აღნიშნული პერიოდის სამეგრელოში წარმატებით განაგრძობენ არსებობას მწიგნობრობის კერები მარტვილსა და საირმეში, რომელიც ამ დროს დადიანებს ეკუთვნოდა.

ხსენებულ ცენტრებში მოღვაწეობდნენ წიგნის გადამწერი ოსტატები: მღვდელ-მონაზონი გიორგი ქავთარაძე, დიაკონი ბასილ ცხაკაია, მონაზონი რომანოზი, მონაზონი იოანე, ბერი გრიგოლ მიქელაძე, გიორგი მდივანი, ანტონ კაჭარავა, ნიკიფორე და სხვანი.

მონაზონი რომანოზი მოღვაწეობდა ჯერ საირმის უდაბნოში, ხოლო შემდეგ – მარტვილში. 1830 წელს მას გადაუწერია „ცხოვრება გიორგი მთაწმიდელისა“. 1838 წელს მას ეს წიგნი მეორედ გადაუწერია, პირველი მიუძღვნა სამეგრელოს ეპისკოპოს გიორგის, ხოლო მეორე – მიტროპოლიტ ანტონ დადიანს. (თაყაიშვილი 1913: 88-89).

1832 წელს, კაცია დადიანის ბრძანებით, მას გადაუწერია „მეტაფრასი“. „საირმის მონასტრის არქიმანდრიტ გიორგის დაკვეთით, მასვე გადაწერილი აქვს „თხრობანი წმიდათა მამათანი“ (იქვე: 87).

მარტვილის მონასტერშივე მოღვაწე გადაუწერია მიტროპოლიტ დავითის დაკვეთით 1830 წელს ნუსხა-ხუცურით **გიორგი მდივანს**, „სვინაქსარი“, უფრო ადრე კი – გრიგოლ და ნინო დადიანის დაკვეთით – „პარაკლიტონი“. **გიორგი მიქელაძეს** 1833 წელს გადაუწერია „ლოგიკა ანტონ კათალიკოსისა.“ „გიორგი მიქელაძე იყო ხობის

მონასტრის არქიმანდ-რიტი 1856 წელს. მას გადაუწერია და ცაიშის მონასტრისათვის შეუწირავს „ღვთივ-განათლებული თხრობა, ანუ სამოთხის ყვავილი“ (1833 წელი)“. 1854 წელს ბასილი დიდის „ექვსთა დღეთა“ გადაუწერია დიაკონ **ბასილ ცხაკაიას**, 1864 წელს კი „ლოცვანი“ – **ანტონ კაჭარავას**“ (ქ.ი.მ. 1964 : 60).

XIX საუკუნის პირველი ნახევრის ქართული კულტურის ყველაზე მთავარი დარგებია მეცნიერება და მხატვრული ლიტერატურა. ამ პერიოდში ქართული მეცნიერების განვითარება უმთავრესად ჰუმანიტარულ დარგში გამომჟღავნდა. ამ დარგებიდან აღსანიშნავია ისტორიულ-ფილოლოგიური და ფილოსოფიური მეცნიერებანი. XIX საუკუნის პირველი ნახევრის ისტორიული მეცნიერების თვალსაჩინო წარმომადგენლები: **თეიმურაზ ბაგრატიონის, პლ. იოსელიანის, მიხეილ ბარათაშვილისა** და სხვათა გვერდით შეგვიძლია დავასახელოთ **ნიკოლოზ გიორგის ძე დადიანი** („დიდი ნიკო“). მის მიერ დაწერილი „ქართველთ ცხოვრება“ მნიშვნელოვან ფაქტობრივ მასალას გვაძლევს XIX საუკუნის პირველი მეოთხედის საქართველოს ისტორიისათვის. სიმონ ჯანაშიას აზრით, „ქართული ისტორიოგრაფიისათვის ნიკო დადიანი უფრო იმითაც არის ძვირფასი, რომ ის ერთადერთია ძველ ქართველ ისტორიკოსთა შორის, რომელიც წარმოშობით დასავლეთ საქართველოს ეკუთვნის. ავტორი, როგორც „შვილი მამულისა“, არის ქართველთ ისტორიის და არა განვითარებული პროვინციის თავგადასავლის მწარმოებელი. სამეგრელოს სამთავროს ამბები შედარებით უფრო ვრცლად არის მოთხრობილი იმიტომ, რომ ავტორი მათ იცნობს, არც კი არის გამოყოფილი საერთო თხრობიდან დასავლეთ საქართველოს ვითარების შესახებ XVIII საუკუნის მეორე ნახევარსა და XIX საუკუნის პირველ მეოთხედში, ე.ი. იმ ნაწილში, სადაც ავტორი სავსებით ორიგინალურია“ (ჯანაშია 1988 : 72-74).

ნიკოლოზ დადიანის შრომა ძალზე მნიშვნელოვანია, მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც ლევან დადიანის ყველა ღონისძიების მონაწილე, ის გვევლინება მისი პოლიტიკის აპოლოგეტად. აღსანიშნავია ნიკოლოზ დადიანის მიერ 1818 წელს დაწერილი „დასტურლამა“, რომელიც სამთავროში ადმინისტრაციული რეფორმების გეგმას წარმოადგენდა. ამ დოკუმენტში ნათლად ჩანს ნიკოლოზ დადიანის, როგორც სახელმწიფო მოღვაწისა და მოაზროვნის, დიდი ნიჭიერება, ის მოუწოდებს ლევან დადიანს: „განიღვიძე, ხელმწიფვე, და განიფრთხე პატივმოყვარეობა, ადიდე სახელი შენი, მოიძიე პატიოსნება, შეიმოსე სიბრძნის მოყვარებით, გამოდი სიყრმისა ნებისაგან და ქმენი იგი, რაიცა სრულგყოფს შენ და მდგომარეობას შენსა“ (დადიანი 1897:40). ეს არის განზოგადებული რჩევა, არამარტო სახელმწიფო მოღვაწისათვის, არამედ

ნებისმიერი ადამიანისათვის, რამეთუ თითოეულ ადამიანს ევალება იყოს მომთხოვნი საკუთარი თავისადმი, იდგეს ადამიანური მოწოდების სიმაღლეზე. თუ რა მიაჩნია ავტორს ამ სიმაღლედ, ამას ადასტურებს მინაწერი ნიკო დადიანის დღიურზე: „ჯეროვან არს, რომელ ყოველთვის წინ უნდა უსწროს საზოგადოებამ კეთილობამან კერძობითსა სარგებლობასა“ (ზსიემ: 2339/ 32).

ყურადღების ღირსია მის მიერ „დასტურლამაში“ გამოთქმული აზრი იმის შესახებ, რომ სახელმწიფო მოღვაწის სიტყვა და საქმე ერთმანეთს არ უნდა სცილდებოდეს: „ხელმწიფევე ჩემო, აღთქმასა და ბრძანებასა შინა იყავმტკიცე და შეურყეველი... იყავ ძვირ აღთქმასა შინა, ხოლო აღსრულებასა აღთქმულისა – ფრიად უხვი“ (დადიანი 1897: 39). გარდა ამისა, ის ლევან დადიანს ურჩევს, იყოს მტკიცე გადაწყვეტილებაში, იზრუნოს ეკონომიკის, განათლების განვითარებისათვის, მოსახლეობის გამდიდრებისათვის. მისი რეფორმების გეგმა ეხება ცხოვრების ყველა მხარეს. მნიშვნელოვანია მისი დამოკიდებულება სასამართლოსადმი. მისი აზრით, სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს საქმე სამართლიანად და ამ გადაწყვეტილების დარღვევა შემდეგ არავის უნდა შეეძლოს. ნიკოლოზ დადიანი, როგორც ისტორიული პიროვნება და როგორც მოაზროვნე, მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ სასამართლო უნდა იყოს მთავრობისაგან გამიჯნული და დამოუკიდებელი ორგანიზაცია, რაც სამართლებრივი აზროვნების მაღალ დონეზე მიუთითებს, თუმცა მისი პრაქტიკულად განხორციელების საფუძვლები იმჟამად არ არსებობდა.

XIX საუკუნის საეკლესიო მოღვაწეებს შორის თვალსაჩინო ადგილი უკავია **ანტონ (დადიანს) ჭყონდიდელს**. ის იყო სამეგრელოს მიტროპოლიტი 1849-1858 წლებში. 1821 წელს მან შექმნა სახელმძღვანელო ყრმათათვის, რომლის ორიგინალიც დაცულია ქუთაისის მუზეუმში. სახელმძღვანელოზე მინაწერები ამტკიცებს, რომ ის ანტონ დადიანს შეუქმნია რომელიღაც უკვე არსებულ სახელმძღვანელოებზე ან წყაროზე დაყრდნობით. „მივიღე შრომა და გადმოვიღე წიგნი ესე, ყრმათათვის სასწავლო, მე, ილუმენმა ანტონ დადიანოვმა 1821 წლის მარტის II დღესა, სამთავროს პალატს ზუგდიდსა“ – ასეთი მინაწერი აქვს მესამე თავს (ქიმ.1964 : 60). პირველ თავს აქვს აგრეთვე მინაწერი: „გადმოვიღე წიგნი ესე ყრმათათვის სასწავლოდ დადიანოვმა 1821 წლის მარტს 8, სამთავროს პალატს ზუგდიდს“ (იქვე 1964: 60). სახელმძღვანელო დაყოფილია სამ ნაწილად, პირველი ნაწილი არის ქართული გრამატიკა, მეორე თავი – არითმეტიკის ელემენტარული კურსი, ხოლო მესამე – გეოგრაფიისა და ისტორიის ელემენტარული კურსი. ამ სახელმძღვანელოს მოსწავლეებისათვის უნდა მიეცა ქართული ენის გრამატიკის, ისტორიის გარკვეული ცოდნა და ის მნიშვნელოვანია

ჩვენთვის, რადგან გვიქმნის წარმოდგენას, თუ როგორი სახის ცოდნას აძლევდა სამეგრელოს სამონასტრო სკოლა მოსწავლეებს. რა თქმა უნდა, ეს იყო მხოლოდ დაწყებითი განათლების მისაღებად განკუთვნილი სახელმძღვანელო.

XIX საუკუნის მოღვაწეთა შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს **გრიგოლ ლევანის ძე დადიანს** (1814-1901 წწ), როგორც სამხედრო პიროვნებას, მეცენატსა და პოეტს. მან წერა ადრეულ ასაკში დაიწყო, პოემა „რუხის ბრძოლა“ დაწერა 22 წლის ასაკში. 1901 წელს გამოვიდა მისი ლექსთა კრებული, რომელშიც, გარდა დასახელებული პოემისა, შესულია 56 ლექსი, რაც უფლებას გვაძლევს ვთქვათ, რომ მისი პოეტური მოღვაწეობა უმნიშვნელო არ ყოფილა, „თუმცა ის პირადად თავის თავს ყოველთვის თვლიდა მხედრად და ძირითადად მოღვაწეობას ამ დარგში წარმართავდა“ (ქადარია 2001 : 221). გრიგოლ დადიანის ლიტერატურულ მოღვაწეობაში უმნიშვნელოვანესი ფაქტია რუს პოეტ იპოლიტ ბარდტინსკისთან ერთად „ვეფხისტყაოსნის“ თარგმნა.

სამთავრო სახლის ლიტერატურული სალონების ორგანიზატორები და აქტიური მონაწილენი იყვნენ თვითონ მთავარი **დავით დადიანი და მისი მეუღლე ეკატერინე**. დავით დადიანს, პოეზიის უდიდეს ტრფიალს, თვითონაც უწერია ლექსები. მთავრის ოჯახს ურთიერთობა ჰქონდა გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეებთან. მათ შორის იყვნენ: ალექსანდრე ჭავჭავაძე, გრიგოლ ორბელიანი, პლატონ იოსელიანი, თეიმურაზ ბატონიშვილი, ცნობილი ქართველოლოგი, აკადემიკოსი მარი ბროსე, მართლმადიდებლური ეკლესიისა და ადრინდელი ქრისტიანობის ცნობილი მკვლევარ-ისტორიკოსი ანდრია მურავიოვი. ზუგდიდის მუზეუმში დაცულია ამ უკანასკნელის წერილი დავით დადიანისადმი, რომლითაც ირკვევა, რომ „ის ყოფილა სტუმრად დადიანებთან და დიდი სიყვარულით მოიკითხავს ოჯახის ყველა წევრს“ (ქადარია 2001: 222). მურავიოვს თავის ნაშრომში „Грузия и Армения“ აღწერილი აქვს სამეგრელოს ზოგიერთი ეკლესია-მონასტერი. სამეგრელოს მთავრის სტუმართმოყვარეობას იგი საგანგებოდ უსვამს ხაზს.

ამრიგად, სამეგრელოს ეპარქიაში XIX საუკუნის პირველ ნახევარში დიდასასულიერო განათლების დარგის თვალსაჩინო მოღვაწეთა: ქართველ სასულიერო და საერო პირთა დამსახურება სასულიერო განათლებისა და პედაგოგიური აზროვნების განვითარების საქმეში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

დადიანი 1897. დადიანი ნ., დასტურლამა, თბილისი. 1897.

თაყაიშვილი 1913. თაყაიშვილი ე., არქეოლოგიური მოგზაურობანი სამეგრელოში, ძველი საქართველო. ტ. III. 1913.

ქადარია 2001. ქადარია თ., სამეგრელოს სამთავრო მე-19 საუკუნის პირველი ნახევარში, თბილისი, 2001.

ქუთაისის ისტორიული მუზეუმი (ქიმ) ხელნაწერთა აღწერილობა ტ. II. № 330. 1964.

ჯანაშია 1988. ჯანაშია ს., შრომები, ტ. VI. 1988.

ზუგდიდის დადიანების სასახლეთა ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმი. (ზსიემ) ხელნაწერი. ნიკო დადიანის დღიურები. 2339/32.

Lali (Barbare) Abdaladze

**Prominent figures of Samegrelo eparchy in the field of theological education
in the first half of the XIX century**

Summery

The article points out the people who have great contributions to the development of theological education and pedagogical thinking. They are: nun Romanoz, Giorgi Mdivani, nun Ioane, Niko Dadiani, Anton Chkondideli, Grigol Dadiani and others. Thanks to them active Christian educational work took place in the monasteries and churches. The works they created are significant to research the history of the Georgian science and literature. The course-book intended for primary education of the Georgian language, grammar, arithmetic, geography, and history by Anton Chkondideli is especially noteworthy. It tells us much about the basic course of study and what kind of education Samegrelo monastic schools gave to pupils.

დაკაბადონდა და დაიბეჭდა
შპს „**მბმ-პოლიგრაფის**“ მიერ
ქუთაისი, ა. წერეთლის ქ. №186
ტელ.: 0431 23 45 54

ISSN 2346-8084

9 772346 808008